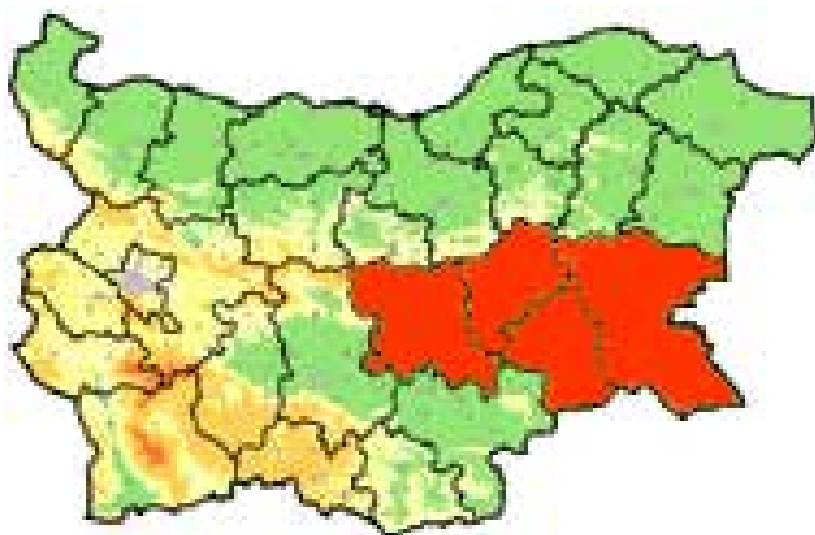

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Министерство на регионалното развитие

**РЕГИОНАЛЕН ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ
НА ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН
ОТ НИВО 2
ЗА ПЕРИОДА 2014-2020 г.**

2013г.

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ.....	4
СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ.....	6
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ.....	7
ВЪВЕДЕНИЕ.....	10
I. АНАЛИЗ НА НАСТОЯЩАТА СИТУАЦИЯ И НА ТЕНДЕНЦИИТЕ В СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН.....	13
1. Обща характеристика на Югоизточен район.....	13
2. Състояние на регионалната икономика.....	16
2.1. Брутен вътрешен продукт.....	16
2.2. Структура на икономиката.....	19
2.3. Преки чуждестранни инвестиции.....	22
2.4. Предприемачество.....	23
2.5. Иновации и технологично развитие, изследвания и развойна дейност.....	27
2.6. Туризъм.....	28
3. Развитие на човешките ресурси.....	32
3.1. Демографско състояние и тенденции.....	32
3.2. Заетост и безработица.....	39
3.3. Образование.....	41
3.4. Здравеопазване и социални услуги.....	45
3.5. Доходи на населението.....	48
3.6. Култура.....	50
4. Инфраструктурно развитие.....	53
4.1. Транспортна инфраструктура.....	53
4.2. Енергийна инфраструктура.....	63
4.3. Телекомуникации и информационни технологии.....	70
5. Състояние на околната среда.....	72
5.1. Състояние на компонентите на околната среда.....	72
5.2. Екологична инфраструктура.....	85
6. Ключови индикатори за мониторинг на интеграцията на глобалните екологични въпроси.....	91
7. Анализ на състоянието и потенциала на ЮИР по отношение изпълнението на националните цели съгласно Стратегия „Европа 2020”, дефинирани в Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.).....	95
8. Анализ на изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ на територията на Югоизточен район.....	100
9. Териториално развитие на Югоизточен район.....	105
10. SWOT – Анализ.....	115
II. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН.....	117
1. Резултати и заключения от междинната оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие на Югоизточен район от ниво 2 (2007-2013 г.) и на	

Актуализирания документ за изпълнение на Регионалния план за развитие на Югоизточен район от ниво 2 (2011-2013г.).....	117
2. Предпоставки за формулиране на стратегическата рамка за развитие на Югоизточен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г.....	119
3. Визия, цели и приоритети на Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода (2014-2020г.).....	124
III. ОБЩА ОЦЕНКА НА ФИНАНСОВИТЕ РЕСУРСИ ЗА ПОСТИГАНЕ ЦЕЛИТЕ НА РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН.....	148
IV. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН И ИНДИКАТОРИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ НА ПЛАНА.....	157
V. ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ.....	167
VI. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРЕДВАРИТЕЛНАТА ОЦЕНКА.....	174
ПРИЛОЖЕНИЕ: Справка за отразяване на становищата, получени след поместване на проекта на Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г. на портала на Министерски съвет за обществени консултации.....	182

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

- Таблица 1 Брутен вътрешен продукт за периода 2007-2010 г.
- Таблица 2 Регионален БВП на глава от населението по покупателна способност спрямо средното за ЕС-27 за 2004-2009 г. (в %).
- Таблица 3 Брутна добавена стойност 2007 – 2010 г.
- Таблица 4 Преки чуждестранни инвестиции с натрупване за периода 2007-2010 г.
- Таблица 5 Разпределение на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката през 2010 г. по големина, статистически райони, приходи от продажби и дълготрайни материални активи.
- Таблица 6 Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи през 2010 г. по икономически дейности (хил.лв.).
- Таблица 7 Разходи за научно-изследователска дейност 2007-2010 г. (хил.лв.).
- Таблица 8 Дял на разходите за научно-изследователска и развойна дейност от БВП за 2004-2009 г. (в %).
- Таблица 9 Развитие на туризма в Югоизточен район към 31.12.2011 г.
- Таблица 10 Брой и гъстота на населението за периода 2007-2011 г.
- Таблица 11 Прираст на населението – преброяване към 01.02.2011 г. спрямо преброяване към 01.03.2001 г.
- Таблица 12 Коефициент на естествен прираст за периода 2007-2011 г.
- Таблица 13 Възрастова структура на населението към 01.02.2011 г. (в %).
- Таблица 14 Коефициент на демографско заместване и на възрастова зависимост по райони и области към 01.02.2011 г.
- Таблица 15 Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 г. и коефициент на безработица на населението на възраст 15-64 г. за 2008-2011 г. (в %).
- Таблица 16 Структура на безработните по възраст и продължителност на регистрация (бр.)
- Таблица 17 Завършили основно образование през учебната 2010/2011 г.
- Таблица 18 Завършили средно образование през учебната 2010/2011 г.
- Таблица 19 Висши училища, преподаватели, студенти и завършили за страната и по области в Югоизточен район през учебната 2010/2011 г.
- Таблица 20 Лечебни и здравни заведения и болнични легла към 31.12.2011 г. за страната и областите в Югоизточен район.
- Таблица 21 Медицински персонал към 31.12.2011 г.
- Таблица 22 Недвижими културни ценности към 2011 г.
- Таблица 23 Културни институции по райони, 2010 г.
- Таблица 24 Дължина и гъстота на Републиканската пътна мрежа към 31.12.2011 г.
- Таблица 25 Железопътна мрежа към 31.12.2011 г.
- Таблица 26 Развитие на интернет услугите към 31.12.2011 г.
- Таблица 27 Обслуженост на населението от екологична инфраструктура към 31.12.2010 г. (в %).
- Таблица 28 Разходи за опазване на околната среда, 2007-2010 г. (в хил. лв.).
- Таблица 29. Глобални екологични индикатори

Таблица 30 Принос на Югоизточен район към изпълнение на целите на Националната програма за реформи 2011-2015 и Стратегията на ЕС „Европа 2020”.

Таблица 31 Сключени договори по ОП „Транспорт” в Югоизточен район към 01.11.2012 г.

Таблица 32 Сключени договори по ОП „Техническа помощ” в Югоизточен район към 01.11.2012 г.

Таблица 33 Индикативно разпределение на необходимите ресурси по стратегически цели и приоритети на РПР на ЮИР за периода 2014-2020 г. (млн. лева)

Таблица 34 Индикативно разпределение на необходимите ресурси по стратегически цели и приоритети на РПР на ЮИР и по източници на финансиране за периода 2014-2020 г. (млн. лева)

Таблица 35 Дялово разпределение на необходимите ресурси по стратегически цели и приоритети на РПР на ЮИР за периода 2014-2020 г. (%)

Таблица 36 Индикативно разпределение на необходимите ресурси по стратегически цели и приоритети на РПР на ЮИР и по години за периода 2014-2020 г. (млн. лева)

Таблица 37 Ключови индикатори за наблюдение изпълнението на Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г.

Таблица 38. Индикатори по целите на Стратегия „Европа 2020” на ЕС

Таблица 39 Специфични индикатори за наблюдение изпълнението на Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г.

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

- Фигура 1 БВП в Югоизточен район по области за 2009 г., текущи цени (млн. лв.)
- Фигура 2 БВП в Югоизточен район по области за 2009 г., на ч/нас (лв.)
- Фигура 3 БДС в Югоизточен регион по области за 2009 г., (млн. лв.)
- Фигура 4 БДС в ЮИР по основни сектори през 2009 г., (млн. лв.)
- Фигура 5 Приходи от нощувки в ЮИР по области за 2011 г. в лв.
- Фигура 6 Прираст на населението – преброяване към 01.02.2011 г. спрямо преброяване към 01.03.2001 г. (абсолютна стойност)
- Фигура 7 Прираст на населението – преброяване към 01.02.2011 г. спрямо преброяване към 01.03.2001 г. (%)
- Фигура 8 Сравнение на дела на завършилите средно и висше образование
- Фигура 9 Общ доход на лице от домакинството за 2009-2010 г. (лв.)
- Фигура 10 Средна работна заплата 2009-2010 г. (в лв.)
- Фигура 11 Недвижими културни ценности към 2011 г. (%)
- Фигура 12 Гъстота на АМ и пътища I клас (км./1000 кв.км.)
- Фигура 13 Относителен дял на продадената ел. енергия от ВЕИ от общото за страната, 2010 г.
- Фигура 14 Защитени територии според ЗЗТ по райони
- Фигура 15 Защитени територии според Natura 2000 по райони
- Фигура 16 Разходи за опазване на околната среда на човек от населението по области в Югоизточен район за 2010 г.
- Фигура 17 Разходи за опазване на околната среда в % от БВП за 2009 г.
- Фигура 18 Сключени договори по райони от ниво 2 със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г.
- Фигура 19 Сключени договори по области от Югоизточен район със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г.
- Фигура 20 Разпределение на сключените договори със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г. по общини на територията на област Бургас
- Фигура 21 Разпределение на сключените договори със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г. по общини на територията на област Сливен
- Фигура 22 Разпределение на сключените договори със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г. по общини на територията на област Стара Загора
- Фигура 23 Разпределение на сключените договори със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г. по общини на територията на област Ямбол

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АДИ на РПР	Актуализиран документ за изпълнение на РПР
АМ	Автомагистрала
АУЕР	Агенция за устойчиво енергийно развитие
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВЕЦ	Водоелектрическа централа
ВИК	Водоснабдяване и канализация
ВНПДЕЕ	Втори национален план за действие по енергийна ефективност
ГД	Главна дирекция
ГКПП	Граничен контролно-пропускателен пункт
ГПСОВ	Градска пречиствателна станция за отпадни води
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕБВР	Европейска банка за възстановяване и развитие
ЕВРОСТАТ	Статистическа служба към Европейската комисия
ЕЕ	Енергийна ефективност
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕК	Европейска комисия
ЕО	Екологична оценка
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕТК	Европейски транспортен коридор
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗЗ	Защитена зона
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗТ	Защитени територии
ЗЧАВ	Закон за чистотата на атмосферния въздух
ИАОС	Изпълнителната агенция по околната среда
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИСПА	Инструмент за структурни политики за предприсъединяване
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КФ	Кохезионен фонд
МИЕ	Министерство на икономиката и енергетиката
ММЦ	Международен младежки център
МО	Междинна оценка
МРР	Министерство на регионалното развитие
МС	Министерски съвет
МСП	Малки и средни предприятия

МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НЕК	Национална електрическа компания
НЕМ	Националната екологична мрежа
НИРД	Научноизследователска и развойна дейност
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НПДЕВЕИ	Национален план за действие за енергията от ВЕИ
НПО	Неправителствени организации
НПР	Националната програма за реформи
НПУДО	Националната програма за управление на дейностите по отпадъците
НСИ	Национален статистически институт
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
ООН	Организация на обединените нации
ОП	Оперативна програма
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда”
ОПРКБИ	Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика”
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие”
ОПРЧР	Оперативна програма ”Развитие на човешките ресурси”
ПГ	Парникови газове
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РИКС	Регионален индекс за климатична сигурност
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РКОНИК	Рамкова конвенция на Обединените нации за изменението на климата
РОУКАВ	Райони и агломерации за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух
РПМ	Републиканска пътна мрежа
РПР	Регионален план за развитие
РСР	Регионален съвет за развитие
СЗР	Северозападен район
СИР	Североизточен район
СЦР	Северен централен район
ТЕЦ	Топлоелектрическа централа
ТГС	Трансгранично сътрудничество
ФЛАГ	Фонд за органите на местното самоуправление в България
ФПЧ	Фини прахови частици
ЮЗР	Югозападен район
ЮИР	Югоизточен район
ЮЦР	Южен централен район

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

ESPON	Европейска мрежа за наблюдение на териториалното планиране
FUA	Функциониращи урбанистични ареали
JASPERS	Обединена помощ в подкрепа на проекти за европейските региони; инициатива на Европейската инвестиционна банка, Европейската комисия и Европейската банка за възстановяване и развитие
JEREMIE	Съвместни европейски ресурси в подкрепа на микропредприятията и на средните предприятия; инициатива на Европейската комисия и Европейския инвестиционен фонд
JESSICA	Съвместна европейска подкрепа за устойчиви инвестиции в градските райони; инициатива на Европейската комисия, Европейската инвестиционна банка и Банката за развитие на Съвета на Европа
NUTS	Обща класификация на териториалните единици за статистически цели
PPS	Стандарт на покупателна способност
TEN-T	Европейска транспортна мрежа

ВЪВЕДЕНИЕ

Регионалният план за развитие на Югоизточен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г. е разработен в съответствие с изискванията на националното законодателство за регионално развитие - Закона за регионалното развитие и Правилника за прилагането на Закона за регионалното развитие.

Като основен документ, определящ средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията на Югоизточен район, той е насочен към преодоляване на вътрешнорегионалните различия в степента на социално-икономическото развитие в района, както и на междурегионалните различия с останалите райони в Европейския съюз в контекста на общоевропейската политика за сближаване и постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.

Като документ с интегрален характер, Регионалният план за развитие на Югоизточен район от ниво 2 е съобразен, от една страна, с предвижданията на Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г. От друга страна е потърсена взаимна допълняемост между целите и приоритетите на политиката за регионално развитие в ЮИР и целите и приоритетите на секторните стратегии и политики, които спомагат за балансираното развитие на района.

Настоящият Регионален план за развитие на Югоизточен район от ниво 2 се разработва за средносрочен период, съвпадащ с програмния период на оперативните програми, съфинансирани от фондовете на ЕС – 2014-2020 г. В този смисъл стратегическите цели и приоритети на Плана са тясно обвързани с целите и приоритетите на европейската политика за сближаване за следващия програмен период, като са отразени новите моменти, представени в Стратегия „Европа 2020” на ЕС за постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж и намаляване на различията между високоразвитите региони и изостаналите периферни райони в ЕС. В унисон с Териториалния дневен ред на ЕС 2020, един от водещите принципи при разработването на Регионалният план за развитие, наред с икономическото и социално сближаване на територията на района, е постигането на териториално сближаване във вътрешнорегионален план, и укрепването на териториалното сътрудничество – трансгранично, междурегионално и транснационално. По този начин се търси отговор на съвременните глобални предизвикателства пред развитието на страните и регионите на ЕС, в т.ч. и на Югоизточния район - демографските промени, глобализацията, климатичните промени, енергийната зависимост.

При разработване на настоящия РПР на ЮИР, следвайки принципа на приемственост, са взети под внимание стратегическите насоки за разработване на Регионални планове за развитие за периода 2014-2020 г., съдържащи се в НСРР, както и стратегическата рамка, залегнала в Актуализирания документ за изпълнение на Регионалният план за развитие на ЮИР (2011-2013 г.), като са представени нови идеи, надграждащи постигнатите резултати и въздействие.

В съответствие с препоръките в Междинната оценка за изпълнението на Регионалният план за развитие на Югоизточен район (2007-2013 г.) относно подготовката и разработването на Плана на ЮИР за периода след 2013 г., при определянето на целите и

приоритетите за развитие на ЮИР е използван принципа на съответствие със специфичните проблеми и нужди на района и е поставен акцент върху неговия специфичен местен потенциал за развитие.

Настоящият Регионален план на ЮИР е съобразен с Приоритет 3 „Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал” на НПП „България 2020”, който е пряко свързан с прилагането на политиката за регионално развитие в районите от ниво 2 в страната - насочен към реализиране потенциала на българските райони и превръщането им в привлекателно място за живеене и бизнес със съхранена природа и уникални културни ценности и традиции.

Една от основните задачи на Регионалния план е интегриране целите на Стратегия „Европа 2020” и на „Националната програма за развитие България 2020” в политиката за регионално развитие на Югоизточен район, отчитайки специфичните му характеристики и потенциал за развитие, с оглед възможностите на района за принос към изпълнението на националните цели.

При изготвянето на Плана е взета предвид Националната концепция за пространствено развитие на Република България за периода 2013-2025 г. с оглед пространственото координиране на процесите, протичащи на територията на района. За идентифицирането на градските центрове – полюси на растеж и за определянето на оси на развитие в ЮИР са отчетени и използвани резултатите от работата по „Съвместен документ за пространствено развитие на държавите от Вишеградската четворка, България и Румъния”.

С оглед постигане на съответствие и взаимно допълване между целите и приоритетите на политиката за регионално развитие в Югоизточен район и секторните политики и стратегии, както и за подобряване на качеството, координацията и взаимовръзката между Регионалния план за развитие на ЮИР и другите стратегически документи на различните териториални нива (Национална стратегия за регионално развитие, Областни стратегии за развитие и Общински планове за развитие), при разработването на новия План за развитие на Югоизточен район са следвани препоръките на изготвените през 2011 г. „Методически указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие на Република България (2012 – 2022 г.), за Регионални планове за развитие на районите от ниво 2 (2014 – 2020 г.), за Областни стратегии за развитие (2014 – 2020 г.) и за Общински планове за развитие (2014 – 2020 г.)”

При изготвянето на социално-икономическия анализ на ЮИР и формулирането на тенденциите в развитието на района е използвана официална статистическа информация от Националния статистически институт, Евростат, министерства, държавни и регионални агенции, държавни комисии, териториални и регионални служби на органите на изпълнителната власт, данни от аналитични изследвания, касаещи социално-икономическото, инфраструктурното и екологичното развитие на регионите и други официални източници.

РПР на ЮИР е разработен в сътрудничество с Регионалния съвет за развитие на района и при прилагане принципа на партньорство, прозрачност и публичност на всички негови етапи. Идентифицирани са ключовите заинтересовани страни и са проведени консултации с областните управители на територията на района, с представители на местната власт, на деконцентрирани структури на централната държавна администрация,

синдикални и браншови организации, неправителствени организации и обединения на бизнеса, като в документа е изразено в окончателен вид консолидираното виждане на всички заинтересовани страни.

Регионалният съвет за развитие на Югоизточен район обсъди и одобри проекта на РПР на ЮИР за периода (2014-2020г.) на дванадесето заседание - Протокол № 12/27.11.2012 г., РЕШЕНИЕ № 4.

Във връзка Становище № 6-2/15.05.2013 г. по Доклада за ЕО на РПР на ЮИР (2014-2020г.) от Министъра на околната среда и водите, РСР на ЮИР обсъди и одобри за втори път на четиринадесето заседание проекта на плана - Протокол № 14/28.05.2013г., РЕШЕНИЕ № 3 в съответствие със становището на МОСВ.

I. АНАЛИЗ НА НАСТОЯЩАТА СИТУАЦИЯ И НА ТЕНДЕНЦИИТЕ В СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН

1. Обща характеристика на Югоизточен район.

Регионалният план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г. отчита обхвата на района, определен в съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) 1059 / 2003 и Регламент (ЕО) №176/2008 г. за изменение и допълнение на Регламент (ЕО) 1059/2003 г. за общата класификация на териториалните единици за България и Румъния и регламентиран с разпоредбите на чл. 4 на Закона за регионалното развитие. Югоизточният район е част от ниво 1 (NUTS1) „Северна и Югоизточна България”, който включва Северозападния, Северния централен и Североизточния район. В териториалния обхват на Югоизточен район (ниво NUTS 2) са включени областите: Бургас, Сливен, Стара Загора и Ямбол (ниво NUTS 3) с общо 33 общини.

Районът на север се ограничава от Средна и Източна Стара планина, на изток – от Черно море, на юг опира до Странджа планина, Девентските възвишения и Сакар планина. Тук попадат източната част на Горнотракийската низина, част от Подбалканските котловини, Бургаската низина и част от Средна гора – Сърнена планина.

Площта на района е 19 799 км² и съставлява 17,8 % от територията на страната. Териториалната структура е следната: земеделските територии са 41,87 %, горските 52,07 %, урбанизираните 4,89 %. Районът граничи на запад с Южен централен район, на юг с Република Турция, на изток с Черно море и на север със Североизточен и Северен централен район.

Защитените територии според ЗЗТ в ЮИР възлизат на 7,6 %, а защитените територии според Натура 2000 са 32,2 % (малко под средното за страната) и са разположени най-вече в горските планински, крайморски и крайречни територии.

Населението на района през 2011 г. е 1 078 002 души, което представлява 14,64% от общото население в страната. Гъстотата на населението е 54,45 д/км², значително по-ниска от средната за страната – 66,34 д/км². Само Северозападният район е с по-малка гъстота. По показатели за демографско развитие и структура на населението Югоизточният район се намира в относително благоприятна ситуация спрямо останалите райони.

Градското население, степента на урбанизация, достига 71,33%, показател по който районът се доближава до нивото на Североизточния район, като над тях е само Югозападният район. Големите градове (над 100 000 ж.) са Бургас – 200 271 д. и Стара Загора 138 272 д., средните градове (между 30 000 и 100 000ж.) са: Сливен – 91 620 д., Ямбол – 74 132 д. и Казанлък – 47 325 д. Има още два града над 20 хил.д., които допълват и балансират средните градове и областните центрове – Нова Загора (22 507 д.) и Айтос – (20 016 д.).

Основна ос на урбанизация се явява транспортното направление Бургас – Стара Загора. Меридианни оси са Несебър – Поморие – Бургас – Созопол и Сливен – Ямбол, както и Казанлък – Стара Загора – Раднево – Гълъбово.

От общо 33 общини в района 20 бр. са с малко население и без изявен град-център, които могат да бъдат отнесени към категорията на райони за целенасочена подкрепа по 5 и над 5 показатели от 8-те, посочени в чл. 6 на ЗРР за определяне на райони за целенасочена

подкрепа. Тези общини са локализирани предимно в граничната територия на Странджа и Сакар планина, където формират териториален ареал, както и в Старопланинската част.

Сред икономическите сектори на Югоизточния район най-голям принос има секторът на услугите, който формира 51% от БДС за 2010 г., при среден дял за страната 63,8%. Вторият по принос икономически сектор – индустрията има важно значение за регионалната икономика с 43% при средно за страната 31%. Аграрният сектор формира 5,8% от БДС за района при 4,8% за страната. Туризмът заема водещо място в икономиката на основата на благоприятните природни фактори, изградената туристическа база и инфраструктура и традиционния опит в предоставянето на сезонни туристически услуги.

По показателя БВП на глава от населението за 2010 г. Югоизточният район се нарежда на второ място след Югозападния район със 7 625 лв. при среден показател за страната 9 359 лв. Но това съставлява само 36% от средната стойност на БВП за европейските региони. Произведеният общ БВП в Югоизточния район по текущи цени за 2010 г. възлиза на 8 475 000 хил. лв., което е 12% от БВП на страната. Югоизточният район има 12% принос в БДС на страната.

В ЮИР през 2010 г. функционират 52 186 бр. предприятия от нефинансовия сектор или 14% от тези в страната. Нетните приходи от продажби на предприятията от нефинансовия сектор през 2010 г. възлизат на 25 009 940 хил. лв.

Чуждестранните преки инвестиции в нефинансовите предприятия към 31.12.2010 г. общо за страната са 22 114 446.3 хил.евро, а за ЮИР 2 728 916.2 хил.евро и това го нарежда на второ място след Югозападния район.

Общото ниво на безработицата в Югоизточния район през 2011 г. е 11,6% при средно за страната 11,2%. Средният коефициент на заетост на лицата на възраст 20-64 г. към края на 2011 г. е 62,9% и е близък до средния за страната (63,9%).

Системата от здравни услуги в Югоизточния район запазва устойчиво развитие и разполага със сравнително добре изградена мрежа от здравни заведения, която включва: 22 МБАЛ (Многопрофилни болници за активно лечение), 20 СБАЛ (Специализирани болници за активно лечение), 2 ЦПЗ (Център за психично здраве, 3 ЦКВЗ (Център за кожно-венерически заболявания), 2 КОЦ (Комплексен онкологичен център), 1 ДПБ (Държавна психиатрична болница), 6 СБР (Специализирани болници за рехабилитация), 3 БДПЛР (Болница за долекуване и продължително лечение и рехабилитация), 4 ЦСМП (Център за спешна мед.помощ) и 30 ФСМП (Филиал за спешна мед.помощ). Броят на болничните легла е 6 634, а на 100 хил.д. се падат 599,58 легла около средната за страна – 611/ 100 000 души население.

В системата на образованието са включени 3 университета и специализирани висши училища (в Бургас и Стара Загора) и 68 бр. специални училища. Броят на учащите се в университети и специализирани висши учебни заведения на територията на Югоизточния район през учебната 2011/2012 г. са 14 794 бр. студенти, което представлява 5,6% от всички за страната.

Недвижимите културни ценности са 4 270, сред които включени в списъка на световното наследство на ЮНЕСКО са Казанлъшката гробница и Несебър – Старият град. На територията на района се намират множество туристически резервати, а гр. Бургас е един от градовете-центрове на културни прояви и фестивали в страната.

Общата дължина на пътната мрежа в ЮИР е 3 174 км, която възлиза на 16 % от тази за страната. ЮИР (наред с ЮЗР) има най-ниска гъстота на републиканската пътна мрежа от всички райони. Въпреки, че гъстотата на пътната мрежа от висок клас (0.035 км/км²) е по-висока от средната за страната (0.030 км/ км²), регионалната пътна мрежа от II и III клас е с гъстота 0.126 км/ км², което е най-ниска стойност от всички райони. Най-голямо значение за интегрирането на Югоизточния район в националната и европейска пътна мрежа има доизграждането на автомагистрала „Тракия“, както и път I-7 (Силистра – Шумен – Ямбол – Елхово) и път E-87 (Дуранкулак – Варна – Бургас – Созопол – Малко Търново), предвидени за изграждане като скоростни или АМ; път E-87 в участъка му между Бургас и Варна е част от европейски транспортен коридор № 8, свързващ Адриатика с Черно море и има ключова роля за интеграцията и транспортното обслужване на крайбрежните територии. За подобряване на вътрешнорегионалните комуникации е необходимо доразвитие на регионалната пътна мрежа, особено в периферните територии по южната граница.

Гъстотата на изградената железопътна мрежа в Югоизточния район е 33,5 км/ 1 000 км² и е по-ниска от средната за страната 36,7 км/ 1 000 км² и от средната гъстота за районите в ЕС-25 – 50 км/ 1 000 км². През района минава жп линията Пловдив – Зимница – Карнобат – Бургас, включена в Европейското споразумение за най-важните линии за международни комбинирани превози (AGTC). Терминалите в Стара Загора и пристанище Бургас също са част от това направление за комбинирани превози. Подобряване параметрите на жп инфраструктурата в ЮИР е предпоставка за повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика, в съответствие с важния приоритет на европейската транспортна политика за увеличаване делът на жп транспорта в общия транспортен трафик.

Морският транспорт в Югоизточния район е добре развит. Международното пристанище Бургас е важен център на транспортната система на страната, през което преминава 59% от вноса и износа на страната и има водеща роля за цялостното развитие на икономиката на страната и района.

Въздушният транспорт е представен от международното летище в Бургас, както и от летището за малки самолети в гр. Приморско за полети с туристическа цел. Бургаското летище има стратегическо значение поради специфичното му географско положение – на границата между Европа и Азия. Сред най-големите му предимства е възможността за интермодален транспорт по въздух, море и суша.

ЮИР се нарежда на второ място след ЮЗР по относителен дял на домакинствата с достъп до интернет – 42% при средна за страната стойност – 45%. По относителен дял на лицата, които никога не са използвали интернет с по-ниска стойност от ЮИР (48%) е единствено ЮЗР (32%).

Районът е на едно от първите места по водоснабденост в края на 2010 г. с 99,7% обхванато население при средно за страната 99,1%, но показателите за изграденост на канализация и ПСОВ са съответно 67,6% и 39,1% обхванато население, по-ниски от средните за страната (70,6% и 47,65%).

Районът е с висок риск по отношение на климатичните промени. Той изпуска най-много парникови газове и серен диоксид в страната. Формирани са три замърсени въздушни басейни – Бургас, Стара Загора и Марица–изток, където са най-големите

територии, нарушени от въглищно добивната дейност. Морските води са по-чисти в сравнение със Североизточния район, но западната част на Бургаския залив е с много висока степен на замърсеност.

2. Състояние на регионалната икономика

През периода 2007-2008 г., след присъединяването на България към ЕС, Югоизточният район продължава своето положително икономическо развитие – тенденция, характерна за всички райони в страната. 2009 г. е първата година от последното десетилетие, през която в резултат на световната икономическа криза, се наблюдава процес на икономически спад за страната като цяло, в т.ч. и за Югоизточен район. По данни на Евростат за 2009 г. БВП на България отбелязва спад от 5,5% в реално изражение (- 4,2% за ЕС-27). Всички икономически сектори допринасят за спада в БВП, като с най-голям принос е индустрията, която първа почувства негативния ефект от кризата. Отражението на световната икономическа криза върху нашата страна започна да се усеща през четвъртото тримесечие на 2008 г., когато реалният растеж на БВП се забавя.

Като цяло стабилната финансова система и относително предпазливата фискална политика не позволиха националната икономика да бъде по-сериозно засегната, което се случи в част от новоприсъединилите се страни-членки и през 2010 г. в страната се реализира общ икономически темп близък до нулата, но с положителна стойност (0,4%), а за 2011 г. растежът на БВП продължава и достига 1,7% на годишна база. За сравнение нарастването на БВП за ЕС-27 за 2010 г. и 2011 г. е съответно 2% и 1,5%. Прогнозните данни на Евростат за БВП на България за 2012 г. и 2013 г. са съответно 1,4% и 3%.

2.1. Брутен вътрешен продукт

Стойността на произведения брутен вътрешен продукт (БВП) по текущи цени в Югоизточен район през 2010 г. възлиза на 8 475 млн. лв., което представлява нарастване със 17,4% спрямо 2007 г. (7 216 млн. лв.) След регистрирания спад от 1,6% за 2009 г. спрямо 2008 г., през 2010 г. спрямо предходната е постигнат растеж от 2%. Стойността на БВП в реално изражение през 2010 г., макар и по-висока само с 0,4% от тази през 2008 г., е положителен сигнал за начало на постепенно стабилизиране на регионалната икономика.

Относителният дял на ЮИР в общата стойност на БВП на страната в годините след 2007 г. се характеризира с устойчивост от около 12%. Тази тенденция се запазва и през 2010 г., през която ЮИР формира отново 12% от БВП на страната. Районът запазва третото си място след Югозападен (48,2%) и Южен централен район (14,1%), характерно за последните години след 2007 г.

На ниво области за 2009 г. най-голям дял в БВП на района имат областите Бургас – 40,9% и Стара Загора – 39%. Област Сливен формира 11,4% в района, а област Ямбол – 8,7%. По отношение на формирания национален БВП област Бургас и област Стара Загора дават съответно 5% и 4,7%. Делът на областите Ямбол и Сливен е около 1,1-1,4% от БВП на страната.

По показателя БВП на глава от населението за 2010 г. Югоизточен район се нарежда на второ място сред районите в страната, изпреварван единствено от Югозападен район (16 078 лв.) Стойността на БВП на човек от населението в Югоизточен район е 7 625 лв. при среден показател за страната от 9 359 лв. И при този показател се регистрира

нарастване за района с 19,2% спрямо 2007 г. (6 398 лв.) След спада от 1,2% за 2009 г. спрямо 2008 г., през 2010 г. увеличението при показателя БВП на човек от населението в ЮИР възлиза на 1,5% спрямо 2008 г. и на 2,7% спрямо предходната 2009 г. Положителна промяна за района е изпреварването, макар и с малко, на Североизточен район в две поредни години – 2009 и 2010 г. За сравнение през периода 2007-2008 г. ЮИР е на трето място след СИР. Това се дължи на по-бавното възстановяване на регионалната икономика на СИР след икономическата криза. Трите северни района (СЗР, СЦР и СИР), за разлика от ЮИР, все още не могат да достигнат стойностите на БВП на глава от населението от 2008 г.

На областно ниво в ЮИР, по последни налични данни за 2009 г., най-висока е стойността на БВП на човек от населението в област Стара Загора – 9 207 лв., следвана от област Бургас – 8 064 лв. Прави впечатление, че стойността на показателя за областите Бургас и Стара Загора е почти два пъти по-голяма от тази за областите Ямбол и Сливен, съответно за област Ямбол – 5 150 лв., а за област Сливен – 4 603 лв.

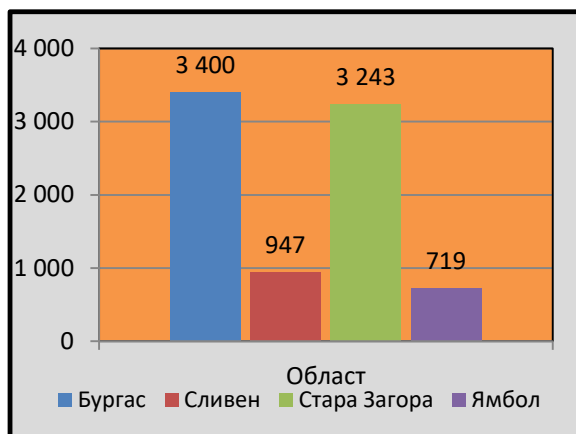
Таблица 1. Брутен вътрешен продукт за периода 2007-2010 г.

Район, област	БВП по текущи цени (млн. лв.)				БВП на човек от населението (лв.)			
	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.
БЪЛГАРИЯ	60 185	69 295	68 322	70 511	7 857	9 090	9 007	9 359
Северозападен район	4 902	5 443	5 087	5 057	5 233	5 897	5 595	5 652
Северен централен район	5 178	5 799	5 528	5 577	5 528	6 249	6 011	6 139
Североизточен район	6 661	7 771	7 241	7 503	6 710	7 836	7 313	7 612
Югозападен район	27 486	32 062	32 565	33 974	12 991	15 161	15 406	16 078
Южен централен район	8 741	9 776	9 591	9 924	5 640	6 340	6 256	6 525
Югоизточен район	7 216	8 443	8 308	8 475	6 398	7 513	7 424	7 625

Източник: Национален статистически институт

Фигура 1.

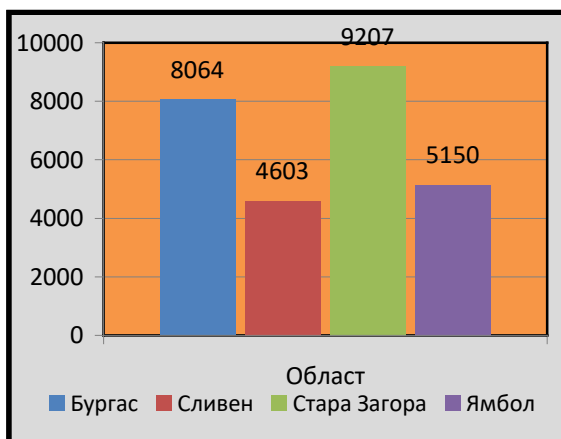
БВП в Югоизточен район
по области за 2009 г., текущи цени (млн. лв.)

Източник: НСИ

Фигура 2.

БВП в Югоизточен район
по области за 2009 г., на ч/нас (лв.)

Източник: НСИ

Достигнатата степен на икономическо развитие в ЮИР е значително под средното равнище в ЕС. Стойността на произведения БВП в реално изражение в ЮИР през 2009 г. възлиза на 36% от средната стойност за ЕС-27. По този показател районът се нарежда заедно със СИР на второ място в страната след ЮЗР, чиято стойност е 75%. За разлика от нарастването с 3% за 2008 г. спрямо 2007 г., за 2009 г. спрямо предходната делът на ЮИР се запазва без промяна.

С ниски нива на инвестициите за научни изследвания като България са и по-голяма част от страните-членки от Източна Европа, което ги поставя в неблагоприятна позиция по отношение стабилността на техните икономики, които трябва пазарно да устояват на новите продукти и технологии прилагани в страните с по-големи инвестиции в наука и технологии.

В периода до 2020 г. се очаква нарастването на европейските средства за изследвания и иновации усвоявани в България като цяло, и в ЮИР в частност, да доведе до увеличаване на общия размер на публичното финансиране за иновации, в това число и от европейските фондове. В периода 2014–2020 г. следва да се предприемат стъпки за реструктуриране на българската икономика от сектори с ниска интензивност на иновации, към сектори с висока интензивност на иновации, което ще допринесе за повишаване привлекателността на България като център за развитие на високотехнологични продукти и услуги в областта на информационните технологии, електронните компоненти, машиностроенето, медицинската и оптична техника и други. Реструктурирането на икономиката към сектори с висока интензивност на иновации ще доведе до бързо нарастване на средствата, отделяни от частния сектор за иновации и увеличаване на приноса му в извършените разходи за НИРД в страната.

Таблица 2. Регионален БВП на глава от населението по покупателна способност спрямо средното за ЕС-27 за 2004-2009 г.(в %)

	2004 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Европейски Съюз (27)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
БЪЛГАРИЯ	35	37	38	40	44	44
Северозападен район	27	28	26	27	28	27
Северен централен район	27	28	28	28	30	29
Североизточен район	30	32	34	34	37	36
Югоизточен район	32	34	34	33	36	36
Южен централен район	27	28	29	29	30	31
Югозападен район	51	54	60	67	73	75

Източник: Евростат

Изводи:

- Устойчив дял на ЮИР в общата стойност на БВП на страната – около 12%;
- Второ място на ЮИР сред районите от ниво 2 в страната две поредни години (2009 и 2010 г.) по показателя дял на БВП на глава от населението; макар и с малко, районът изпреварва СИР;
- Големи вътрешнорегионални различия – стойността на БВП на човек от населението в областите Стара Загора и Бургас е два пъти по-висока от тази на областите Ямбол и Сливен;
- Въпреки нарастването на стойността на показателя БВП на човек от населението в района, тя остава по-ниска от средната за страната (сигнал за големи междурегионални различия в икономическото развитие между районите в страната); единствено стойността на област Стара Загора е над средната за страната (за 2009 г.);
- Конкуренетоспособността на регионалната икономика на Югоизточния район е по-висока от средната за страната. Същевременно достигнатата степен на икономическо развитие в района е значително под средната за ЕС-27.

2.2. Структура на икономиката

Относителният дял на Югоизточен район в БДС на страната през годините в периода 2007-2009 г. не се променя съществено и се запазва на ниво около 12%. Същият е процента и за 2010 г. (7 298 млн. лв.), като районът се нарежда на трето място след ЮЗР (48,2%) и ЮЦР (14,1%). В абсолютна стойност през 2010 г. се наблюдава нарастване на БДС на ЮИР с 20,3% спрямо 2007 г. Същата е тенденцията за страната като цяло, като нарастването за 2010 г. спрямо 2007 г. възлиза на 20%, а спрямо 2009 г. – на 3,4%. След 2008 г. темпът на нарастване на БДС в ЮИР значително се забавя, като за 2009 г. на годишна база възлиза на 1,5%, а за 2010 г. на годишна база – на 2,3%. За сравнение нарастването за района за 2008 г. спрямо предходната 2007 г. е 16%.

Приносът на Югоизточен район в БДС на страната през 2010 г. има следните стойности: секторът на селското и горско стопанство формира 13,8 % от общата стойност за страната (най-ниска стойност сред районите от ниво 2); индустриалният сектор формира 17,3% от общата стойност за страната; секторът на услугите – 9,5%.

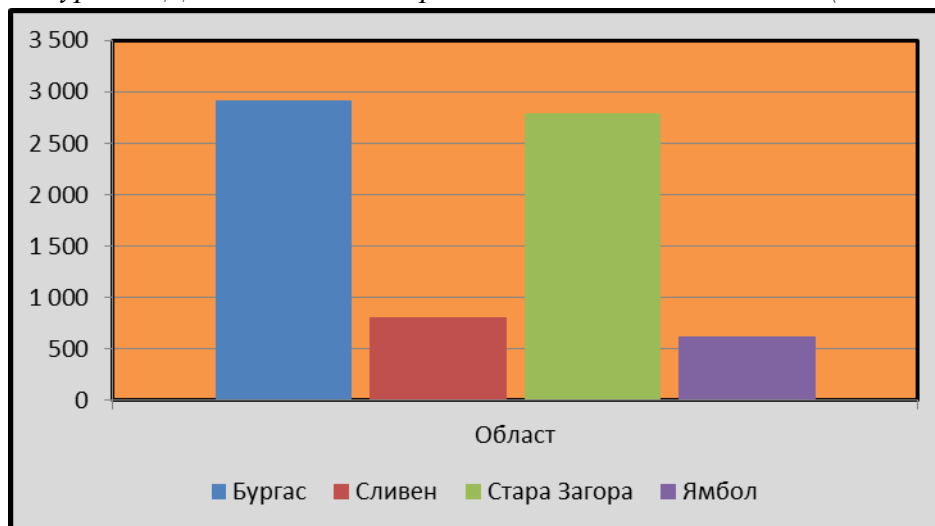
Структурата на БДС в Югоизточен район се характеризира с малък превес на сектора на услугите, където се формира 52% дял от съвкупната добавена стойност в района през 2010 г. (50% през 2007 г.) В сектора на индустрията се произвеждат 42,4% от регионалната добавена стойност (43,3% за 2007 г.), а приносът на сектора на селското и горското стопанство е само 5,6% (6,7% за 2007 г.) За сравнение средно за страната секторът на услугите формира 65,6% от БДС, секторът на индустрията – 29,5% и този на селското и горското стопанство – 4,9%.

Таблица 3. Брутна добавена стойност 2007 - 2010 г.

Район, област	БДС (млн.лв.) 2007 г.	БДС (млн.лв.) 2008 г.	БДС (млн.лв.) 2009 г.	БДС (млн.лв.) 2010 г.
БЪЛГАРИЯ	50 575	57 733	58 695	60 716
Северозападен район	4 119	4 535	4 371	4 355
Северен централен район	4 351	4 832	4 749	4 802
Североизточен район	5 598	6 475	6 221	6 461
Югозападен район	23 097	26 713	27 977	29 255
Южен централен район	7 346	8 145	8 240	8 545
Югоизточен район	6 064	7 034	7 137	7 298

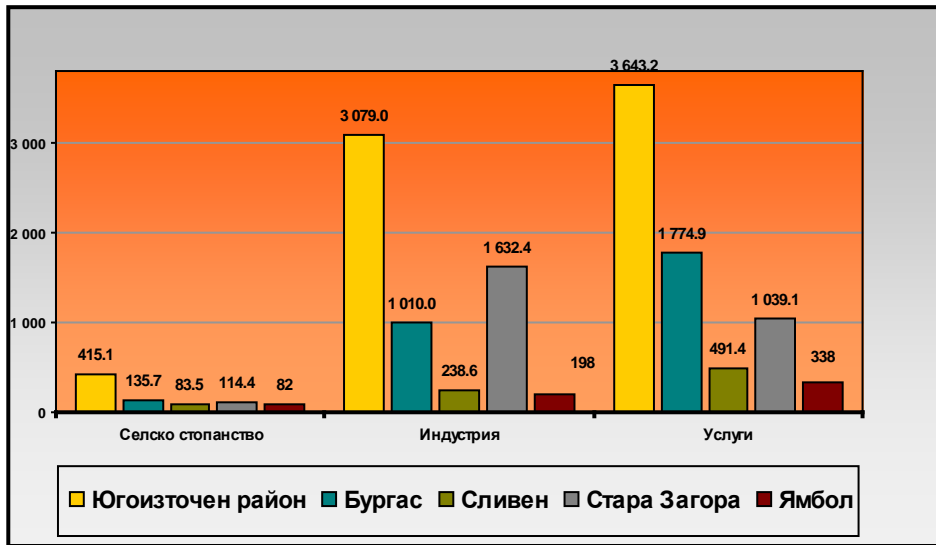
Източник: Национален статистически институт

Фигура 3. БДС в Югоизточен регион по области за 2009 г., (млн. лв.)

Източник: Национален статистически институт

Фигура 4. БДС в ЮИР по основни сектори през 2009 г., (млн. лв.)
Брутна добавена стойност в ЮИР по основни сектори през 2009 г.

Източник: Национален статистически институт

При разпределението на отделните дялове (аграрен, индустрия, услуги) в структурата на БДС по области в ЮИР се наблюдава ясно изразена диференциация и дисбаланси в потенциала и приноса. Област Бургас заема водещо място в сектора на услугите (48,7% от сектора на услугите в района) и в аграрния сектор (32,7%), следвана от област Стара Загора. При сектора на индустрията местата на двете области са сменени. Приносът на област Стара Загора в индустриалния сектор на района възлиза на 53%, а на област Бургас – на 32,8%. Областите Сливен и Ямбол отбелязват ниски стойности в индустриалния сектор и в сектора на услугите и като цяло имат малък принос към БДС на района.

Изводи:

- Стойностите на показателите, свързани със структурата на регионалната икономика по основни сектори, очертават ясно изразен потенциал и реален принос на района в индустриалното развитие на страната, слабо развитие и диверсификация на аграрния сектор и нарастващо значение на сектора на обслужващите дейности в областта на туризма, публичните услуги, бизнеса, финансово-застрахователната сфера, търговията и транспорта;
- В структурата на БДС за страната, приносът на ЮИР по икономически сектори се характеризира с по-голям дял в съвкупната добавена стойност създадена в индустриалния сектор, отколкото в сектора на услугите и на селското стопанство;
- Значителни вътрешнорегионални различия в приноса на отделните области във формирането на секторите на БДС в района;
- Структурата на регионалната икономика показва необходимост от продължаващи значителни инвестиции за поддържане на устойчив темп на нарастване на индустриалния сектор, в много случаи за сметка на нарастването на продуктивността на аграрния и сектора на услугите. В близко бъдеще е

наложително реструктуриране на икономиката на района с цел да се отговори на повишения инвеститорски интерес за развитие на туризма, качествени услуги, включително за бизнеса, както и подобряване на транспортната и екологичната инфраструктура и свързаните с транспортните и енергийните системи услуги.

2.3. Преки чуждестранни инвестиции

По отношение на показателя ПЧИ Югоизточният район е единствения район от ниво 2 в страната, който на този етап не е засегнат от икономическата криза.

Абсолютната стойност на преките чуждестранните инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12.2010 г. в Югоизточен район възлиза на 2 728 916 хил. евро. Сумата на постъпилите ПЧИ в района през 2010 г. е 831 721,1 хил. евро, което представлява нарастване над 3 пъти в сравнение с постъпилите ПЧИ в ЮИР за 2009 г. (217 903,7 хил. евро). За 2010 г. за страната средно също се регистрира нарастване спрямо предходната 2009 г. – с 33,1%. Следва да се отбележи, че за 2009 г. спрямо 2008 г. единствено в ЮИР сред районите от ниво 2 ПЧИ се увеличават - с 30,4% (за сравнение за страната средно спадът е с 68,7%). По обем на привлечени инвестиции през 2010 г. ЮИР е на първо място в страната и изпреварва дори ЮЗР (422 623,4 хил. евро) и то - над 2 пъти. Делът на ПЧИ, извършени в ЮИР от общия обем на ПЧИ в страната през 2010 г. възлиза на 52,1%. В сравнение с 2007 г., през 2010 г. в ЮИР са извършени повече ПЧИ – с 28,6%¹. За същия период средно за страната се наблюдава намаление от 68,3%.

В структурата на разпределение на ПЧИ с натрупване в страната по райони от ниво 2 през 2010 г. ЮИР се нарежда на второ място след ЮЗР с относителен дял 12,3% изпреварвайки СИР, който предходните 2 години е заемал второ място.

На междуобластно ниво се наблюдават значителни различия. Над половината от ПЧИ в ЮИР към 31.12.2010 г. са реализирани в област Бургас - 59,5%. Област Стара Загора и област Сливен са с близки дялове – съответно 21% и 17,2%, най-малък е приносът на област Ямбол – едва 2,3%. Водещи сектори от интерес за инвеститорите в ЮИР през последните години са търговията и транспортните услуги, строителството и туристическите дейности, за Бургас - туризъм, транспортна дейност и концесиониране на международното летище, за Стара Загора - инвестиции в промишлеността и енергетиката, за Сливен - преработваща промишленост и винопроизводство.

Таблица 4. Преки чуждестранни инвестиции с натрупване за периода 2007-2010 г. (в хил. евро)

Район, област	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.
БЪЛГАРИЯ	15 167 125	19 185 003	20 441 581	22 114 446,3
Северозападен район	425 802	500 961	495 574	512 142,0
Северен централен район	437 293	797 174	759 508	815 908,1
Североизточен район	1 460 035	2 053 309	2 083 919	2 102 923,2

¹ Изчисленията са направени при среден курс на щатския долар спрямо българския лев за 2006 г. 1,56 по данни на БНБ и при курс на еврото спрямо лева – 1,95583.

Югозападен район	10 404 969	12 853 513	13 872 873	14 295 496,3
Южен централен район	966 811	1 340 758	1 372 515	1 659 060,5
Югоизточен район	1 472 216	1 639 288	1 857 192	2 728 916,2
Бургас	772 097,4	666 902,1	836 737,9	1 622 748,5
Сливен	107 846,8	-[1]	558 503,2	468 443,5
Стара Загора	580 458,7	419 201,5	425 851,7	573 532,9
Ямбол	11 812,8	-[2]	36 099,2	64 191,3

Източник: Национален статистически институт

Изводи:

- ЮИР е единственият район от ниво 2 в страната, при който няма намаление в обема на ПЧИ за периода 2007-2010 г.;
- Районът е на второ място по обем на ПЧИ с натрупване към 31.12.2010 г. и към 31.12.2009 г. – изпреварва СИР;
- Съществуват значителни вътрешнорегионални различия в дела на отделните области от общия обем на ПЧИ в ЮИР – силно се откроява област Бургас, приносът на област Ямбол е незначителен.

2.4. Предприемачество

Структурата на предприятията в зависимост от броя на заетите лица в ЮИР и страната като цяло е стабилна и не търпи резки промени през годините. Различията по райони от ниво 2 са незначителни.

Броят на нефинансовите предприятия за 2010 г. в ЮИР е 52 186 бр., от 366 929 бр. за страната. През 2010 г. 14,2% от предприятията в страната са на територията на ЮИР. По този показател районът се нарежда на трето място след ЮЗР и ЮЦР. Този процент е постоянен и се колебае в рамките на 14-15% за годините през периода 2007-2010 г.

През 2010 г. броят на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката в Югоизточен район е намалял минимално – с 0,8% спрямо 2009 г. За сравнение за 2009 г. спрямо 2008 г. се наблюдава увеличение на показателя с 6,8%. Тази тенденцията е характерна и за страната, където за 2010 г. отчитаме намаление на броя на предприятията с 0,4% спрямо 2009 г. (за сравнение през 2009 г. спрямо 2008 г. увеличението за страната е 14%). За останалите райони от ниво 2 в страната, с изключение на ЮЗР, за 2010 г. също се регистрира намаление в общия брой на предприятията.

Състоянието на нефинансовия сектор на икономиката в Югоизточен район се характеризира с превес на микро фирмите и малките предприятия над средните и големите предприятия (тенденция, характерна за цялата страна). Делът на микропредприятията в общия брой на предприятията в ЮИР през 2010 г. възлиза на 92,6% (средно за страната – 91,9%), на МСП – на 7,2% (средно за страната – 7,9%) и на големите предприятия – на

² Конфиденциални данни на НСИ

² Конфиденциални данни на НСИ

0,2% (средно за страната – също 0,2%). За периода 2008-2010 г. се наблюдава постепенно намаление на дела на микрофирмите и на МСП в общия брой на предприятията в ЮИР – съответно с 1,7% и с 0,3%. Същата е ситуацията и при големите фирми. Тази тенденция на намаление е резултат от намалението на общия брой на предприятията като цяло в ЮИР за разглеждания период.

Приходите от дейността на нефинансовите предприятия за 2010 г. в ЮИР са 27 268 802 хил.лв., което представлява нарастване с 6,4% спрямо 2009 г. (25 620 130 хил.лв.) За сравнение намалението за 2009 г. на годишна база възлиза на 20,1% (32 073 806 хил.лв. за 2008 г.) Останалите райони от ниво 2 в страната следват същата тенденция, с изключение на СЗР, където приходите от дейността на нефинансовите предприятия намаляват през целия период 2008-2010 г. Статистиката сочи, че през 2010 г. ЮИР се намира на второ място по приходи от дейността след ЮЗР. Приходите от дейността, реализирани от сектора на МСП на територията на ЮИР съставляват най-голям процент от всички приходи в продуктивния сектор на икономиката на района – 40%. Близък е процентът и за големите предприятия, които въпреки малкия си брой, формират 36,7% от всички приходи на предприятията в ЮИР.

Таблица 5. Разпределение на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката през 2010 г. по големина, статистически райони, приходи от продажби и дълготрайни материални активи

Статистически зони / Статистически райони / Големина на предприятията	Предприятия - бр.	Нетни приходи от продажби - хил. лв.	Дълготрайни материални активи - хил. лв.	Рентабилност на продажбите - %	Оперативна рентабилност - %
Общо за страната	366 929	188 419 152	106 397 669	3,1	102,9
Микрофирми (до 9 заети)	337 147	42 096 080	32 797 270	0,3	100,3
Малки фирми (10 - 49 заети)	24 368	43 659 246	15 986 012	3,8	103,6
Средни фирми (50 - 249 заети)	4 662	43 508 451	18 450 482	3,8	103,7
Големи фирми (250+ заети)	752	59 155 375	39 163 905	3,9	103,7
Северозападен	28 621	8 667 989	5 689 623	5,5	105,1
Микрофирми (до 9 заети)	26 379	2 404 275	1 106 877	6,4	106,2
Малки фирми (10 - 49 заети)	1 831	2 172 971	1 163 842	5,3	104,9
Средни фирми (50 - 249 заети)	362	2 038 786	894 111	4,3	104,0
Големи фирми (250+ заети)	49	2 051 957	2 524 793	5,9	105,4
Северен централен	34 888	12 859 881	5 733 426	4,7	104,4
Микрофирми (до 9 заети)	31 790	3 278 808	1 365 433	5,9	105,8
Малки фирми (10 - 49 заети)	2 496	3 413 610	1 445 945	5,9	105,7
Средни фирми (50 - 249 заети)	516	3 144 004	1 542 866	2,5	102,3
Големи фирми (250+ заети)	86	3 023 459	1 379 182	4,2	103,9
Североизточен	50 454	20 246 597	12 725 091	4,4	104,1
Микрофирми (до 9 заети)	46 700	4 940 384	4 698 298	2,9	102,6

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

Малки фирми (10 - 49 заети)	3 127	5 294 797	2 191 654	6,0	105,8
Средни фирми (50 - 249 заети)	540	4 788 776	2 398 791	4,5	104,3
Големи фирми (250+ заети)	87	5 222 640	3 436 348	4,1	103,8
Югоизточен	52 186	25 009 940	14 959 174	1,8	101,7
Микрофирми (до 9 заети)	48 307	5 697 796	5 205 361	2,6	102,4
Малки фирми (10 - 49 заети)	3 215	5 709 728	2 302 360	3,3	103,1
Средни фирми (50 - 249 заети)	579	4 244 338	2 490 867	4,2	104,0
Големи фирми (250+ заети)	85	9 358 078	4 960 586	0,6	99,4
Югозападен	135 114	98 696 706	56 149 388	2,2	102,1
Микрофирми (до 9 заети)	123 730	19 977 726	17 213 849	3,7	96,9
Малки фирми (10 - 49 заети)	9 223	20 325 921	6 627 019	2,8	102,7
Средни фирми (50 - 249 заети)	1 836	24 249 742	8 858 763	3,6	103,5
Големи фирми (250+ заети)	325	34 143 317	23 449 757	4,3	104,1
Южен централен	65 666	22 938 039	11 140 967	5,1	104,9
Микрофирми (до 9 заети)	60 241	5 797 091	3 207 452	4,0	103,8
Малки фирми (10 - 49 заети)	4 476	6 742 219	2 255 192	4,0	103,9
Средни фирми (50 - 249 заети)	829	5 042 805	2 265 084	4,7	104,6
Големи фирми (250+ заети)	120	5 355 924	3 413 239	7,8	107,6

Източник: Национален статистически институт

Придобитите дълготрайни материални активи в ЮИР през 2010 г. се увеличават незначително с 1,7% спрямо предходната 2009 г. (от 14 713 759 хил. лв. на 14 959 174 хил. лв.) За сравнение увеличението за 2009 г. спрямо 2008 г. е с 11,3%.

През 2010 г. разходите за придобиване на дълготрайни материални активи във всички сектори на икономиката на страната са 16 218 269 хил. лв. или с 23,8% по-малко в сравнение с 2009 г. (21 274 280 хил. лв.) За ЮИР разходите за придобиване на дълготрайни материални активи за 2010 г. са 2 049 325 хил.лв., което е с 31,2% по-малко в сравнение с 2009 г. – 2 977 022 хил.лв.

Най-голям обем инвестиции в дълготрайни материални активи за ЮИР през 2010 г. се отчитат в икономическата дейност „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване” – 47,5% от общите за района, следвани от инвестиции в „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство” с 18%; 10,9 % за „Строителството” и 8,3% за дейността „Операции с недвижими имоти”.

Съотношението на разходите, извършени за придобиване на ДМА в района по икономически дейности е аналогично с това за страната. Подобно е разпределението и през 2009 г. – дейност „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване” – 51,4% от общите инвестиции в ДМА за района, следвани от инвестиции в „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство” с 13,2%; 11% за „Строителството” и 12,1% за дейността „Операции с недвижими имоти”.

Таблица 6. Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи през 2010 г. по икономически дейности (хил.лв.)

<i>Икономически дейности</i>	<i>България</i>	<i>Югоизточен район</i>
<i>Общо</i>	16218269	2049325
<i>Селско, горско и рибно стопанство</i>	914565	151068
<i>Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване</i>	5103531	974161
<i>Строителство</i>	1369398	223086
<i>Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство</i>	3887223	369764
<i>Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения</i>	733488	8056
<i>Финансови и застрахователни дейности</i>	319539	3898
<i>Операции с недвижими имоти</i>	1592460	169583
<i>Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности</i>	775105	43936
<i>Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална дейност</i>	1254608	86913
<i>Други услуги</i>	268352	18860

Източник: Национален статистически институт

През 2009 г. инвестициите за придобиване на ДМА са с най-голям обем в областите Бургас (1 278 219 хил.лв.) и Стара Загора (1 208 472 хил.лв.), като запазват относително високи нива и темп на нарастване спрямо останалите области. Най-висок е дялът на инвестициите за увеличаване на активите в индустриалния сектор и сектора на услугите. Най-малко разходи за придобиване на ДМА се регистрират в област Ямбол – 188 574 хил.лв.

Изводи:

- Превес на микро фирмите и малките предприятия над средните и големите предприятия в ЮИР – тенденция, характерна за цялата страна; дял на микрофирмите над 90% от всички предприятия;
- Около 14-15%-ов дял на предприятията в ЮИР в общия брой на предприятията в страната през периода 2008-2010 г.;
- Минимално намаление на броя на предприятията в района през 2010 г. в сравнение с предходната 2009 г. – с 0,8%;
- Второ място по приходи от дейността на предприятията от нефинансовия сектор сред районите от ниво 2 в страната (след ЮЗР);
- Само 0,2 % от предприятията на територията на ЮИР попадат в категорията „големи“, но те допринасят с 36,7% за формиране на съвкупните приходи в продуктивния сектор на икономиката на района.

2.5. Иновации и технологично развитие, изследвания и развойна дейност

Един от основните показатели, по които България силно изостава от останалите страни-членки на ЕС са инвестициите за научна и развойна дейност. Разходите за научно-изследователска и развойна дейност в Югоизточен район през 2010 г. възлизат на 18 381 хил.лв., което представлява нарастване с 59% спрямо 2007 г. (11 557 хил.лв.) След регистрирания минимален спад от 0,7% за 2009 г. спрямо 2008 г., през 2010 г. спрямо предходната е постигнат растеж от 22,9%. Динамиката на научно-изследователските разходи средно за страната следва същата тенденция, като нарастването за 2010 г. спрямо 2007 г. възлиза на 54,4%, а спрямо предходната 2009 г. – на 16,8%.

В структурата на разходите за НИРД по сектори през 2010 г. най-голям е дялът на сектора на предприятията – 57,8% (10 630 хил.лв.), следвани от държавния сектор – 22,1% (4 060 хил.лв.) и сектора на висшето образование – 20,1% (3 691 хил.лв.) Разходите на предприятията в ЮИР за НИРД през 2010 г. нарастват с 42% спрямо 2009 г.; нарастването за 2009 г. на годишна база е с 2,7%. При разходите на държавния сектор се наблюдава обратната тенденция – намаление с 9,3% за 2010 г. спрямо 2009 г. и с 23,8% за 2009 г. спрямо 2008 г.

Направените през 2010 г. разходи за научни изследвания и иновации в ЮИР формират 4,4% от всички разходи за НИРД на страната, като районът се нарежда на трето място след ЮЗР (83%) и ЮЦР (5,4%). По този показател за 2010 г., ЮИР изпреварва СИР, който през периода 2007-2009 г. е заемал трета позиция.

Таблица 7. Разходи за научно-изследователска дейност 2007-2010 г. (хил.лв.)

Район от ниво 2	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.
БЪЛГАРИЯ	273 047	325 855	361 060	421 612
Северозападен район	7 177	6 557	8 123	6 609
Северен централен район	4 035	5 298	7 120	7 150
Североизточен район	13 202	17 156	22 010	16 961
Югозападен район	218 124	246 900	288 297	349 910
Южен централен район	18 952	34 875	20 552	22 601
Югоизточен район	11 557	15 069	14 958	18 381

Източник: Национален статистически институт

Въпреки нарастването в абсолютна стойност на научно-изследователските разходи, през последните години дялът на общите национални разходи за НИРД от БВП средно за страната е почти постоянен (около 0,45-0,53%). В ЮИР дялът на научно-изследователските разходи от БВП за периода 2004-2009 г. бележи тенденция на непрекъснато, макар и малко, нарастване, като през 2009 г. възлиза на 0,18% (равен с 2008 г.) След ЮИР остават единствено СЗР и СЦР. Целта за постигане на равнище от 1,5% на разходите на НИРД от БВП през 2020 г., съгласно определената национална цел в Националната програма за реформи на Република България, макар и твърде скромна в сравнение с целта от 3%, поставена в Стратегия Европа 2020, ще изисква сериозни усилия в тази посока. Посочените стойности за страната като цяло, и за ЮИР в частност, дават основание страната да бъде определена от Европейската комисия като една от „догонващите страни” в иновационната дейност.

Таблица 8. Дял на разходите за научно-изследователска и развойна дейност от БВП за 2004-2009 г. (%)

Район от ниво 2	2004 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
ЕС-27	1,83	1,82	1,85	1,85	1,92	2,01
БЪЛГАРИЯ	0,49	0,46	0,46	0,45	0,47	0,53
Северозападен район	0,12	0,11	0,14	0,15	0,12	0,16
Северен централен район	0,16	0,08	0,1	0,08	0,09	0,13
Североизточен район	0,21	0,2	0,26	0,2	0,22	0,3
Югозападен район	1,01	0,94	0,85	0,79	0,77	0,89
Южен централен район	0,13	0,14	0,14	0,22	0,36	0,21
Югоизточен район	0,1	0,08	0,15	0,16	0,18	0,18

Източник: Евростат

Изводи:

- През 2010 г. по абсолютна стойност на извършени разходи за НИРД ЮИР изпреварва СИР и се нарежда на трето място;
- Нисък дял на научно-изследователските разходи на ЮИР от БВП на района, далеч от поставената национална цел в Националната програма за реформи.

2.6. Туризъм

През 2009 г. секторът на настаняването е един от най-силно засегнатите от кризата сектори в туристическата индустрия не само в България, но и в целия ЕС. През същата година общият брой на нощувките в хотели и подобни места за настаняване за ЕС-27 падна под нивата на 2006 г. Възстановявайки се от тази много ниска точка, през 2010 г. на годишна база за ЕС-27 е регистриран ръст от 2,8%.

Данните за туристическия интензитет, изразен чрез реализирания брой нощувки в хотели и други подобни средства за подслон в страната показват, че за 2011 г. размерът им възлиза на 18 855 331 бр. България бележи ръст от 16% спрямо 2010 г. (16 261 170 бр.) и с 3,1% спрямо стойността от 2008 г. (18 295 403 бр.)

Ръст за страната през 2011 г. (733 053 423 лв.) с 12,1% спрямо предходната 2010 г. бележат и приходите от нощувки (за сравнение за 2010 г. спрямо предходната ръстът е с 4,3%). Посочената стойност за 2011 г. е с 1,1% по-ниска от тази през 2008 г.

ЮИР следва общата за страната тенденция. Реализираните нощувки в средствата за подслон през 2009 г. (5 710 425 бр.) спадат с 13,8% на годишна база. За 2010 г. (6 414 888 бр.) вече се реализира нарастване от 12,3% спрямо 2009 г. През 2011 г. реализираните нощувки в района нарастват с 16,1% в сравнение с предходната година и достигат 7 448 246 бр. (39,5% от реализираните в страната нощувки). Посочената стойност за 2011 г. е по-висока от тази през 2008 г. – нарастването е с 12,4%, като темпът на нарастване е по-висок от средния за страната.

Приходите от нощувки в ЮИР за 2011 г. (266 263 822 лв.) се увеличават с 11,8% на годишна база спрямо 2010 г. (238 087 669 бр.) и с 14,8% спрямо 2008 г. За сравнение за 2010 г. спрямо 2009 г. нарастването е с 15,7%. Спад в приходите от нощувки се реализира

единствено за 2009 г. на годишна база – с 11,3%, който е по-нисък от средния за страната за същия период (15,5%).

Делът на приходите от нощувки, реализирани в ЮИР от общия размер на приходите за страната постоянно нараства и през 2011 г. възлиза на 36,3% от всички нощувки в страната, като по този показател районът е на първо място сред останалите райони от ниво 2 в страната. През същата година в СИР са реализирани 30,4% от приходите от нощувки, а в ЮЗР – 19,4%. За сравнение през 2008 г. делът на приходите от нощувки в ЮИР от общите приходи от нощувки за страната е 31,3%, а на СИР – 31,2%.

Таблица 9. Развитие на туризма в Югоизточен район към 31.12.2011 г.

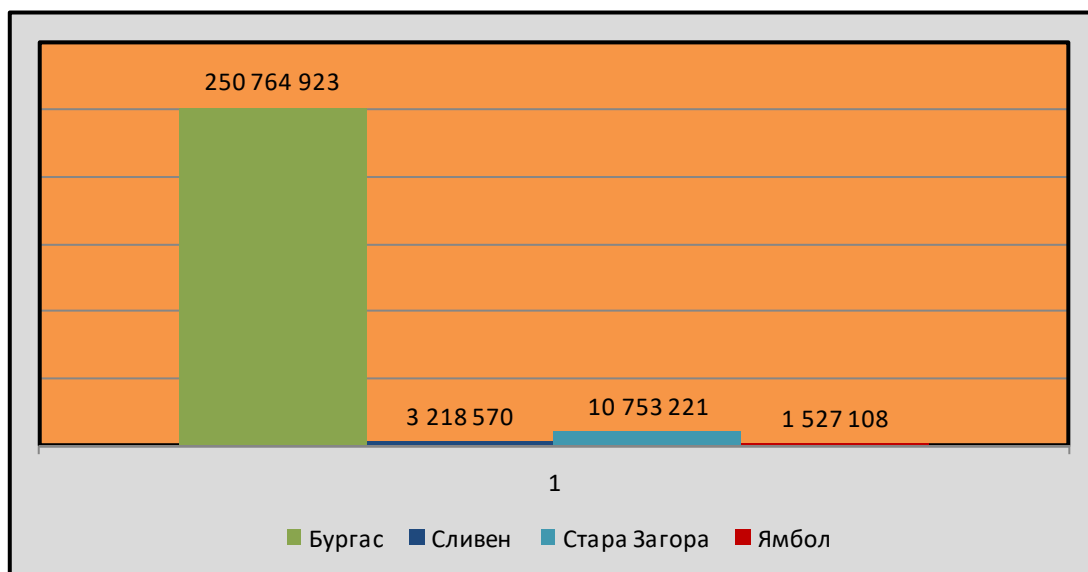
Райони, области	Средства за подслон и места за настаняване - брой		Реализирани нощувки - брой		Пренощували лица - брой		Приходи от нощувки - левове	
	Легла - брой		Общо	в т.ч. чужденци	Общо	в т.ч. чужденци	Общо	в т.ч. чужденци
Общо за страната	3 776	283 251	18 855 331	12 461 275	5 045 332	2 422 524	733 053 423	521 526 830
Северозападен район	189	8 529	441 750	54 399	243 772	23 879	15 671 159	2 529 783
Северен централен район	371	11 534	626 647	113 386	390 205	69 055	22 738 942	6 144 831
Североизточен район	618	82 650	6 271 618	4 914 358	1 261 006	821 519	222 955 601	183 679 099
Югозападен район	435	38 167	2 429 682	1 289 315	1 198 567	597 890	141 890 617	94 727 043
Южен централен район	795	29 785	1 637 388	348 968	716 523	126 651	63 533 282	18 933 294
Югоизточен район	1 368	112 586	7 448 246	5 740 849	1 235 259	783 530	266 263 822	215 512 780
Бургас	1 176	105 300	7 065 474	5 674 192	1 071 602	757 707	250 764 923	211 665 877
Сливен	99	2 799	94 177	15 001	48 248	5 938	3 218 570	904 346
Стара Загора	36	3 637	239 273	39 934	90 965	16 466	10 753 221	2 572 025
Ямбол	57	850	49 322	11 722	24 444	3 419	1 527 108	370 532

Източник: Национален статистически институт

Общо за района през 2011 г. средствата за подслон и местата за настаняване са 1 368 бр., а за страната те са 3 776 бр. Това означава, че 36 % от средствата за подслон и местата за настаняване в страната се намират в Югоизточен район, което отново бележи първо място сред статистическите райони от ниво 2. Най-голям е броят на средствата за подслон в област Бургас - 1 176 бр. (86% от всички средства за подслон в района). Средствата за подслон в к.к. „Слънчев бряг” възлизат на 118 бр., като по този показател той заема първо място от деветте курортни комплекса в страната.

На вътрешнорегионално ниво съществуват значителни диспропорции, като развитието на туризма се концентрира почти изцяло в област Бургас. Това се дължи изключително на крайбрежната територия на района, където са разположени най-атрактивните природно-рекреационните ресурси. През 2011 г. в областта се реализират 94,2% от всички приходи от нощувки в ЮИР, а в област Стара Загора – 4%. Приносът на останалите 2 области – Сливен и Ямбол е незначителен. Само в курортен комплекс Слънчев бряг се реализират приходи от нощувки в размер на 141 358 095 лв., което е 53,1% от тези на ЮИР и 19,3% от приходите от нощувки за страната.

Фигура 5. Приходи от нощувки в ЮИР по области за 2011 г. в лв.

Източник: Национален статистически институт

Въпреки интензивното туристическо развитие на крайбрежието на територията на ЮИР има неусвоени ресурси и ненапълно използвани възможности. Към недостатъчно усвоените туристически ресурси на крайбрежието следва да бъдат посочени минералните извори, които позволяват съчетание на климатом и балнеолечение и удължаване на туристическия сезон, а също и многобройните паметници на природното и културното наследство по крайбрежието и навътре в хинтерланда, както и културните и развлекателните обекти на град Бургас, които предлагат възможност за обогатяване на почивката на море и удължаване на туристическия сезон.

На територията на района съществуват и много други природни и антропогенни зони и фактори – районите на Източна Стара планина, Странджа-Сакар и др, които биха могли да се използват по-пълноценно за разнообразяване на туристическия продукт и за увеличаване на приходите и заетостта целогодишно в повече части от територията на района. Районът притежава богато културно-историческо наследство и традиционни занаяти. Всички тези ресурси са предпоставка за развитието на алтернативни форми на туризъм - културно-исторически, конгресен туризъм, еко туризъм, селски, балнеоложки, винен туризъм, ловен и спортен туризъм. Но все още морският туризъм в района носи белега на едностранчиво развитие. В този аспект необходимо е да се постигне единна туристическа идентичност на района чрез включване на територии извън утвърдените туристически центрове.

Изводи:

- Туризмът продължава да заема водещо място в икономиката на Югоизточния район на основата на благоприятните природни фактори, изградената туристическа база и инфраструктура и традиционния опит в предоставянето на сезонни туристически услуги;
- ЮИР е на първо място по приходи от нощувки сред районите от ниво 2 в страната с постоянно увеличаващ се дял;
- Водещ дял на област Бургас в приходите от нощувки с над 94% от общите приходи за района;
- Наблюдава се бързо възстановяване на туристическата индустрия в района от влиянието на икономическата криза – реализираните нощувки и приходите от тях през 2011 г. надминават съответните стойности за 2008 г.;
- Ускорените и мащабни застроявания по Черноморското крайбрежие с нова хотелска база, ваканционни селища и курортни зони довеждат до свръхнатовареност на комунално-битовата инфраструктура, инженерните съоръжения, транспортната и екологичната инфраструктура и оттук до забавяне на темпа на развитие на съвременен вътрешен и международен туризъм с по-високи приходи и рентабилност за регионалната и местните икономики. Единствено най-южните територии на Черноморието, са максимално съхранени в своя естествен вид и са предпазени досега от урбанистично туристическо развитие;

- Значителни диспропорции на ниво области - преобладаващата част от базата за туризъм и предлаганите услуги са концентрирани в крайбрежните градове и населени места с курортно значение, както и курортните комплекси;
- Въпреки потенциала на района за разширяване и разнообразяване на регионалния туристически продукт, все още не се отбелязват тенденции на преодоляване на сезонността на морския рекреативен туризъм при недостатъчно високо качество на предоставяните услуги и малко на брой качествени туристически продукти, допълващи морския и културния туризъм, и осигуряващи целогодишна натовареност на туристическата база;
- Високото ниво на настаняване предполага и високи възможности за развитие на туризма – необходима е добра маркетингова и рекламна стратегия за развитие на регионалния туристически продукт.

3. Развитие на човешките ресурси

По показатели за демографско развитие и структура на населението Югоизточният район се намира в относително благоприятна ситуация спрямо останалите райони от това ниво, но като цяло негативните тенденции в страната на намаляване на броя на населението и по-висока външна миграция също са характерни за района. В структурата на населението по възраст в Югоизточния могат да бъдат отчетени относително благоприятни съотношения, в сравнение със средните за България, което е показател за демографския потенциал на района и необходимост от неговото съхраняване и развитие.

3.1. Демографско състояние и тенденции

През периода 2007-2011 г. броят на населението на ЮИР непрекъснато намалява. В началото на периода намалението е с по около 4-5 000 души годишно, докато за 2010 г. на годишна база намалението е с 10 112 души, а за 2011 г. спрямо предходната – с 28 446 души. За периода 2007-2011 г. населението на района намалява общо с 47 980 души. Към 01.02.2011 г. (официално преброяване на населението в България) броят на населението в Югоизточен район е 1 078 002 души, съответстващи на 14,6% от общото население на страната (7 364 570 души). Районът се нарежда на трето място след Югозападен (2 132 848) и Южен централен район (1 479 373). Тенденцията на намаление на броя на населението в ЮИР е характерна за цялата страна, като за периода 2007-2011 г. населението на страната ни намалява с 275 668 души. България е страната с най-бързо намаляващо население в ЕС, като 2/3 от намалението е резултат от отрицателния естествен прираст, а 1/3 – на външна миграция. В сравнение с България, населението на страните-членки в ЕС (502.5 млн. души към 01.01.2011г.) бележи тенденция на нарастване, което се дължи на положителния естествен прираст от 0.5 млн. души и на външната миграция от 0.9 млн. души. Населението на България представлява 1,5% от населението на ЕС, като дялът на ЮИР е 0,2%.

По области в ЮИР населението е разпределено неравномерно, като с най-голям брой население е област Бургас - 415 817 души (38,6% от населението на района), следвана от област Стара Загора – 333 265 души (30,9%). Областите Сливен - 197 473 души (18,3%) и Ямбол -131 447 души (12,2%) са със значително по-малък брой население. Във всички

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

области в района през периода 2007-2011 г. населението намалява. През периода 2007-2011 г. най-голямо е намалението в област Ямбол – 7,7%, следват област Стара Загора – 6,3% и област Сливен – 5%. Намалението за област Бургас е само 1%.

Таблица 10. Брой и гъстота на населението за периода 2007-2011 г.

Райони и области	Брой на населението					Гъстота на населението (души/кв.км)
	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	01.02.2011 г.	01.02.2011 г.
БЪЛГАРИЯ	7 640 238	7 606 551	7 563 710	7 504 868	7 364 570	66,3
Северозападен район	929 872	916 054	902 537	886 911	847 138	44,4
Северен централен район	931 950	924 273	914 939	901 885	861 112	57,5
Североизточен район	992 081	991 471	988 935	982 559	966 097	66,7
Югозападен район	2 114 568	2 115 042	2 112 519	2 113 555	2 132 848	105,0
Южен централен район	1 545 785	1 538 142	1 528 220	1 513 510	1 479 373	66,1
Югоизточен район	1 125 982	1 121 569	1 116 560	1 106 448	1 078 002	54,4
Бургас	420 095	420 840	422 319	421 252	415 817	53,7
Сливен	207 786	206 566	204 887	201 972	197 473	55,7
Стара Загора	355 626	353 494	350 925	347 412	333 265	64,7
Ямбол	142 475	140 669	138 429	135 812	131 447	39,2

Източник: Национален статистически институт

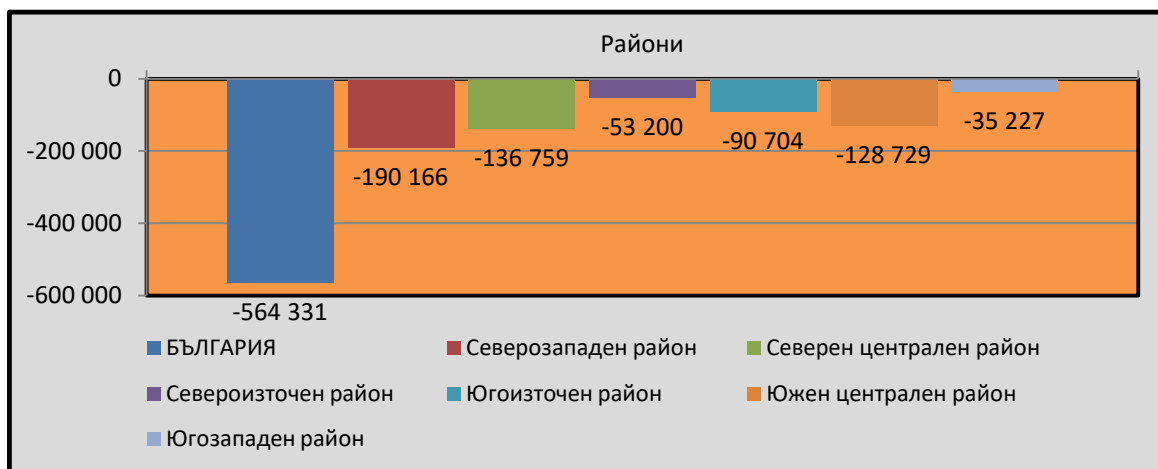
Таблица 11. Прираст на населението – преброяване към 01.02.2011 г. спрямо преброяване към 01.03.2001 г.

Райони и области	Прираст (абсолютна стойност)	Прираст (%)
	Общо	Общо
БЪЛГАРИЯ	-564 331	-7.1
Северозападен район	-190 166	-18.88
Северен централен район	-136 759	-14.42
Североизточен район	-53 200	-8.275
Югозападен район	-35 227	-6.22
Южен централен район	-128 729	-9.42
Югоизточен район	-90 704	-9.325

Източник: Национален статистически институт

Фигура 6.

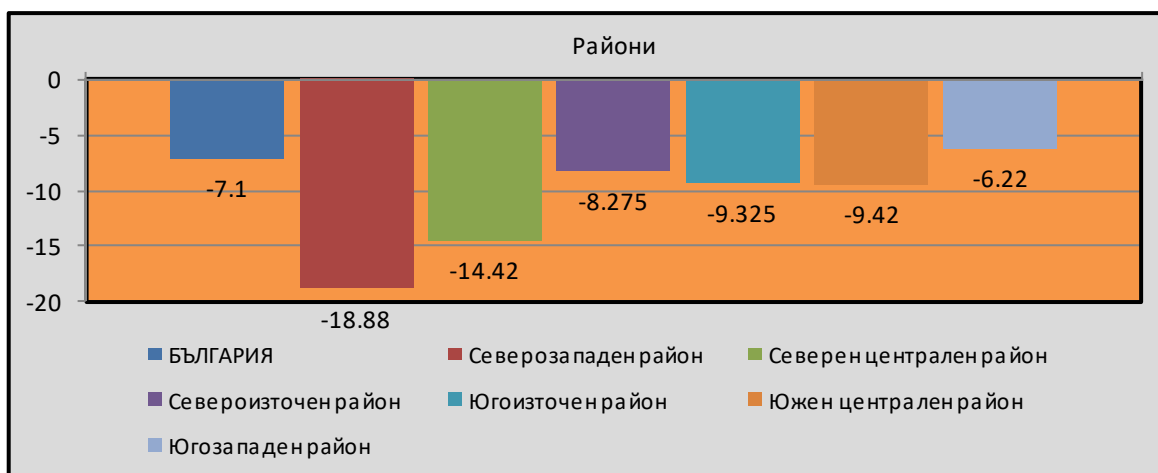
Прираст на населението – преброяване към 01.02.2011 г. спрямо преброяване към 01.03.2001 г. (абсолютна стойност)

Източник: Национален статистически институт

Фигура 7.

Прираст на населението – преброяване към 01.02.2011 г. спрямо преброяване към 01.03.2001 г. (%)

Източник: Национален статистически институт

Средната гъстота на населението в Югоизточен район (за 2011 г.) е 54,4 д./кв.км., значително по-ниска от средната за страната – 66,3 д./кв.км. и за ЕС-27 (116 д./кв.км. за 2010 г.) Най-висока е гъстотата на населението в област Стара Загора – 64,7 д./кв.км., а най-ниска – в област Ямбол – 39,2 д./кв.км.

Населението на района е разпределено в 683 населени места, от които 38 града и 645 села. От общото население на ЮИР 1 078 002 души, 768 945 (71,3%) живеят в градовете, а 309 057 (28,7%) живеят в селата.

Основните фактори, които влияят върху измененията в броя и структурата на населението са демографските процеси - раждаемост, смъртност и миграция на населението.

Коефициентът на раждаемост общо за Европейския съюз (27) през 2010 г. е 10,7% по данни на Евростат. Коефициентът на раждаемост в ЮИР за 2011 г. е 10,6% – по-висок от средния за страната (9,6%) и най-висок от всички райони от ниво 2. Спадът на годишна база спрямо 2010 г. е с 0,1%, а спрямо 2007 г. – с 0,5%. Област Сливен е областта с най-висока раждаемост в цялата страна за 2011 г. – 12,5%. Със сравнително по-висок процент на раждаемост спрямо останалите области в страната са и другите три области в ЮИР – Бургас – 10,3%, Ямбол – 10,0% и Стара Загора – 10,0%, с което Югоизточен район се нарежда на първо място сред районите в страната по показател раждаемост не само за 2011 г., а и за целия период 2007-2011 г. (за 2010 г. заедно с ЮЗР, а за 2008 г. – заедно със СИР).

Високото ниво на общата смъртност на населението в България се задържа през целия период 2007-2011 г. В сравнение с европейските страни, равнището на общата смъртност на населението в страната е доста по-високо (14,7%). В Югоизточен район през 2011 г. коефициентът на смъртност - 14,6‰ е много близък до средния за страната. По този показател след ЮИР са единствено СЦР и СЗР. За 2011 г. на годишна база се наблюдава незначителен спад – с 0,1%, а спрямо 2007 г. – нарастването е с 0,1%

На вътрешнообластно ниво с най-нисък процент на смъртност през 2011 г. е област Бургас – 13,3% (сред областите с най-ниски показатели в страната), следвана от област Сливен – 14,5% и област Стара Загора – 15,5%. С най-висок процент на смъртност е област Ямбол – 17,0%

Коефициентът на естествен прираст общо за Европейския съюз (27) през 2010 г. е 1.0%. Естественият прираст на Югоизточния район за периода 2007-2011 г. следва общите за страната негативни тенденции и продължава да е отрицателен. Коефициентът на естествен прираст за 2011 г. спрямо 2010 г. запазва постоянна стойност от -4%, за разлика от 2009 г., когато стойността му е -2,5% – най-ниската стойност през периода 2007-2011 г. Сравнено с 2007 г., коефициентът на естествен прираст през 2011 г. се увеличава с 0,6% Коефициентът на естествен прираст в ЮИР е по-висок от средния за страната през целия разглеждан период (-5,1% за България за 2011 г.) С по-нисък коефициент са ЮЗР (-3,3% през 2011 г.) и СИР (-3,5% през 2011 г.) На вътрешнообластно ниво водещо място по този негативен показател заемат областите Ямбол (-7%) и Стара Загора (-5,%). Област Сливен (-2%) и област Бургас (-3%) са сред областите с най-висок коефициент на естествен прираст за 2011 г. в страната.

Съществено влияние върху броя и структурата на населението оказва и механичният прираст (нетното салдо от външната миграция), който средно за страната също е отрицателен - минус 4 795 души. През 2011 г. на територията на Югоизточен район, единствено в област Бургас е регистриран положителен механичен прираст (277 души). Положителен механичен прираст, по-висок от този на област Бургас, от областите в страната имат единствено област София (столица) и област Русе. С най-голямо намаление на населението в резултат на отрицателния механичен прираст е област Ямбол (-577 души), следвана от областите Сливен (-542 души) и Стара Загора (-530 души).

Таблица 12. Коефициент на естествен прираст за периода 2007-2011 г.

Район, област	Естествен прираст на населението (%)				
	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
БЪЛГАРИЯ	-5,0	-4,3	-3,5	-4,6	-5,1
Северозападен район	-10,6	-9,8	-9,2	-10,6	-10,8
Северен централен район	-7,3	-6,9	-6,1	-7,3	-8,0
Североизточен район	-2,8	-2,5	-1,8	-3,3	-3,5
Югозападен район	-3,7	-2,6	-2,0	-2,5	-3,3
Южен централен район	-4,1	-3,8	-2,8	-3,8	-4,5
Югоизточен район	-3,4	-3,1	-2,5	-4,0	-4,0
Бургас	-1,9	-1,7	-0,5	-2,5	-3,0
Сливен	-0,6	-0,9	-0,5	-2,7	-2,0
Стара Загора	-5,5	-4,7	-4,5	-5,2	-5,5
Ямбол	-6,7	-6,6	-6,1	-7,4	-7,0

Източник: Национален статистически институт

По отношение на възрастовата структура на населението в Югоизточен район се потвърждават неблагоприятните тенденции в демографското развитие, характерни за страната като цяло. През периода 2007-2011 г. в страната е налице продължаващ процес на застаряване на населението, който се изразява в увеличаване на броя и дела на населението на 65 и повече години. В динамичен аспект, протичат положителни промени – не само в ЮИР, но и в останалите райони от ниво 2, делът на младото население или слабо се увеличава, или се запазва на същото равнище през разглеждания период. 14,8% от населението в подтрудоспособна възраст в страната се намира в ЮИР. По показател дял на населението на възраст 65 г.+ ЮИР се нарежда на четвърто място сред останалите райони от ниво 2. По отношение дела на населението в трудоспособна възраст ЮИР е на предпоследно място, след него е само СЗР.

На областно ниво делът на лицата в подтрудоспособна възраст е най-висок в област Сливен (17,2%), а в трудоспособна възраст - в област Бургас (69,1%). Област Ямбол е с най-неблагоприятна структура - най-висок дял на лицата в надтрудоспособна възраст (21%) и най-нисък дял на лицата в трудоспособна възраст (65,3%).

Таблица 13. Възрастова структура на населението към 01.02.2011 г. (в %)

Район, област	0-15 г.	15-64 г.	65 г. +
БЪЛГАРИЯ	13,2	68,3	18,5
Северозападен район	12,8	64,1	23,1
Северен централен район	12,3	67,3	20,4
Североизточен район	14,1	68,5	17,5
Югозападен район	12,5	68,2	19,3
Южен централен район	13,3	68,5	18,2
Югоизточен район	14,8	66,8	18,4

Бургас	14,7	69,1	16,2
Сливен	17,2	65,9	16,9
Стара Загора	13,6	66,9	19,5
Ямбол	13,8	65,3	21,0

Източник: Национален статистически институт

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира най-добре чрез коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 г.) Към 01.02.2011 г. общо за страната това съотношение е 70. За сравнение през 2001 г. всеки 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 124 млади хора. По този показател Югоизточен район е с по-висока стойност от средната за страната и се нарежда на трето място след Южен централен и Североизточен район.

На областно ниво с най-благоприятно съотношение е област Сливен (84) със стойност над средната за страната, а в най-неблагоприятно – областите Ямбол и Стара Загора, където 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват от съответно 64 и 65 лица, влизащи в трудоспособна възраст.

Таблица 14. Коефициент на демографско заместване и на възрастова зависимост по райони и области към 01.02.2011 г.

Район, област	Коефициент на демографско заместване (брой)	Коефициент на възрастова зависимост (%)
БЪЛГАРИЯ	70	46,5
Северозападен район	58,4	56,1
Северен централен район	65,2	48,6
Североизточен район	75,5	46,1
Югозападен район	67,8	45,9
Южен централен район	76,8	46,9
Югоизточен район	71,8	49,7
Бургас	74	44,6
Сливен	84	51,7
Стара Загора	65	49,4
Ямбол	64	53,2

Източник: Национален статистически институт

Общият коефициент на възрастова зависимост към 01.02.2011 г. за страната е 46,5%, тоест на 100 лица във възрастовата група 15–64 навършени години се падат близо 47 лица под 15 г. и на 65 и повече години. Сред районите от ниво 2 в страната ЮИР е предпоследен по този показател (49,7%) преди СЗР, което отчасти се дължи на по-високия дял на лицата в подтрудолюбна възраст в района. На областно ниво в най-благоприятно съотношение са областите Бургас – 44,6% (под средната за страната стойност) и Стара Загора – 49,4%, а в най-неблагоприятно – област Ямбол (53,2%).

Изводи:

- Запазва се негативната тенденция на непрекъснато намаление на броя на населението в района– тенденция, характерна за цялата страна; демографската ситуация в района е резултат от действието на процеси, характерни за цялата страна и отчасти за ЕС - намалена раждаемост, засилена урбанизация, увеличена смъртност и силна миграция;
- ЮИР е на трето място по брой на населението след ЮЗР и ЮЦР;
- Най-висок коефициент на раждаемост в района сред останалите райони от ниво 2 в страната;
- Отрицателен естествен прираст в района през целия разглеждан период 2007-2011 г.;
- Относително по-благоприятни са демографските показатели в област Бургас и област Сливен, където раждаемостта е относително висока и възрастовата структура е благоприятна;
- Неравномерно разпределение на населението в областите в района; най-голяма е гъстотата на населението в област Бургас, а най-ниска – в област Ямбол;
- Най-висок дял на населението в подтрудолюбна възраст в ЮИР сред районите от ниво 2 в страната;
- Неблагоприятна стойност на коефициента на възрастова зависимост;
- Струпването на населението в област Бургас и област Стара Загора (по-привлекателните области в района) е в резултат на влошаване на условията за живот и бизнес в останалите две области – Сливен и Ямбол. Това води до обезлюдяване на част от населените места в ЮИР. В този аспект политиката за развитие на района следва да се насочи към преодоляване на демографските проблеми, свързани с намаляване на раждаемостта и увеличаване на миграцията с цел преодоляване на диспропорцията в териториалното разпределение на населението, което от своя страна води до намаляване на икономическия растеж в слабо населените места.

3.2. Заетост и безработица

Докато в периода 2002-2008 г. за всички райони от ниво 2, в т.ч. и за Югоизточния район, бе характерно положително развитие на пазара на труда, през следващите три години (2009-2011 г.) в резултат на икономическата криза тази тенденция се измени. Тъй като трудовият пазар е силно инерционен, неговата стагнация или възстановяване се проявява със значителен времеви лаг след проявите на финансовите и икономически фактори.

През периода 2008-2011 г. коефициентът на заетост на населението на лицата на възраст 20-64 г. в ЮИР, както и средно за страната, непрекъснато намалява и през 2011 г. възлиза на 62,9%. Намалението на годишна база спрямо 2010 г. е с 2%, а спрямо 2008 г. – с 6,6%. За сравнение намалението за страната средно за 2011 г. спрямо 2008 г. е с 6,8%. По данни на Евростат коефициентът на заетост на лицата на възраст 20-64 г. за ЕС-27 през 2011 г. нараства с 0,2% спрямо 2010 г. и достига стойността от 2009 г. – 62,3%. По разглеждания показател районът се нарежда на второ място след ЮЗР, (71,2% през 2011 г.) който е най-близо до изпълнение на заложената в Стратегия „Европа 2020” и в Националната програма за реформи национална цел за достигане на заетост на населението на възраст 20 – 64 г. от 76% до 2020 г.

Коефициентът на заетост на населението на възраст 15+ в Югоизточен район за периода 2008-2011 г. спада с 4,7 процентни пункта. Същата е тенденцията за всички райони от ниво 2 в страната. Стойността на коефициента през 2011 г. възлиза на 44,1%, което е по-ниско от средното за страната – 45,6%. Районът се нарежда на трето място след ЮЗР (52,6%) и СИР (44,6%).

Тъй като НСИ не отчита показателя коефициент на заетост на възраст 20-64 г. на областно ниво, данните за заетостта на областно ниво са от стойностите на коефициента на заетост на населението 15-64 г. През 2011 г. той е най-висок в област Стара Загора – 61,8%, а най-нисък в област Сливен – 52,3%.

Коефициентът на заетост на лицата на възраст 55-64 г. в Югоизточен район по данни на Евростат за 2011 г. се понижава в сравнение с 2010 г. с 0,2% и възлиза на 43,2%. По този показател районът се нарежда на трето място след ЮЗР и ЮЦР. Тенденцията за страната (средно) и за ЕС-27 е обратна – нарастване на коефициента съответно с 0,4% и с 1,1% за 2011 г. спрямо 2010 г.

Таблица 15. Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 г. и коефициент на безработица на населението на възраст 15-64 г. за 2008-2011 г. (в %)

Район, област	Коефициент	Коефициент	Коефициент	Коефициент
	на заетост (%)	на заетост (%)	на безработица (%)	на безработица (%)
	2008 г.	2011 г.	2008 г.	2011 г.
БЪЛГАРИЯ	70,7	63,9	5,7	11,3
Северозападен район	65,9	58,5	7,1	12,5
Северен централен район	64,4	59,8	8,6	13
Североизточен район	68,4	61,0	8,7	15,6

Югозападен район	77,5	71,2	3,0	7,3
Южен централен район	69,8	61,2	5,1	12,8
Югоизточен район	69,5	62,9	5,9	11,7

Източник: Национален статистически институт

Коефициентът на безработицата на населението на възраст 15-64 г. в Югоизточен район за периода 2008-2011 г. е с близки стойности до средните за страната, като през 2008 г. достига най-ниското си равнище от 5,9%. В резултат на финансовата криза през следващите години настъпва повишаване на показателя до 10,7% и 11,7% съответно за 2010 г. и за 2011 г., при стойности средно за страната съответно 10,3% и 11,3%. Коефициентът на безработица за ЕС-27 през 2011 г. се задържа на нивото от 2010 г. – 9,7% и нараства с 0,7% спрямо 2009 г. В сравнение с останалите райони от ниво 2 единствено в ЮЗР коефициентът на безработица е по-нисък от този на ЮИР.

Във вътрешнорегионален план проблемът с безработните лица и през 2011 г. е най-сериозен в Сливенска област, където коефициентът на безработица възлиза на 17%. Следва Ямболска област с 14,3% , а с най-нисък дял е област Стара Загора – 6,6%, като тя определя сравнително по-ниската за региона стойност спрямо стойностите на останалите райони от ниво 2.

Делът на дългосрочно безработните (12 и повече месеца) от всички безработни лица през периода 2008-2011 г. в ЮИР по данни на Евростат непрекъснато се увеличава, като нарастването за 2011 г. на годишна база спрямо 2010 г. е с 1,1% (от 4,6% на 5,7%). Сравнено с останалите райони от ниво 2, по този показател ЮИР е след ЮЗР, стойностите на останалите райони от ниво 2 се движат в границите на 7-8. Средно за страната стойността за 2010 г. възлиза на 4,8% (нарастване с 1,8% на годишна база), а за 2011 г. – на 6,3% (нарастване с 1,5%). Тенденцията за ЕС-27 средно е същата - делът на дългосрочно безработните лица през 2010 г. и през 2011 г. нараства - съответно стойностите са 3,9% и 4,1%.

Безработните лица на възраст до 29 г. в ЮИР през 2010 г. са 9 983 души, което представлява 16,2% от общия брой безработни лица на възраст до 29 г. в страната.

Таблица 16. Структура на безработните по възраст и продължителност на регистрацията (бр.)

Район, област	Общо безработни лица	На възраст до 29 г.	С продължителност на регистрацията повече от 1 г.
България	34 2419	61 616	120 597
Северозападен район	57 513	9 908	23 949
Северен централен район	45 544	6 746	17 524
Североизточен район	51 059	8 688	18 332
Югозападен район	65 348	11 900	18 199

Южен централен район	75 844	14 391	28 344
Югоизточен район	47 111	9 983	14 249
Бургас	15 204	2 733	2 178
Сливен	12 281	2 886	5 540
Стара Загора	11 986	2 706	3 440
Ямбол	7 640	1 658	3 091

Източник: Национален статистически институт

Изводи:

- ЮИР следва общите за страната тенденции – въпреки лятната сезонна заетост в района, коефициентът на безработица в ЮИР се увеличава, а този на заетостта - спада;
- Сравнено с останалите райони от ниво 2, най-висока стойност на коефициента на заетост в ЮИР след ЮЗР и най-ниска стойност на коефициента на безработица отново след ЮЗР;
- Необходимо е инвестиране в развитие и повишаване качеството на човешкия капитал; усилията трябва да се насочат към повишаване на качеството на работната сила и осигуряване на заетост на безработните лица над 55 г. и на безработните младежи до 29 г., които са двете най-засегнати от кризата групи от населението, а също и към подобряване на съответствието между търсенето и предлагането на труд.

3.3. Образование

В системата на образованието се наблюдава тенденция към повишаване на образователното ниво на населението в България, която се проявява в увеличаване дела на населението със средно и висше образование. Тази тенденция обаче се проявява по различен начин в отделните райони.

През учебната 2011/2012 г.³ на територията на ЮИР се намират 15% от всички детски градини в страната (315 бр.), като са обхванати 35 262 деца. Най-голям е броят на децата, посещаващи детска градина, в област Бургас и област Стара Загора – съответно 14 771 и 10 302 деца. Нетният коефициент на записване на децата в детските градини за учебната 2011/2012 г. (деца, записани в детска градина спрямо общия брой на децата на възраст 3-6 г.) в ЮИР е най-нисък сред останалите райони от ниво 2 в страната - 77,6% (средно за страната 81,5%). Ниската стойност се дължи на област Сливен и област Ямбол, където детска градина посещават съответно 65,6% и 74,6% от децата на възраст между 3 и 6 г. – най-ниски стойности сред всички области в страната. За периода 2007-2010 г. намалението на броя на детските градини средно за страната е с 13%, за ЮИР – с 5%. Резултатът от тази тенденция е окрупняване на детските градини. Средният брой деца на

³ Данните в НСИ са само за учебната 2011/2012 г.

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

една детска градина в ЮИР за периода нараства от 93,8 на 108,3, т.е. с 15,5%. Нарастването средно за страната е с 23,5%.

Броят на завършилите основно образование през учебната 2010/2011 г. в ЮИР е 9 171 души, което представлява 15% от завършилите основно образование в страната. Средно образование през учебната 2010/2011 г. в ЮИР са завършили 9 198 души – 14,6% от завършилите средно образование в страната.

Таблица 17. Завършили основно образование през учебната 2010/2011 г.

(Брой)						
Основно образование						
	Общо	Общообразователни училища	Специални училища	Професионални училища с прием след VI и VII клас	Училища по изкуства	Професионални гимназии с прием след VII клас
Общо за страната	61 014	51 247	260	417	705	8 385
Югоизточен район	9 171	7 312	11	125	140	1 583
Бургас	3 688	2 890	-	-	27	771
Сливен	1 645	1 310	11	57	64	203
Стара Загора	2 716	2 137	-	16	49	514
Ямбол	1 122	975	-	52	-	95

Източник: Национален статистически институт

Таблица 18. Завършили средно образование през учебната 2010/2011 г.

(Брой)						
Средно образование						
	Общо	Общообразователни училища	Специални училища	Училища по изкуствата	Професионални гимназии (III степен професионална квалификация)	Професионални гимназии и професионални училища (II степен професионална квалификация)
Общо за	63 043	32 413	68	718	22 346	7 498

страната						
Югоизточен район	9 198	4 480	-	132	3 740	846
Бургас	3 609	1 892	-	29	1 384	304
Сливен	1 598	776	-	61	603	158
Стара Загора	2 888	1 308	-	42	1 367	171
Ямбол	1 103	504	-	-	386	213

Източник: Национален статистически институт

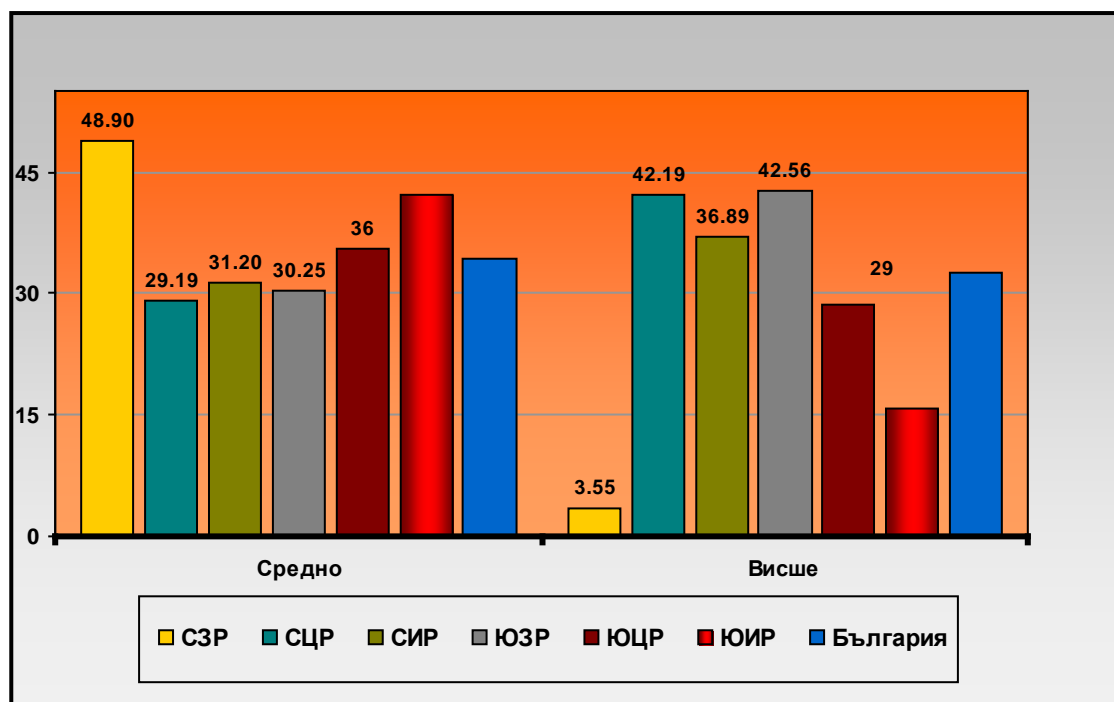
В системата на висшето образование в ЮИР са включени 3 университета и специализирани висши училища (само в областните центрове Бургас – 2 бр. и Стара Загора – 1 бр.), от общо 45 за страната. Броят на учащите се в университети и специализирани висши учебни заведения на територията на Югоизточния район през учебната 2010/2011 г. е 14 794 бр. студенти, което представлява 5,6% от всички студенти в страната - 264 082 бр. След ЮИР с най-нисък дял студенти сред шестте района от ниво 2 остава Северозападният район - 0,7%. Най-голям брой студенти през 2010/2011 г. се отчитат в Югозападен район – 124 882 бр. или 47,3% от общия брой за страната.

Таблица 19. Висши училища, преподаватели, студенти и завършили за страната и по области в Югоизточен район през учебната 2010/2011 г.

(Брой)								
	Висши училища	Преподаватели			Студенти		Завършили	
		Общо	В това число:		Общо	В т.ч. жени	Общо	В т.ч. жени
			Жени	На основна работа				
Университети и специализирани висши училища								
Общо за страната	45	21 876	10 326	13 458	264 082	144 809	55 850	34 043
Югоизточен район	3	1 191	600	797	14 794	9 167	3 210	2 128
Бургас	2	444	260	322	9 403	5 722	2 023	1 371
Сливен	-	92	24	56	531	105	152	31
Стара Загора	1	655	316	419	4 860	3 340	1 035	726

Източник: Национален статистически институт

Фигура 8. Сравнение на дела на завършилите средно и висше образование

Относителният дял на населението на възраст 30 - 34 навършени години със завършено висше образование в ЮИР през 2011 година възлиза на 24,3% при средна за страната стойност – 27,3%. Стойността на Югоизточния район му отрежда трето място сред районите от ниво 2 в страната след ЮЗР и СИР. По данни на Евростат стойността на показателя за ЕС-27 средно за 2011 г. възлиза на 34,6% и се повишава с 1,1% спрямо 2011 г. и с 4,6% спрямо 2007 г.

Относителният дял на рано напусналите образование и обучение (18-24 навършени години) в ЮИР през 2011 г. възлиза на 19,4% при средна стойност за страната – 12,8%. По този показател Югоизточен район се нарежда на последно място сред районите от ниво 2 в страната, а стойността му е пет пъти по-висока от тази на Югозападния район – 3,6%. По данни на Евростат стойността на показателя за ЕС-27 средно за 2011 г. възлиза на 13,5% и спада с 0,6% спрямо 2010 г. и с 1,6% спрямо 2007 г.

Делът на напусналите по нежелание от всички напуснали училище в ЮИР през учебната 2010/2011 г. възлиза на 20,6% при средна за страната стойност 18,4%. Стойностите за останалите райони от ниво 2 се колебаят в границите от 10,6% за СЦР до 23,9% за ЮЗР. Структурата на напусналите по нежелание е твърде различна като динамика за отделните райони, но може да се каже, че около 50% от тях са под 16 годишна възраст.

Причините за отпадане от училище се групират в няколко основни категории – социално-икономически, образователни и етнокултурни (по-ранното встъпване в брак, ранни раждания). Лошото качество на живот на определени социални слоеве поставя сериозни препятствия пред образованието на децата и младежите от тези групи. Ниските доходи не позволяват на много семейства да покрият разходите на своите деца за образование. Три четвърти от родителите на отпадналите деца се самоопределят като роми

или цигани. Акумулирането на икономически, образователни и етнокултурни рискови фактори, оказва най-силно влияние, когато семейството живее в компактна група сред представители на собствения етнос. Най-ясно феноменът се проявява в градските ромски гета. Наличието на такива етнически групи се наблюдават в значителна степен и на територията на ЮИР, което предопределя високия дял на ранно напусналите образование.

Изводи:

- Най-висок процент на рано напусналите образователната система лица сред районите от ниво 2 в страната; за намаляване на дела на преждевременно напусналите училище е необходимо да се предприемат мерки за превенция и създаване на условия за партньорство на всички нива на управление (училищно, местно, регионално и национално);
- Най-малък брой деца, посещаващи детска градина в страната;
- ЮИР се намира на предпоследно място по брой студенти сред районите от ниво 2 в страната – след СЗР;
- Системата на образованието не е достатъчно гъвкава и реформирана, което е една от причините за ниската добавена стойност и ниската конкурентоспособност на производството в района, в сравнение с европейските и световни показатели (БВП на района формира едва 36% от средния за ЕС-27 БВП).

3.4. Здравеопазване и социални услуги

Към 31.12.2011 г. на територията на Югоизточен район се намират 49 болнични заведения с капацитет общо 6 066 легла. Извънболничната помощ разполага с 241 заведения (със 158 легла) – диагностично-консултативни центрове, стоматологични центрове, медико-диагностични и технически лаборатории, като здравни услуги се предлагат и в 17 други здравни и лечебни заведения (със 738 легла).

По показателя „брой болнични заведения на 100 хил. жители” през периода 2007-2009 г. ЮИР се нарежда на второ място в страната след ЮЗР. През 2010 г. тенденцията се обръща и ЮИР вече е на първо място сред районите от ниво 2 (4,61) в България. Страната ни (4,61) е на първо място по този показател в ЕС, което се дължи на намалението на населението в страната, откриването на нови частни болници, както и бавния темп на закриване на множество болнични заведения, които са доказано неефективни и не отговарят на съвременните стандарти.

Във вътрешнорегионален план голяма част от здравната мрежа се концентрира в областите Бургас и Стара Загора, и по-малка - в областите Сливен и Ямбол.

Таблица 20. Лечебни и здравни заведения и болнични легла към 31.12.2011 г. за страната и областите в Югоизточен район.

Лечебни заведения	България		ЮИР		Област Бургас		Област Стара Загора		Област Сливен		Област Ямбол	
	Брой	Легла	Брой	Легла	Брой	Легла	Брой	Легла	Брой	Легла	Брой	Легла
Лечебни заведения за болнична помощ	344	47 391	49	6 066	19	2011	17	2599	9	1024	4	432
в това число:												
Многопрофилни болници	167	31 546	22	3 665	7	951	8	1 496	5	854	2	364
Специализирани болници	148	13 265	20	1 773	9	661	6	884	3	160	2	68
Лечебни заведения за извънболнична помощ	1770	924	241	158	80	103	83	43	51	-	27	12
Диагностично-консултативни центрове	121	263	16	32	6	20	5	7	4	-	1	5
Медицински центрове	559	617	83	114	30	71	38	36	10	-	5	7
Дентални центрове	49	-	4	-	1	-	1	-	1	-	1	-
Медико-дентални центрове	35	38	1	10	1	10	-	-	-	-	-	-
Самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории	1 006	-	137	-	42	-	39	-	36	-	20	-
Други лечебни и здравни заведения	150	4 546	17	738	4	240	7	365	3	75	3	58

Източник: Национален статистически институт

При съпоставяне на информацията за броя на медицинския персонал на територията на Югоизточен район, прави впечатление, че в област Стара Загора практикуват най-голям брой лекари -1421 бр., лекари по дентална медицина - 277 бр. и медицински специалисти по здравни грижи – 2405 бр. С най - малко медици разполага област Ямбол.

Таблица 21. Медицински персонал към 31.12.2011 г.

Статистически райони, области	Лекари	Население на един лекар	Лекари по дентална медицина	Население на един лекар по дентална медицина	Медицински специалисти по здравни грижи
България	28 411	258	6 655	1 101	47 427
Северозападен район	3 448	243	592	1 413	5 655
Северен централен район	2 641	323	605	1 411	5 065
Североизточен район	3 589	268	729	1 320	5 820
Югозападен район	8 540	250	2 243	950	13 549
Южен централен район	5 286	280	1 643	895	8 945
Югоизточен район	3 511	306	786	1 365	6 220
Бургас	1 143	363	274	1 514	2 051
Сливен	576	342	136	1 446	996
Стара Загора	1 421	233	277	1 195	2 405
Ямбол	371	351	99	1 314	768

Източник: Национален статистически институт

Броят на населението на един лекар в Югоизточен район през 2011 г. възлиза на 307 души (второ място сред районите от ниво 2 в страната след СЦР), а на лекар по дентална медицина – 1372 души. Показателите са най-ниски в област Стара Загора, поради поголемия брой лекари и лекари с дентална медицина обслужващи населението в района.

Броят лекари на 100 хил.жители в Югоизточен район през 2010 г. възлиза на 321,30 бр., като нарастването спрямо 2007 г. е със 7%. Нарастването средно за страната е с 2,2%. Лекарите по дентална медицина на 100 хил.жители в ЮИР са 67,78 бр., при средна за страната стойност от 84,68.

95% от населението на ЮИР към края на 2010 г. попада в 30-минутния изохрон за получаване на спешна помощ, т.е. населението живеещо в общини, където се намират отделения или филиали за спешна помощ е силно преобладаваща част от населението в района. Средната за страната стойност е 89%. В 30 минутния изохрон за получаване на болнична помощ в многопрофилна болница за активно лечение попада 80% от населението на Югоизточен район. Проблеми съществуват по отношение на осигуряване на равен достъп до здравните услуги в района за населението в крайните отдалечени села и градове.

Мрежата от социални услуги в Югоизточния район е сравнително добре развита и разполага към края на 2008 г. с общо 49 заведения за социални услуги (дневни центрове за деца, младежи и възрастни и за лица в неравностойно положение, домове за деца, лишени

от родителски грижи) с капацитет 3429 места. В района се намират 16,4% от заведенията за социални услуги в страната. Област Бургас и Стара Загора заемат водещо място в предоставянето на социални услуги в района. През 2008 г. на 1000 жители от населението на ЮИР са осигурени 3,06 места в специализираните институции за социални услуги. По този показател ЮИР се нарежда на трето място в страната след СЦР (4,13) и СЗР (3,69). Причините могат да се търсят в по-големия брой население в района. В сравнение с 2007 г. стойността на показателя спада (2007 г. – 3,13), което е вследствие на закриване на звена. Достъпът до социални услуги в периферните общини и селища в ЮИР е силно ограничен. Специализираните институции за предоставяне на услуги за възрастни лица и за деца в неравностойно положение са недостатъчни.

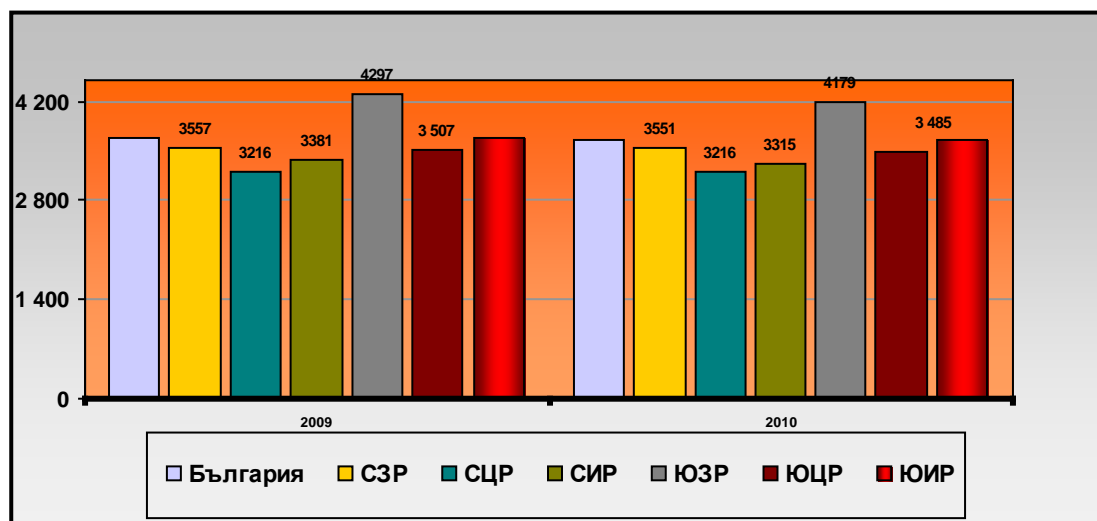
Изводи:

- ЮИР се намира в благоприятно положение по отношение на осигуреността на населението с лекари и с лекари по дентална медицина – на второ място в страната след ЮЗР;
- По показателя „брой болнични заведения на 100 хил. жители” районът е на първо място в страната;
- По-висок процент от средния за страната попада в рамките на 30-минутния изохрон за получаване на спешна помощ;
- Основни акценти в сферата на социалните услуги в ЮИР трябва да бъдат: осигуряването на равни възможности за достъп до този вид услуги (включително и на живеещите в малки, отдалечени от градските центрове населени места); повишаването на тяхното качество; изграждането на публично-частно партньорства за предоставянето им; подобряване на материално-техническата им база.

3.5. Доходи на населението

Югоизточен район е на второ място сред районите от ниво 2 в страната по общ доход средно на лице от домакинството за 2010 г. – 3 643 лв. след ЮЗР (4 179 лв.) с близка до средната за страната стойност – 3 648 лв. Това се дължи основно на по-високото ниво на заетост в сравнение с останалите 4 района. Намалението на годишна база в района спрямо 2009 г. възлиза на 1,4% при средна за страната стойност 1,2%.

Фигура 9. Общ доход на лице от домакинството за 2009-2010 г. (лв.)

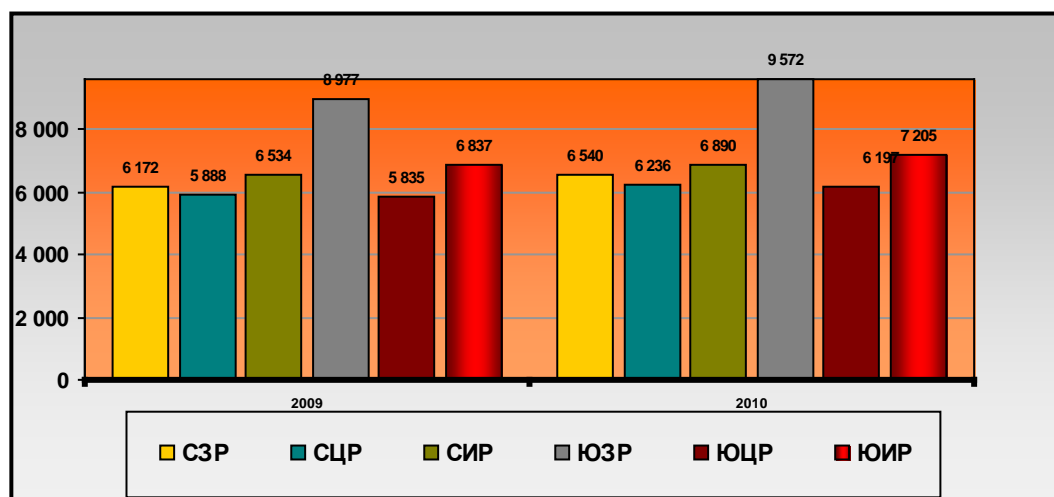

Източник: Национален статистически институт

Наблюдават се вътрешнорегионални различия в доходите на населението в градските и селските подрайони, както и между областите, в които е съсредоточена по-голяма част от предоставяните услуги и предприемачеството и областите, които са в по-малка степен развити в сектора на услугите за бизнеса и туристическите услуги.

Работната заплата продължава да бъде основен източник за доходите на домакинствата с около 50 % от общия доход. Средната работна заплата в ЮИР през 2010 г. е 7 205 лв. Районът е на второ място след ЮЗР (9 572 лв.), като увеличението на работната заплата за 2010 г. в сравнение с 2009 г. е с 5,4%.

Фигура 10. Средна работна заплата 2009-2010 г. (в лв.)

Източник: Национален статистически институт

Изводи:

- По равнище на доходи на населението България е най-изостаналата и бедна страна - членка на ЕС: доходите на нашите домакинства са с около 70% по-ниски от средните за ЕС;
- В рамките на страната ЮИР е в относително благоприятно положение по показателите общ доход на лице от домакинството и средна работна заплата – на второ място след ЮЗР.

3.6. Култура

Ролята на културата като фактор за подобряване качеството на живота и за постигане на устойчиво регионално развитие има голямо значение. Ролята и мястото на творчеството и иновациите за съвременните общества са многократно потвърждавани в различни стратегически документи, като Стратегия „Европа 2020“ и Зелена книга на ЕК „Отключване на потенциала на културните и творческите индустрии“.

Културното наследство е ключов елемент за укрепване на регионалното и глобалното сътрудничество. Това наследство във всички негови изразни форми трябва да се съхрани, развие и предаде на бъдещите поколения като свидетелство за човешкия опит и стремежи, в посока да насърчава творческото съзидание в цялото му разнообразие и да вдъхновява осъществяването на истински диалог между културите.

България е на трето място в Европа - след Гърция и Италия - по брой и разнообразие на открити паметници на културата. Недвижимите културни ценности в ЮИР са 4 270 бр., което представлява 14,5% от недвижимите културни ценности в страната. В района се намират две от недвижимите културни ценности от „световно значение“, които имат особено значение за международния и вътрешен познавателен туризъм от списъка на ЮНЕСКО: гр. Несебър (Старият град) – област Бургас; Казанлъшката гробница - област Стара Загора.

Огромно е и значението на нематериалното културно наследство, което формира чувството за самобитност и приемственост на общностите, групите и отделните лица. Неговото опазване е гаранция за насърчаване на човешкото творчество и обогатяване на културното многообразие на човечеството. „Живите човешки съкровища“ са хора, които притежават необходимите познания и умения на най-високо ниво, за да интерпретират или създават специфични елементи от нематериалното културно наследство като свидетелство за живите културни традиции и за творческия гений. Първата номинация за живи човешки съкровища в България, вписана в Националната представителна листа на нематериалното културно наследство „Живи човешки съкровища – България“ през 2008 г. е **нестинарството**. То е вписано и в Списъка на нематериалното културно наследство на човечеството от ЮНЕСКО.

Училищата по изкуствата и по културата имат свое значимо място в образователната система на Югоизточен район. Тяхната специфика им отрежда статут на културни институти, чието основно предназначение е да осигуряват професионална подготовка и обучение в областта на изкуствата и културата. По данни на Министерството на културата училищата по изкуствата и културата на територията на Югоизточен район са 6 (общо за страната 23) към 2012 година:

- Средно Музикално Училище “Проф. П. Владигеров” – Бургас
- Средно Музикално Училище “Хр. Морфова”- Стара Загора
- Национално Училище за Фолклорни Изкуства “Ф. Кутев” – Котел
- Национална Гимназия по Пластични Изкуства И Дизайн „Акад. Дечко Узунов“ – Казанлък
- Средно Художествено Училище За Приложни Изкуства “Димитър Добрович” – Сливен
- Професионална Гимназия за Пластични Изкуства “Акад. Дечко Узунов”- Казанлък

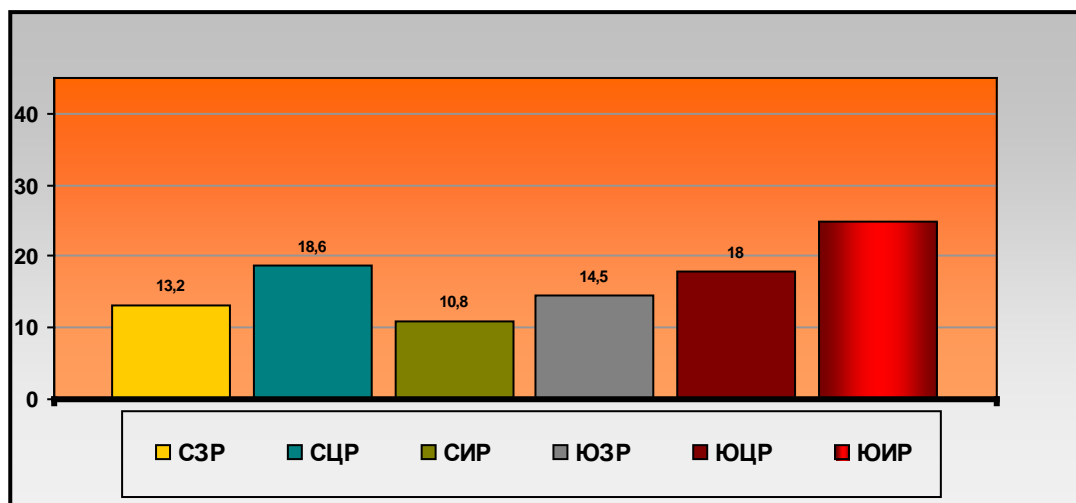
Особена ценност за страната и районите представляват историко-археологическите резервати, свързани с древната история по нашите земи, паметниците на недвижимото културно наследство в урбанизираните и извън селищните територии. В ЮИР се намират археологическият резерват Кабиле, археологическите обекти в Стара Загора, архитектурните резервати в Жеравна, Котел, Катунце, Бръшлян, Делтум-Дебелт и др. Гробниците и могилите около град Казанлък са превърнали района в Долината на тракийските царе.

Таблица 22. Недвижими културни ценности към 2011 г.

Райони от ниво 2	Недвижими културни ценности (брой)	Относителен дял (%)
Общо за страната	29436	100,0
Северозападен район	3883	13,2
Северен централен район	5480	18,6
Североизточен район	3180	10,8
Югозападен район	7348	25,0
Южен централен район	5275	17,9
Югоизточен район	4270	14,5

Източник: Национален институт за недвижими културни ценности

Фигура 11. Недвижими културни ценности към 2011 г. (%)

Източник: Национален институт за недвижими културни ценности

На територията на района са разположени 11 театри, 30 музея, 6 кина, 7 библиотеки, 15 радиооператори и 15 телевизионни оператори. С голямо регионално значение са театрите в Бургас, операта в Стара Загора.

Таблица 23. Културни институции по райони, 2012 г.

	Театри	Големи библиотеки	Музеи	Кина	Радио оператори	Телевизионни оператори
Северозападен район	7	6	21	2	10	7
Северен район	9	8	30	5	13	8
Североизточен район	7	6	24	5	8	5
Югозападен район	30	12	50	14	38	55
Южен район	10	8	33	9	7	24
Югоизточен район	11	7	30	6	11	15

Източник: Национален статистически институт

Броят на посещенията в музеи на територията на ЮИР през 2012 г. възлиза на 648 680, а през 2010 г. възлиза на 610 119. Наблюдва се увеличаване на посещенията в музеите на ЮИР, което следва общата тенденция за страната.

В ЮИР се намират 5 от националните училища по изкуствата и култура (23 на територията на страната) - в Бургас, Стара Загора, Котел, Сливен, Казанлък.

Читалищата са центрове за развитие на местната културна общност и подпомагане

на любителските изкуства. Културните институции и в частност читалища и библиотеки са част от образователната система и от гледна точка на концепцията за учене през целия живот, което изключва голяма част от неформалното и самостоятелно учене във всички възрасти. По данни на НСИ през 2012 г. в ЮИР функционират 527 читалища от общо 3075 за страната. Най-много брой читалища има в област Стара Загора – 179 броя, следвана от област Бургас -161 броя, област Сливен – 108 броя и област Ямбол -79 броя. Днес читалищата са все по-необходими като културни институции, които могат да бъдат живи, привлекателни, атрактивни места за всички поколения и най-вече за младите хора.

Културни и творчески дейности организирани от читалищата в Югоизточен район през 2012 г. са: 2 318 чествания на бележити дати (общо 14842 за страната), 804 обсъждания на книги (общо 6253 за страната), 625 събори (общо 3953 за страната), 165 уредени музейни сбирки (общо 1039 за страната) и 2076 други (общо 10647 за страната).

Като символ на духовността читалищата притежават жизнеността на съвременни граждански организации, което издига тяхната роля на обединителен център за творчество и достъп до култура, за повишаване качеството на живот.

Бургас е известен като град на културните прояви и фестивалите: Фестивал на българската популярна песен „Бургас и морето”, Международен фолклорен фестивал, Бирен фест, Фестивал на българската рок музика „Рок експлозия”, Блус-фестивал, MTV-фестивал „Духът на Бургас” (Spirit of Burgas), Фестивал „Включи града”, Фестивал на пясъчните скулптури, Театрален фестивал „На брега”, Есенни литературни музикални празници и др. В Морската градина се провежда международната изложба на цветя Флора-Бургас. В град Созопол се провеждат: Празници на изкуствата Аполония. Изключително богат е фолклорът на странджанския край с обреди и обичаи. В Стара Загора ежегодно се провежда Национален тракийски фолклорен събор „Богородична стъпка”, в гр. Казанлък - Празник на розата, Майски празници на културата „Сливенски огньове”, Международен детски фолклорен танцов фестивал „Приятелство без граници“, детски фолклорен фестивал „Върбова свирка свири“, в гр. Ямбол - Националният маскараден фестивал и редица други.

Изводи:

- Културните индустрии в ЮИР допринасят за развитието на района, тъй като водят косвено до подобряване качеството на живот на населението в района;
- Съчетани с морския рекреативен туризъм културните ценности и прояви допринасят за разнообразяване на туристическия продукт, предлаган в Югоизточен район и до удължаване на активния летен туристически сезон.

4. Инфраструктурно развитие

4.1. Транспортна инфраструктура

Транспортната инфраструктура и качеството на предоставяните от нея услуги, в т.ч. достъпността до населените места, производствените зони и местата за отдих и туризъм, и връзките между градските центрове са ключов фактор за социално-икономическото развитие и сътрудничеството между районите. В ЮИР са представени всички видове транспорт – сухопътен, железопътен, въздушен и морски.

4.1.1. Пътна мрежа

Към 31.12.2011 г. общата дължина на републиканската пътна мрежа в Югоизточен район е 3174 км и формира 16,3% от републиканската пътна мрежа на страната. РПМ на територията на района включва 87 км автомагистрала, 597 км пътища I клас, 767 км пътища II клас и 1723 км пътища III клас. Гъстотата на РПМ в района е 0,160 км/кв.км и е по-ниска от средната за страната (0,175 км) и по-ниска от тази в останалите райони от ниво 2. Най-добре обслужена от РПМ е област Ямбол, където гъстотата на функциониращата републиканска пътна мрежа е над средната за страната и за района. Пътищата от РПМ, функциониращи на територията на област Бургас са с най-голяма дължина в района - 1169 км или 36,8% от РПМ в района.

Териториалното разпределение на пътищата от висок клас е от решаващо значение за мобилността на населението и транспортната достъпност до услуги от по-висок ранг. Най-голяма част от новоизградените магистрали в страната през периода 2005-2011 г. попадат на територията на Югоизточния район. Подобрени са комуникациите по осите Пловдив-Стара Загора, Карнобат-Бургас. На територията на ЮИР се намират части от АМ „Тракия“, АМ „Марица“ и АМ „Черно море“. Територията на района не е равномерно обслужена с пътища от висок клас. Средната гъстота на първокласните пътища и автомагистралите е 0,035 км/кв. км и е по-висока от средната в страната (0,030). По-висока е гъстотата единствено в Югозападен (0,037) и Североизточен район (0,039). Следва да се отбележи, че индексът на гъстотата на автомагистралите в България е под средния за страните членки на ЕС - 0,51 км/кв. км. Изградените автомагистрала и пътища I клас имат 21,6% дял като част от общата дължина на пътищата от РПМ на територията на Югоизточния район (подобни са стойностите за ЮЗР и за СИР - съответно 22,8% и 21,3%). Най-добре обслужена с пътища от висок клас с национално и международно значение в ЮИР е област Стара Загора (0,043), следвана от област Бургас (0,037). Най-ниска степен на развитие пътната мрежа от висок клас има на територията на област Сливен, където гъстотата и е 0,024 км/кв. км. Към 31.12.2011 г. територията на областите Ямбол и Сливен не е обслужена от автомагистрала, което като цяло определя по-ниско ниво на транспортно обслужване.

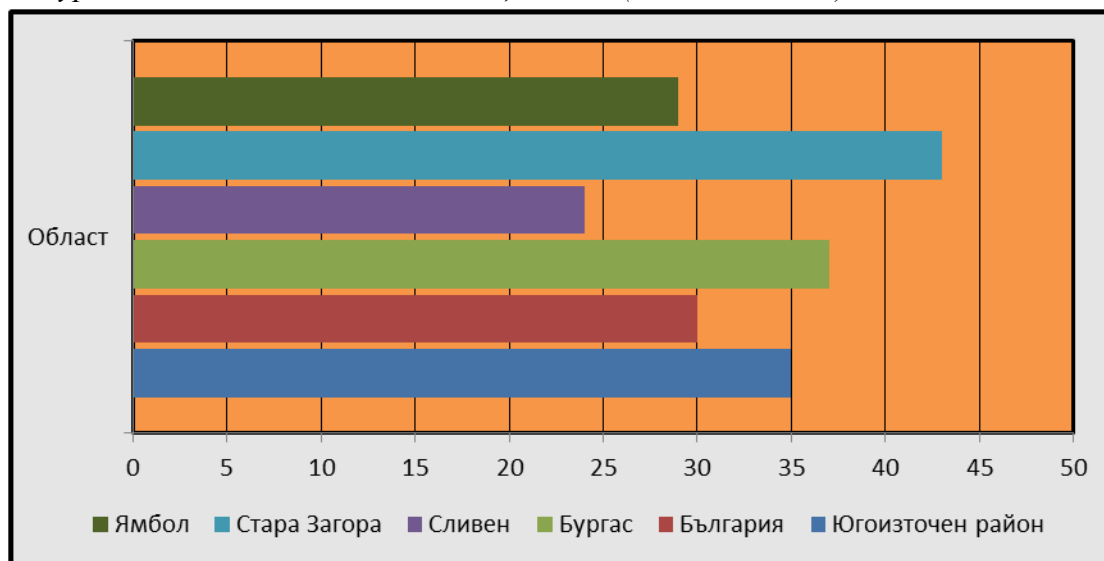
Гъстотата на пътищата с регионално значение в Югоизточния район е 0,126 км/кв. км и е по-ниска от средната за страната (0,144). Всъщност Югоизточен и Югозападен район са двата района с най-ниска гъстота на регионалните пътища в страната и с най-слабо развита регионална пътна мрежа. На областно ниво регионалните пътища в района имат най-голяма гъстота в област Ямбол - 0,149 км/кв. км., където функциите им са не само да осигуряват пътните комуникации на територията на областта и района, но и да осъществят интеграцията и връзките със съседни райони, а най-малка - в област Бургас – 0,114 км/кв.км. Районът на Странджа е по-слабо обслужен с пътна мрежа, в сравнение с други части на страната, като основна роля за осъществяването на пътните комуникации имат пътищата II и III клас. Съществуват проблеми, свързани с влошени експлоатационни условия по отношение на някои участъци от общинската мрежа пътища, поради недостатъчни ресурси за поддържането ѝ.

Таблица 24. Дължина и гъстота на Републиканската пътна мрежа към 31.12.2011 г.

Район, област	Общо (км.)	Автома гистрал и (км.)	Първо класни (км.)	Второ класни (км.)	Третокласни пътища и пътни вързки при кръстовища и възли (км.)	Обща гъстота на РПМ (км./1000 кв. км)	Гъстота на АМ и пътища I клас (км./1000 кв.км.)	Гъстота на пътищата II и III клас (км./1000 кв.км.)
БЪЛГАРИЯ	19 512	458	2 970	4 030	12 054	175	30	144
Северозападен район	3 392	7	387	767	2 231	178	20	157
Северен централен район	2 964	-	462	635	1 867	198	31	167
Североизточен район	2 668	84	483	467	1 634	184	39	145
Югозападен район	3 315	139	615	618	1 943	163	37	126
Южен централен район	3 999	141	426	765	2 656	179	25	153
Югоизточен район	3 174	87	597	767	1 723	160	35	126

Източник: Национален статистически институт

Фигура 12. Гъстота на АМ и пътища I клас (км./1000 кв.км.)

Източник: Национален статистически институт

Връзката на Югоизточния със съседния Южен централен район се осъществява от новоизградения участък на автомагистрала Тракия, а със Североизточния район и граничните райони на съседна Турция с пътища I и II клас. Свързването на пътната мрежа на Югоизточния район с тази на съседния граничен район от Република Турция се осъществява през два ГКПП, единият по път I- 87- ГКПП „Малко Търново” и вторият по път I –7 - ГКПП „Лесово”. Интегрираността с транспортните мрежи на съседни страни е важен индикатор за възможностите за провеждане на транзитния трафик и развитие на трансграничното сътрудничество в района.

Най-голямо значение за интегрирането на Югоизточния район в националната и европейска пътна мрежа имат участъка от автомагистрала Тракия „Поповица-Чирпан- Ст.

Загора”⁴, участъка от автомагистрала Марица, както и път Е-773 (Ст.Загора-Сливен-Карнобат-Бургас), участъците от път I-6 (София-Карлово-Казанлък-Сливен-Бургас), от път I-7 (Силистра-Шумен-Ямбол-Елхово) и път Е-87 (Дуранкулак-Варна-Бургас-Созопол-М.Търново).

Автомагистрала Тракия е част от европейски транспортен коридор № 8, който осигурява транспортните комуникации между Адриатика и Черно море. Свързва столицата с Пловдив и с Бургас, съответно с едноименното международно пристанище и летище. Подобряването на транспортната достъпност до главните полюси на растеж - София, Пловдив, Стара Загора и Бургас, както и до вторичните - Сливен и Хасково, ще съдейства за ускоряване процеса на икономическа и териториална кохезия в рамките на ЕС и за повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика. Магистралата ще благоприятства развитието на туризма в района на Южното Черноморие, в зимните курорти в Родопите, както и на културния и природен туризъм в южната част на страната. Изградени са 296 км от магистралата. Предвижда се цялостното ѝ завършване да приключи през 2013 г. с изграждането на оставащите 49 км в участъка „Ямбол- Карнобат”.

Автомагистрала Марица е част от европейски транспортен коридор № 4, който осигурява комуникациите на Централна и Западна Европа с Азия и Близкия Изток. Представлява продължение на коридор № 10 до Истанбул. АМ „Марица” ще допринесе за развитие на трансграничното сътрудничество в граничните региони на България, Турция и Гърция и ще ускорява процесите на икономическа и териториална кохезия в районите Южен централен и Югоизточен район. Магистралата ще повлияе позитивно на транспортните комуникации и достъпността на главните градове на растеж Пловдив, Стара Загора, както и на вторичните – Хасково, Кърджали и Смолян. Изградени са 54,960 км от магистралата. В момента се изгражда участъка „Оризovo-Харманли” с дължина 65,620 км. До края на програмния период 2013 г. се предвижда да се изгради и участъка „Свиленград-Капитан Андреево” с дължина 3,5 км., с което магистралата да бъде напълно завършена.

Път Е-87 в участъка му между Бургас и Варна е част от европейски транспортен коридор № 8, свързващ Адриатика с Черно море. Има ключова роля за интеграцията и транспортното обслужване на крайбрежните територии. Изграждането на АМ Черно море, която ще свърже двата най-големи градски центъра на българския бряг на Черно море Варна и Бургас, ще осигури не само нова транспортна връзка между магистралите Хемус и Тракия, но и същевременно ще подобри обслужването на крайбрежието, като ще изведе транзитния автомобилен трафик по-далече от чувствителната крайбрежна територия, курортните селища и комплекси по брега. Магистралата е част от бъдещ автомагистрален ринг около Черно море, който ще обвърже всички страни по крайбрежието. С изграждането на автомагистрала „Черно море” ще се разтоварят някои от проходите през Стара планина и ще се подобрят условията за провеждане на регионалния и местен трафик. Магистралата ще създаде условия за осъществяване на комбинирани превози през международните пристанища Бургас и Русе, т.е. по европейските транспортни коридори №7 и №8. Много населени места разположени в близост до строящите се автомагистрали

⁴ На 01.07.2012 г. бяха пуснати в експлоатация 32 км от АМ Тракия – лот 2 – от Стара Загора до Нова Загора; през месец юли беше открит и третия лот от почти 38 км, свързващ градовете Нова Загора и Ямбол. На 26.08.2012 г. беше пуснат в експлоатация участъкът от Ямбол до Зимница. За да бъде завършена цялата магистрала, остава само да се изгради напълно четвъртият лот - от Ямбол до Карнобат. Ако няма забавяне при строителните дейности, „Тракия” ще бъде изцяло готова в началото на 2013 г.

ще станат по-привлекателни за разполагане на нови икономически дейности и се очаква около тях да възникнат нови производствени зони.

Наличието в ЮИР и на други обекти на транспортната инфраструктура от висок ранг като международното пристанище и международното летище Бургас налагат да продължи развитието на пътната мрежа на територията на района, включващо изграждането на участъците от автомагистралите Тракия, Черно море и Марица, които ще създадат условия за по-пълно и ефективно използване на местния потенциал за развитие. Осигуреното намаляване на времето за пътуване до областните градове Бургас, Сливен, Стара Загора и Ямбол, се очаква да подобри стандарта на живот на локално ниво, като повиши достъпа до здравеопазване на населението, намали транспортните разходи за доставка на стоки, гарантира по-безопасно и комфортно пътуване, намали влиянието на емисиите на шум в застроените територии и др. Доизграждането на мрежата от автомагистрални пътища в ЮИР следва да се разглежда като важен приоритет на политиката за развитие не само на района, а и на страната като цяло с оглед успешното развитие на икономиката на района и откриването на нови работни места. Много населени места, разположени в близост до строящите се автомагистрални участъци ще станат по-привлекателни за разполагане на нови икономически дейности и се очаква около тях да възникнат нови производствени зони.

По данни на Агенция „Пътна инфраструктура“ към края на 2011 г., настилките на 48% от пътищата от РПМ на територията на Югоизточния район са в добро състояние, 22% са в средно състояние и 30% се намират в лошо състояние. Според информацията на пътната агенция по отношение на автомагистралите и пътищата от I клас съотношението е по-благоприятно: 70% - в добро състояние, 18% - в средно състояние и 12% - в лошо състояние. Инфраструктурата от висок клас като цяло е в добро състояние в областите Сливен, Ямбол и отчасти в Стара Загора, а в относително по-лошо състояние в област Бургас, в която около 21% от магистралните и първокласните пътища са в лошо състояние и 40% в средно състояние. Показателят за състоянието на всички пътища от РПМ – автомагистрала, първокласни, второкласни и третокласни пътища - на областно ниво е най-неблагоприятен за област Бургас (където 48% от всички пътища от РПМ са в лошо състояние) и област Ямбол (29%). 82% от всички пътища от РПМ на територията на област Сливен и 59% от тези на територията на област Стара Загора са в добро състояние. Около 32 км третокласни пътища в ЮИР са без настилка, което е малко под 1% от общата дължина на РПМ в района.

Изводи:

- На територията на ЮИР преминават части от три Европейски транспортни коридора – 4, 8 и 10;
- Най-ниска гъстота на пътищата от всички класове от РПМ в ЮИР, сравнено с останалите райони от ниво 2 в страната;
- Най-голяма част от новоизградени магистрални участъци през последните години попадат на територията на ЮИР;
- Висока средна гъстота на автомагистралите и първокласните пътища в района, надвишаваща средната за страната, но далеч по-ниска от средната стойност за ЕС-27;
- За подобряване на достъпността до центровете на развитие на различните териториални нива важно значение имат пътищата с регионално и местно значение;

ЮИР е районът с най-слабо развита регионална пътна мрежа сред районите от ниво 2 в страната. В този аспект е необходимо да се подобри транспортното обслужване на населените места, отдалечени от големите градски центрове, като действията за подобряване състоянието на пътната мрежа се съчетаят с подобряване на обществения транспорт;

- Връзките на малките градове и селата с големите градски центрове са затруднени поради лошото експлоатационно състояние на пътищата II и III клас - такива населени места не са привлекателни за инвеститорите и за населението, тъй като достъпът до здравни услуги и образование е зависим от транспортния фактор.

4.1.2. Железопътна мрежа

Железопътната мрежа има важно значение за икономическото развитие и развитието на мрежата от градски центрове, както и за осигуряване на транспортен достъп на населението в Югоизточния район. След периодично закриване на участъци от някои неефективни жп линии в периода 2005-2010 г. в района (Бургас-Поморие) общата дължина на изградените и функциониращи жп линии на територията на района към 31.12.2011 г. е 664 км, които съставляват 16,3% от жп мрежата на страната. Общата дължина на удвоените главни жп линии е 175 км, съответстващи на 26,4% от всички жп линии в района. Дължината на електрифицираните главни и второстепенни жп линии е 556 км - 83,7% от общата дължина на жп линиите в района. Тази стойност е по-висока от средната за страната – 70,3% и от средното за ЕС 27 - 51,9%. По достигната степен на удвояване на жп линиите, Югоизточният район е на трето място в страната след СИР и СЗР, а по степен на електрификация - на второ място след ЮЗР.

Гъстотата на жп мрежата на района - 33,5 км/1000 кв.км е по-ниска от средната за страната (36,7 км/1000 кв.км) и по-висока в сравнение със средната гъстота в някои периферно разположени страни от ЕС като Естония, Гърция, Испания, Ирландия, Латвия, Литва, Португалия и др. Най-добре обслужена с жп транспорт е област Стара Загора с гъстота на жп мрежата 50,9 км/1000 кв.км. В техническо отношение е достигнато високо ниво на модернизация на жп мрежата на територията на областите Бургас и Стара Загора. Териториите на областите Бургас и Ямбол/Сливен са подходящи за развитие на производствени дейности, изискващи превоз на големи количества товари. Най-ниска е гъстотата на жп мрежата в област Бургас (22,8 км/1000 кв.км), където има територии, които са отдалечени от жп линиите и се обслужват единствено от автомобилен транспорт.

Таблица 25. Железопътна мрежа към 31.12.2011 г.

Райони и области	Дължина на жп мрежата (км.)	Удвоени жп линии (км.)	Електриф. жп линии (км.)	Гъстота на жп мрежата (км./1000 кв. км.)
БЪЛГАРИЯ	4 072	977	2 863	36,7
Северозападен район	642	191	432	33,7
Северен централен район	627	89	437	41,9
Североизточен район	478	237	375	33,0
Югозападен район	885	169	676	43,6
Южен централен район	776	116	387	34,7
Югоизточен район	664	175	556	33,5

Бургас	177	105	159	22,8
Сливен	129	5	108	36,4
Стара Загора	262	30	236	50,9
Ямбол	96	35	53	28,6

Източник: Национален статистически институт

Основните жп линии обслужващи територията на Югоизточния район са участъците от главните жп линии „София- Пловдив-Бургас”, подбалканската жп линия „София- Карлово-Бургас” и „Карнобат-Синдел- Варна”. Последната има важна роля не само за развитието на района, но и за функционирането на националната транспортна система, тъй като осъществява връзка между международното пристанище Бургас и пристанищата Варна-Запад и Варна-Изток на Черно море и пристанище Русе на р. Дунав респективно между европейски транспортен коридор № 7 и коридор № 8.

Железопътните линии на територията на Югоизточен район, включени в Европейското споразумение за най-важните линии за международни комбинирани превози и свързаните с тях обекти (AGTC) са:

Русе – Горна Оряховица – Дъбово – Димитровград (310 km) в Северен централен, Южен централен район и Югоизточен район;

Пловдив – Зимница – Карнобат – Бургас (294 km) в Южен централен и Югоизточен район

Предвид спецификата на жп транспорта, наред с териториалното развитие на жп мрежата, определящо значение за транспортната достъпност има броят на жп гарите и спирки, обслужващи отделните райони. Югоизточният район е периферен по отношение обслужването с жп транспорт, поради отсъствието на железопътен ГКПП на неговата територия и затруднения достъп на населението (най-ниска гъстота на обслужващи гари и спирки).

Изводи:

- ЮИР заема трето място сред районите от ниво 2 в страната по достигната степен на удвояване на жп линиите и второ място по степен на електрификация;
- По-висок процент електрифицирани жп линии в района от средния за страната и за ЕС-27;
- Неравномерно обслужване на територията на района от жп транспорт, някои населени места в област Бургас се обслужват единствено от автомобилен транспорт;
- Към настоящия момент незадоволителното състояние на жп гарите, ниските скорости на движение на влаковете и лошото състояние на подвижния състав са главна причина за отлива на пътниците от железопътния транспорт. Друг проблем е липсата на подходящ обществен достъп до функциониращите гари, в случаите когато са отдалечени от населените места, които обслужват;
- Югоизточният район е периферен по отношение обслужването с жп транспорт, поради отсъствието на железопътен ГКПП на неговата територия;
- В бъдеще е целесъобразно повишаване привлекателността на жп транспорта в ЮИР и нарастване на дела на превозените от него товари и пътници, предвид по-малките въздействия върху околната среда, в сравнение с автомобилния.

4.1.3. Въздушен транспорт

Летище Бургас има статут на международно летище, което обслужва предимно международни дестинации. Специфичното географско положение - на границата между Европа и Азия, определя и стратегическото му значение за разгръщането на транспортните връзки, туризма и търговските отношения между партньорите от Изтока и Запада. Летището е изградено върху площ от 2 540 000 м², като на територията му функционира един от най-големите центрове за обработка на товари на Балканите. Пистата за излитане и кацане, с дължина 3200 м обслужва най-тежките самолети от типа Боинг 747 Джъмбо и Ан 124 Руслан.

Сред най-големите предимства на Летище Бургас е възможността за интермодален транспорт по въздух, море и суша. На разстояние 10-15 км се намират: пристанище Бургас, разгърнат ж.п. възел, международен път Е 87, свободна безмитна зона. Близостта на най-голямата рафинерия на полуострова, разположена на 10 км от летището, осигурява горива с ниска себестойност. Метеорологичните условия в региона благоприятстват отличната видимост през всички сезони. Средногодишно видимостта под 1000 м е 3 дни, което на практика означава 24-часов работен капацитет. В радиус 30 км от Летище Бургас се намират атрактивните туристически центрове - Слънчев бряг, Несебър, Елените и Дюни. Тук туристическият сезон продължава от май до септември, което обуславя изключително активния пътнико-поток през по-голямата част от годината. Бургаското летище е редовен член на АСИ с широко представителство в нейните комисии.

Летище Бургас има най-голям относителен дял в превозените пасажери след летище София. Обслуженият пасажерски трафик на летищата Бургас и Варна е почти равностоен. Характерна е изключително силно изразената сезонност при експлоатацията на летището, където по-голямата част от полетите са съсредоточени в четирите летни месеца на годината, когато е активният туристически сезон по крайбрежието. Югоизточен район, заедно със СИР и ЮИР, са в групата с брой на полетите до 250 на ден, характеризираща голяма част от районите, разположени в периферните части на ЕС, в т.ч. в старите страни членки.

През септември 2006 г. фирмата „Фрапорт Туин Еърпорт Мениджмънт“ спечели 35-годишна концесия на летищата във Варна и Бургас. Фрапорт“ АГ е мажоритарен акционер с дялово участие от 60 % в консорциума с българската компания „БМ Стар“. „Фрапорт Туин Стар Еърпорт Мениджмънт“ АД ще бъде контролирана от „Фрапорт“ АГ през целия срок на концесията.

По данни на „Фрапорт“, летище „Бургас“ отчита рекорден трафик за 2011 г. от 2,253 млн. пътници. Ръстът, спрямо предходната година е 19%. Сред обслужените на летището пътници с най-голям дял са гостите от Русия, чийто брой е 393 351 души (35% ръст спрямо 2010 г.) След тях са пътуващите от и за Германия – 371 735 (4% ръст), следвани от туристите от Великобритания и Чехия. „Значителен“ ръст отбелязва и трафикът по вътрешни линии заради по-голяма честота на полетите по линията Бургас – София. През летния сезон на 2011 г. летище Бургас отново е най-динамичното летище в България с обслужваните повече от 500 000 пътници за месец.

На територията на ЮИР има още едно летище за малки самолети в гр. Приморско за полети с туристическа цел и две площадки за излитане на територията на област Сливен и област Ямбол.

Изводи:

- ЮИР е един от районите в страната, който притежава летище със статут на международно такова;
- Сред най-големите предимства на Летище Бургас е възможността за интермодален транспорт по въздух, море и суша;
- Най-голям относителен дял в превозените пасажери след летище София;
- Рекорден трафик за летището за 2011 г. - ръстът спрямо предходната година е 19%.

4.1.4. Воден транспорт

Морският транспорт е добре развит в Югоизточния район. Международното пристанище Бургас е важен център на транспортната система на страната, през който преминава голяма част от вноса и износа ни. Пристанището има важна роля за цялостното развитие на икономиката на страната и региона и отварянето ѝ в глобален план. Същевременно пристанището е градообразуващ фактор по отношение на развитието на град Бургас и утвърждаването му като важен търговски, икономически и административен център в района.

Като част от инфраструктурата на европейски транспортен коридор №8 пристанище Бургас създава отлични условия за транзитиране на товари между Европа, Близкия и Далечен Изток и по възраждащия се Път на коприната – ТРАСЕКА. Бургас е най-значимото българско международно морско пристанище, обработващо повече от 14,8 млн. тона товари годишно, съответстващи на 59% от товарооборота на морските пристанища в България. С модерното си оборудване, отличните транспортни връзки, обслужваните ро-ро линии и кръстопътно местоположение, пристанището е „врата“ за товаропотоците между Европа, Русия, Украйна, Кавказ, Средна Азия, Средния и Далечен Изток.

Изградените пристанищни мощности дават възможност да се обработват практически всички видове насипни и генерални товари, контейнери и трейлери и някои течни химически товари. Товаро-разтоварните услуги включват разтоварване и товарене на плавателни и съхопътни транспортни средства. Пристанището експлоатира многофункционални кейове и специализирани терминали и е лидер в претоварните и складови операции с товари, изискващи температурен режим. Международно пристанище Бургас извършва дейността си на три вътрешно-административно обособени терминала, една складова база и един сезонен пътнически терминал в гр. Несебър. Разполага с 28 корабни места с обща дължина 3905 м и максимално допустимо газене 14,6 м. Съществуващите дълбочини на корабните места и подходите към тях позволяват да бъдат обработвани кораби с дедукция до 90 хил.т.

Терминал „Запад“

В Терминал „Запад“ се обработват метали, зърно, скрап, насипни товари и др. Действат контейнерен и RO – RO терминали, функционира модерен хладилен склад. Има 6 кейови места. Общата дължина на кейовете е 890 м. Допустимото газене е 11 м. Разполага със 191 хил. кв. м открита и 24 хил. кв. м закрита складова площ.

Терминал „Изток“

В Терминал „Изток“ се обработват предимно генерални товари - метали, дървесина, хартия, храни, скрап, машини и др. По експлоатационни причини често се обработват и

насипни товари-въглища, захар, амониев нитрат и малки партии концентрати. Разполага с 14 корабни места. Общата дължина на кейовете е 1965 м. Допустимата дълбочина на газене е 10 м. Откритите складови площи са 50 хил. кв. м, а закритите 35 хил. кв. м.

Терминал 2А

Новият Терминал 2А е построен по Проекта за разширение на Пристанище Бургас. Той е предназначен за обработка основно на насипни товари - въглища, кокс, руди и рудни концентрати, клинкер и др. Терминалът е съоръжен с най-модерна претоварна техника, позволяваща висока производителност. Кейовите места са 4. Общата дължина на кейовете е 817 м. Дълбочината на газене на корабите е 14,60 м. Разполага с 108 хил. кв. м открити складови площи. Пристанището разполага с яхт клуб, който е разположен на входа на източния басейн, добре закрит от източния вълнолом. Клубът предлага безопасна стоянка за яхти и катери при дълбочина на кея до 6 метра. Круизна линия „Бургас-Сочи” и ро-ро връзка между пристанищата в Бургас и Сочи е една от перспективите за развитие, свързана с включването на България в програмата за вътрешночерноморски круизен туризъм. Целта на пряката линия между Бургас и Сочи, иницирана във връзка с т.нар. проект „Супер Бургас”, е да бъде обхванат потокът от туристи от Русия до нашето пристанище, като се избегне преминаването през Украйна и Румъния. Интересът на пристанищата в Батуми, Одеса и Иличовск е свързан с предстоящите планове на Пристанище Бургас за изграждане на нов контейнерен терминал, с цел комбинирани превози.

Пристанище Бургас е едно от първите Черноморски пристанища, сертифицирано спрямо изискванията на Международния кодекс за сигурност на корабите и пристанищата - ISPS Code.

В последните години се наблюдава непрекъсната тенденция за нарастване на товарооборота на пристанището. Пристанище Бургас е обвързано подходящо с пътната и железопътната мрежа на страната и е разположено в близост до международното летище Бургас.

Пристанище Несебър има регионално значение. Специализирано е за обслужване на пътнически и круизни кораби, които през летния сезон посещават българското крайбрежие. В пристанището функционира ГКПП и временен митнически пункт. Разполага с 3 корабни места. Общата дължина на кейовете е 410 м. Максимално допустимата дълбочина на газене е 6,8 м. Разполага с 6 800 кв. м открити складови площи.

Пристанище Поморие има регионално значение и е специализирано основно за превоз на пътници. Разполага с 2 корабни места с дължина на кейовете 435 м. Дълбочината на газене е 7,2 м. Откритите складови площи на пристанището са 4500 кв. м.

Пристанищата в Созопол, Царево и Ахтопол са пътнически пристанища с важно значение за развитието на туризма в региона. Към настоящия момент потенциалът на пристанищата за превоз на туристи през активния туристически сезон не се използва пълноценно. Необходимо е услугите, които те предлагат, да се обвържат с регионалните туристически продукти, за да се използва ефективно изградената инфраструктура.

Изводи:

- В ЮИР се намира пристанище Бургас - важен център на транспортната система на страната, през който преминава голяма част от вноса и износа ни; най-значимото българско международно морско пристанище, осъществяващо 59% от

товарооборота на морските пристанища в България. През последните години се наблюдава непрекъсната тенденция за нарастване на товарооборота на пристанището;

- През септември 2012 г. Европейската комисия прие съобщение относно Син растеж: възможности за устойчив растеж в морските дейности и корабоплаване. Целта е да се стартира съвместна инициатива с държавите членки на ЕС, европейските региони и всички съответни заинтересовани страни, за да се отключи потенциалът на синята икономика.

4.2. Енергийна инфраструктура

Развитата национална енергетика е фактор за конкурентноспособна икономика и икономически растеж. Енергийната инфраструктура на България е сравнително добре развита, включително и в Югоизточен район.

4.2.1. Производство на електрическа енергия

Близко 40% от използваната енергия в българските домакинства (включително за отопление и домакински нужди) е електрическата, докато за Европа този процент е 11%.

В електроенергийно отношение област Бургас попада в обхвата на Електропреносен район Бургас. Основен източник на електроенергия за областта е националната електроенергийна система, която на територията на Бургаска област се обслужва от „Национална електрическа компания” ЕАД. Дейността по преноса на електроенергия е монополизирана. Дейността по електроразпределението е също монополизирана, тя се изразява в преноса и разпределение на ел.енергия с напрежение 220V и се осъществява от „Електроразпределение” ЕАД Стара Загора, клон Бургас.

През последните години се наблюдава тенденция за увеличаване потреблението на ел.енергия за стопански нужди в област Бургас, свързана със социални, климатични и други фактори - развитието на туристическите обекти по Черноморието, по-голям обем ново строителство, реализирано главно в курортните селища и комплекси. В тази връзка, в селищата с голям туристопоток са изградени трафопостове и ел. подстанции, с цел повишаването на качеството на услугите, които се предоставят на почиващите. Такива селища са гр. Обзор, с. Св. Влас, к.к. Сл. бряг, гр. Несебър, с. Равда, гр. Поморие, с. Черноморец, гр. Созопол, в.с. Дюни, с. Китен. На територията на област Бургас няма селище със статут на населено място, което да не е електрифицирано. На територията на областта функционира една топлоелектрическа централа-ТЕЦ „Лукойл”, която е индустриална и с предназначение за захранване на съответното промишлено предприятие, на което принадлежи. На територията на областта не са изградени водноелектрически централи, тъй като липсват подходящи условия за това – реките, които преминават през Бургаска област са къси и с малък дебит.

Сливенска област е основно консуматор, а не производител на енергия. Енергийната система на областта е добре развита и способна да поеме натоварвания, което може да стимулира бъдещото икономическо развитие. Електропреносната мрежа се нуждае от доизграждане и реконструкция, особено в районите с потенциал за развитие на туризма. Наложително е приваждането на електропреносната мрежа във вилната зона на гр.Сливен, която се очертава като „зелената територия” за развитие на града, в съответствие с техническите изисквания.

В област Стара Загора енергийната инфраструктура е адекватна на потребностите. На територията на областта функционира „ТЕЦ Марица изток 2” ЕАД - най-голямата иновирани топлоелектрическа централа в България, част от трите електроцентрали в комплекс „Марица Изток”. Предметът на дейност е производство на електрическа енергия, както и строителна и ремонтна дейност в областта на електроенергетиката и топлоенергетиката.

В област Ямбол енергийната инфраструктура е адекватна на потребностите. Електроснабдителната система в областта е добре изградена и се стопанисва от ЕВН България Електроразпределение АД.

4.2.2. Газификация

Добре развитата газопреносна мрежа в страната е изградена с цел осигуряване на природен газ за големите промишлени центрове, както и за транзитен пренос на газ към съседни страни. В същото време изграждането на газоразпределителни мрежи и газификацията на домакинствата за най-пълно използване на предимствата на директната употреба на природния газ все още е на начален етап. В това отношение България изостава значително спрямо страните от ЕС, съгласно Енергийната стратегия на Република България до 2020 г. Докато в европейските страни газоразпределителните мрежи обхващат повече от 80 % от общините, природният газ в България е достъпен на територията на около 35 - 40 общини, което представлява само 15% от общия брой на общините в страната. Около 3% от домакинствата са газифицирани, докато средното равнище за страните от ЕС е повече от 55%.

През територията на Югоизточния район преминават транзитните газопроводи, пренасящи природен газ за Гърция, Македония и Турция. Те преминават паралелно на трасето на южната дъга на магистралния пръстен за доставка на природен газ за страната. Изградени са множество отклонения от магистралния газопровод, които снабдяват отдалечените от него населени места и промишлени зони - Бургас, Дебелт, Сливен, Ямбол, Стара Загора и Нова Загора.

През територията на област Бургас преминава южният клон на националната газопроводна система в България и негово разклонение за Бургас и с. Дебелт. Магистралният газопровод е с диаметър 700 мм и минава през община Сунгурларе, а отклонението е през общините Бургас, Айтос, Руен, Камено и Средец. През територията на областта преминава и транзитния газопровод от Русия за Република Турция. Въпреки това, до този момент област Бургас не използва рационално и пълноценно възможностите за газоснабдяване от преминаващия през нейна територия газопровод. До момента изграденото отклонение е едно с две газоразпределителни станции. Газифицират се предимно промишлени обекти. През 2002 г. започна реализацията на проект за газификация на гр. Камено, който приключи през 2004 г. Съществува готов работен проект за газификацията на „Винекс Славянци” АД в община Сунгурларе, както и за ж.к. М. Рудник в гр. Бургас.

В област Сливен е сложено началото на промишленото потребление на природен газ, предстои и газифицирането за битови нужди. Продължава газификацията на гр. Стара Загора, гр. Казанлък и прилежащите му селища.

Газификацията в област Ямбол започва след 1995 година, като днес се осъществява от дъщерната на Овергаз компания – „Овергаз Изток” АД, с център Бургас, правопреемник на „Ямболгаз 92” (след 2009 година). На територията на община Ямбол е

изградена газоразпределителна мрежа с обща дължина 92 км. В средата на 2009 година 1872 потребители се ползват от предимствата на екологичното гориво на територията на града – 1695 битови, 151 обществено административни сгради и 26 промишлени предприятия. В близост до град Ямбол преминава трасето на „Булгаргаз“, клон на магистралния газопровод с налягане 5,5 МРа, доставящ природен газ от Русия. Това благоприятства развитието на газоснабдителната система.

4.2.3. Възобновяеми енергийни източници

Интегрираният подход на ЕС към климата и енергията се състои от три стълба - сигурност на доставките, достъпна енергия за конкурентоспособни икономики и устойчивост на околната среда. През следващият програмен период 2014-2020 г. този подход ще получи по-голям акцент в рамките на Кохезионната политика на ЕС. Финансирането и изпълнението на оперативните програми в държавите-членки, финансирани от Структурните фондове и Кохезионния фонд ще бъдат тясно обвързани с изпълнението на целите на Стратегия „Европа 2020“. Една от ключовите цели на стратегията е т.нар. пакет 20/20/20, и по-конкретно намаляване на нивото на емисии парникови газове поне с 20% спрямо 1990 г. (30%, ако условията позволяват), увеличаване на дела на енергията от възобновяеми енергийни източници в крайното енергийно потребление до 20% и повишаване на нивото на енергийна ефективност с 20%. В тази връзка Национална цел 3 от Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.) е изпълнение на „Европа 2020“ е „Достигане на 16% дял на ВЕИ в брутното крайно потребление на енергия и повишаване на енергийната ефективност с 25% към 2020 г.“

От друга страна настоящият Регионален план отчита предвижданията на Енергийната стратегия на Република България до 2020 г., която включва пакет от интегрирани мерки за осъществяването на нова национална енергийна политика, целяща диверсифициране на енергийните източници, преориентиране на икономиката и енергетиката към ефективно използване на енергия, произвеждана от нисковъглеродни енергийни ресурси с оглед намаляване на вредното въздействие върху околната среда и климатичните промени. Приоритет на Енергийната стратегия на Република България до 2020 г. е стимулирането на инвестициите за оптимално използване на ВЕИ както в националния, така и в регионалния енергиен баланс

През последните години България води последователна политика за поощряване производството и потреблението на енергия от възобновяеми енергийни източници. С новия Закон за енергията от възобновяеми източници (ЗВЕИ - Обн., ДВ, бр. 35 от 3 май 2011 г., в сила от 03.05.2011 г.) се въвеждат изискванията на Директива 2009/28/ЕО, която е част от пакета европейски директиви „климат – енергетика“ и предвижда изменение, и в следствие отмяна на Директиви 2001/77/ЕО и 2003/30/ЕО. Предвидено е развитието на ВЕИ и на електроенергийната мрежа да бъде планирано съвместно и интегрирано, с цел да се предотвратят бъдещи проблеми и оскъпяване на проектите. Предвижда се създаването на Национална информационна система за потенциала, производството и потреблението на енергия от ВЕИ в Република България, с която ще се осигури прозрачност на дейностите, информиране на заинтересованите страни и подобряване на бизнес климата.

Националната индикативна цел за 2010 г., определена в Договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз и Директива 2001/77/ЕО е достигане на 11 % дял на електрическата енергия от ВИ в брутното вътрешно потребление

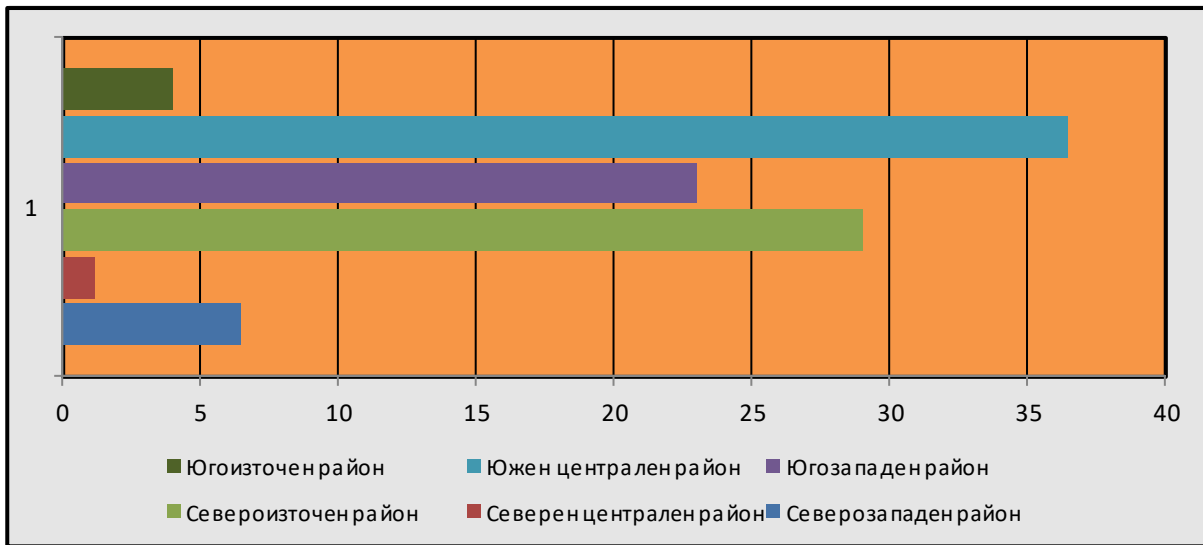
на електрическа енергия. С Националната дългосрочна програма за насърчаване на потреблението на биогоривата в транспортния сектор беше определена национална индикативна цел от 5,75 % дял на биогоривата в потреблението на бензини и дизелови горива в транспорта, която съвпада с определената цел за Общността в Директива 2003/30/ЕО.

Към настоящия момент в България най-пълноценно се използва потенциалът на хидроенергията, посредством водно-електрически централи и твърдата биомаса, залегнала като гориво предимно за отопление в бита и в обществени сгради.

По данни на НСИ за 2009 г. делът на възобновяемите енергийни източници в брутно крайно потребление на енергия е 11,7%, като за периода 2006-2009 г. бележи нарастване с 2,3 процентни пункта. По данни на Министерство на икономиката, енергетиката и туризма, през 2010 г. е произведено най-голямото количество електрическа енергия от ВЕИ, което възлиза на 5 509 GWh и се дължи на увеличено производство от всички централи на ВЕИ. Очаква се производството на електрическа енергия от ВЕИ да достигне 7 537 GWh през 2020 г., като основно ще бъдат използвани водната и вятърната енергия. Делът на централите на ВЕИ е 12,2% от брутно производство на електрическа енергия в страната през 2010 г. Реализирано е и най-голямото производство на електрическа енергия от ВЕЦ в последното десетилетие – 4 790 GWh или 10,6% от брутно производство на електроенергия в страната (45 172 GWh). През 2010 г. производството на електрическа енергия от ВЕЦ остава доминиращо във ВЕИ сектора, но в сравнение с предходните години делът на тези централи намалява до 72%, (2009 г. - 77 %). Основна причина за тази промяна е въвеждането на нови вятърни генератори, чието производство през 2010 г. представлява 12,5% от производството на електроенергия от ВЕИ. Наблюдава се и нарастване на количеството произведена електроенергия от фотоволтаичните централи, които са увеличили производството си близо 5 пъти – от 3,3 GWh през 2009 г. до 14,9 GWh през 2010 г. по информация на МИЕ. През 2010 г. делът на биомасата в крайното потребление на енергия в страната е 8,9% (основно дърва за горене; дървени, растителни и други отпадъци).

Въпреки тези положителни тенденции, към момента производството и използването на енергия от ВЕИ в страната все още е сравнително ограничено.

Фигура 13. Относителен дял на продадената ел. енергия от ВЕИ от общото за страната, 2010 г.

Източник: Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.

Изследванията по въпроса за енергийния потенциал на вятъра показват, че в крайбрежните територии на Югоизточния район съществуват възможности за развитието на ветроенергетиката, но те са по-ограничени в сравнение със Североизточния район, тъй като не попадат в т. н. Зона на голямата ветроенергетика. Неколкократно са извършвани опити за алтернативен добив на ел. енергия, чрез използване силата на вятъра. Към настоящия момент е изградена една вятърна електрическа централа от микро тип между с. Равда и с. Ахелой в община Несебър. Добиваната от централата електроенергия задоволява личните нужди на изграден в непосредствена близост животновъден комплекс и рядко се търгува с НЕК. Не бива да бъде пренебрегвана и възможността за използване на енергията на морските вълни по черноморското крайбрежие и енергодобива чрез преработка на отпадни ресурси, което би могло да бъде една от областите на проявление на развитието на иновационните технологии.

Голяма част от територията на Югоизточен район по южната му граница попада в зона, където съществуват природни условия за използване на слънчевата енергия за производство на ел. енергия. Област Сливен попада в район, характеризиращ се със сравнително висока средна продължителност на слънчевото греене. Слънчевото отопление е конкурентно в сравнение с нагряването на вода чрез електричество. Енергийното потребление в бита и услугите може да бъде значително намалено чрез използването на слънчевата енергия, както във възстановени (ремонтирани), така и в новопостроени сгради. Слънчевите термични системи за топла вода са подходящи за обществени (общински) обекти - болници, детски градини, социални домове, както и стопански обекти - системи за сушене на дървен материал и селскостопански продукти и биха могли да намерят голямо приложение в програмите за използването на ВЕИ.

4.2.4. Енергийна ефективност

За постигане на конкурентоспособна икономика и опазване на околната среда важно значение има ефективното използване на енергията и въвеждането на нови енергоспестяващи технологии. Намалването на енергийната интензивност на икономиката е част и от дейностите, свързани с изпълнението на задълженията на България по прилагането на Рамковата конвенцията на ООН за борба с изменението на климата.

България е безспорен лидер по висока енергийна интензивност в ЕС. През 2008 г. страната е произвела 1000 евро от БВП на цената на 944,2 кг нефтен еквивалент – близо 6 пъти повече от средния разход за ЕС-27 (167,1 кг). Характерно за страните-членки от Източна Европа е значително по-високата енергийна интензивност от средната в ЕС-27, като се наблюдават големи различия между отделните страни – от 257,5 кг. за Словения до 944,2 кг. при България. Констатираните различия налагат извода, че са необходими значителни усилия в сферата на енергийната ефективност – както при преобразуването (производство и транспортиране), така и при потреблението на енергия във всички сектори, за да може енергетиката и икономиката ни да бъдат успешно позиционирани на европейския пазар.

Делът на транспорта в крайното енергийно потребление през 2011 г. е 30% и е равен на този на индустрията. Ефектът на кризата за транспорта е намаляване на потреблението с около 2% през 2009 г. и 2010 г., а през 2011 г. то остава на равнището от 2010 г. Особеност на сектора е, че той е зависим почти изцяло от вноса на нефт, като потреблението на нефтени деривати представлява 96% от общото потребление на сектора през 2011 г. Това прави транспорта най-уязвимия сектор от гледна точка на сигурността на доставките и устойчивото енергийно развитие.

Икономическата криза засяга най-силно потреблението в индустрията, което намалява с 27.7% само през 2009 г. и секторът отстъпва мястото на най-голям потребител на енергия за транспорта. През следващите две години потреблението на енергия от индустрията нараства. През 2011 г. този ръст е 6.7% и секторът се изравнява с транспорта, като делът му достига 30% от общото крайно потребление, но то продължава да е много по-ниско от потреблението в периода преди кризата.

В сектор Домакинства има устойчива тенденция на ръст на енергийното потребление след 2007 г., който се запазва независимо от икономическата криза и достига 5.7% през 2011 г. Делът на сектора от общото крайно потребление е 26.4%.

Устойчив ръст на енергийното потребление се наблюдава и в сектор Услуги през целия период след 2000 г. Увеличаването на потреблението през 2011 г. спрямо предходната година е 5.3%, а делът на сектора в общото крайно потребление е 11.5%

По ОП „Регионално развитие“ с помощта на Европейски фонд за регионално развитие на територията на Югоизточен район към края на 2012 г. са регистрирани 14 проекта в посока повишаване на енергийната ефективност чрез модернизиране и обновяване на образователната инфраструктура в общините Бургас, Созопол, Айтос, Братя Даскалови, Болярово, Котел, Несебър, Сунгурларе, Средец, Опан, Казанлък, Сливен, Камено и Раднево на обща стойност- 17 845 116 лв. С финансовата подкрепа на ОПРР се реализира и проект „Подобряване на образователната инфраструктура в Тракийски университет - Стара Загора“ на стойност -4 372 192 лв.

По Фонд Енергийна ефективност и възобновяеми източници към 31.12.2012г. на територията на района са изпълнени или са в процес на изпълнение: 9 бр. проекта в

община Бургас с бенефициенти - детски заведения на стойност- 1 685 934лв.; 1 проект в община Елхово с бенефициент - училище „Св. Св. Кирил и Методий“ на стойност - 406 743 лв.; 1бр. проект в община Сливен с бенефициент - хотел „Динамо“ на стойност - 821 161 лв.; 2 бр. проекти в община Карнобат с бенефициент „Карина“ АД на стойност - 584 232 лв. и бенефициент - детско заведение на стойност - 196 722 лв.; 3 бр. проекти на територията на общините - Бургас, Айтос и Болярово с бенефициент - болнични заведения на обща стойност - 1 742 668лв.

Целта на тези проекти се състои в осигуряване на адекватна здравна, образователна и бизнес инфраструктура с високо ниво на енергийна ефективност, допринасяща за устойчиво местно развитие и социална интеграция в съответствие с изискванията на населението в градските центрове и прилежащите територии.

По линия на Международен фонд „Козлодуй“ са отпуснати средства на голяма част от общините в Югоизточен район. По фонд „Козлодуй“ между възлюбивното дружество „Мини Марица-изток“ ЕАД – Раднево и Siemens България е сключен договор за рехабилитация на главните трансформаторни подстанции и изграждане на нови мобилни такива заедно с прилежащите разпределителни устройства и свързващото оборудване за повишаване на електрозахранването от 6 kV до 20 kV за рудници „Трояново-север“ и „Трояново-3“. Стойността на договора е 12 557 687 евро, като от тях 8 790 381 евро са безвъзмездно отпуснати средства по фонда. С инициативата се поставя началото на една дългоочаквана и крайно необходима рехабилитация и модернизация на оборудването в два от рудниците на „Мини Марица-изток“ ЕАД. Основната цел на проекта се състои в намаляване на разходите за ел. енергия и подобряване на използваната технология на работа в дружеството. В Община Бургас за обновяване на сгради на училища, детски градини, читалища, спортни бази, културни центрове е отпусната безвъзмездна финансова помощ в размер на 2 345 000 евро. За сградите е предвидено въвеждане на съвременни мерки за енергийна ефективност - саниране, подмяна на дограма и други необходими ремонти. Община Стара Загора разработи проекти за ремонт и реализация на енергийно ефективни мерки в училища и детски градини по мярка 2 „Енергийна ефективност в общински сгради“, като специално внимание е отделено не само на степента на намаляване на разхода на електроенергия, но и на отделяните вредни емисии във въздуха. Стойността на одобрените 4 проекта е близо 3 млн.лв. За повишаване на енергийната ефективност на общинското улично осветление на територията на община Стара Загора е сключен проект за енергийната ефективност на стойност 2 млн.лв., целящ намаляване разходите за електроенергия с над 40 на сто.

Проекти за ремонт и реализация на енергийно ефективни мерки в училища и детски градини се изпълняват и в общините Айтос, Казанлък, Мъглиж и др. Безвъзмездни финансови средства по линия на фонд „Козлодуй“ за подобряване състоянието на сградния фонд на лечебни заведения получават общините Поморие, Елхово, Карнобат, Сливен, Чирпан и др.

В една част от общините в Югоизточен район са разработени стратегии и планове за енергийна ефективност, използване на възобновяеми енергийни източници и устойчив градски транспорт, в съответствие с Европейските и национални политики за енергийно развитие. Изпълнението им ще доведе до постигане на заложените от Европейски Съюз цели 20-20-20 до 2020 г. и ще подпомогне утвърждаването на общините като устойчива енергийна общност. Увеличаването на дела на произведената енергия от възобновяеми енергийни източници ще доведе до забавяне на процеса на изчерпване на

природните енергийни ресурси, до намаляване на зависимостта на общините от внос на първични енергийни източници.

Изводи:

- През територията на Югоизточния район преминават транзитните газопроводи, пренасящи природен газ за Гърция, Македония и Турция;
- Газификацията на промишлени зони, както и на битовите абонати на територията на Югоизточния район е предпоставка за намаляване на замърсяването на въздуха в района, в т. ч. за редуциране на емисиите на парникови газове. Промишлената и битова газификация ще намалят серните окиси, прахта и саждите и ще се подобри възпроизводството на околната среда. В допълнение потреблението на природен газ е по-евтино от другите енергии, така че ефектът за устойчивото развитие ще бъде комплексен. Специално внимание следва да се обърне на газификацията на населените места с потенциал за развитие на туризма;
- По-широкото използване и навлизане на възобновяемите източници в ЮИР следва да бъде една от основните цели, свързани с постигането на устойчиво развитие на района. В крайбрежните територии на ЮИР съществуват възможности за развитието на ветроенергетиката, но те са по-ограничени в сравнение със Североизточния район, тъй като не попадат в т. н. Зона на голямата ветроенергетика. Голяма част от територията на района по южната му граница попада в зона, където съществуват природни условия за използване на слънчевата енергия за производство на ел. енергия. Безспорни са ползите, които внедряването на ВЕИ би имало както за икономическото развитие на Югоизточен район, като възможност за привличане на инвестиции, така и върху опазването на околната среда чрез намаляване на вредните емисии;
- Голямата енергоемкост на българската икономика и в частност на регионалната икономика на ЮИР е сериозна пречка пред ускоряването на икономическия растеж и по-високата конкурентоспособност.

4.3. Телекомуникации и информационни технологии

Делът на домакинствата с достъп до интернет в ЮИР следва общата за страната тенденция на непрекъснато нарастване за периода 2008-2011 г. и през 2011 г. достига 42%. Средната стойност за страната през 2011 г. е 45%, а за ЕС-27 - 73%. Нарастването на годишна база за района по този показател е 9%, а за страната – 12% (за ЕС – 3%). Нарастването за ЮИР за 2011 г. спрямо 2008 г. е двойно – от 21% на 42%.

Достъпът до Интернет е осигурен в градските центрове. Проблеми съществуват основно в селата, където все още степента на оборудване на фирмите и домакинствата с компютри е твърде ниска и е необходимо изграждането на публични места за достъп до мрежата.

Разпространението на широколентовия достъп позволява и прави лесно достъпни икономическите и социалните ползи от информационните и комуникационните технологии, свързани и с възможността им за преодоляване на настоящата икономическа криза.

През 2011 г. в България общо 40% от домакинствата имат достъп до широколентови услуги, като в ЕС-27 този дял е 67%. В Югоизточния район достигнатото

ниво е по-ниско от средното за страната – 31% (всъщност само СИР е с по-ниска стойност), но увеличението по този показател на годишна база спрямо 2010 г. е с 9%.

Предоставянето на широколентови услуги от икономическа гледна точка е по-рентабилно да се развива в гъстонаселените райони. Поради тази причина определени райони от страната (включително и крайноотдалечените) попадат в т.нар. „цифрова изолация“, което поставя населението в тези райони в неравностойно положение по отношение възможностите за обучение, достъп до информация и електронни услуги. В средно и слабо населените места и селски райони ниската степен на широколентов достъп поради малкия пазар и високата стойност на услугите не позволява на местния бизнес да постигне равна конкурентоспособност с подобен бизнес в големите градове. Други социално-икономически фактори, които допринасят за ниските равнища на разпространение на широколентовия достъп, са ниски доходи на населението, недостатъчна образованост, липса на достъп до нови технологии, ниско качество на услугите, ниска информираност или застаряващо население. За преодоляване на тези различия е необходимо да се предприемат различни мерки, например: в среднонаселените места е целесъобразно осигуряване на широколентова свързаност за нуждите на държавни ведомства и обществени институции като кметства, читалища, училища и др., създаване на свободни безжични зони около обществени сгради и институции, изграждане на местни комуникационни възли, свързани с високоскоростни линии към национални опорни мрежи и др. В слабо населените места и селски райони е целесъобразно изграждане на обществени компютърни зали и на безжични зони около тях и др.

Информационните и комуникационните технологии предлагат нови възможности за фирмите и регионите и са важен фактор за регионална конкурентоспособност, влияещ върху скоростта на промените в регионите и териториалното разпределение на икономическата активност. От гледна точка на сближаването, ИКТ предлагат важна възможност за намаляване на „препятствията от разстоянието“ и проблемите на отдалечеността, характерни за много периферни райони.

Налице е риск българските райони да останат „информационно откъснати“ от останалите региони в ЕС и да се изправят пред невъзможност за осъществяване на сътрудничество в икономическата и социалната сфера с други региони в ЕС, където информационно-комуникационните технологии са развити над средните нива за ЕС-27.

В България все още не е създадена информационна среда, която да стимулира въвеждането на информационно-комуникационни технологии в бизнес сектора и услугите за частния и публичния сектор.

Необходимо е да се разшири достъпът до и използването на мрежите и услугите на ИКТ, предвид нарастващата роля на информацията, особено в по-малките градове и селата, където обществените места за достъп до информация са единствената възможност за много потребители, но броят им все още е твърде ограничен.

Таблица 26. Развитие на интернет услугите към 31.12.2011 г.

Район от ниво 2	Дял на домакинства та с достъп до интернет - %	Дял на домакинстват а с достъп до широколентов и услуги - %	Дял на лицата, редовно ползващи интернет – %	Дял на лицата, които никога не са използвали интернет
ЕС-27	73	67	68	24

БЪЛГАРИЯ	45	40	46	46
Северозападен район	35	33	39	53
Северен централен район	43	38	43	50
Североизточен район	36	28	37	55
Югозападен район	57	54	61	32
Южен централен район	42	38	40	51
Югоизточен район	42	31	43	48

Източник: Евростат

Делът на лицата в Югоизточния район, които редовно използват Интернет също бележи тенденция на нарастване и през 2011 г. достига 43% при 46% средно за страната и 68% средно за ЕС-27.

Делът на лицата в ЮИР, които никога не са ползвали Интернет намалява и възлиза на 48% за 2011 г. при 46% средно за страната. Всички останали райони от ниво 2 в България, с изключение на ЮЗР, имат по-високи стойности, а стойността за ЕС-27 през същата година възлиза на 24%.

Изводи:

- Непрекъснато нарастващ дял на домакинствата с достъп до интернет и на лицата, ползващи редовно интернет в ЮИР;
- Районът все още е на доста по-ниско ниво на развитие в сравнение със средното за ЕС по отношение на развитието на информационно-комуникационните технологии.

5. Състояние на околната среда

5.1. Състояние на компонентите на околната среда

Националната политика по околна среда зависи както от Министерството на околната среда и водите, така и от степента на прилагане на екологичните изисквания и стандарти от бизнеса, от единдействието с местните власти, както и от екологичната култура на всеки гражданин.

Качеството на околната среда определя в голяма степен привлекателността на територията за обитаване, за бизнес и туризъм. Целите за устойчиво развитие на Югоизточния район и на общините в него и отчитането на въздействието върху компонентите на околната среда и особено върху крайбрежната ивица на черноморския бряг, като резултат от инвестиционната и антропогенната дейност, са неразделна част от политиката за интегрирано регионално и местно развитие. Към настоящия момент това е един от районите в страната със съхранена и привлекателна и изключително разнообразна природна среда, включваща множество зони със статут на защита, в т.ч. значителна част от природен парк „Странджа”, известен с уникалните си рядкосрещани растителни и животински видове.

5.1.1. Качество на атмосферния въздух

Оценката на качеството на атмосферния въздух се извършва за основните контролирани показатели - прах, фини прахови частици, серен диоксид, азотен диоксид,

тежки метали, както и за други специфични замърсители, съгласно Закона за чистотата на атмосферния въздух.

Със Заповед №РД-1046/03.12.2010г на министъра на околната среда и водите територията на страната е разделена на 6 района (агломерации) за оценка и управление на КАВ - Агломерация Столична, Агломерация Пловдив, Агломерация Варна, Северен/Дунавски, Югозападен и Югоизточен, в рамките на които са определени съответните зони/общини, в които се наблюдава превишаване на установените норми и са посочени конкретните замърсители, чийто норми са нарушени.

Районите за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух, определени за Югоизточен район са Сливен, Ямбол, Карнобат, Камено, Раднево, Гълъбово и Бургас.

Нарушаването на качествата на атмосферния въздух по показател серен диоксид е дългогодишен проблем, свързан основно с емисиите на този замърсител от топлоелектрически централи и промишлени инсталации, а също и от битовото горене. ЮИР е най-голям източник в национален мащаб. Основните източници на замърсяване на атмосферния въздух могат да се обединят в четири групи: производствена дейност на „Лукойл Нефтохим Бургас” АД; промишлена дейност на територията на общината без „Лукойл Нефтохим Бургас” АД; автотранспорт; комунално-битов сектор. В района на област Стара Загора са разположени три от най-големите топлоелектрически централи за страната. Реалното намаляване на емисиите на серен диоксид вече е започнало с изграждането и въвеждането в експлоатация на сероочистващите инсталации с над 94 % степен на очистване. Автомобилният транспорт и битовото отопление в ЮИР са източници на замърсяване с прах, а промишлеността, в т.ч. „Лукойл” АД, са източници на замърсяване със серни и азотни диоксиди и амоняк. Максимални еднократни стойности на серен диоксид са регистрирани в Камено. Най-високи средногодишни концентрации на азотен диоксид са измерени в Бургас. Раднево и Гълъбово е също един от районите с най-големи количества серни и азотни диоксиди, емитирани на 1000 души. Основни източници на замърсяване са промишлените и добивните дейности в ТЕЦ „Марица-изток”, Раднево и Гълъбово. Само енергиен комплекс „Марица – Изток” емитира 56% от националните емисии на серен диоксид.

Съгласно чл.27 от Закона за чистотата на атмосферния въздух, Наредба №7/1999г. и Заповед № РД-1046/03.12.2010 г. на Министъра на околната среда и водите за определяне на районите за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух и на зоните, в които са превишени нормите с допустими отклонения, общините са задължени да изготвят Програми за намаляване нивата на замърсителите и за достигане на установените норми. Програмите се изготвят от общинските органи, съгласувано със съответната РИОСВ, в съответствие с разпоредбите на ЗЧАВ. Целта на Програмите е да анализират произхода на замърсяването, да предложат конкретни действия за елиминиране или намаляване влиянието на факторите, водещи до замърсяване на атмосферния въздух. В общинските програми са предвидени редица мерки, които трябва да бъдат взети по отношение на основните сектори, източници на замърсяване с ФПЧ10, за да бъде постигнато необходимото качество на атмосферния въздух. В региона, контролиран от РИОСВ – Бургас за двете общини, в които са създадени РОУКАВ – Бургас и Камено, са разработени и приети общински програми за намаляване на емисиите и достигане на установените норми за вредни вещества. Извършена е актуализация на Програмите за управление на качеството на атмосферния въздух в шест общини в региона – община Бургас, община Камено, община Несебър, община Средец, община Карнобат и

община Айтос. През 2011 г. са разработени нови Програми от общините Стара Загора, Сливен, Ямбол, Раднево, Гълъбово и Казанлък с период на действие до 2014 г. В Плановете за действие към същите са заложили нови мерки, чиято реализация ще доведе до намаляване нивата на емисиите и достигане на установените норми за вредни вещества.

С Решение на МС № 822 от 19 декември 2008 г. е одобрен „Списък на районите с повишен здравен риск“. По отношение на замърсяването на атмосферния въздух на територията на ЮИР са определени следните райони с повишен здравен риск: гр.Бургас, гр. Камено, гр. Стара Загора, гр. Гълъбово и гр. Раднево.

5.1.2. Климатични изменения

България е сред страните, които се очаква да бъдат най-сериозна засегнати от климатичните промени. В най-тежко положение ще бъдат тези региони, в които е най-развито земеделието, туризмът, горското стопанство и хидроенергетиката.

От края на 1970-те в България се наблюдава тенденция към затопляне. Според прогнозите, броят на нощите, през които температурата на въздуха няма да бъде под 20°C (тропически нощи), ще се увеличи, като страната попада в най-рисковите части на Европа. За оценка на въздействието на промените в средногодишните и среднодневни температури е изчислен индекс на уязвимост от климатичните промени за районите от ниво 2 за целия ЕС. Според този индекс ЮИР, заедно със СИР и ЮЗР, се отнася към четвърта група със средна уязвимост. ЮЦР и СЦР попадат в пета група, а СЗР е с най-висока уязвимост и попада в шеста група.

Очаква се промяна и при продължителността на снежната покривка, като броят на дните с такава ще намалее. ЮИР е в най-неблагоприятно положение с 2 области, попадащи в най-неблагоприятната за ЕС 4 група – Бургаска и Ямболска.

Промените на климата ще окажат своето въздействие и върху условията за туристическа дейност. Повишаването на температурите и безводието ще ограничат туризма в много региони, най-вече от Южна Европа. Според очакваната промяна на индекса за туристически климат за ЕС, България е сред страните с най-висока очаквана негативна промяна. По райони положението е следното: най-значима негативна промяна се очаква за Североизточния и Северния централен район (най-неблагоприятната 6 група). Северозападният район, Южният централен район и Югоизточният район попадат в 5 група със значима негативна промяна. Само Югозападният район попада в по-малко негативната 4 група. По величина на негативна промяна, регионите на нашата страна са идентични с тези от Испания, Италия и Гърция.

Климатичните промени представляват значителна заплаха за селското и горското стопанство, производството на енергия и туристическото развитие и крият рискове от засушаване, пожари, бреговата ерозия и наводнения. Адаптацията към климатичните промени е от съществено значение.

Като цяло страната ни е в регион с много висока степен на уязвимост. Най-чувствителните сектори към климатичните изменения са селското стопанство, туризмът, управлението на водните ресурси и горския фонд.

На национално ниво съществува Програма от мерки за адаптиране на горите в Република България и мерки за смекчаване на негативното влияние на климатичните промени върху тях като единствен стратегически документ в областта на борбата с негативното влияние на климатичните промени и адаптация на горите.

Съгласно Закона за горите, в чл. 12, се предвижда разработването на Областни планове за развитие на горските територии, които се изработват за всички горски територии, независимо от тяхната собственост, като се хармонизират с Областните стратегии за развитие по ЗРР. Националната стратегия за развитие на горския сектор, определяща целите на държавната политика за развитие на горския сектор, и Стратегическия план за развитие на горския сектор, определящ конкретните действия за изпълнение на целите посочени в Националната стратегия са основополагащите документи за определяне на политиката в горския сектор.

5.1.3. Емисии на парникови газове

Парниковите газове са в основата на антропогенното въздействие върху промените на климата и глобалното затопляне. Страната като цяло и районите в частност изпълняват изискванията на ЕС за достигане на 20% намаление на нивата на парникови газове спрямо 1990 г., въпреки че страната няма поставена индивидуална цел в това отношение. България емитира под 1,5% от общите количество парникови газове на страните – членки на ЕС.

България изпълнява задълженията си по Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата да изготвя и периодично да актуализира инвентаризациите на емисиите на парникови газове за страната по източници и поглъщането им по поглъщатели. В съответствие с тези задължения страната изготвя ежегодни национални доклади за инвентаризация на емисиите на парникови газове, започвайки с базисната 1988 г. по източници и поглъщатели, съгласно утвърдената от РКОНИК методология. Инвентаризациите обхващат емисиите на основните парникови газове: въглероден диоксид (CO₂), метан (CH₄), диазотен оксид (N₂O), хидрофлуоркарбони (HFCs), перфлуоркарбони (PFCs) и серен хексафлуорид (SF₆), както и предшественици (прекурсори) на парниковите газове (NO_x, CO и NMVOCs) и серен диоксид (SO₂). Въглеродният диоксид (CO₂) формира около 40 % от всички парникови газове, поради което останалите се приравняват към него посредством изчисляването на CO₂ еквиваленти.

Изпълнителната агенция по околна среда обобщава данните от инвентаризациите и ги публикува в годишни доклади. За 2010 г. данните за емисиите на парникови газове, приравнени към CO₂ еквивалент на човек от населението сочат за района 21.612 т, за страната е 6.162т. Цифрите сочат, че по този показател района надвишава три пъти средната стойност за страната и 10 пъти в сравнение с ЮЦР (1. 575т). В ЮИР най-висока е стойността на показателя в област Стара Загора 58.957 т., а с най-ниска е стойността е в област Бургас - 1.413т. За периода 1988 – 2011г., емисиите на основните парникови газове имат тенденция към намаляване. През 2011г. са емитирани общи емисии на ПГ – 66 133,28 Gg CO₂-екв. или 45,75% от емисиите през базовата година (1988г.)

Емисиите на парникови газове на човек от населението намаляват от 13,6 тона CO₂- екв. през 1988 до 9,0 тона CO₂ - екв. през 2011 г. и доближават средната за Европейския съюз. В момента България има необходимия резерв, който осигурява изпълнение на ангажиментите, поети с подписването на Протокола от Киото.

През 2012 г. на национално ниво е приет Третия план за действие по изменение на климата за периода 2013-2020 г., който предвижда конкретни мерки за намаляване на емисиите парникови газове във всички сектори, като тези мерки са съобразени с политиката на страната в областта на изменението на климата и съответно с потенциала на

националната икономика за редукция на емисиите. Общият ефект от предвидените мерки гарантира изпълнение на поетите ангажименти и постигане на правно обвързващите за страната ни европейски цели.

Намаляване и предотвратяване на последиците от изменението на климата и производство на чиста енергия е една от главните цели пред развитието на страната. Това изисква развитие на нисковъглеродна и енергийно ефективна икономика, което ще допринесе за намаляване на натиска върху околната среда, по-добро адаптиране на страната към промените в климата, изпълнение на ангажиментите на страната по линия на Европейския съюз и ООН в областта на изменението на климата.

На ниво ЕС са определени амбициозни обвързващи цели за намаляване на газовете с парников ефект, за възобновяема енергия и биогорива, които да бъдат постигнати до 2020 г. Постигането на поставените цели ще позволи на страната ни да изпълни поетите ангажименти по изменение на климата и ще допринесе за изпълнение на общите цели на ЕС. По отношение на намаляване на растежа на емисиите на парникови газове, страната е поела следните ангажименти:

- 20 % намаляване на емисиите на парникови газове (30 % - при постигане на глобално споразумение) до 2020 г. спрямо базовата година по протокола от Киото
- 20 % увеличение на енергийната ефективност
- 16 % дял на енергията от възобновяеми източници в общото потребление на енергия до 2020 г. (при 20% за ЕС).
- 10 % дял на биогоривата в транспорта до 2020.

Тези поставени цели се обвързват с поетите ангажименти за устойчиво екологосъобразно развитие на енергетиката, като отрасъл с най-висок дял в емитирането на парниковите газове. Тези цели включват:

- Намаляване на енергийната интензивност на БВП на България два пъти до 2020 г. спрямо 2005 г.
- Достигане на 16 % дял на енергията от ВЕИ в крайното енергийно потребление към 2020 г.

5.1.4. Състояние на водите

Управлението на водите се осъществява на национално и басейново ниво. Районите на речните басейни се определят от естественото разположение на вододелите между водосборните области на една или няколко основни реки. Територията, контролирана от РИОСВ – Бургас обхваща част от Черноморски район за управление на водите с център гр. Варна и Източноромански район за управление на водите с център гр. Пловдив. Към териториалния обхват на РИОСВ-Бургас от Черноморски район за басейново управление на водите се включва: 1. Реките, вливащи се в Черно море в това число: Речен басейн река Камчия; Речен басейн Севернобургаски реки; Речен басейн Мандренски реки; Речен басейн Южнобургаски реки; Водно тяло река Велека; Речен басейн река Резовска; 2. Крайбрежни морски води и териториално море; 3. Езера; 4. Подземни води, източно от подземния вододел на малмваланжския водоносен хоризонт. В Черноморския басейнов район повърхностните водоизточници за питейно-битово водоснабдяване са: яз. „Камчия”, яз. „Ясна поляна” и яз. „Тича”. Язовир „Камчия” е изграден на р. Луда Камчия, яз. „Тича” – на р. Голяма Камчия, а яз. „Ясна поляна” – на р. Дяволска – това са територии, обявени

за извличане на повърхностни води за човешка консумация. Източнобеломорски район обхваща водосборите на реките Марица, Тунджа и Арда.

Оценката на качеството на речните води по райони е извършена спрямо наличието на речни участъци от трета и над трета категория за химично състояние и според стойностите на биотичния индекс БИ 1,1-2 – силно замърсени и БИ 2,2-3 – замърсени участъци. Югоизточният район (както и ЮЗР) има 8 участъка с влошен екологичен статус. С най-много участъци с влошено състояние са Североизточният район с 11 и Южният централен район с 14 участъка. Северозападния район продължава да бъде в най-добро състояние със само 2 участъка с влошен екологичен статус.

Водите за къпане по Черноморието, изцяло отговарят на изискванията за качество. При Черноморските крайбрежни води се наблюдава тенденция за подобряване на състоянието в посока от север на юг. Предполага се, че това е свързано с влиянието на Дунавския речен вток, за което се счита, че отслабва в същата посока. Към 2010 г. се открояват морски тела с влошено на състояние, които не се подчиняват на общата тенденция – това са двата по-големи залива – Варненски залив и вътрешността на Бургаски залив, както и районът пред устието на р. Камчия. Състоянието в тези райони се свързва преди всичко с въздействие от българския бряг. От друга страна като места с добро състояние се очертават морските тела южно от р. Двойница до нос Емине, З.М. „Кокетрайс“ и нос „Корака“ - устие р. Резовска. Сравнително по-доброто състояние на района южно от устието на р. Двойница, се обяснява с по-слабото въздействие от точкови източници и с изложението на водното тяло, което осигурява свободен водообмен с открити води. Трябва да се има предвид, че качествата на черноморските води са силно повлияни от трансгранично замърсяване.

Изграждането на ПСОВ в населените места по крайбрежието способства за ограничаване на замърсяването на реките и водите, вливащи се в Черно море. От всички канализации зауствани в Черно море са взети водни проби през летния активен курортен сезон с цел получаване на максимално реалистична информация за вида и количеството замърсяване. Съществува проблем основно през летния сезон с претоварване на ПСОВ Равда – Сл. бряг (стара и нова част), ПСОВ Елените и заустване на недостатъчно пречистени води в Черно море. Проблем е и това, че доста населени места по Черноморското крайбрежие нямат изградени ПСОВ и вследствие на това непречистени води се отвеждат директно в морето.

На териториалния обхват на РИОСВ-Стара Загора без пречистване се заустват канализационните системи на гр. Гълъбово и гр. Чирпан, гр. Ямбол, гр. Тополовград, гр. Елхово, което от своя страна води до увеличаване товара на замърсяване на повърхностните водоприемници в поречията на реките Тунджа и Марица.

Съгласно Закона за водите, Басейнова дирекция на Черноморски регион и Източно Беломорския регион осъществяват постоянен контрол и предприемат мерки за защита от наводнения до момента, като общините имат задължението да информират своевременно за настъпили преливания на язовири, разливания на реки, наводнения и др. Като цяло не е провеждана последователна и адекватна политика за намаляване на неблагоприятните последици от наводненията върху човешкото здраве, при това липсва оценка на риска от наводнения.

За достигане и поддържане на добро състояние на околната среда в Черно море се разработва политика за опазване и възстановяване на морската среда. Стартира изготвянето на първоначалната оценка на състоянието на морската околна среда като

първи етап от разработването на Морската стратегия и Програмата от мерки за достигане на добро екологично състояние. Управлението на екологичното състояние на морските води ще се ръководи от насоките на Рамковата директива за водите и Рамковата директива за морската стратегия на ЕС.

5.1.5. Състояние на почвите

Почвите на Бургаска област са заети от чернозем-смолници и канелено-горски почви. Те са подходящи за отглеждането на зърнено-житни и технически култури в равнинната част на областта и тютюн в по-високите, южни части на Стара планина.

Бургаска област се характеризира с преходно-континентален климат в северозападната си част, с преходно-средиземноморски в южната и с черноморско влияние в източната си част. Характерните за него бризи не позволяват развитието на болести по лозята (мани) и в тази връзка третиранията с продукти за растителна защита са по-малко. В региона, контролиран от РИОСВ гр. Стара Загора са разположени едни от най-плодородните почви в страната.

Ерозията на почвата е един от най-интензивните и широко разпространени деградационни процеси. В ЮИР почвите са подложени на деградация вследствие глобалната промяна на климата, повишаване на температурата и засушаване.

През 2011 г. не са финансирани проекти против ерозията на почвата и не са известни такива, които се изпълняват на контролираната от РИОСВ – Бургас територия. През последните години на територията на РИОСВ – Бургас се констатира намаляване на замърсяването на земите и почвите. Почвите на контролираната територия са незамърсени с тежки метали и металоиди и органични замърсители.

През 2011 г. не са финансирани проекти против ерозията и не са известни такива, които да се изпълняват на контролираната от РИОСВ-Стара Загора територия. На територията, контролирана от РИОСВ има организирани множество нерегламентирани сметища със смесени битови и строителни отпадъци, примесени с животинска тор и коренища от градини и дворове. От ежегодно провеждания мониторинг на почвите в контролираната територия може да се направи извода, че те са незамърсени с тежки метали, металоиди и органични замърсители.

Засоляването на почвата е следствие от напояване с неподходящи напоителни системи, солена вода от моретата и океаните или от наличието на солени източници. Този процес има пряк негативен ефект за почвената биология и земеделската продукция. Засоляването е обратим процес, но извличането на солта от почвата е много скъпо и не е изгодно икономически, дори и за най - развитите страни от ЕС.

Във връзка с контрола и опазването на почвите от засоляване през 2011 г. са пробоотбрани и анализирани 24 броя почвени проби от пунктове гр. Стралджа, община Стралджа, област Ямбол и гр. Кермен, община Сливен, област Сливен. Данните от анализиранияте протоколи показват, че почвите в пункт Стралджа са незасолени, а тези в пункт Кермен се определят от средно засолени до незасолени.

По отношение опазване на почвите от вкисляване са пробонабрани и анализирани 16 почвени проби от пунктове с. Сборище, община Твърдица, област Сливен и с. Тъжа, община Казанлък, област Стара Загора. Отчитайки резултатите от извършените наблюдения върху показателите, характеризиращи вредната киселинност се установява, че в пункт с. Тъжа реакцията на почвите се определя като много силно кисела, а в пункт с. Сборище реакцията на почвите се определя от слабо кисела до слабо алкална.

С най-висок риск от проява на водоплощна ерозия на почвата в ЮИР е област, където е засегната 40% от територията. Най-засегнати от проявата на ветрова ерозия в района са земеделските територии (нивите) в областите Ямбол (57%) и Бургас (31%). ЮИР е сред районите с най-малко засегнати площи от свлачища.

Ежегодно в резултат на криминални пробиви по трасетата на продуктопроводите, собственост на „Лукойл Нефтохим Бургас“ се предизвикват локални почвени замърсявания с нефтопродукти. Замърсяванията най-често имат аварияен характер и са „временно замърсени почви“ поради задължение на замърсителя своевременно да почисти и възстанови замърсените терени. През 2011 г. не са извършени криминални пробиви по продуктопровода на „Лукойл нефтохим Бургас“ АД, в следствие на което не са допуснати замърсявания на почвата и земната повърхност. През 2011 г. на територията на РИОСВ Стара Загора не са констатирани разливи и замърсяване на почвите с нефтопродукти.

Управлението на дейностите по третиране на този вид масово разпространени отпадъци има за цел предотвратяване и ограничаване на замърсяванията на въздуха, водите и почвите и ограничаване риска за човешкото здраве и околната среда. Това налага въвеждане на екологосъобразна система за контрол на дейностите по третиране и транспортиране на отработени масла и отпадъчни нефтопродукти. Отработените масла приоритетно се оползотворяват чрез регениране. Когато техническите, икономически и организационни условия не позволяват това, маслата се изгарят с оползотворяване на енергията или съхраняват временно до предаването им за последващо обезвреждане.

5.1.6. Биологично разнообразие

България е една от страните в Европа с най-голямо биологично разнообразие. Защитените територии – 5,2% от националната територия и защитените зони по Натура 2000 – 35% от националната територия, съставляват Националната екологична мрежа.

Делът на защитените територии в ЮИР е 7,6%, което е над националната цел за достигане на 6% защитени територии от общата площ на страната към 2015 г. Най-висок е делът на тези територии в ЮЗР – 8,98%, а най-нисък – в СИР – 1,11%. Според дела на ЗТ, областите в страната попадат в три групи: В първа група са областите с най-висок дял ЗТ (10-18%). За ЮИР това е Бургаска област – 17,14%. Във втора група попадат областите с дял по-висок от средният за страната (5,5-10%). В тази група не попада нито една област от ЮИР. Към третата група (0-4%) се отнасят останалите 17 области на страната (за ЮИР – това са област Сливен и област Стара Загора). Прави впечатление, че 8 области са с под 1% защитени територии – тук попада Ямболска.

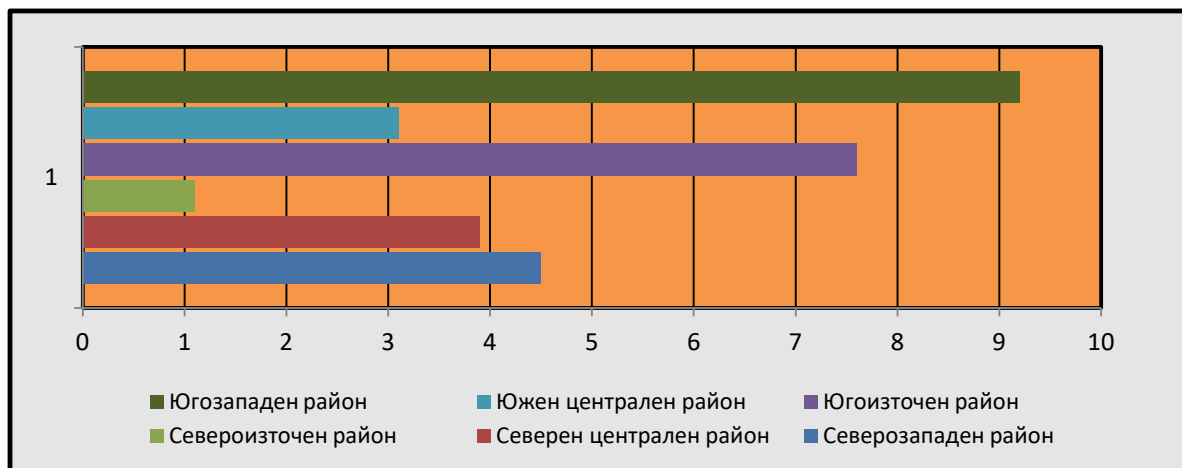
Към момента, с решения на Министерски съвет са приети: 118 защитени зони по НАТУРА 2000 за опазване на дивите птици с площ от 25 127.4 кв.км, което представлява 22,6% от територията на България и 231 защитени зони за опазване на местообитанията с площ от 33 320.5 кв.км, което представлява 30% от територията на страната. Общо в България към момента са приети от Министерски съвет 336 защитени зони от НАТУРА 2000 покриващи общо 35 % от националната територия.

По данни от официалния бюлетин на ЕК, към 2010 г. зоните по НАТУРА 2000 в ЕС, по Директивата за птиците са с обща площ 490 824 кв.км или 11,4 %, а по Директивата за местообитанията – 586 092 кв.км или 13,7 % от територията на ЕС. По този показател България е с около 2 пъти по-голям дял от средното европейско ниво 18% .

Защитените зони по Natura 2000 в ЮИР заемат 32,2% от площта на района. Най-голям е дялът им в ЮЦР – 44.5%, а най-малък – в СЦР – 21.5%. Две области от ЮИР са под средния за страната дял от 33% – областите Стара Загора и Ямбол.

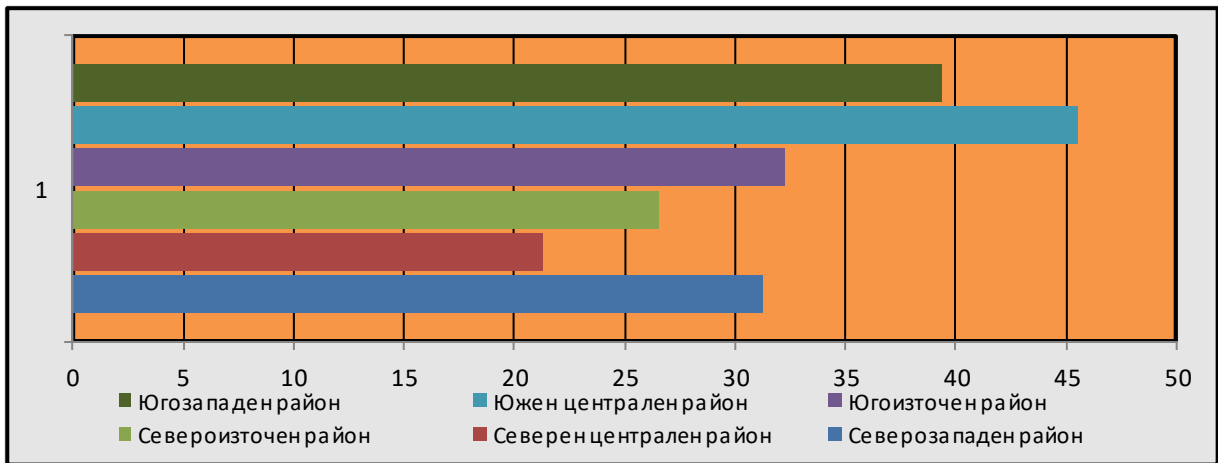
На територията на района са разположени 19 защитени зони по директива 79/409/ЕС (за птиците). Това са зоната „Поморийско езеро”, обхващаща община Поморие, „Залива ченгене скеле”, включваща части от община Бургас, „Атанасовско езеро”, обхващаща община Бургас и Поморие, „Комплекс Мандра- Пода” в общините Бургас, Камено, Средец и Созопол, зона „Бургаско езеро”, обхващаща части от общините Бургас и Камено, зона „Централен план”, включващ част от община Павел Баня, „язовир Розов кладенец”- в община Гълъбово, „язовир Овчарица”, включваща части от общините Раднево, Нова Загора, Тунджа, зона „язовир Малко Шарково”- в община Болярово, „комплекс Стралджа”, обхващаща общините Карнобат и Стралджа, „Котленска планина”, обхващаща части от територията на общините Сунгурларе, Сливен и Котел, „Странджа”, включваща общините М.Търново и Царево, „комплекс Ропотамо”, обхващащ общините Созопол и Приморско, „Камчийска планина”, включваща общините Руен, Несебър и Поморие, „язовир Жребчево”- включващо части от общините Нова Загора, Твърдица, Николаево и Гурково, зона „Сините камъни- Гребенец” с части от общините Котел и Сливен, зона „Каменски баир” в община Сливен, зона „Марица- Първомай” в общините Братя Даскалови и Чирпан, зона „Адата-Тунджа” в община Тунджа.

Фигура 14. Защитени територии според ЗЗТ по райони

Източник: МОСВ, ИАОС, Регистър на ЗТ и ЗЗ в България, НСРР 2012-2022 г.

Фигура 15. Защитени територии според Natura 2000 по райони

Източник: МОСВ, ИАОС, Проект „Изграждане на мрежата от 33 Натура 2000 в България”, НСРР 2012-2022 г.

В териториалния обхват на РИОСВ гр. Бургас има 127 защитени територии, от които 7 резервата, 5 поддържани резервата, 1 природен парк „Странджа”, 59 защитени местности и 55 природни забележителности.

За територията, контролирана от РИОСВ – Бургас, са одобрени 14 защитени зони за опазване на дивите птици и 31 защитени зони за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна.

На територията, контролирана от РИОСВ - Стара Загора, са обявени 72 защитени територии съгласно Закона за защитените територии. Това са 4 резервата, 3 поддържани резервата, 35 природни забележителности, 28 защитени местности, 1 природен парк „Сините камъни” и част от природен парк „Българка”.

Към момента на територията на РИОСВ Стара Загора са обявени със заповед на МОСВ общо 14 защитени зони по директивата за птиците, а с Решение на Министерски съвет са определени общо 38 защитени зони за опазване на природните местообитания.

Природен парк „Странджа” е най-голямата защитена територия в Република България (1 161 кв.км – 1 % от площта на страната). Обхваща българската част на Странджа планина, като на юг граничи с Турция, а на изток с Черно море. Той е разположен на територията на: Община Малко Търново, част от Община Царево и малка част от Община Приморско. В границите на парка влизат 21 населени места с около 8000 души население.

На територията на природния парк има 5 резервата – „Силкосия” – най- стария български резерват, „Тисовица”, „Средока”, „Витаново” и биосферен резерват „Узунбуджак”. Тук има и 12 защитени местности, архитектурен резерват – с. Бръшлян, фолклорен резерват – с. Българи, множество архитектурни, културни и археологически паметници. Цялата територия на Природен парк „Странджа” е включена в международната екологична мрежа Натура 2000. Специфичното разположение на Парка на границата между България и Р Турция поставя територията във фокуса на регионалната политика за трансгранично сътрудничество и създава възможности за развиване на партньорства в областта както на устойчивото развитие, така и на природозащитата.

Странджанската растителност притежава уникална специфика - особеност е голямото участие на дървета и храсти, характерно за планините, и в същото време значимото участие на едногодишни треви, което пък е типично за сухи и плитки почви

при средиземноморски климат. Горите заемат 80% от парка. Символ на Парка е странджанската зеленика. Броят на реликтни видове в Странджа е голям - 64, като седем от тях се срещат в Европейската общност единствено тук - зеленика, странджанско бясно дърво, кавказка боровинка, лъжник, колхидски джел, чашковидната и багрилна звъника.

Сред безгръбначните животни в парка консервационно значими са 164 вида. Реликтни са 34 вида, а от ендемичните 4 вида са локални и 80 български. В Световната червена книга са включени 16 вида, а в европейската -10.

Природен парк „Странджа” е българската защитена територия с най-богата гръбначна фауна - 404 вида.

По своето рибно богатство паркът е сред първите в Европа. Във вътрешността на Странджа са установени 41 вида сладководни и проходни риби, а още 70 вида обитават крайбрежната на Парка акватория. По този показател той е сред първите в Европа.

Над Странджа преминава вторият по големина прелетен път на птиците в Европа – *Via Pontica*, който събира ятата на Северна и Източна Европа и Сибир. Значението на Парка се допълва и от заливите и устията по Черноморското крайбрежие, използвани от водоплаващите не само за почивка, но и за презимуване. През територията на Парка прелитат световно застрашени видове като царски орел, белоока потапница, къдроглав пеликан, степен блатар и др. Влажната зона северно от Малко Търново е най-големият стоящ водоем на територията на Парка и около нея могат да бъдат наблюдавани над 200 вида птици.

В границите на Природния парк се размножават 62 вида бозайници. Обичайни за Природния парк сред едрите бозайници са сърната, благородният елен и вълкът. Широко разпространени са дивата свиня и чакалът. Често се срещат лисицата, язовецът, бялката и др. Популациите на видрата и дивата котка са сред най-многобройните в Европа. Редки в Парка са златката и европейският пъстър пор. В Световния червен списък са включени пъстрият пор, видрата и тюленът монах.

Природен парк „Сините камъни” е разположен в Източна Стара планина и разделящите се от нея Стидовска и Гребенец планини. Ограничава се от прохода Вратник, пролома на Луда Камчия; Маришки и Аврамовски проходи; Асеновска река; Областния център – гр. Сливен, намиращ се в дългото около 25 км Сливенско поле, което е отделено чрез р.Тунджа от Сърнена Средна гора. Обхваща площ 11380,1 ха. Обявен е 1980 г. и разширен 2002 г. с цел запазване съобществата от мизийски бук, на редките, застрашени и изчезващи видове от флората и фауната, както и техните местобитания.

Природен парк „Сините камъни” е известен с чистия въздух, специфичния горски климат, с разнообразните ландшафти - горски, ливаден, аквален. Горите заемат 79%, поляните и долините - 8,7%, скалите - 3,4%, мочурите и разливищата - около 1,5 %.

В пределите на Природния парк „Сините камъни” може да се открие изключително биоразнообразие. Растителните видове са над 700, от които 27 са включени в Червената книга на България. Животинските са над 200, 36 от които са защитени.

Преобладават мизийския бук, обикновеният габър, зимният и космат дъб, черът, яворът, леската. Срещат се риган, здравец, мащерка, жълт кантарион, кисел трън и скрипка, а от 77-те вида с национална и международна защита – урумово лале, давидов мразовец, шлемовиден салеп, халерово котенце, горска съсънка и т.н.

От представителите на фауната са застъпени лисици, зайци, сърни, диви свине, язовци, благороден елен, кримски и степен гушер, дневно пауново око. С най-голямо

природозащитно значение са грабливите дневни и нощни птици - египетски лешояд, скален орел, белоопашат мишелов, бухал и др.

Природен парк “Сините камъни” е известен и с природните забележителности – скалните феномени Халката, Кумините, Куклите, Ръкавичката, Калоянови кули и др., пещерите Змеєви дупки, Бъчвата, Футула, Хайдушка, Песченик, изворите Кушбунар, Белите извори и т.н., с разнообразните ландшафти – горски, ливаден, аквален и не на последно място с масива Сините камъни – най-голямото находище от пермски и отчасти долнотриаски кварц-порфирни скали на Балкански полуостров, вписан в Corine сайт, като масив с Европейско значение.

Природен парк „Българка” заема северните склонове на централната част от Старопланинския масив над градовете Габрово и Трявна (част от парка се простира на територията на област Стара Загора). Той е обявен през 2002 г. с цел опазване, възстановяване и поддържане на буковите екосистеми и ландшафти, характерни за Стара планина, флора, фауна и не на последно място културно-историческото богатство на района. Парковата територия обхваща изворите и водосбора на река Янтра и основните притоци в горната им част и е разположен на обща площ от 21772,2 ха, включваща землищата на девет населени места на двете общини Габрово и Трявна.

Горските територии на парка съставляват 80,2% от общата му площ. В него основно място (60%) заема букът. При зоогеографското райониране територията на парка попада в зоната на Европейската фауна-Старопланинския район. Горите и субалпийските пасища са обитавани от голям брой безгръбначни и гръбначни животни. От птиците се срещат: скален орел, малък креслив орел, горски бекас, гълъб-хралупар, черен кълвач, южен белогръб кълвач, видове фигуриращи в Червената книга на Р.България. Старите букови гори са обитавани от златки, вълци и мечки. От едрите бозайници се срещат: благороден елен, сърна, дива свиня, язовец, чакал, лисица и др.

В границите на парка попадат: част от националния парк-музей „Шипка-Бузлуджа”, Архитектурно етнографски комплекс „Етъра”, три защитени местности и четири природни забележителности.

Планът за управление на Природен парк „Българка” се разработва със средства по ОП „Околна среда”, като проектът е с краен срок 20.08.2013 г. Планът за управление на природен парк „Странджа” е разработен и представен на МОСВ в началото на 2012 г. Планът за управление на природен парк „Сините камъни” е в процес на разработване.

Бургас е един от малкото европейски градове, заобиколен от **влажни зони с международно значение за птиците**. Атанасовското езеро, Бургаското езеро и язовир „Мандра” осигуряват подходящи места за гнездене на редица редки представители на европейската орнитофауна.

Защитена зона „Атанасовско езеро” обхваща землищата на град Бургас, квартал Сарафово, селата Банево, Изворище, Ветрен и Рудник, община Бургас. Езерото е подходящо място за хранене, гнездене и почивка за редица видове птици. Определено е като птичия рай на България. В района на Атанасовско езеро са наблюдавани 318 вида птици от близо 450 вида, срещащи се в страната ни. Сред редките растителни видове е елегантната орхидея. Атанасовско езеро е важно място за видрата – застрашен от изчезване вид. Свръхсолената лагуна е единственото значимо находище на микроскопичното солнично раче – артемия. На него се дължи специфичният розов цвят на водата на езерото. Атанасовско езеро е Рамсарско място – влажна зона с международно

значение. Атанасовско езеро е важно място за застрашените от изчезване в Европа – видра и дива котка. Атанасовско езеро е мястото с най-голям добив на морска сол в България. Атанасовско езеро е най-голямото находище на лечебна кал в България.

Защитена зона „Бургаско езеро” е регистрирана в землищата на град Бургас и кварталите Горно и Долно Езерово, Меден рудник и Лозово. Птиците са перлата на езерото Вая. Във водите му през различните сезони на годината могат да се видят около 260 вида птици. Много от тях са редки за страната и Европа, а девет вида са застрашени от изчезване в световен мащаб. Това прави Бургаското езеро един от трите най-значими комплекси от влажни зони за водолюбивите птици по черноморското ни крайбрежие. Малко са местата в България, освен Вая, където може да се наблюдават събрани на едно място колонии на гнездящи нощни, малки бели и гривести чапли. През зимата могат да се наблюдават корморани, къдроглавите пеликани, червеногуши гъски и тръноопашати, кафявоглави и качулати потапници. Вая е предпочитано място за почивка по време на миграция за много видове, минаващи по невидимата прелетна магистрала Виа Понтика. През последните няколко години Бургаското езеро възвръща славата си на един от най-богатите източници на риба у нас. Това до голяма степен се дължи на почистването на канала, свързващ езерото с морето, което пък позволява навлизането на големи количества морски кефал и други видове риба. В защитената зона са установени видрата, пъстрият пор и мишевидният сънливец. Бургаското езеро е Рамсарско място. Ливадният дърдавец – световно застрашен вид е установен като мигриращ вид в защитената зона. Бургаското езеро е една от най-важните влажни зони в страната ни за размножаването на малкият воден бик.

Защитена зона „Мандра-Пода” - в нея попадат част от землищата на селата Димчево и Твърдица, община Бургас. Защитената зона е регистрирана и в селата Константиново и Черни връх от община Камено. Адресната регистрация продължава в три населени места от община Созопол – селата Зидарово, Извор и Присад. Земи от землището на село Дебелт, община Средец също са част от защитена зона „Мандра – Пода”. Бургаските квартали Крайморие и Меден рудник са включени в границите ѝ.

Комплексът Мандра – Пода не прави изключение от другите две защитени зони в района на Бургас. И тук най-голямото богатство са птиците. Установени са около 274 вида птици, редица от които са застрашени от изчезване в световен мащаб. Във водите от комплекса могат да се срещнат малки корморани, да се наблюдават тръноопашатата потапница, червеногушата гъска, малката белочела гъска, белооката потапница и ливадният дърдавец. През студените месеци на годината в тези влажни зони спират, за да преживеят ниските температури огромни ята от кафявоглавата и качулатата потапници, почиват и се хранят пойния и малкия лебеди. Местността „Пода” е важна за гнезденето на лопатарката. Тази красива бяла птица днес е символ на това място. Тук гнезди и саблеклюнът, сдобил се със странното име благодарение на извития му като сабя клюн. Комплексът е едно от трите места по Черноморието ни, където гнезди морският орел.

Над град Бургас преминава и един от основните прелетни пътища „Виа понтика”, който със своето птиче многообразие внася допълнително обаяние на езерата. По време на есенната миграция могат да бъдат наблюдавани над 200 000 бели щъркела и около 30 вида дневни грабливи птици.

Основни места за наблюдение на птиците в ЮИР⁵:

- в област Бургас – Атанасовско езеро, Бакърлъка, Бургаско езеро, Емине, залив Ченгене скеле, Западна Странджа, Камчийска планина, Комплекс Мандра-Пода, Комплекс Ропотамо, Комплекс Стралджа, Котленска планина, Поморийско езеро, Странджа;
- в област Сливен – Адата-Тунджа, Каменски баир, Котленска планина, Сините камъни-Гребенец, Язовир Жребчево, Язовир Овчарица;
- в област Стара Загора – Марица-Първомай, Язовир Жребчево, Язовир Овчарица, Язовир Розов кладенец;
- в област Ямбол – Адата-Тунджа, Дервентски възвишения, Западна Странджа, Комплекс Стралджа, Язовир Малко Шарково, Язовир Овчарица.

Изводи:

- Югоизточният район е с висок риск по отношение на климатичните промени;
- Районът е най-големият емитер на парникови газове и серен диоксид в страната; формиран са замърсени въздушни басейни - Марица–изток, Бургас и Стара Загора;
- Състоянието на повърхностните води в района е незадоволително; силно замърсени речни участъци са установени по р. Тунджа, р. Сазлийка и р. Айтоска;
- Морските води са по-чисти в сравнение със СИР, но е установено едно водно тяло с много висока степен на замърсеност - западната част на Бургаския залив;
- По-слабо е развитието на свлачищните процеси в сравнение с повечето от районите от ниво 2 в страната;
- Районът е със среден дял на защитени територии и защитени зони.

5.2. Екологична инфраструктура

По достигната степен на развитие на водоснабдителната мрежа към 31.12.2010 г. Югоизточният район е на едно от първите места в страната, тъй като делът на водоснабденото население е 99,7%, при среден показател за страната 99,1%. Много добро задоволяване на нуждите на населението с питейна вода е достигнато във всичките области в района, като в област Ямбол показателят възлиза на 100%. Независимо от това, съществуват проблеми с осигуряването на непрекъснато водоснабдяване на някои населени места. Към 2010 г. населението на режим на водоснабдяване в ЮИР е 0,8%, като намалението спрямо предходната година 2009 г. е с 2,6%, а спрямо 2007 г. – с 15,9%. На областно ниво най-проблемна в това отношение е област Сливен, където през 2010 г. 4,2% от населението е с режим на водоснабдяване. Проблемите с водоснабдяването не се дължат на сушата, а на проблеми със захранването с питейна вода. В някои общини водоснабдителната мрежа е силно амортизирана. Между 10 и 15% от населените места са на режим заради текущи повреди по водопроводната и канализационната мрежи. Необходими са мерки за подобряване на водоснабдяването на населените места, които са на сезонен режим и осигуряването на допълнителни количества питейна вода, за да може да преминат целогодишно на постоянен режим на водоснабдяване.

⁵ По информация от официалната интернет страница на Българско дружество за защита на птиците

Таблица 27. Обслуженост на населението от екологична инфраструктура към 31.12.2010 г. (в %)

Район, област	Дял на населението, обслужвано от водоснабдителна мрежа	Дял на населението с режим на водоснабдяване	Дял на населението, обслужвано от канализационна мрежа	Дял на обслужваното население от СПСОВ и други ПСОВ		Дял на обслужваното население от системи за сметосъбиране
				общо	в т. ч. поне с вторично пречистване	
БЪЛГАРИЯ	99,1	1,0	70,6	47,6	45,2	98,2
Северозападен район	99,4	1,1	53,1	32,0	29,5	97,7
Северен централен район	99,7	3,9	61,2	27,5	25,1	99,8
Североизточен район	99,9	1,1	72,1	63,3	52,9	95,4
Югозападен район	99,0	0,2	85,8	71,4	70	99,1
Южен централен район	97,7	0,1	66,8	31,9	31,4	98,3
Югоизточен район	99,7	0,8	67,6	39,1	39,1	97,4

Източник: Национален статистически институт

Загубите при преноса на вода по водопроводната мрежа в Югоизточен район през периода 2007-2010 г. намаляват незначително – с 2,5%. Стойността на показателя през 2010 г. възлиза на 68,4% при средно за страната 57,6%. Единствено Северен централен район от всички райони от ниво 2 в страната е с по-висока стойност – 70,2%.

По степен на изграденост на канализационната мрежа в населените места и на селищни пречиствателни станции за отпадъчни води ЮИР изостава, в сравнение с водоснабдителните мрежи. Канализационната мрежа в Югоизточния район е достигнала средно ниво на развитие, в сравнение с други райони в страната. Към 31.12.2010 г. 67,6% от населението е обхванато от канализационни услуги, като по този показател районът е под средното ниво за страната – 70,6%. С по-високи стойности са ЮЗР (85,8%) и СИР (72,1%). Във вътрешнорегионалната структура се отчитат разлики, като единствено област Бургас е над средното ниво за страната със 70,9%. С най-ниска стойност по този показател е област Сливен (60,3%). Наблюдават се различия в дела на населението, обслужвано от канализационна мрежа в големите градски центрове и малките населени места.

Делът на обслужваното население от СПСОВ към 31.12.2010 г. в ЮИР е 39,1% при средна за страната стойност 47,6%. На територията на района има 19 пречиствателни станции за отпадни води от общо 79 за страната. На областно ниво най-висока е стойността за областите Бургас (58,7%) и Сливен (57,3%), докато в област Ямбол едва 3,4% от населението е обслужено от ПСОВ. Отбелязват се различия в степента на пречистване на водата на големите градове и по-малките населени места.

В региона, контролиран от РИОСВ-Стара Загора функционират Градска пречиствателна станция за отпадъчни води - Сливен, ГПСОВ - Казанлък и ГПСОВ - Павел баня, а на р. Марица ГПСОВ - Нова Загора, ГПСОВ - Стара Загора и ГПСОВ - Раднево. Като актуален проблем и през 2011 г. може да се посочи продължаващото забавяне за изграждане на пречиствателни станции и канализационни системи за населени места с над 10 000 еквивалент жители по Програмата за прилагане на Директивата за отпадъчните води от населените места 91/271/ЕЕС.

В поречието на р. Тунджа без пречистване се заустват канализационните системи на гр. Гълъбово и гр. Чирпан, гр. Ямбол, гр. Тополовград, гр. Елхово, което от своя страна води до увеличаване товара на замърсяване на повърхностните водоприемници в поречието на реките Тунджа и Марица.

Въвеждането в експлоатация на ГПСОВ на град Стара Загора по програма ИСПА като част от комплекса проекти за пречиствателни станции по поречието на р. Марица ще допринесе значително за подобряване екологичното състояние на р. Бедечка (водоприемник на заустваните отпадъчни води от гр. Стара Загора), както и качеството на водите на р. Сазлийка и р. Марица.

Непречистените отпадъчни води на „Пристанище Бургас“ АД - терминал „Запад“ се заустват в Черно море. Дружеството е предприело действия за включване на отпадъчните води към градската канализационна мрежа за осигуряване на пречистването им в ПСОВ Бургас. Отпадъчните води от гр. Созопол се заустват непречистени в Черно море, в района на пристанище Созопол – новия кей. Стартира проект за изграждане на пречиствателната станция в Созопол „Интегриран проект за водния цикъл на гр. Созопол-I-ви етап“. Непречистените отпадъчни води на гр. Ахтопол попадат в Черно море, на 1 км югоизточно от града. Има отредена площадка за изграждане на ПСОВ гр. Ахтопол – биологична пречиствателна станция. След изграждане на ПСОВ Ахтопол пречистените води ще се заустват в сухо дере в местност „Аероплана“, южно от града.

Отпадъчните води на гр. Карнобат към настоящият момент се заустват без пречистване в р. Мочурица – втора категория водоприемник. Регистрирано е инвестиционно предложение за изграждане на ПСОВ – гр. Карнобат. Предвижда се изграждане на пречиствателна станция с капацитет за 24100 екв. ж. с механично и биологично стъпало, включително и отстраняване на биогенните елементи азот и фосфор. Реализиран е проект „Реконструкция на пречиствателна станция за отпадъчни води в гр. Бургас“ свързан с въвеждане на съоръжения за отстраняване на биогенните елементи – азот и фосфор.

По прилагането на ИСПА мярка 2003/BG/16/P/PA/004 през 2011 г. завърши и реконструкцията и модернизацията на ГПСОВ-Сливен, като част от интегрирания воден проект на града. Подобрената работа на ГПСОВ е предпоставка за намаляване на замърсяването и ограничаване на антропогенното въздействие на р. Асеновска в басейна на р. Тунджа.

Продължава тенденцията за изпреварващи темпове на инвестиционни намерения за застрояването на Черноморското крайбрежие и прилежащите към него територии в сравнение с планирането и развитието на необходимата ВиК инфраструктура. В тази област следва по-бързо реализиране на Национална програма за приоритетно изграждане на градски пречиствателни станции за отпадъчни води в населените места от Черноморските общини, тъй като голяма част от тях са без изградени ПСОВ или ПСОВ са претоварени през туристическия сезон и тези отпадъчни води се заустват в Черно море. Работата в насока изграждане на ПСОВ е свързано с намаляване на емисиите и количеството на непречистени води, зауствани във водни обекти и като следствие от това за в бъдещи периоди подобряване състоянието на водите във водните обекти;

Общото количество образувани отпадъци намалява през последните години. През последните няколко години средните количества образувани битови отпадъци на човек от населението за България са по-ниски от тези за ЕС-27. Продължава да нараства делът на населението, обхванато от системите за организирано сметосъбиране и транспортиране на битовите отпадъци.

Относителният дял на населението, обслужено от система за организирано сметосъбиране в Югоизточния район през 2010 г. е 97%, което е малко над средния показател за страната (98%). Най-голяма част от населението, обхванато от организирано сметосъбиране, живее в област Сливен - 100%. Единствено СИР е с по-ниска стойност – 95%. Количеството на събраните битови отпадъци през 2010 г. в ЮИР район е 428 200 тона, съответстващи на 14% от общото количество събрани отпадъци за страната. Количеството на образуваните битови отпадъци на човек от населението възлиза на 395 кг. Най-голямо количество отпадъци в ЮИР през 2010 г. е събрано в област Бургас – 50,2%. Депа за битови отпадъци, функциониращи на територията на района са 30 (172 в цялата страна), като най-много – 15, са на територията на област Бургас.

Системата за сметосъбиране работи относително добре в градовете, но в голяма част от селските райони тя не функционира ефективно и това води до поява на нерегламентирани сметища и увреждане на околната среда. Преминаването към обработка на битовите отпадъци в регионални депа ще намали броя на функциониращите сметища. Подобряването на системата за сметосъбиране и въвеждане на по-ефективна система за управление на отпадъците е важна задача в района. Предвид потенциала за развитие на туризма, както по крайбрежието, така и във вътрешната част на района, подобряването на управлението на отпадъците ще се отрази изключително благоприятно на развитието на туризма, в т. ч. в малките населени места, тъй като ще се подобри качеството на средата и те ще станат по-привлекателни.

Към момента на територията на страната са построени в съответствие с изискванията на Директива 1999/31/ЕС и се експлоатират общо 27 бр. регионални депа. За ЮИР – единствено в Созопол. В процес на строителство с национално финансиране в ЮИР е регионалното депо в Елхово. Останалите 22 от предвидените с Националната програма за управление на дейностите по отпадъците регионални депа (за ЮИР - Ямбол, Бургас, Стара Загора, Малко Търново) са в процес на различни етапи на подготовка за изграждане.

Направените разходи за опазване на околната среда за 2010 г. в Югоизточен район възлизат на 236 407 хил. лева или 18,6% от тези за страната. Районът се нарежда на второ място сред останалите райони от ниво 2 в страната след ЮЗР (35,6%). Въпреки това обаче на годишна база спрямо 2009 г. за района се регистрира намаление с 26,4%, което

се дължи в най-голяма степен на по-ниската стойност на направените разходи за опазване на околната среда в областите Бургас и Стара Загора – намаление с 22,4% и с 36,9%. В останалите две области – Сливен и Ямбол – също се регистрира спад, но много по-малък. За сравнение през 2009 г. спрямо 2008 г. по този показател се отчита увеличение с 18% за ЮИР. Освен в ЮИР намаление по показателя през 2010 г. спрямо 2009 г. се регистрира и в СЦР, СИР и ЮЦР, както и средно за страната – с 0,5%. В останалите два района от ниво 2 – СЗР и ЮЗР, направените разходи за опазване на околната среда са по-високи в сравнение с 2009 г.

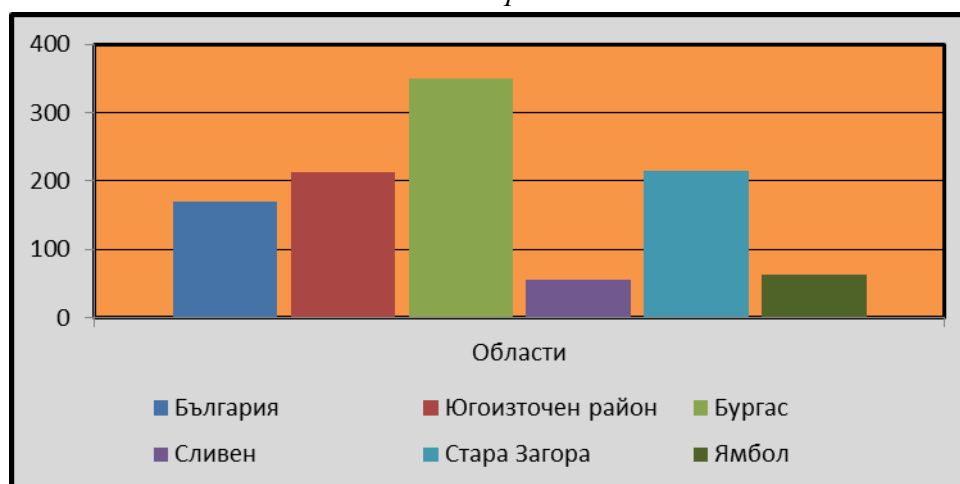
През целия период 2007-2010 г. ЮИР запазва второто си място сред районите от ниво 2 по обем на извършени разходи за опазване и възстановяване на околната среда – след ЮЗР, като най-големи разходи за опазване и възстановяване на околната среда в ЮИР се извършват в област Бургас - 61,5% от разходите за района и около 11,4% от общите разходи за страната. Сумарно останалите области от района (Сливен, Стара Загора и Ямбол) формират 38,5% от разходите за опазване на околната среда в Югоизточния район или почти два пъти по-малко от област Бургас.

Таблица 28. Разходи за опазване на околната среда, 2007-2010 г. (в хил. лв)

Район, област	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.
БЪЛГАРИЯ	1 197 422	1 700 329	1 280 563	1 273 777
Северозападен район	123 162	139 800	176 614	226 547
Северен централен район	70 471	112 665	68 271	64 137
Североизточен район	160 353	131 170	140 429	124 881
Югозападен район	443 604	798 058	399 731	452 944
Южен централен район	153 136	246 408	174 222	168 861
Югоизточен район	246 696	272 228	321 296	236 407
Бургас	124714	162164	187411	145353
Сливен	7876	9434	11345	10991
Стара Загора	106739	94831	113767	71762
Ямбол	7367	5799	8773	8301

Източник: Национален статистически институт

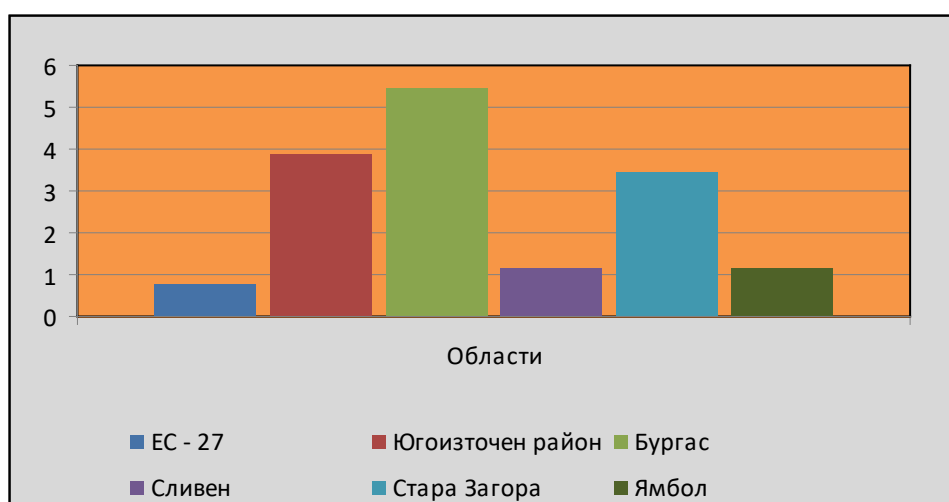
Фигура 16. Разходи за опазване на околната среда на човек от населението по области в Югоизточен район за 2010 г.

Източник: Национален статистически институт

Стойността на показателя разходи за опазване и възстановяване на околната среда на човек от населението за Югоизточен район намалява с 74% през 2010 г. на годишна база спрямо 2009 г. и възлиза на 213 лв./човек при средно за страната 169 лв./човек (където стойността се запазва на същото ниво спрямо 2009 г.) От останалите райони от ниво 2 по-висока стойност от ЮИР се отбелязва за ЮЗР – 214 лв./човек и за СЗР – 253 лв./човек. На вътрешнорегионално ниво се с най-високи стойности се открояват област Бургас (350 лв./човек от населението) и област Стара Загора (215 лв.). Стойностите за областите Сливен и Ямбол са много по-ниски – съответно 55 и 63 лв./човек.

Фигура 17. Разходи за опазване на околната среда в % от БВП за 2009 г.

Източник: Национален статистически институт

Разходите за опазване на околната среда в ЮИР представляват 3,9% от БВП на района за 2009 г. Стойността е значително по-висока от средната за ЕС-27 – 0,8%, което се дължи на по-ниския размер на БВП на района на човек от населението спрямо ЕС-27. На областно ниво с най-висока стойност е област Бургас, където разходите за опазване на околната среда възлизат на 5,5% от БВП на областта.

Изводи:

- По-висока степен на развитие на водоснабдителната мрежа в района от средната за страната;
- Голям процент на загубите при преноса на вода по водопроводната мрежа в района, по-висок от средния за страната, което показва че водопроводите са силно амортизирани и се нуждаят от цялостна модернизация;
- Достигнато средно ниво на развитие на канализационната мрежа;
- Липсата на канализационни мрежи особено в селата е причина за заустване на отпадните води директно в реки, дерета и др. или отвеждане в септични ями, което създава опасности от замърсяване на повърхностните и подпочвените води;
- По-нисък от средния за страната процент на населението, обслужено от ПСОВ;

- Наличие на големи вътрешнорегионални различия в степента на обслуженост на населението от ПСОВ и на по-малки в степента на обслуженост с канализационна инфраструктура;
- Близък до средния за страната дял на населението, обслужено от система за организирано сметосъбиране;
- Второ място сред останалите райони от ниво 2 в страната след ЮЗР по направени разходи за опазване и възстановяване на околната среда през периода 2007-2010 г.

6. Ключови индикатори за мониторинг на интеграцията на глобалните екологични въпроси

С тези индикатори се отчитат резултатите от прилагането на трите Конвенции на ООН от Рио де Жанейро - съответно за биоразнообразието, промените в климата и опустиняването и се осъществява мониторинг на интеграцията на глобалните екологични въпроси в стратегическите документи за регионално развитие. По отношение състоянието на тези индикатори в Югоизточен район се наблюдават следните тенденции:

Относителен дял на антропогенно натоварените територии.

Стойността на индикатора за Югоизточен район за 2012 г. (по данни на Изпълнителната агенция по околна среда въз основа на данните от европейския проект CORINE Landcover⁶), е 4,89%, съответстващо на 969,171 кв.км от територията на района при средна стойност на индикатора за страната от 5,02 %.

Съотношение между урбанизирани, земеделски и горски територии.

Площта на района е 19 799 кв. км. и съставлява 17,8 % от територията на страната и 0,47% от тази на ЕС. Съотношението между урбанизирани, земеделски и горски територии в Югоизточен район е 4,89 %: 41,87%: 52,07%. Средните стойности за България са съответно 5,02%, 42,31% и 51,68%. Природно защитените територии, вкл. тези по Natura 2000, обхващат общо 32,2% от територията на района (малко под средното за страната) и са разположени най-вече в горските, планински, крайморски и крайречни територии.

Емисии на парникови газове (приравнени към CO₂ еквивалент на жител от населението).

С ратифицирането на Протокола от Киото през юли 2002 г., България пое задължение да намали емисиите на парникови газове с 8% за периода 2008-2012 г. спрямо нивата на емисиите през 1988 г., избрана за базова. По данни на Евростат за 2008 г. емисиите на страната са със 37,4 % по-малко от 1990 г. Така страната ни се нарежда сред малкото европейски страни, вече постигнали целите си по Протокола от Киото. Разликите могат да се използват за търгуване с емисии съгласно установените механизми на Протокола от Киото или за неутрализиране на бъдещи емисии, които България може да направи.

Същевременно България изпълнява задълженията си по Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата да изготвя и периодично да актуализира инвентаризациите на емисиите на парникови газове за страната по източници и поглъщането им по поглъщатели. В съответствие с тези задължения страната изготвя

⁶ Проектът CORINE Landcover е част от европейската програма „Координация на информацията за околната среда“ (CORINE) и цели осигуряване на съвместима географска информация за земното покритие в страните от ЕС, <http://www.eea.europa.eu/publications/COR0-landcover>

ежегодни национални доклади за инвентаризация на емисиите на парникови газове, започвайки с базисната 1988 г. по източници и поглътителни, съгласно утвърдената от РКОНИК методология. Инвентаризациите обхващат емисиите на основните парникови газове: въглероден диоксид (CO₂), метан (CH₄), диазотен оксид (N₂O), хидрофлуоркарбони (HFCs), перфлуоркарбони (PFCs) и серен хексафлуорид (SF₆), както и предшественици (прекурсори) на парниковите газове (NO_x, CO и NMVOCs) и серен диоксид (SO₂). Въглеродният диоксид (CO₂) формира около 40 % от всички парникови газове, поради което останалите се приравняват към него посредством изчисляването на CO₂ еквиваленти.

Данните на ИАОС показват, че емисиите на парникови газове, приравнени към CO₂ еквивалент на човек от населението в ЮИР са достигнали 21.195 т, при средно за страната 6.962 т. Цифрите сочат, че по този показател районът надвишава три пъти средната стойност за страната и 10 пъти стойността на ЮЦР (1.705). В ЮИР най-висока е стойността на показателя в област Стара Загора - 61.556 т, като концентрацията е в Община Гълъбово с 511.314 т и Община Раднево с 520.128 т. Най-ниска е стойността в област Ямбол - 0.551 т.

Намаляването на емисиите за единица БВП е признак на устойчиво развитие на икономиката на страната. Между 1990 г. и 2007 г. емисиите на единица БВП намаляват в ЕС-27 с повече от една трета. В България емисиите на парниковите газове, получени при създаване на 1000 лева брутен вътрешен продукт значително намаляват- от 2,64 тона CO₂ - екв. за 2000 г. те достигат до 0,87 тона CO₂ – екв. през 2009 г.

Разходите за ДМА с екологично предназначение – подробен анализ по този показател е направен в т. 5.2.

Разходите за ДМА с екологично предназначение на човек от населението – подробен анализ по този показател е направен в т. 5.2.

Дял от територията с висок риск от ерозия.

Ерозията на почвата е един от най-интензивните и широко разпространени деградиционни процеси. По данни на 4-тия Доклад на Европейската агенция по околна среда ерозията на почвите от води и вятър е резултат от неустойчивото управление на земите. С висок риск от проява на водоплощна ерозия на почвата са 1,7% от територията на страната, а с умерен 9,2%. По данни на Изпълнителната агенция по околна среда, съгласно използван математичен модел за оценка на риска от ветрова ерозия засегнатите площи от ерозия в България през 2009 г. се равняват на 3 798 429 ха, което е 34% от обработваемите земи в страната. Най-засегнати от проявата на ветрова ерозия в страната са земеделските територии (нивите), като за ЮИР най-голям е дялът на област Ямбол (57%), следван от областите Бургас и Сливен с по 30, 7%.

Степен на постигане на националните цели за използване на възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност.

За 2011 г. по данни на НСИ дялът на възобновяемите енергийни източници в брутното крайно потребление на енергия е 13.8%, което е стойността за България за постигне до 2017 г. Тази тенденция се запазва. България преизпълнява целите си. През 2010 г. произведената енергия от ВЕИ за Югоизточния район е 204 617 хил. кВтч. от общо 5 787 814 хил. кВтч, което е 3,5 % от общото за страната.

Реализирани спестявания от енергия в посока изпълнението на Първия национален план за действие по енергийна ефективност към края на 2011 г. по райони и области показва следните резултати: СЗР бележи най-висока стойност – 7 553.5 MWh/год., следван

от СИР - 3 664.4 MWh/год., ЮЦР – 3 324.5 MWh/год., СЦР – 3 238.9 MWh/год., ЮЗР – 2253.2 MWh/год. и ЮИР с 1 155.5 MWh/год. На областно ниво в ЮИР най-големи са спестяванията от енергия в област Ямбол - 852.8 MWh/год., следвана от област Бургас – 243.4 MWh/год. и Стара Загора – 59.3 MWh/год. Резултати от област Сливен не са налични, поради липса на реализирани такива.

Регионален индекс за климатична сигурност.

Регионалният индекс за климатична сигурност е изчислен в доклад, изготвен във връзка с изпълнение на договор за вътрешни консултантски услуги по отношение адаптирането и интегрирането на индекса за регионална климатична сигурност в системата за наблюдение на Регионалните планове за развитие на районите от ниво 2 в България, разработен за целите на ГД „Стратегическо планиране на регионалното развитие и административно-териториално устройство”, МРР по проект „Региони за устойчива промяна” по програма INTERREG IVC на ЕС. Предназначението на индекса е измерване и представяне на регионалното състояние, силните и слабите страни при интегрирането на въпросите, свързани с климатичните промени в процеса на планиране. По същество РИКС е композитен показател, който се базира на седем тематични области:

- емисии на парникови газове (на човек и интензитет на емисиите на парникови газове – представен като отношение между емисиите и създавания в дадения регион БВП);
- енергопотребление (крайно потребление на енергия на човек, енергиен интензитет – представен като отношение между крайното потребление на енергия и създавания БВП в региона);
- възобновима енергия (процентен дял на енергията от ВЕИ в крайното потребление на енергия в дадения регион);
- политическа рамка (измерва обхвата на политиките и процесите на планиране в дадения регион по отношение на климатичните промени);
- институционален капацитет (включва оценка на капацитета и ефективността на регионалните власти да решават проблеми, свързани с климатичните промени);
- социално-политически аспекти (включва оценка на информираността и готовността на населението и ключовите заинтересовани групи за действия, свързани с климатичните промени);
- финансови инструменти (включва оценка на инструментите за финансиране на мерки, свързани с климатичните промени).

За първите три области се използват количествени показатели, а за останалите четири – качествени. Взети заедно, посочените седем ключови тематични области дават комплексна „моментна снимка” на регионалната климатична сигурност, а именно – статусът на районите по отношение на емисиите на парниковите газове и енергопотреблението плюс оценка на способността на районите да управляват емисиите и енергията.

Обобщените крайни стойности на РИКС по райони са както следва:

Северозападен район	24.20 точки
Северен централен район	25.61 точки
Североизточен район	26.92 точки

Югоизточен район	11.98 точки
Югозападен район	31.89 точки
Южен централен район	30.84 точки

Най-неблагоприятна е ситуацията в Югоизточния район, което до голяма степен се дължи на много високите стойности на парникови газове по отношение както на населението, така и на формирания в района БВП.

В Таблица 29. Глобални екологични индикатори са представени актуализирани данни на 7-те стратегически индикатори дефинирани в рамките на проекта „Конвенциите от Рио” и заложен в Закона за Регионално развитие.

Целта на определянето на стойностите на цитираните седем индикатора е остойностяване на наблюдението на напредъка по прилагането на Конвенциите от Рио, с оглед интеграцията на глобалните проблеми на околната среда в процесите на стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие в България за периода 2014-2020 г.

Таблица 29. Глобални екологични индикатори

	ИНДИКАТОРИ	Стойности			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
		Исходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
1	Относителен дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти) – %	4.89 (2008г.)	5.50	6.00	Различна периодичност в зависимост от данните, предоставяни в рамките на проект CORINE Landcover ⁷	ИАОС
2	Съотношение между земеделските, горските и урбанизираните територии - %/ %/ %	52.07/41.87 / 4.89 (2008г.)	52.07/41.2 6/ 5.50	52.07/40.7 7/6.00	Различна периодичност -CORINE Landcover	ИАОС
3	Емисии на парникови газове (приравнени към CO2 еквивалент) на жител от населението - т/ човек/ година	21.612 (2009г.)	19.600	17.550	Различна периодичност – CORINE Landcover	ИАОС
4	Разходи за ДМА с екологично предназначение – млн. лв.	387 (2011г.)	420	470	ежегодно	НСИ

⁷ Проектът CORINE Landcover е част от европейската програма „Координация на информацията за околната среда (CORINE) и цели осигуряване на съвместима географска информация за земното покритие в страните от Европейския съюз – <http://www.eea.europa.eu/publications/COR0-landcover>

5	Разходи за ДМА с екологично предназначение на човек от населението-лв.	361 (2011г.)	386	436	ежегодно	НСИ
6	Дял от територията със силна и много силна податливост на ерозиране – %	4.65 (2012)	4.3	4.0	Различна периодичност – CORINE Landcover	ИАОС
7	Регионален климатичен индекс -точки	11.98 (2010г.)	14.23	17.57	Различна периодичност – съгласно изследвания	MPP

7. Анализ на състоянието и потенциала на ЮИР по отношение изпълнението на националните цели съгласно Стратегия „Европа 2020”, дефинирани в Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.)

Стратегия „Европа 2020” е основополагащия стратегически документ за актуалните цели на европейската кохезионна политика през периода до 2020 г. Приоритетите на стратегията са насочени в три логически обосновани направления:

- интелигентен растеж – икономика на знания и иновации;
- устойчив растеж – нисковъглеродна икономика, ВЕИ, конкурентноспособност чрез ефективно използване на ресурсите, добра бизнес среда за МСП и активно предприемачество;
- приобщаващ растеж – паралелно развитие и на традиционна икономика с висока заетост на нискоквалифицирана работна ръка, буфер срещу бедността, средство за социално и териториално сближаване.

Основни цели пред Европейския съюз до 2020 г. според Стратегия „Европа 2020”:

- Нивото на заетостта на населението на възраст 20—64 години да нарасне от 69 % до поне 75 %, включително чрез по-голямо участие на жените, по-възрастните работници и по-добрата интеграция на мигрантите в работната сила.; (национална цел на България – 76%)
- Да бъде запазена целта за инвестиране на 3 % от БВП в НИРД, като в същото време се отчита интензитетът на НИРД и иновациите.; (национална цел на България – 1.5%)
- Емисиите на въглероден диоксид да намалееят поне с 20 % в сравнение с нивата от 90-те години; дялът на възобновяемите енергийни източници в крайното енергийно потребление да нарасне до 20 % (национална цел на България – 16%), а енергийната ефективност да се подобри с 20 %.

- Делът на преждевременно напусналите училище ученици да намалее до 10 % спрямо сегашните 15 %; (национална цел на България – 11%) и същевременно да се увеличи делът на населението на възраст 30—34 години със завършено висше образование от 31 % до най-малко на 40 %; (национална цел на България – 36%).
- Броят на европейските граждани, които живеят под националните прагове на бедност, да бъде намален с 25% (национална цел на България – 16%).

Отчитането на постановките на Стратегия „Европа 2020” изисква подобряване обвързаността на всички национални политики и стратегии, както и на политиката за балансирано и устойчиво регионално развитие, за изграждане на по-интелигентна и конкурентна икономика, за намаляване на различията между високоразвитите региони, генериращи знания, информация и нови технологии и изостаналите периферни райони в европейския континент.

Националната програма за реформи на Република България 2011-2015 г. е документът, в който са трансформирани целите на стратегия „Европа 2020” и са определени българските ангажименти към постигането им.

В Националната програма за реформи са заложили следните национални цели за постигане до 2020 г:

- цел 1: „Достигане на 76% заетост сред населението на възраст 20 – 64 г.”;
- цел 2: „Повишаване дела на разходите за научно-изследователска и развойна дейност до 1.5% от БВП”;
- цел 3: „Достигане на 16% дял на възобновяемите енергийни източници в брутно крайно потребление на енергия и повишаване на енергийната ефективност с 25%”;
- цел 4: „Намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система до 11% и повишаване на дела на 30 – 34 годишните със завършено висше образование – 36%”;
- цел 5: „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хил. души” (с 16%).

Целта на настоящия анализ е да установи в каква степен Югоизточен район ще допринесе за постигане на националните цели по отношение на заетостта, иновациите, глобалните заплахи от климатични промени и енергийна зависимост, образованието и бедността, като опише състоянието на съответните показатели в района и предложи прогнозни стойности към 2020 г. Анализът се базира на постановките в Националната стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г. и на официални статистически данни на НСИ и Евростат.

Национална цел 1: „Достигане на 76% заетост сред населението на възраст 20 – 64 г.”

През периода 2008-2011 г. коефициентът на заетост на населението на лицата на възраст 20-64 г. в ЮИР, както и средно за страната, непрекъснато намалява и през 2011 г. възлиза на 62,9%. Намалението на годишна база спрямо 2010 г. е с 2%, а спрямо 2008 г. – с 6,6%. За сравнение намалението за страната средно за 2011 г. спрямо 2008 г. е с 6,8%. По данни на Евростат коефициентът на заетост на лицата на възраст 20-64 г. за ЕС-27 през 2011 г. нараства с 0,2% спрямо 2010 г. и достига стойността от 2009 г. – 62,3%. По разглеждания показател районът се нарежда на второ място след ЮЗР, (71,2% през 2011

г.) който е най-близко до изпълнение на заложената в Националната програма за реформи национална цел.

Националната цел има две подцели:

1.1. Намаление на младежката безработица (15-29 г.) до 7%.

Безработните лица на възраст до 29 г. в ЮИР през 2010 г. са 9 983 души, което представлява 16,2% от общия брой безработни лица на възраст до 29 г. в страната.

1.2. Постигане на заетост сред по-възрастните (55-64 г.) от 53% през 2020 г.

Коефициентът на заетост на лицата на възраст 55-64 г. в Югоизточен район по данни на Евростат за 2011 г. се понижава в сравнение с 2010 г. с 0,2% и възлиза на 43,2%. По този показател районът се нарежда на трето място след ЮЗР и ЮЦР. Тенденцията за страната (средно) и за ЕС-27 е обратна – нарастване на коефициента съответно с 0,4% и с 1,1% за 2011 г. спрямо 2010 г.

Национална цел 2: „Повишаване дела на разходите за научно-изследователска и развойна дейност до 1,5% от БВП”

Въпреки нарастването в абсолютна стойност на научно-изследователските разходи, през последните години дялът на общите национални разходи за НИРД от БВП средно за страната е почти постоянен (около 0,45-0,53%). В ЮИР дялът на научно-изследователските разходи от БВП за периода 2004-2009 г. бележи тенденция на непрекъснато, макар и малко, нарастване, като през 2009 г. възлиза на 0,18% (равен с 2008 г.) След ЮИР остават единствено СЗР и СЦР. Целта за постигане на равнище от 1,5% на разходите на НИРД от БВП през 2020 г., съгласно определената национална цел в Националната програма за реформи на Република България, макар и твърде скромна в сравнение с целта от 3%, поставена в Стратегия Европа 2020, ще изисква сериозни усилия в тази посока. Посочените стойности за страната като цяло, и за ЮИР в частност, дават основание страната да бъде определена от Европейската комисия като една от „догонващите страни” в иновационната дейност.

Национална цел 3: „Достигане на 16% дял на възобновяемите енергийни източници в брутно крайно потребление на енергия и повишаване на енергийната ефективност с 25%”

Вторият план за действие по енергийна ефективност ВВПДДЕЕ за периода 2011-2013 г. уточнява че изготвяне на планове и програми за повишаване на ЕЕ от ведомствата, областите и общините в страната, се разработват в съответствие с Националната стратегия за ЕЕ и при отчитане специфичните особености на регионалните планове за развитие на съответните райони за планиране на територията на Република България и перспективите им за устойчиво икономическо развитие.

Изпълнението на ВВПДДЕЕ трябва да допринесе за постигането на Националната цел за енергийни спестявания, определена в Първия национален план за действие по енергийна ефективност. Националната цел, която следва да бъде постигната през 2016 г., възлиза на 7 291 GWh годишни спестявания или 627 ktoe/год и представлява 9 % от осреднената стойност на крайното енергийно потребление за периода 2001-2005 г. (81024 GWh).

Вторият тригодишен план за действие по енергийна ефективност формулира междинна индикативна цел за периода 2011 – 2013 г., а именно спестяване на горива и енергии към 2013 г. в размер на 6 % от осреднената стойност на крайното енергийно

потребление в обхвата на Директивата за периода 2001-2005 г. Тази цел възлиза на 4 860 GWh (418 ktoe) годишни спестявания на горива и енергии.

През 2010 г. произведената енергия от ВЕИ в Югоизточния район е 204 617 хил.кВтч. от общо 5 787 814 хил.кВтч, което е 3,5% от общото за страната.

Реализираните спестявания от енергия към края на 2011 г.⁸ в ЮИР възлизат на 1 155.5 MWh/г. Спестяванията от енергия в областите на ЮИР са отчетени с най-висока стойност в област Ямбол - 852.8 MWh/г. , следвана от област Бургас – 243.4 MWh/г. и Стара Загора – 59.3 MWh/г. Резултати от област Сливен не са налични, поради липса на реализирани такива.

Национална цел 4: „Намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система до 11% и повишаване на дела на 30 – 34 годишните със завършено висше образование – 36%”.

Относителният дял на рано напусналите образование и обучение (18-24 навършени години) в ЮИР през 2011 г. възлиза на 19,4% при средна стойност за страната – 12,8%. По този показател Югоизточен район се нарежда на последно място сред районите от ниво 2 в страната, а стойността му е пет пъти по-висока от тази на Югозападния район – 3,6%. По данни на Евростат стойността на показателя за ЕС-27 средно за 2011 г. възлиза на 13,5% и спада с 0,6% спрямо 2010 г. и с 1,6% спрямо 2007 г.

Относителният дял на населението на възраст 30 - 34 навършени години със завършено висше образование в ЮИР през 2011 година възлиза на 24,3% при средна за страната стойност – 27,3%. Стойността на Югоизточния район му отрежда трето място сред районите от ниво 2 в страната след ЮЗР и СИР. По данни на Евростат стойността на показателя за ЕС-27 средно за 2011 г. възлиза на 34,6% и се повишава с 1,1% спрямо 2011 г. и с 4,6% спрямо 2007 г.

Национална цел 5: „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хил. души” (с 16%).

По данни на Евростат към 2010 г. България заедно с Румъния са на първо място по брой на живеещите в бедност хора – 35% и съответно 31% от населението на страната. За сравнение 23,4% от населението на ЕС-27 средно живее в бедност. Най-близка по стойности до България е Румъния, където през 2010 г. 31% от населението живее в бедност. През 2010 г. 39,3% от населението на ЮИР живее в бедност. С по-висок процент през 2010 г. са ЮЦР (40,1%) и СЦР (44,2%). С най-нисък процент на населението, живеещо в бедност в страната е ЮЗР – 26,6%. За 2011 г. за всички райони от ниво 2 се очаква тези негативни стойности още да се увеличат.

Делът на хората, живеещи в крайна бедност през 2010 г. в страната възлиза на 20,7% от населението при средна стойност за ЕС-27 – 8,1%. Прогнозата за 2011 г. е стойността на показателя за България да се увеличи с 1,7%. И по този негативен показател България е на първо място от страните в ЕС. През 2010 г. 25,1% от населението в ЮИР живее в крайна бедност, като прогнозата за 2011 г. е за намаление на стойността с 0,5%. С

⁸ Информацията е предоставена от Агенцията за устойчиво енергийно развитие към края на 2011 г., която обобщава информацията за извършените дейности, изпълнените мерки и постигнатите енергийни спестявания, съдържаща се в отчетите за изпълнението на плановете по енергийна ефективност, представени в агенцията от органите на държавната власт и органите на местното самоуправление.

по-високи стойности от ЮИР са СЦР (28,8%) и СЗР (30,6%). С най-ниска стойност е ЮЗР – 9%.

Косвено за степента на бедност на населението може да се съди по размера на общия доход. Югоизточен район е на второ място сред районите от ниво 2 в страната по общ доход средно на лице от домакинството за 2010 г. – 3 643 лв. след ЮЗР (4 179 лв.) с близка до средната за страната стойност – 3 648 лв. Това се дължи основно на по-високото ниво на заетост в сравнение с останалите 4 района. Намалението на годишна база в района спрямо 2009 г. възлиза на 1,4% при средна за страната стойност 1,2%.

Наблюдават се вътрешнорегионални различия в доходите на населението в градските и селските подрайони, както и между областите, в които е съсредоточена по-голяма част от предоставяните услуги и предприемачеството и областите, които са в по-малка степен развити в сектора на услугите за бизнеса и туристическите услуги. Работната заплата продължава да бъде основен източник за доходите на домакинствата с около 50 % от общия доход.

Неравенството в разпределението на доходите⁹ в ЮИР през периода 2007-2009 г. постепенно намалява, но въпреки това е най-голямо в сравнение с останалите райони от ниво 2 в страната – 6,7 за 2009 г. Коефициентът е с най-ниска стойност в ЮЗР – 4,8. На областно ниво най-висока е стойността на област Сливен – 7,4 (която заедно с област Ловеч и област Монтана е най-висока в цялата страна), а най-ниска – на област Бургас – 6,3.

Населението в риск от бедност или социално изключване¹⁰ в ЮИР през 2010 г. възлиза на 590,8 хил.лица или 53% от населението на района. Стойността на показателя е неблагоприятна за района, който се нарежда на предпоследно място сред останалите райони от ниво 2. Най-висок процент на население в риск от бедност или социално изключване се наблюдава в СЦР (57,7%).

Успешното намаляване на бедността в страната, а и в ЮИР, е силно зависимо от изпълнението на политиките в областта на заетостта на населението, целящи достигане на равнище на заетост от 76% до 2020 г. Насърчаването на заетостта ще допринесе за намаляване на равнището на бедност, както сред безработните и работещите, които са в трудоспособна възраст, така и сред децата и по-възрастните като членове на техните семейства. За намаляването на бедността в страната ще способства и постигането на целите на политиките в областта на образованието - намаляване на дела на преждевременно напусналите училище, увеличаване на дела на висшистите във възрастовата група от 30-34 г., обвързване на науката и висшето образование с бизнеса.

Сложният и многостранен характер на бедността изисква предприемането на комплексни мерки, както за повишаване на равнището на заетост и подобряването на достъпа до образование и обучение, така и към идентифициране на уязвими групи, които в най-голяма степен са застрашени от изпадане в бедност и социално изключване – деца, възрастни хора, безработни и работещи бедни.

Таблица 30. Принос на Югоизточен район към изпълнение на целите на Националната програма за реформи 2011-2015 и Стратегията на ЕС „Европа 2020”

⁹ Съгласно методика на НСИ - отношение между доходите на най-бедните и най-богатите 20% от домакинствата

¹⁰ Съгласно изчисления на НСИ - комбиниран индикатор, който включва 3 показателя: риск от бедност, нисък интензитет на икономическа активност, материални лишения

ПРИНОС КЪМ СТРАТЕГИЯ „ЕВРОПА 2020” : ЦЕЛЕВИ – ИЗХОДНИ СТОЙНОСТИ		БГ 2020	ЮИР 2010/2011	ЮИР 2020
1	Заетост на населението на възраст 20-64 г.	76,0%	62,9%	75,0%
2	Инвестиции в научно-изслед. и развойна д-ст (НИРД) - % от БВП	1,5%	0,2%	1,5%
3	Цели „20/20/20” по отношение на климата/енергията:			
-	съкращаване на емисиите на CO2	20%		20%
-	дял на ВЕИ в крайното енергийно потребление	16,0%		16%
-	повишаване на енергийната ефективност	25,0%		25,0%
4	Намаляване на дела на преждевременно напусналите училище до:	11,0%	19,4%	14,0%
	Нарастване на дела на висшистите на 30-34 г.	36,0%	24,3%	32,0%

Източник: Национален статистически институт, Евростат, Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.

8. Анализ на изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ на територията на Югоизточен район

Общо сключените към 01.11.2012 г. договори по оперативни програми за периода 2007-2013 г., съфинансирани от трите фонда ЕФРР, ЕСФ и КФ, на територията на ЮИР са 631 на обща стойност 2 573 879 795 лв.

Фигура 18. Сключени договори по райони от ниво 2 със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г.

Източник: ИСУН

На областно ниво в района разпределението е следното:

223 договора на обща стойност 671 262 047 лв. са сключени с място на изпълнение територията на област Бургас, като разпределението по оперативни програми е следното – 13 договора по ОПАК, 21 по ОПОС, 50 по ОПРР, 42 по ОПРКБИ, 95 по ОПРЧР.

На територията на област Сливен се изпълняват 97 договора на обща стойност 141 174 956 лв. От тях 2 договора са по ОПАК, 6 са по ОПОС, 17 са по ОПРР, 33 са по ОПРКБИ, 34 са по ОПРЧР.

192 договора на обща стойност 337 494 463 лв. се изпълняват на територията на област Стара Загора, като разпределението по оперативни програми е: 1 договор по ОПАК, 8 по ОПОС, 26 по ОПРР, 99 по ОПРКБИ, 54 по ОПРЧР.

На територията на област Ямбол са сключени 101 договора в размер на 224 826 970 лв. От тях 1 е по ОПАК, 10 са по ОПОС, 17 са по ОПРР, 16 са по ОПРКБИ, 56 са по ОПРЧР.

Фигура 19. Сключени договори по области от Югоизточен район със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г.

Източник: ИСУН

Най-голям процент договори по оперативните програми в ЮИР са сключени на територията на област Бургас - 26%, а най-малко в област Сливен – 5%. Делът на областите Стара Загора и Ямбол е съответно 13% и 9%. Останалите 47% от договорите са с ефект върху целия ЮИР. От всички сключени договори в Югоизточен район 256 бр. са със статус „приключени“ (41%), 234 бр. са „регистрирани“ (37%), 79 бр. са „в процес на изпълнение“ (12%), 56 бр. са „прекратени“ (9%) и 6 бр. (1%) са „временно спрени“.

Фигура 20. Разпределение на сключените договори със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г. по общини на територията на област Бургас

Източник: ИСУН

Фигура 21. Разпределение на сключените договори със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г. по общини на територията на област Сливен

Източник: ИСУН

Фигура 22. Разпределение на сключените договори със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г. по общини на територията на област Стара Загора

Източник: ИСУН

Фигура 23. Разпределение на сключените договори със средства от оперативните програми, съфинансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ към 01.11.2012 г. по общини на територията на област Ямбол

Сключените договори по ОП „Транспорт” в ЮИР са 4 бр. на стойност 1 187 927 579

лв.

Таблица 31. Сключени договори по ОП „Транспорт” в Югоизточен район към 01.11.2012г.

Място изпълнение	на	Наименование на проект	Бенефициент	Обща Стойност	Статус
Югоизточен		"Рехабилитация на железопътна инфраструктура в	Национална компания "Железопътна	477 912 822	В процес на изпълнение

Югоизточен	участъци от инфраструктура" железопътната линия Пловдив- Бургас"			
	"Доизграждане на автомагистрала "Тракия", Лотове 2, 3 и 4"	Агенция инфраструктура"	"Пътна 709 166 776	В процес на изпълнение
Югоизточен	Консултантска услуга за извършване оценка на съответствието на инвестиционния проект със съществените изисквания към строежите за проект „Техническа помощ за реhabилитация на железопътната инфраструктура в участъци на ж.п. линията Пловдив- Бургас"	Национална компания "Железопътна инфраструктура"	117 832	Приключен
Бургас	„Техническа помощ за проучване възможността за осъществяване на инвестиционен проект „Супер Бургас- Зона за Обществен Достъп"	Държавно предприятие "Пристанищна инфраструктура"	730 148	В процес на изпълнение

Източник: ИСУН

Общо сключените договори по ОП „Административен капацитет” в ЮИР са 13 бр. в размер на 4 781 476 лв., от които изпълнени са 7 бр. на стойност 2 517 441 лв. – 52,6%.

Стойността на договорените средства по ОП „Околна среда” възлиза на 744 351 345 лв., а броят на сключените договори е 47. От тях приключени са 14 договора на стойност общо 30 345 259 лв. – 4,1%.

По ОП „Регионално развитие” на територията на ЮИР се изпълняват 119 договора на обща стойност 404 713 398 лв. Броят на приключилите договори е 27 на стойност 67 587 918 лв. – 16,7%.

Сключените договори по ОП „Конкурентоспособност” са 202 бр. и възлизат на стойност от 206 031 289 лв. Приключени са 65 бр. в размер на 63 363 305 лв. – 30,8%.

Договорените средства по ОП „Развитие на човешките ресурси” са 24 231 743 лв., като броят на сключените договори е 242. От тях приключени са 142 бр. на стойност 11 088 881 лв. – 45,8%.

Сключените договори по ОП „Техническа помощ” в ЮИР са 4 бр. на стойност 1 842 964 лв.

Таблица 32. Сключени договори по ОП „Техническа помощ” в Югоизточен район към 01.11.2012 г.

Място на изпълнение	Наименование на проект	Бенефициент	Обща Стойност	Статус
Област Стара Загора	Изграждане на областен информационен център Стара Загора	Община Стара Загора	505 796.17	В процес на изпълнение
Област Ямбол	Изграждане и функциониране на областен информационен център в община Ямбол	Община Ямбол	385 875.65	В процес на изпълнение
Област Сливен	Областен информационен център Сливен Създаване и	Община Сливен	425 016.67	В процес на изпълнение
Област Бургас	функциониране на областен информационен център - Бургас	Община Бургас	526 275.32	В процес на изпълнение

Източник: ИСУН

9. Териториално развитие на Югоизточен район

В редица общоевропейски документи се обръща сериозно внимание на териториалното измерение на кохезионната политика и на значението на градските центрове за постигане на териториално развитие.

В проектите на ESPON **полицентричното развитие** е представено от мрежата от функциониращи урбанистични ареали (FUA) в европейското пространство. Оценено е, че България има следните нива на функциониращи урбанистични ареали:

- само един урбанистичен ареал – град с европейско значение – София и то отнесен към последната четвърта категория на тези метрополни ядра (MEGA).
- три ареала – градове с международно/национално значение (Пловдив, Варна и Бургас)
- 27 ареала – градове с регионално/локално значение (това са предимно средни градове и областните центрове).

В „Съвместния документ за пространствено развитие на държавите от Вишеградската четворка, България и Румъния” е отчетен фактът, че полицентричното развитие създава необходимите очаквания за намаляване на съществуващите регионални различия и осигуряване на равни условия за общо икономическо и социално развитие и за по-пълно използване на местния потенциал. С документа се изясняват полюсите на развитие и осите на развитие със значение за държавите от „четворката плюс две”.

Полусите на развитие включват ядрата на метрополиите или агломерациите, които създават импулси и повлияват благоприятно цялата зона на влияние. Осите на развитие са ивици от териториите, които свързват отделните полуси с наличието на транспортна и друга инфраструктура. В Съвместния документ за България основните **полуси за развитие и осе за развитие** се формират от:

1. Метрополната зона на столицата София (категория 0)

- 9 основни полуса на развитие с транснационално значение: Пловдив, Бургас, Варна, Ст. Загора, Русе, Плевен, Видин, Благоевград, Велико Търново (категория 1);
- Основните осе за развитие (категория 1) се формират на база на коридорите от трансевропейската транспортна мрежа TEN-T и на друга транспортна инфраструктура от европейско значение.

2. Второстепенните полуси на развитие и осе за развитие се формират от:

- 10 второстепенни центрове за развитие от национално значение: Враца, Габрово, Силистра, Добрич, Шумен, Сливен, Хасково, Кърджали, Смолян, Кюстендил (категория 2);
- Второстепенни осе за развитие (категория 2) на база на друга транспортна инфраструктура от европейско значение.

В „Териториален дневен ред на ЕС 2020” се акцентира на следните приоритети, свързани с градското развитие:

- Подпомагане на полицентрично и балансирано териториално развитие – чрез насърчаване на иновативни мрежи между градовете, които да се състезават на европейско и световно ниво. Постава се акцент на полицентрично развитие на национално и регионално ниво. Съществена роля се отрежда на малките и средни градове на регионално ниво;
- Насърчаване на интегрираното развитие в градовете, селските и специфичните райони – чрез прилагане на интегриран подход на много нива в обновяването и развитието на градовете. Препоръчва се излизане от административните граници и фокусиране в дългосрочен план върху функциониращите райони, т.е. върху агломерационните ядра и ареали;
- За развитието на селските райони се набляга на фокусиране върху уникалните характеристики на районите и устойчиво земеползване. Специално внимание е необходимо да се обърне на периферните и слабо населени селски райони;
- Засилване връзките между градските и селските райони на всички нива, чрез подобряване на достъпността и възможността за работа. Подчертава се, че на метрополните райони ляга основната отговорност за развитието на периферията;
- Териториална интеграция в граничните и транснационалните функциониращи райони. Важен фактор за засилването на общата конкурентноспособност е интеграцията на територията чрез териториално коопериране. Внимание трябва да се обърне на външните граници на ЕС.

Изисква се подходите на европейското териториално сближаване да залегнат в националните, регионалните и местните стратегии за развитие.

В Югоизточния район има 681 населени места – 41 града и 640 села. Градското население (степената на урбанизация) в района (71,33%) е близка до средната за страната

(71,5%). Големите градове (над 100 000 ж.) са Бургас – 200 271 д. и Стара Загора 138 272 д., средните градове (между 30 000 и 100 000 ж.) са: Сливен – 91 620 д., Ямбол – 74 132 д. и Казанлък – 47 325 д. Има още два града над 20 хил.д., които допълват и балансират средните градове и областните центрове – Нова Загора (22 507 д.) и Айтос – (20 016 д.)

Урбанистичното развитие в Югоизточния район се разглежда като фрагмент от общото урбанистично развитие в националната територия, представено в проекта на Национална концепция за пространствено развитие на Република България за периода 2013-2025 г., където са дефинирани **урбанистични центрове от различни йерархични нива** с различни по обхват териториални ареали на влияние и оси на урбанизационно развитие.

Градовете от 1-во, 2-ро и 3-то йерархично ниво формират основната опорна мрежа от урбанистични центрове в националната територия. Икономическото значение на тези градове се изразява във факта, че в тях се формира основният дял на brutния вътрешен продукт и се реализира икономическия растеж. На тях се пада основната роля за осъществяване на публичните услуги от високо ниво. В тях са разположени висшите учебни заведения на страната и основните научни и иновационни центрове. В тези градове е развита основната мрежа от обекти на здравеопазването. Те са важни центрове на културата.

Големият град Бургас от 2-ро йерархично ниво е безспорен лидер в селищната мрежа на ЮИР, град с национално значение според европейската класификация. Бургас играе важна роля за цялостното икономическо и социално развитие на района. В района се намира още един град от 2-ро йерархично ниво – Стара Загора, която в известна степен има балансираща роля спрямо Бургас.

Градовете от 3-то йерархично ниво са разположени сравнително равномерно в националната територия и имат мисията да допълват и балансират големите градове, за да намаляват ефекта от моноцентрично развитие в територията на областите и районите. Градовете Сливен и Ямбол са от 3-то йерархично ниво с регионално значение, а към тях има възможност да се присъедини и още един стабилно развиващ се град - Казанлък.

Градовете от 4-то ниво имат изключително важна роля за периферните селски райони, предлагат работни места и основни публични услуги на повече от една община. Градове от 4-то ниво в ЮИР, с обслужваща роля за заобикалящите ги населени места, са Айтос, Карнобат, Несебър, Поморие, Приморско, Руен, Созопол, Средец, Царево, Малко Търново, Елхово, Котел, Нова Загора, Твърдица, Гълъбово, Раднево, Чирпан.

В територията на общините техните центрове – много малки градове и села, са административни, стопански и обслужващи центрове за населението на собствените си общини. Те формират 5-то ниво от центрове с общинско значение.

В територията на района се проявява ярко проблемът за **център и периферия**. Основен полюс на растеж и развитие е град Бургас, който изпреварва сериозно останалите градове-центрове. До много голяма степен Бургас формира основните икономически резултати на района и определя неговото второ или трето място по много показатели веднага след Югозападния или Североизточния район. Бургас е един от най-значимите културни центрове в страната със своите театри, музеи, художествени галерии, библиотеки, активна читалищна мрежа и ежегодно провеждащите се национални и международни фестивали. Градът е развит туристически център и многофункционален

транспортен възел (летище, пристанище) с международно значение. На второ място, балансираща ролята на град Бургас в някои отношения, се нарежда град Стара Загора – индустриален център в района. Другите два по-изявени центрове, с малки възможности за организиращи, са Сливен и Ямбол, но те са далече след Бургас и Стара Загора по степен на социално-икономическо развитие.

Като централни територии се определят териториите на общините на големите и средните градове от 2-ро и 3-то ниво и близко разположените до тях общини, които попадат в агломерационните ареали на тези градове. В Югоизточния район централни са териториите на общините Бургас и попадащите в нейния агломерационен ареал Созопол, Несебър и Поморие. Централни са и териториите на общините Стара Загора, Сливен и Ямбол. Останалата част от територията, най-вече в южната крайгранична част на района, е типична периферия със затруднено икономическо и социално-културно развитие. Там липсват големи и средни градове, центрове на растеж и развитие. Именно тази дебалансираност на селищната мрежа по отношение на големите и средните градове предопределя неравномерното разпределение на населението върху територията на района и съответно - неравномерното социално-икономическо развитие или вътрешно регионалните неравенства. Неравенствата се проявяват между областите, като Бургаска област е най-силно развита, след нея е Стара Загора и накрая – Сливен и Ямбол.

Следните **типове агломерационни ареали**, определени в НКПР, попадат на територията на ЮИР:

1. Агломерационни ареали на големи градове в територията на група съседни общини - Бургас;
2. Агломерационни ареали на големи градове в територията на собствената община - Стара Загора;
3. Агломерационни ареали на средни градове, стеснени до обхвата на ядрото в територията на собствената община - Ямбол, Сливен, Казанлък;
4. Агломерационни образувания от туристически тип, развити под влияние на съвременните урбанизационни процеси и преобладаващите туристически функции – Несебър-Равда-Слънчев бряг-Свети Влас, Приморско-Китен-ММЦ, Поморие, Созопол и Царево на Черноморското крайбрежие.

Основните и второстепенните оси на урбанистично развитие се формират по транспортните направления на коридорите от трансевропейската транспортна мрежа и на други транспортни мрежи от европейско и национално значение в територията на България.

Основна ос на урбанизация в ЮИР се явява транспортното направление Бургас – Стара Загора. Меридианни оси са Несебър – Поморие – Бургас – Созопол и Сливен – Ямбол, както и Казанлък – Стара Загора – Раднево – Гълъбово.

В европейските документи, поставящи акцент върху териториалното измерение на сближаването, градовете са поставени във фокуса на кохезионната политика и финансовите инструменти за икономическо, социално и териториално сближаване, като се препоръчва развитие на полицентрична мрежа от градски центрове за укрепване на връзката град-регион и интегриран подход за решаване на проблемите на градското развитие.

В смисъла на европейските документи, както и на постановките на българските НСРР и НКПР, при развитието на урбанизационните процеси в Югоизточния район следва да се разчита на потенциала на наличните градове и да се търси оптимална полицентрична система от центрове от различно йерархично ниво. В бъдещото развитие от особено важно значение ще бъде да се тушират неблагоприятните процеси на диспропорцията между центъра и периферията и да се разширява и засилва благотворното влияние на центъра Бургас и на другите областни центрове върху останалите населени места в областите чрез подобряване на транспортния и комуникационен достъп до услугите и културата, които предлагат градовете-центрове. Особено важно е да се излявят и укрепват малките градове от 4-то ниво, които осигуряват по-високо ниво на публични услуги в сферата на образованието, здравеопазването, културата.

Интегрираните планове за градско възстановяване и развитие ще изиграят важна роля в подобряването на градската структура и на градската среда в 36 града в периода 2014 – 2020 г. Индикативният списък на градовете за подкрепа по ОПРР 2014-2020 г. чрез ИПГВР, включва следните градове от ЮИР:

- Градове от второ ниво – Бургас и Стара Загора;
- Градове от трето ниво – Сливен и Ямбол;
- Град от четвърто ниво с тенденция към трето - Казанлък.

Съгласно модела на териториално-урбанистична структура на страната и районите от ниво 2 териториите се разделят на **централни силно урбанизирани, периферни слабоурбанизирани и природни неурбанизирани**.

Централните силно урбанизирани територии се определят като места за генериране на растеж. Общините с центрове до трето ниво и някои от четвърто ниво са отнесени към категорията централни територии. Периферните слабоурбанизирани територии се определят като изостанали райони за целенасочено подпомагане – селски, планински, гранични. Общините с центрове от четвърто и пето ниво са отнесени към категорията периферни територии за целенасочено подпомагане. Природните неурбанизирани територии се идентифицират със защитените природни територии по ЗЗТ и със защитените зони по Natura 2000, като към тях се добавят и територии за превантивна териториалноустройствена защита, каквито са териториите над горната граница на гората в планините, черноморската крайбрежна ивица, някои характерни крайречни, горски и полски ландшафти.

Към централните силно урбанизирани територии в ЮИР се отнасят градовете от второ ниво Бургас и Стара Загора. В тези градове е целесъобразно да се модернизира основната инфраструктура и да се изгради инфраструктура на информационното общество, да се развиват трансфера на технологии и иновации, научноприложни и развойни изследвания, висше образование, сектори, генериращи висок растеж в съответствие със защита на околната среда и културното наследство, развитие на културните институции, подобряване на градското благоустройство и качествата на градската среда, за да могат тези центрове да привличат инвестиции и активно да участват в конкурентната среда и културния и икономически обмен между градовете в границите на Европейския съюз. Една от важните цели в развитието на тези градове е да се използва капацитетът им за даване на тласък за развитието в цялата територия на района, чрез

интегриране на околната територия и постигане на икономическо, социално, пространствено сближаване.

Периферни слабо урбанизирани територии в ЮИР са градовете от трето ниво Сливен и Ямбол, както и Казанлък. Тези градове ще изиграят ролята на двигатели на регионалното развитие и ще окажат благотворно влияние на околната изостанала селска територия. Приоритетно в тях следва да се изгради съвременна икономическа база, да се стимулира предприемачеството, да се модернизира инфраструктурата, да се създадат устойчиви работни места, технологично развитие, да се използват специфичните местни потенциали. Политиките за развитие на селските райони и малките градове в тях трябва да бъдат насочени към разнообразяване на структурата на селскостопанската заетост и към създаване на нови връзки град – село. Подходящо ще бъде да се насърчават малките градове в предоставянето на услуги за техния селскостопански хинтерланд и в разкриването на малки и средни предприятия, свързани със селскостопанското производство. Близостта на малките градове до селата е фактор, който трябва добре да се използва в бъдеще, тъй като създава възможности за подобряване връзката град – село и за превръщането на малките градове в опорни центрове на селищната мрежа, обслужващи селската местност.

Природните неурбанизирани територии обхващат защитените територии и защитените зони по Натура 2000. Към защитените територии е необходимо да се добавят и някои територии за превантивна териториалноустройствена защита, каквито са териториите над горната граница на гората в планините, черноморската крайбрежна ивица, някои характерни крайречни, горски и полски ландшафти.

Специфични територии

Обхватът и основните характеристики на специфичните територии в Югоизточен район е определен в съответствие с извършения социално-икономически анализ за нуждите на оперативна програма „Регионално развитие” за периода 2014-2020 г. На територията на ЮИР се открояват няколко вида специфични територии/общини: селски, планински, черноморски, гранични. Повечето от териториите в района попадат в повече от една от посочените групи.

Селските общини в страната включват 231 общини, бенефициенти по Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. Селските общини заемат 81,7% от територията на ЮИР, като в тях живее 41,4% от населението на района. Като цяло социално-икономическото развитие на тези общини е по-ниско от средното за страната, тъй като те са преобладаващо малки, отдалечени, изолирани, бедни, обезлюдени, изостанали. Териториите са много по-силно засегнати от демографския срив, инфраструктурата е в по-лошо състояние от средното за страната. Достъпът до публични услуги и икономическото им състояние са на идентично със средното за страната ниво поради някои особено развити общини, попадащи в тази група, като напр. Созопол, Приморско, Поморие, Несебър и др. Поради разнородния им характер за общините, попадащи в категорията на селски трудно могат да бъдат определени специфични мерки в подкрепа на тяхното развитие.

Планинските общини включват 109 общини, разположени в планински райони на страната, като основен критерий за определяне на една община като планинска е разчленеността на релефа и надморската височина. 19,3% от територията на ЮИР попада в

границите на селски общини, като в тях живее 15,3% от населението. Показателите за демографско състояние, за състояние на икономиката и инфраструктурата, за достъп до публични услуги поставят тези общини малко над средното за страната ниво. Това се дължи на Столична община, която също попада в тази група по физико-географски принцип. В случай че Столична община бъде извадена от групата, общата оценка за социално-икономическото развитие на планинските общини е малко под средната за страната.

Черноморските общини включват 21 общини, които са членове на Асоциацията на черноморските общини. В тази група се включват както общини с непосредствен излаз на Черно море, така и общини без такъв излаз, които обаче поради исторически, икономически и др. причини се самоопределят като черноморски. Черноморските общини са концентрирани само в два района от ниво 2 в страната – СИР и ЮИР. 17,8% от територията на ЮИР попада в границите на черноморски общини. В тях живее 26,8% от населението на района. Икономическото състояние на тази група общини е значително по-високо от средното за страната. Това се дължи на структурата на общинските икономики от специфичната територия, доминирана от туризма. По-високи от средните за страната са и демографските показатели. Същото се отнася до състоянието на инфраструктурата и достъпа до публични услуги. Като цяло Черноморските общини надминават средното за страната ниво на развитие. Това отразява като цяло относително по-добрите условия за живот на населението, обитаващо тази специфична територия.

Граничните общини включват 77 общини, чиито граници съвпадат с държавната граница на страната, независимо дали е сухоземна или морска граница. Граничните общини заемат 30,5% от територията на ЮИР, като в тях живее 30,1% от населението на района. Оценката за социално-икономическото развитие на тази група общини е сходна със средната за страната. Това произтича от нейния разнообразен състав, който включва 77 общини, сред които има както малки, селски, изолирани, обезлюдяващи, бедни, изостанали и/или със затихващи функции териториални единици, така и такива, които са в относително добро икономическо състояние, разчитащи на сравнително добре балансирана икономика, вкл. образование, туризъм, развитие на стратегически отрасли, добро позициониране от гл.т. на трансгранични потоци. Единствено по състояние на инфраструктурата и по среден доход на населението тази група общини изостава от средното за страната ниво. Като цяло може да се заключи, че добрите средни оценки за специфичната територия се дължат на компенсиращото влияние на по-малобройната група развити гранични общини.

Специфичен местен потенциал и сравнителни предимства на общините в ЮИР.

Местният потенциал е представен от г.т. на възможността за привличане на туристи, възможността за привличане на инвеститори, както и от гл.т. на дейностите, продуктите и услугите, които съответните общини реализират на регионалния, националния и международния пазар¹¹.

¹¹ Информацията е от извършения социално-икономически анализ за нуждите на оперативна програма „Регионално развитие“ за периода 2014-2020 г.

Общини, на чиято територия има културно-исторически паметници, културно-исторически традиции, културни фестивали, природни забележителности и феномени, характерни производства, дейности, продукти и услуги с потенциал за привличане на туристи на територията на ЮИР:

Казанлък	Тракийска гробница в гр. Казанлък, включена в Списъка на ЮНЕСКО на световното културно и природно наследство
Несебър	Старият град, включен в Списъка на ЮНЕСКО на световното културно и природно наследство
Созопол	о. Св. Иван, стария град и др.
Царево	Ансамбли на дървена странджанска архитектура в селата Сливарово, Българи, Кости и др.
Малко Търново	Тракийски мегалитни паметници на територията на цялата община, м. „Мишкова нива”, м. „Запада”; Архитектурни ансамбли в с. Бръшлян
Стара Загора-Нова Загора	Праисторически селища и могили (с.Караново), античен град Улпия Траяна
Карнобат	Антична и средновековна крепост „Маркели”
Камено	Средновековна крепост „Русокастро“
Айтос	Фолклорни празници „Славееви нощи“
Царево и Малко Търново	Нестинарство - български културен феномен, който вече е част от нематериалното културно наследство на човечеството, след като бе вписан в Представителния списък на ЮНЕСКО за нематериалното културно наследство.
Казанлък	Международен фестивал на розата – организиран ежегодно от 1903 г.
Созопол	Празници на изкуствата „Аполония” – организирани ежегодно от 1984 г.
Бургас	Ежегоден фестивал на пясъчните фигури; Ежегоден фестивал на рок музиката „Spirit of Burgas”
Сливен	Международен детски фолклорен фестивал; ежегоден Събор на българските каракачани в местността „Карандила”
Несебър	Нос Емине - скален нос при с. Емона

Несебър	Пясъчни дюни при гр. Несебър
Поморие	Производство на вино Производство на сол Балнеология и калолечение
Сунгурларе	Производство на вино
Приморско	Мегалитно светилище „Бегликташ“
Средец	Античен и средновековен град „Деултум“
Чирпан	Производство на вино
Сливен	Производство на вино
Ямбол	Производство на вино

Населените места на територията на ЮИР могат да участват в **териториално сътрудничество** по две програми:

- Оперативната програма за ТГС Р.България-Р. Турция - има за цел достигането на балансирано устойчиво развитие, изградено върху силните страни на българо-турския район и допринасящо за укрепване на европейското трансгранично сътрудничество и интеграция.

Обхватът на тази програма определя неформален район, включващ областите Бургас, Ямбол от ЮИР и Хасково от ЮЦР.

- Съвместната оперативна програма на Черноморския басейн 2007-2013 - Програмата е регулирана от инструмента за европейско добросъседство и партньорство (ENPI) на ЕС и има за цел да допринесе за: „засилено и устойчиво икономическо социално развитие на регионите на Черноморския басейн“. Трите конкретни цели на програмата са:

1. Подпомагане на икономическото и социално развитие в граничните области;
2. Съвместна работа за справяне с обичайните предизвикателства;
3. Насърчаване на местното пряко сътрудничество.

Съвместната оперативна програма на Черноморския басейн 2007-2013 определя обхвата на Черноморския район в рамките на двата граничеци с черноморското крайбрежие райони от ниво 2 – Североизточен и Югоизточен.

За повишаване на социално-икономическото развитие на ЮИР, наред с програмите за териториално сътрудничество, значение има и съобразяването с Конвенцията за опазване на Черно море и отчитането на съвременните изисквания на **Интегрираната морска политика на ЕС**. Последната има за цел да обедини междусекторните политики за син растеж, за интегрирано управление на крайбрежните зони, морско наблюдение и морско пространствено планиране, за да се намалят разходите и рисковете и да се повиши ефективността в опазването и използването на ресурсите.

Югоизточен район може да се възползва от своите предимства и да се включи в програми и проекти, насочени към няколко тематични направления:

- Опазване на околната среда – проекти за наблюдение на морската среда, за подобряване качеството на морските води, за възстановяване на нарушенията от ерозия, абразия и свлачищна дейност, за съхраняване на природните ценности в акваторията и прилежащата крайбрежна територия;
- Икономическо развитие – иновации в секторите по рибарство, аквакултура, морски транспорт и др., развитие на кълстери за по-добра обвързаност на производството с научните изследвания, на селското стопанство и туризма;
- Транспорт – използване на възможностите за създаване на морски туристически маршрути; изграждане/реконструкция на пристанищна инфраструктура; трансформиране на неизползваните пристанищни зони за нуждите на туризма, отваряйки градовете към морето;
- Културно наследство – обединяване на културните ценности във вътрешността на района и в крайбрежните зони;
- Научни изследвания – стимулиране на активността на общини и научни центрове за участие в международни програми за трансгранично сътрудничество в областта на науките за морето, за повишаване на сигурността и намаляване на риска от природни бедствия във връзка с изменението на климата.

ЮИР съвместно със СИР ще играе важна роля в пространственото планиране на развитието на Черноморския регион, при евентуално участие на страната съвместно с Румъния и Турция в изготвянето на общ стратегически документ, с който ще се определят приоритетите за опазването на Черноморския басейн.

10. SWOT - Анализ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<p>1. Благоприятно транспортно-географско разположение при Черноморския басейн; части от три ЕТК на територията на района – 4, 8 и 10;</p> <p>2. Наличие на два градски центъра с национално значение – Бургас и Стара Загора;</p> <p>3. Конкурентоспособност на регионалната икономика, по-висока от средната за страната; стабилност на регионалната икономика по отношение на създадения БВП и БДС;</p> <p>4. Разнообразна структура на икономиката; ясно изразен потенциал и реален принос на района в индустриалното развитие на страната и нарастващо значение на сектора на услугите;</p> <p>5. Традиции в развитието на енергетиката като ключов икономически сектор;</p> <p>6. Висока концентрация на чужди инвестиции в района; не се регистрира намаление на ПЧИ в резултат на икономическата криза;</p> <p>7. Относително стабилна структура на различните видове предприятия; големите предприятия формират над 1/3 от приходите в икономиката на района;</p> <p>8. Силно развит морски рекреационен туризъм; благоприятни природни фактори, изградена туристическа база и инфраструктура и традиционен опит в предоставянето на сезонни туристически услуги; отрасълът заема водещо място в икономиката на района;</p> <p>9. Богато културно-историческо наследство, съхранена привлекателна и разнообразна природна среда;</p> <p>10. Най-висок коефициент на раждаемост в района; най-висок дял на населението в подтрудоспособна възраст;</p> <p>11. Най-голяма част от новоизградени магистрални участъци на територията на района; висока средна гъстота на автомагистралите и първокласните пътища;</p> <p>12. По-висок процент електрифицирани жп линии в района от средния за страната и за ЕС-27;</p> <p>13. Възможност за интермодален транспорт по въздух, море и суша;</p> <p>14. Газифицирани индустриални зони и селищни територии и възможности за допълнителна газификация на производствени зони и</p>	<p>1. Значителни вътрешнорегионални дисбаланси;</p> <p>2. Достигната степен на икономическо развитие, значително под средната за ЕС–27;</p> <p>3. Диспропорции в разпределението на чуждите инвестиции - предимно в област Бургас, а в останалите области – в много по-малка степен;</p> <p>4. Нисък дял на предприятията на високо технологично ниво;</p> <p>5. Нисък дял на разходите за научно-изследователска и развойна дейност от БВП на района;</p> <p>6. Ускорени и мащабни застроявания по Черноморското крайбрежие, които водят до свръхнатовареност на инфраструктурата;</p> <p>7. Концентрация на базата за туризъм и туристическите услуги по крайбрежието; не се забелязват тенденции за преодоляване на сезонността на морския туризъм и разнообразяване на туристическия продукт;</p> <p>8. Негативна тенденция за непрекъснато намаление на броя на населението;</p> <p>9. Неравномерно разпределение на населението – струпване на население в по-привлекателните области Бургас и Стара Загора;</p> <p>10. Най-висок дял на ранонапусналите образователната система лица; слаби връзки между изследователските центрове, университетите и бизнеса;</p> <p>11. Предлагащото на работна сила значително изпреварва търсенето;</p> <p>12. Най-ниска гъстота на пътищата от всички класове от РПМ;</p> <p>13. Най-слабо развита регионална пътна мрежа сред районите от ниво 2 в страната и лошо експлоатационно състояние на пътищата от II и III клас;</p> <p>14. Периферност по отношение обслужването с жп транспорт, поради отсъствието на железопътен ГКПП;</p> <p>15. Липса на ширококолентова инфраструктура в слабо населените или по-слабо развитите в икономическо отношение части на района;</p>

<p>газификация на бита;</p> <p>15. Наличие на потенциал за използване на ВЕИ – водна, ветрова и слънчева енергия;</p> <p>16. Непрекъснато нарастващ дял на домакинствата с достъп до интернет;</p> <p>17. Наличие на биологично разнообразие и разнообразна флора и фауна, включително в два природни парка на територията на района;</p> <p>18. Висок дял на водоснабденото население в района, над средния за страната.</p>	<p>16. Най-големият емитер на парникови газове и серен диоксид в страната; лошо качество на атмосферния въздух и висок риск по отношение на последиците от климатичните промени;</p> <p>17. Незадоволително състояние на повърхностните води;</p> <p>18. Амортизирана водоснабдителна инфраструктура; голям процент на загубите при преноса на вода по водопроводната мрежа, по-висок от средния за страната;</p> <p>19. Изпреварващи темпове на застрояването на Черноморското крайбрежие и прилежащите към него територии в сравнение с планирането и развитието на необходимата ВиК инфраструктура;</p> <p>20. Недостатъчно изградена канализационна мрежа в малките населени места в района и нисък % от населението, обслужено от пречиствателни станции;</p> <p>21. Неefикасно сметосъбиране и управление на битовите отпадъци.</p>
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<p>1. Активно участие на района в интегрираната морска политика на ЕС;</p> <p>2. Решаване на екологичните проблеми на Черно море съвместно с другите страни в региона;</p> <p>3. Разнообразяване на туристическия продукт и удължаване на туристическия сезон чрез съчетаване на морския туризъм с допълнителни туристически дейности във вътрешността на района – развитие на културно-исторически, спа, природен, селски, ловен, винен, еко туризъм; засилване на международния туристически маркетинг в подкрепа на регионалния туризъм;</p> <p>4. Доизграждане на АМ Тракия и АМ Черно море;</p> <p>5. Засилване на териториалното сътрудничество-трансгранично сътрудничество с Република Турция и междурегионално сътрудничество в Черноморската зона и зоната на Източна Европа;</p> <p>6. Благоприятен инвестиционен климат за вътрешни и чужди инвеститори;</p> <p>7. Използване на възможностите за интегрирано развитие на градовете като катализатор за развитие на агломерационните им ареали</p> <p>8. Възможност и потенциал за използване на ВЕИ;</p> <p>9. Активно използване на партньорствата между</p>	<p>1. Продължително негативно влияние на световната икономическа криза;</p> <p>2. Задълбочаване на неравенствата в развитието между Бургас и останалите области;</p> <p>3. Засилване на природните рискове в крайбрежните зони и влошаване екологичното състояние на Черно море, в резултат на лошо управление на околната среда и прекомерно туристическо натоварване на крайбрежната ивица;</p> <p>4. Негативно влияние на глобализацията, климатичните промени, енергийната зависимост, демографския упадък;</p> <p>5. Продължаващи промишлени замърсявания на околната среда;</p> <p>6. Забавяне на реализацията на значими инфраструктурни проекти;</p> <p>7. Изтичане на висококвалифицирани кадри и млади хора от района и продължаващо негативно развитие на демографските процеси;</p> <p>8. Конкурентен натиск от европейски продукти и услуги на българския пазар.</p>

общините и публично-частните партньорства; 10. Достъп до финансови средства от фондовете на ЕС.	
--	--

II. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН

1. Резултати и заключения от междинната оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие на Югоизточен район от ниво 2 (2007-2013 г.)

При разработване на Регионалния план за развитие на Югоизточен район 2014-2020 г. са взети предвид препоръките от Доклада за резултатите от Междинната оценка за изпълнението на РПР на ЮИР за периода 2007-2013г. Междинната оценка дава насоки и препоръки във връзка с актуализацията на РПР за периода след 2010 г., както и ориентири за подготовката, обсъждането и разработването на нови стратегически документи за интегрирано и устойчиво развитие на районите от ниво 2 за следващия планов и програмен период 2014-2020 г.

Докладът за резултатите от междинната оценка на изпълнението на Регионалния план за развитие на Югоизточен район от ниво 2 (2007-2013 г.) е одобрен с решение на МС - Протокол № 29/ 27.07.2011г.

Обобщението от анализа на показателите за изпълнението на стратегическите цели на РПР на ЮИР показва, че:

Потенциалът за изпълнение на *Стратегическа цел 1: Създаване на условия за икономически растеж с темпове, изпреварващи средните за страната*, може да бъде определен като задоволителен – необходими са допълнителни и целенасочени усилия за изпълнение на планираните мерки, особено тези по *Приоритети 2 „Подпомагане развитието и повишаване конкурентоспособността на предприятията от преработващата промишленост”* и *3 „Развитие на туризма”*.

Мерките по *Стратегическа цел 2: Осигуряване на благоприятна, здравословна и стимулираща развитието жизнена среда* са в процес на изпълнение. Започналата реализация на проекти по *Приоритет 1 „Подобряване на жизнената среда”*, както подготовката на проекти, свързани с мерките за подобряване на социалните услуги (*Приоритет 2 „Повишаване на качеството, обхвата и достъпността на социалните услуги”*), предоставят потенциал за задоволително изпълнение на *Стратегическа цел 2* до 2013 г.

Изпълнението на мерките по отделните приоритети на *Стратегическа цел 3: Подобряване управлението на процеса на развитие* не отбелязва напредък. В тази връзка екипът, изготвил МО на РПР на ЮИР препоръчва отпадането ѝ и съотнасяне на мерките, планирани в *Приоритет 1 „Укрепване на институционалния капацитет за усвояване на средствата от ЕС”* и *2 „Разработване на териториално-устройствени схеми, планове и проекти”* към приоритетите на останалите стратегически цели. Регионалният съвет за развитие на Югоизточен район при обсъждане на Междинната оценка на плана реши *Стратегическа цел 3* да не отпада от плана (Протокол № 6/31.03.2011 г.)

Изпълнението на мерките по *Стратегическа цел 4: Развитие на трансгранично и регионално сътрудничество* се характеризира със силно ограничен напредък. Това се дължи на забавянето на изпълнението на програмата за трансгранично сътрудничество

„България-Турция”, което определя ограничения потенциал за постигане на целта до 2013г.

Съгласно извършената междинна оценка, за периода до 2008 г. се наблюдава ограничен напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в ЮИР. Положителна тенденция се наблюдава по отношение на *заетостта и безработицата*. Различията по отношение на *произведената продукция на глава от населението и размера на средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение* се увеличават. Общият напредък по изпълнението на приоритетите на РПР на ЮИР може да бъде определен като ограничен, но е налице потенциал за реализиране на мерките за развитие на района, по-специално, тези по *Приоритет 1 на Стратегическа цел 1*, както и мерките по всички приоритети на *Стратегическа цел 2*. Най-голямо предизвикателство е реализацията на мерките, свързани с технологичното развитие и иновациите по *Приоритет 2* и развитието на туризма по *Приоритет 3 на Стратегическа цел 1*, за които е констатиран ограничен напредък. Ограниченият напредък в изпълнението на мерките за повишаване качеството, обхвата и достъпността на социалните услуги, допринасящи за развитието на регионите по *Приоритет 2 на Стратегическа цел 2* също изисква специално внимание.

В заключение, направеният анализ на изпълнението на РПР на ЮИР показва, че определената в него рамка на политиката за регионално развитие в ЮИР като цяло се изпълнява чрез инструментите на политиката за сближаване и съответното национално съфинансиране. Същевременно е ясна необходимостта от по-конкретно адресиране на бъдещите мерки към специфичните икономически и социални проблеми на района, в контекста на общите структурни предизвикателства пред развитието.

Националната стратегия за регионално развитие 2005-2015 г. и Регионалните планове за развитие на районите от ниво 2 за периода 2007-2013 г. са първите документи, определящи политиката за регионално развитие, за които е направена междинна оценка на напредъка в изпълнението им. Резултатите от извършената междинна оценка на Регионалния план за развитие на Югоизточен район от ниво 2 показват, че визията и главната цел, определени в Регионалния план остават актуални. Рамката на стратегическите цели и определените приоритети, като цяло съответстват на проблемите и нуждите на ЮИР. Необходимо е и допълнително усъвършенстване на координационните механизми, свързани с реализацията на политиката за регионално развитие, включително по-ефективно използване на правомощията на РСР, свързани с идентифициране на проблемите на ЮИР и тяхното адресиране чрез съответните финансови инструменти.

Препоръки за разработване на Регионалния план за развитие на ЮИР за периода 2014-2020 г.:

РПР за периода след 2013 г. е необходимо да отчете целите на Стратегия „Европа 2020” и поставените национални цели в тази връзка;

По-широко следва да се използват възможностите за участието на района в програмите за европейско териториално сътрудничество, чрез които може да се постигне от една страна по-ефективно използване на местния потенциал за развитие, а от друга да се обменят добри практики и ноу-хау с други партньори в ЕС;

Бъдещото развитие на Югоизточния район следва да се разглежда в контекста на развитието на Черноморския макрорегион и интеграцията му с други макрорегиони в ЕС;

Интегрирането на глобалните екологични проблеми в стратегията за развитие на района би му дало възможност за засилване на неговите сравнителни предимства в областта на туризма, основани на добре съхранената природна среда и чисто крайбрежие;

Подходяща е ориентацията към стимулиране развитието на нисковъглеродна икономика и намаляване енергийната и ресурсна интензивност на функциониращите на територията му индустриални производства на основа на технологично обновяване и иновации;

Развитието на разнообразни форми на туризъм и предлагането на специфичен регионален туристически продукт могат да имат мобилизираща роля за цялостното икономическо развитие на района;

Бъдещото развитие на ЮИР следва да отчита реформата в образователните и обучителните системи, както и да спомогне за повишаване нивото на уменията на работната сила, компетентността на хората, квалификацията на нискоквалифицираните работници и да допринесе за по-добро съответствие със съвременното развитие на обществото и с изискванията и нуждите на работодателите;

В следващия програмен период в РПР на Югоизточния район е целесъобразно да се заложат дейности и мерки за успешното прилагане на насърчителни мерки в областта на иновациите и инвестициите, както и в областта на науката, които да допринесат за повишаване и усвояване на иновативния потенциал на района.

2. Предпоставки за формулиране на стратегическата рамка за развитие на Югоизточен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г.

Стратегическата рамка е съобразена с изискванията на националното законодателство за регионално развитие и се основава на следните принципи и аргументи:

2.1. Стратегическата рамка отчита резултатите от извършения социално-икономически анализ и SWOT-анализ и генерираните изводи за тенденциите в развитието, текущото състояние и бъдещия потенциал за развитие на ЮИР:

- Значителни вътрешнорегионални дисбаланси в района;
- По-висока конкурентоспособност на регионалната икономика на Югоизточния район от средната за страната, но значително под средната за ЕС-27;
- Нисък дял на научно-изследователските разходи на ЮИР от БВП на района, което е показател за изостаналост в областта на НИРД;
- Туризмът заема водещо място в икономиката на Югоизточния район; районът е водещ по приходи от нощувки сред районите от ниво 2 в страната;
- Привлекателна и разнообразна природна среда, богато културно-историческо наследство и традиционни занаяти и фестивали, даващи възможност за съчетаване на морски рекреативен туризъм с културно-исторически, конгресен туризъм, еко туризъм, селски, балнеоложки, винен туризъм, ловен и спортен туризъм;
- Голям дял на ранонапусналите образователната система и нисък дял на студентите в района;
- В ЮИР са представени всички видове транспорт – сухопътен, железопътен, въздушен и морски; благоприятно транспортно разположение - на територията на

района преминават части от три Европейски транспортни коридора; това е районът с най-много новоизградени магистрални участъци през последните години; същевременно ЮИР е районът с най-слабо развита регионална пътна мрежа сред районите от ниво 2 в страната; ЮИР е един от районите в страната, който притежава летище със статут на международно, като сред най-големите предимства на Летище Бургас е възможността за интермодален транспорт по въздух, море и суша;

- Потенциал за използване на ВЕИ в района - ветроенергетика, използване на слънчевата енергия;
- Влошени качества на атмосферния въздух - районът е най-големият емитер на парникови газове и серен диоксид в страната;
- Засилва се значимостта на област Бургас (и град Бургас) като водеща в икономическото развитие на района. Важността и на другите три големи градове като центрове на растеж – Сливен, Стара Загора и Ямбол ще се увеличи чрез свързването им в мрежа (за което ще допринесе и доизграждането на автомагистрала Тракия) и прилагане на интегриран подход в обновяването и развитието им.

В контекста на гореизложеното, стратегията за развитие на ЮИР ще допринесе за преодоляване на идентифицираните слабости/проблеми, като се използва във възможно най-пълна степен наличния потенциал за развитие на района. Вътрешния потенциал на района, подпомогнат от външна помощ и инвестиции, следва да се превърне в конкурентно предимство.

2.2. Стратегическата рамка за развитие на ЮИР отчита и целите на европейската кохезионна политика и приоритетите за развитие на регионите на ЕС, определени със Стратегията „Европа 2020”, Териториалния дневен ред на ЕС 2020 и с други общоевропейски документи на политиката на сближаване. Стратегическата рамка е обвързана с националните цели и приоритети на основополагащите стратегически документи за развитие на страната през новия програмен период и осъществява преноса на тези цели към конкретната територия на ЮИР и нейните проблеми - Национална програма за развитие „България 2020”, Национална програма за реформи 2011-2015 г., Национална стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г., както и различни секторни стратегии и политики.

Стратегия „Европа 2020” е основополагащия, рамков документ за актуалните цели на европейската кохезионна политика по отношение на заетостта, иновациите, глобалните заплахи от климатични промени и енергийна зависимост, образованието и бедността. Приоритетите на стратегията са насочени в три логически обосновани направления:

- интелигентен растеж – икономика на знания и иновации;
- устойчив растеж – нисковъглеродна икономика, ВЕИ, конкурентоспособност чрез ефективно използване на ресурсите, добра бизнес среда за МСП и активно предприемачество;
- приобщаващ растеж – паралелно развитие и на традиционна икономика с висока заетост на нискоквалифицирана работна ръка, буфер срещу бедността, средство за социално и териториално сближаване.

Необходимо е да се отчетат териториалните измерения и специфичните потенциали на регионите. В документа Териториален дневен ред на ЕС 2020 са формулирани шест основни приоритета за развитие в териториален аспект:

- Полицентрично и балансирано териториално развитие (иновативни мрежи между градовете);
- Интегрирано развитие – в градовете, в селските и в специфичните/неформални райони (излизане от границите на градовете в техните „зони на активно влияние”, внимание към селските райони с уникалните им черти, периферните райони, ефикасно използване на ресурсите, опазване на земята, заздравяване на връзките град – село);
- Териториална интеграция в граничните и транснационални региони (трансгранично коопериране – особено по външните граници на ЕС);
- Конкурентоспособност на регионите чрез силни местни икономики (местни продукти и пазари, привлекателна бизнес среда, силни общини);
- Подобрена обвързаност между индивиди, общини и предприятия (децентрализация, нисковъглеродна местна икономика, достъпност от градските центрове към периферията);
- Управление и обвързване на природните и културни ценности на регионите (защитени територии – зелени инфраструктурни мрежи на всички нива, управление на културното и природното наследство).

Национална програма за реформи 2011-2015 г. е стратегически документ, който се разработва в изпълнение на целите и водещите инициативи на Стратегията „Европа 2020”. В Националната програма за реформи като национален ангажимент по Стратегия „Европа 2020” са трансформирани целите на Стратегията и са заложили следните национални цели за постигане до 2020 г:

- цел 1: „Достигане на 76% заетост сред населението на възраст 20 – 64 г.”
- цел 2: „Повишаване дела на разходите за научно-изследователска и развойна дейност до 1,5% от БВП”;
- цел 3: „Достигане на 16% дял на възобновяемите енергийни източници в брутно крайно потребление на енергия и повишаване на енергийната ефективност с 25%”
- цел 4: „Намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система до 11% и повишаване на дела на 30 – 34 годишните със завършено висше образование – 36%”.
- цел 5: „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хил. души” (с 16%).

В аналитичната част на Регионалния план за развитие на ЮИР е описано текущото състояние и тенденциите в развитието на показателите, характеризиращи петте цели, в ЮИР. Изчислени са целевите стойности за района към 2020 г., съобразени с експертните анализи и оценки в Националната стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г.

Национална програма за развитие: България 2020 е националният стратегически документ от най-висок ранг, формулиращ целите и приоритетите за развитието на България във всички сектори, имащи отношение към постигането на целите на Стратегията „Европа 2020”. Документът съдържа три основни цели и осем приоритета:

- Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила;
- Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване;
- Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал;
- Развитие на земеделието за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси;
- Подкрепа за развитие на високопроизводителна индустриална база и модерна иновативна инфраструктура, стимулиране на иновативната активност и научните изследвания;
- Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса;
- Изграждане на адекватна енергийна инфраструктура, подкрепа за повишаване на ресурсната ефективност и намаляване на енергийната зависимост;
- Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари.

Приоритет 3 „Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал” на НПП: България 2020 е насочен към реализиране потенциала на българските райони и превръщането им в привлекателно място за живеене и бизнес със съхранена природа и уникални културни ценности и традиции. Приоритетните дейности предвиждат:

- Усъвършенстване и интегриране на националната система за планиране и управление на регионалното развитие;
- Стимулиране развитието на градовете;
- Подкрепа за развитието на изоставашите и селските региони;
- Подкрепа за ефективно и устойчиво усвояване на туристическия потенциал на регионите;
- Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда в регионите;
- Засилване на териториалното сближаване.

В унисон с приоритет 3 е изготвена стратегическата част на Националната стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г. Това е и основният документ, който определя стратегическата рамка на държавната политика за постигане на балансирано и устойчиво развитие на районите на страната и за преодоляване на вътрешнорегионалните и междурегионалните различия в контекста на обобщоевропейската политика за сближаване и постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.

Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г. играе важна роля за постигане на съответствие и взаимно допълване между целите и приоритетите на политиката за регионално развитие и секторните политики и стратегии, които спомагат за балансирано развитие на районите.

Съгласно стратегическите насоки за разработване на Регионалните планове за развитие на районите от ниво 2 в страната за периода 2014-2020 г., формулирани в НСРР, приоритетите за постигане на целите на регионалното развитие в Югоизточен район следва да бъдат обвързани с интегрираната морска политика, консолидираните

приоритети на програмата за Черноморския регион и да отчитат потенциалите за развитие в следните сфери:

- Транспортна инфраструктура – развитие на пътната и ж.п. инфраструктура на европейските транспортни коридори; изграждането на АМ „Тракия” и „Черно море” ще допринесат за увеличаване привлекателността на района за бизнес; изграждането и рехабилитацията на регионалните пътища ще бъде фактор за спиране на обезлюдяването и създаване на нови източници на доходи и заетост; затвърждаване ролята на международното пристанище в Бургас и другите пристанища, на международното летище в Бургас;
- Опазване на околната среда – обновяване на обществения транспорт, намаляване на шумозамърсяването и подобряване качеството на въздуха в градовете; подобряване техническото състояние на ВиК инфраструктурата, укрепване на свлачища и предпазване на черноморския бряг от абразия; предпазване от наводнения и мониторингови системи за опазване на околната среда; ефективна система за управление на отпадъците, обновяване на градската среда;
- Природно и културно наследство, съхранена и атрактивна природна среда с наличие на множество защитени територии и с богато биоразнообразие; туризъм – преодоляване на сезонността на морския туризъм; развитие на яхтен, културно-исторически, екологичен, винен, ловен, балнеолечебен, селски, риболовен туризъм; формиране на регионален туристически продукт;
- Развитие на културната сфера – обновяване на сградния фонд и подобряване на енергийната ефективност на театри, кина, опери, музеи, галерии, концертни зали, библиотеки, читалища;
- Териториално развитие и сближаване – разширяване на трансграничното, междурегионалното и транснационално сътрудничество; създаване на по-добри условия за комуникации със страните от Централна и Западна Европа и Азия;
- Икономическа среда – развитие на диверсифицирана икономика, насърчаване и развитие на МСП, клъстери и бизнес мрежи; включване на по-малки населени места като елементи на ефективна и динамично развиваща се промишлена дейност;
- Социална среда – повишаване на качеството, обхвата и достъпността до социални, културни и образователни услуги;
- Потенциал за развитие на ВЕИ – добри възможности за развитие на ветроенергетиката и за използване на слънчевата енергия за производство на електроенергия;
- Развитие на информационно-комуникационните технологии – въвеждане на широколентов достъп до интернет в публичните институции, предприятията и домакинствата;
- Разработването и приемането на Стратегия на ЕС за Черно море като комплексен общ документ ще окаже положително влияние върху икономическото развитие на района и ще повиши качеството на живот на населението.

➤ 2.3. Стратегическата рамка на Регионалния план за развитие на ЮИР отразява основните насоки и акценти на трите основни фонда на ЕС – ЕСФ, ЕФРР, КФ, за периода

2014-2020 г., които се запазват почти непроменени в сравнение с настоящия програмен период.

3. Визия, цели и приоритети на Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г.

През последните години в резултат на икономическата криза се увеличиха предизвикателствата и заплахите в европейски, национален и регионален мащаб - глобализация, демографски упадък, климатичните промени, енергийната зависимост, риск от възможната загуба на биоразнообразие и природно и културно наследство.

Независимо от новите реалности, общата представа за желаното бъдещо развитие и състояние на Югоизточен район от ниво 2 следва да продължи да носи основните черти на позитивни представи и очаквания за: „динамично развитие”, „устойчиво развитие”, „висок икономически растеж и заетост”, „подобро качество на живот”, „съхранено природно и културно наследство”. В такава насока е формулирана **визията** за развитие на ЮИР в периода 2014–2020 г.:

Югоизточен район – привлекателно място за живот и бизнес, със съхранено природно и културно наследство, ефективно използващ своя потенциал за постигане на устойчиво и балансирано социално-икономическо развитие със затвърждаване на традициите си в туризма и енергетиката.

Във визията е заложена прогнозата, че в резултат от прилагането на РПП на ЮИР ще се повиши значително степента на икономическо развитие и ще се подобрят условия за живот в населените места в района, като стремежът е към доближаване до средното ниво на социално-икономическо развитие в ЕС, реализирайки интелигентен, устойчив, приобщаващ и щадящ природната среда и нейните ресурси растеж. Ще бъде оползотворен специфичният потенциал на района за развитие на туризма и енергетиката, произтичащ от стратегическото му разположение на Черно море. За реализирането на визията се разчита на местните ресурси и потенциал, които с помощта на финансовите инструменти на ЕС, ще се превърнат в конкурентни предимства. Освен това се обръща внимание на запазването и подчертаването на регионалната идентичност на района и неговото културно богатство и многообразие, което би спомогнало за създаването на позитивен имидж (в съответствие с новата насоченост на обобщоевропейската политика за съхраняване и развитие на вътрешния потенциал, многообразието, националните и регионалните традиции и идентичност).

Желаният резултат, формулиран във визията за развитие на ЮИР, ще се постигне чрез съчетанието на многопосочни действия, които най-общо целят сближаване – икономическо, социално и териториално.

Стратегическите цели за развитие на ЮИР в периода 2014-2020 г. са следните:

Стратегическа цел 1: Икономическо сближаване на ЮИР на междурегионално (с другите райони от ниво 2 в страната) и вътрешнорегионално (между областите в рамките

на района от ниво 2) ниво посредством използване на собствения потенциал на района в условията на щадящо околната среда развитие;

Стратегическа цел 2: Социално сближаване и намаляване на междуобластните неравенства в ЮИР чрез инвестиции в човешките ресурси и подобряване на социалната инфраструктура;

Стратегическа цел 3: Развитие и подобряване на териториалното сближаване на ЮИР чрез използване на различните форми на териториалното сътрудничество – трансгранично, транснационално и междурегионално;

Стратегическа цел 4: Балансирано териториално развитие на ЮИР чрез укрепване на градовете-центрове, подобряване свързаността в района и качеството на средата в населените места.

Формулираните стратегически цели са в тясно съответствие с целите на Националната стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г. и с Националната програма за развитие: България 2020.

Стратегическа цел 1 се отнася до намаляване на диспропорциите в икономическото сближаване между ЮИР и останалите райони от ниво 2 в страната, от една страна, и между четирите области в рамките на района, от друга страна.

Стратегическата цел се изпълнява посредством следните приоритети:

Приоритет 1. Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика и подкрепа за малкия и средния бизнес в Югоизточен район..

Приоритет 2. Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творческите индустрии в Югоизточен район.

Приоритет 3. Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда в Югоизточен район.

Приоритет 1. Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика и подкрепа за малкия и средния бизнес в Югоизточен район.

Постигането на устойчив икономически растеж чрез подкрепа за развитие на конкурентоспособна икономика има ключова роля при създаването на условия за подобряване качеството и стандарта на живот на населението в района. Стимулирането на икономическото развитие ще се осъществява чрез активизиране на собствените ресурси и съхраняване на собствената регионална специфика. ЮИР има благоприятни възможности за развитие на икономиката благодарение на стратегическото му разположение с излаз на Черно море, развитата енергетика и туризъм.

Благосъстоянието на даден регион зависи от нивото на производителността на разположените на неговата територия предприятия. Малките и средните предприятия са основните, които допринасят за развитието на регионалната икономика и генерират икономически растеж – на основата на традиционни, както и на нови високотехнологични производства. Те не само създават голяма част от brutния вътрешен продукт в района, но и осигуряват заетост за населението. В този аспект специфичният потенциал на местната икономика в ЮИР може да се активизира чрез подпомагане на МСП и създаване на благоприятни условия за тяхното развитие и инвестиционна дейност. Това е свързано с подкрепа на бизнеса за технологично обновяване и модернизиране, с достъп до и използване на иновации, развитие на зелени икономически дейности в съответствие с принципа на устойчиво развитие за намаляване консумацията на енергии и суровини. Приоритетът ще подкрепя подобряването на бизнесинфраструктурата в производствените зони (транспортна свързаност, водоснабдяване и канализация, достъп до интернет), ще насърчава създаването на клъстери.

Специфична цел 1. Подобряване на достъпа до производствените зони в ЮИР и изграждане и реконструкция на бизнес инфраструктура, мрежи и клъстери.

Дейностите, които ще бъдат изпълнявани, са ориентирани към подобряване на достъпа до инфраструктурни мрежи на територията на обособени производствени зони в ЮИР като водоснабдяване, канализация, пречистване на отпадъчните води, вътрешна мрежа от пътища/улици в производствената зона, захранване с ел. енергия, захранване с природен газ, достъп до интернет, осигуряване на достъп до логистични и складови услуги, свързване на зоната с републиканската пътна мрежа и жп мрежата на страната, където е необходимо и икономически възможно. Ще се обърне внимание на осигуряването на достъп до широколентов интернет, който да подпомогне въвеждането на нови технологии от предприятията в зоната и да съдейства за развитието на иновации и разработване на нови продукти.

В допълнение, в зависимост от регионалните потребности и традиции, ще се подкрепя изграждането на нови и реконструкцията на съществуващи бизнес и производствени зони, бизнес инкубатори, бизнес центрове, индустриални и технологични паркове, регионални офиси за обслужване на инвеститори, които са важен фактор за привличане на инвестиции.

Важна роля за постигане на устойчив икономически растеж в ЮИР ще има създаването на клъстери в областта на туризма, енергетиката и селското стопанство. Това предопределя подкрепата на дейности по създаване и повишаване ефективността на съществуващите бизнес услуги.

Специфична цел 2. Развитие на изследователската дейност и използване на иновации и нови технологии в предприятията от ЮИР.

Внедряването на нови технологии и прилагането на иновации е най-сигурният път за повишаване на конкурентоспособността на ЮИР. Този тип публични интервенции са с доказана устойчивост и способност за привличане на желани инвестиции, водещи до създаване на привлекателни работни места, задържане на човешкия капитал и генериране на регионален растеж.

Функциониращите предприятия на територията на ЮИР, вкл. в изостаналите части от района, следва да положат усилия за запазване на позициите и предимствата си чрез възможността за реструктуриране, диверсифициране и развитие на предоставяните услуги. За тази цел ще се подкрепят дейности, свързани с внедряване на нови и високотехнологични решения и насърчаване реализацията на пазарноориентирани проекти. Ще се акцентира върху създаването на нови високопродуктивни и технологични предприятия, както и върху подпомагане въвеждането на системи за управление на качеството в предприятията.

Ще се подкрепят действия, които са в посока разширяване на сътрудничеството между ВУЗ, изследователските организации и предприятията на територията на района.

Специфична цел 3. Подкрепа на традиционни икономически дейности и насърчаване използването на местните ресурси за икономическо развитие на ЮИР.

В рамките на тази цел ще се насърчава развитието на специфични икономически сектори и традиционни икономически дейности с потенциал за растеж и бъдещо развитие на територията на ЮИР, като се използват уникалните предимства на местните икономики и тяхната специализация. Съхраняването на регионалната идентичност е свързано с подкрепа и популяризиране за развитието на местни занаяти, гърнчарство, килимарство, винопроизводство и производство на специфични хранителни продукти и др., които изпитват временни затруднения, но имат висока добавена стойност и могат да доведат до повишаването на регионалната конкурентоспособност, както и до утвърждаване на уникалността на района.

Подкрепа ще получат икономическите дейности, свързани с използване ресурсите на Черноморското крайбрежие и акваторията, като корабостроене, изграждане и реконструкция на пристанищна инфраструктура, морски наблюдения, рибарство и др.; дейности, свързани с производството на розово масло в района около Казанлък.

Специфична цел 4. Подобряване на енергийната ефективност и използване на потенциала на Югоизточен район за производство на енергия от ВЕИ.

Част от дейностите по тази специфична цел са насочени към повишаване на енергийната ефективност в обществения сектор и жилищния сектор чрез използване на възобновяема енергия.

Към настоящия момент потенциалът на района по отношение на възобновяемите източници на енергия не се използва рационално. В крайбрежните територии на Югоизточния район съществуват възможности за развитието на ветроенергетиката. Голяма част от територията на района по южната му граница попада в зона, където съществуват природни условия за използване на слънчевата енергия за производство на ел. енергия. Не бива да бъде пренебрегвано и значението на приливите и отливите по черноморското крайбрежие и енергодобива чрез преработка на отпадни ресурси, което би могло да бъде една от областите на проявление на развитието на иновационните технологии.

Приоритет 2. Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творческите индустрии в Югоизточен район.

Туризмът, и по-специално морския рекреативен туризъм, заема водещо място в икономиката на Югоизточния район. Отрасълът се развива като сериозна икономическа дейност, която диверсифицира икономиката на района и създава различни форми на заетост.

ЮИР има значителен потенциал за развитие на различни форми туризъм извън морския – минерални извори, многобройни паметници на културното и историческото наследство, културни и развлекателни обекти в големите градове, природни ресурси и забележителности, традиционни занаяти. Пълноценното им използване ще даде възможност за разнообразяване на туристическия продукт и удължаване на туристическия сезон, както и за увеличаване на приходите от туристическата дейност и заетостта целогодишно в повече части от територията на района. Постигането на единна туристическа идентичност ще бъде основа за развитие на иновации и за създаване на позитивен имидж на района.

Специфична цел 1. Стимулиране развитието на специфични за ЮИР видове

ТУРИЗЪМ.

На територията на ЮИР има потенциал за развитие на следните видове туризъм:

- Морски туризъм, в т.ч. яхтен туризъм – безспорно най-силната страна на ЮИР. Тук се намират редица черноморски курорти и курортни градчета – Несебър, Созопол, Поморие, Приморско, Китен, Царево, Равда, Синеморец, Ахтопол, Обзор, Черноморец, Лозенец, Слънчев бряг, Дюни, Елените, Св.Влас и др. Характерни за черноморското крайбрежие са ускорените и мащабни застроявания с нова хотелска база и курортни зони, което води до свръхнатовареност на комунално-битовата инфраструктура, инженерните съоръжения, транспортната и екологичната инфраструктура и оттук до забавяне на темпа на развитие на съвременен вътрешен и международен туризъм с по-високи приходи и рентабилност за регионалната и местните икономики. Единствено най-южните територии на Черноморието, са максимално съхранени в своя естествен вид и са предпазени досега от урбанистично туристическо развитие. Въпреки потенциала на района за разширяване и разнообразяване на регионалния туристически продукт, все още не се отбелязват тенденции на преодоляване на сезонността на морския рекреативен туризъм.
- Културно-исторически туризъм – в района се намират много археологически и архитектурни резервати: Несебър - старият град, археологическият резерват Кабиле, археологическите обекти в Стара Загора, архитектурните резервати в Жеравна, Котел, Катунци, Бръшлян, Делтум-Дебелт и др. Гробниците и могилите около град Казанлък са превърнали района в Долината на тракийските царе.
- Природен туризъм – районът се отличава с богато биоразнообразие; на територията му са разположени две природни парка – Странджа и Сините камъни. Бургас е един от малкото европейски градове, заобиколен от влажни зони с международно значение за птиците. Атанасовското езеро, Бургаското езеро и язовир „Мандра” осигуряват подходящи места за гнездене на редица редки представители на европейската орнитофауна.
- Балнеоложки туризъм – за развитието му благоприятстват минералните извори на територията на района – Бургаските (при квартал Ветрен), Сливенските, Кортенските (Новозагорско), Стралджанските, а също и тези край село Стефан Караджово (Болярво), Старозагорски минерални бани, Павел баня.
- Селски туризъм – характерен за южните части на района.

Специфична цел 2. Опазване и валоризация на недвижими, движими и нематериални културни ценности в ЮИР.

Дейностите по тази цел включват:

- опазване, цифровизация, социализация, експониране и популяризиране на недвижими, движими и нематериални културни ценности на територията на ЮИР;
- изграждане и реконструкция на инфраструктурата за достъп до и около обектите на културно и природно наследство вкл. за хора в неравностойно положение, създаване на охранителни зони, определяне режим на ползване, създаване на правилници за управление и експлоатация;
- реставрация и консервация на недвижими културни ценности от архитектурното наследство в градската среда.

Специфична цел 3. Разработване и реализиране на регионален маркетинг и реклама на туристическите продукти в ЮИР.

Независимо от съществуващите благоприятни възможности за развитие на алтернативни форми на туризъм в района, потенциалът не е използван рационално. Териториите, отдалечени от черноморското крайбрежие остават непозната дестинация, развивайки се главно като туристически „спирки”. Привличането и задържането на туристи преминава през формиране на атрактивен туристически продукт и неговото популяризиране на туристически борси и изложения.

Ще се подкрепя създаването на регионален туристически продукт, провеждането на маркетингови проучвания, подпомагачи създаването на регионален туристически продукт, разработване на бранд стратегии за ЮИР, отразяващи културната му специфика, обичаи и традиции и културни събития, които имат периодичен характер - фестивали, музикални дни, театрални дни, дни на поезията и др. Интегрирането в регионален туристически продукт на известни недвижими културни ценности, природни забележителности, на характерни за района представители на флората и фауната, на местни обичаи, представени като туристическа атракция и културни събития ще засили интереса на туристите към района и ще създава позитивен имидж и популярност.

За популяризиране на туристическите продукти в ЮИР от голямо значение е създаването и насърчаване на развитието на регионални и местни туристически асоциации и партньорството между тях и между общините в района, тъй като по този начин може да се постигне допълняемост на туристическите атракционни и предлагане на туристически пакети.

Специфична цел 4. Развитие на културните и творческите индустрии в ЮИР.

Културните и творческите индустрии са пряко свързани с цялостното културно развитие на местните и регионалните общности, с възраждането и стимулирането на традиционните културни индустрии в сферата на изкуствата и художествените занаяти. Изпълнението на тази цел е от особено важно значение за повишаване на местния и регионален потенциал, културното равнище и имидж на района и качеството на живота.

Ще се подкрепя организирането на фестивали в ЮИР, представящи културната идентичност на района и популяризиращи го като културна европейска туристическа дестинация. Бургас е известен като град на културните прояви и фестивалите: Фестивал на българската популярна песен „Бургас и морето”, Международен фолклорен фестивал, Бирен фест, Фестивал на българската рок музика „Рок експлозия”, Блус-фестивал, MTV-фестивал „Духът на Бургас” (Spirit of Burgas), Фестивал „Включи града”, Фестивал на пясъчните скулптури, Театрален фестивал „На брега”, Есенни литературни музикални празници и др. В Морската градина се провежда международната изложба на цветя Флора-Бургас. В град Созопол се провеждат: Празници на изкуствата Аполония. Изключително богат е фолклорът на странджанския край с обреди и обичаи. В Стара Загора ежегодно се провежда Национален тракийски фолклорен събор „Богородична стъпка”, в гр. Казанлък - Празник на розата, в гр. Сливен - Майски празници на културата „Сливенски огньовете“ и Международен детски фолклорен танцов фестивал „Приятелство без граници“, в гр. Болярово.-детски фолклорен фестивал „Върбова свирка свири“, в гр. Ямбол - Националният маскараден фестивал и редица други.

Дейностите ще включват още подкрепа на визуалните изкуства, мобилност на визуални, сценични и аудиовизуални произведения и на техните автори и изпълнители, подкрепа на българското участие в международно значими културни събития и инициативи. Подкрепа ще бъде ориентирана и към МСП, работещи в сферата на дизайна и модата, с цел формиране на местни брандове - висококачествени марки облекла, обувки, мебели и предмети за дома и офиса.

Приоритет 3. Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда в Югоизточен район.

Бъдещото икономическо развитие на ЮИР задължително трябва да се осъществява в синхрон с приоритета за намаляване негативните въздействия върху околната среда и по-ефективно използване на ресурсите, залегнал в Стратегия „Европа 2020” на ЕС и в редица други европейски стратегически документи.

Резултатите от социално-икономическия анализ на ЮИР показват наличие на дефицити в тази сфера. Прекомерно и хаотично застрояване на Черноморското крайбрежие доведе до свръхнатоварване на базовата инфраструктура. Канализационната мрежа е недостатъчно добре изградена. Делът на населението, обслужвано от ПСОВ е нисък. Изградената водоснабдителна инфраструктура е амортизирана и води до големи загуби на вода.

В този аспект настоящият приоритет е насочен към доизграждането и модернизацията на инфраструктурата за опазване на околната среда, включително ВиК мрежи, пречистването на отпадъчните води и подобряването на системата за управление на битовите отпадъци, както и към предприемането на мерки за подобряване на енергийната ефективност и за превенция от природни рискове.

Инвестиционните предложения/планове, програми или проекти, за които се изисква ОВОС/ЕО (по реда на глава шеста на ЗООС) и оценка за съвместимостта с предмета и целите на опазване на защитени зони (по реда на ЗБР) да се одобряват по реда на съответния специален закон само след произнасяне с акт за съгласуване от компетентните органи по околна среда и при съобразяване с препоръките от извършените оценки, както и с условията в съответния акт.

Специфична цел 1. Подобряване качеството на водоснабдителната инфраструктура и услуги на територията на ЮИР.

Дейностите по тази специфична цел са насочени към изпълнение на мерките, залегнали в Стратегията за ВиК инфраструктурата за изграждане на нови и реконструкция на съществуващи водоснабдителни мрежи, като в резултат от осъществяването им ще се подобри качеството на средата за живот в района.

Големият процент на загубите при преноса на вода по водопроводната мрежа в ЮИР, по-висок от средния за страната, което показва че водопроводите са силно амортизирани и се нуждаят от цялостна модернизация.

Ще се подкрепя подобряване на техническото състояние на водопроводните системи; изграждане на пречиствателни станции за питейни води; изграждане на водоснабдяване в неводоснабдените селища, в районите с туристически потенциал, в зоните за развитие на бизнес; рехабилитиране на съществуващи и изграждане на нови язовири.

Специфична цел 2. Изграждане и модернизиране на канализационната инфраструктура и на пречиствателните станции за отпадни води в ЮИР.

Тази специфична цел е свързана пряко с целите на Стратегията „Европа 2020” за подобряване управлението на водния цикъл и е в съответствие със Стратегията за развитие на ВиК инфраструктурата за изграждане на канализационни системи и пречиствателни станции за отпадъчни води в населените места над 2000 е.ж. Дейностите ще включат и изграждане на биологично стъпало на пречиствателни станции за отпадъчни води за всички агломерации с над 2000 еквивалентни жители и на стъпало за отстраняване на биогенни елементи (азот и фосфор), на пречиствателни станции за отпадъчни води за агломерации над 10 000 е.ж., които заустват пречистените отпадъчни води в чувствителни зони. Предвижда се изграждане на регионални центрове за третиране/компостиране на утайки генерирани от ПСОВ. Посочените дейности са свързани с изпълнение на националните ангажименти по осигуряване на прилагането на европейското законодателство в областта на околната среда.

Планирането и развитието на необходимата ВиК инфраструктура за Черноморското крайбрежие е по-бавно в сравнение с темповете на инвестиционни намерения за застрояването на крайбрежието и прилежащите към него територии. В тази област следва по-бързо реализиране на Национална програма за приоритетно изграждане на градски пречиствателни станции за отпадъчни води в населените места от Черноморските общини, тъй като голяма част от тях са без изградени ПСОВ или ПСОВ са претоварени през туристическия сезон и тези отпадъчни води се заустват в Черно море. Работата в насока изграждане на ПСОВ е свързано с намаляване на емисиите и количеството на непречистени води, зауствани във водни обекти и като следствие от това за в бъдещи периоди подобряване състоянието на водите във водните обекти.

Специфична цел 3. Подобряване и оптимизиране на системата за управление на отпадъците в ЮИР.

Дейностите са насочени към комплексното решаване на проблемите, свързани с отпадъците в ЮИР. Целта е да се ограничи вредното им въздействие върху здравето на хората и околната среда и същевременно да се премине към повторната им употреба, с което ще се намали ползването на първични природни ресурси. Предвижда се разработване на програми, чрез които да се намали драстично количеството на отпадъците и въвеждане на модерни схеми на управлението им, което от своя страна ще допринесе за намаляване на емисиите на парникови газове в района. Битовите и строителните отпадъци ще бъдат сепарирани, рециклирани и използвани отново.

Системата за сметосъбиране работи относително добре в градовете в района, но в голяма част от селските райони тя не функционира ефективно и това води до поява на нерегламентирани сметища и увреждане на околната среда. Преминаването към обработка на битовите отпадъци в регионални депа ще намали броя на функциониращите сметища.

В Националната програма за управление на дейностите по отпадъците е предвидено изграждане на система от съоръжения (общо 57 за цялата страна), осигуряваща екологосъобразното обезвреждане на цялото количество битови отпадъци, генерирани в страната.

Към момента на територията на страната са построени и се експлоатират общо 27 бр. регионални депа. За ЮИР – единствено в Созопол. В процес на строителство с национално финансиране в ЮИР е регионалното депо в Елхово. Останалите 22 от предвидените с Националната програма за управление на дейностите по отпадъците регионални депа (за ЮИР - Ямбол, Бургас, Стара Загора, Малко Търново) са в процес на различни етапи на подготовка за изграждане.

Подобряването на системата за сметосъбиране и въвеждане на по-ефективна система за управление на отпадъците е важна задача в ЮИР. Предвид потенциала за развитие на туризма, както по крайбрежието, така и във вътрешната част на района, подобряването на управлението на отпадъците ще се отрази изключително благоприятно на развитието на туризма и ще допринесе за подобряване качеството на средата в малките населени места.

По специфичната цел също така ще се подкрепят мерки за информиране на обществото за рисковете при неправилно третиране на отпадъците.

Специфична цел 4. Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие в ЮИР.

Дейностите по тази цел ще включват разработване и актуализиране на планове за управление на защитени територии и на защитени зони по Натура 2000. Важен елемент от цялостната дейност е картирането на природни местообитания и видове, предмет на опазване в зоните по Натура 2000, включително в акваторията на Черно море, поддържане на благоприятно природозащитно състояние на природните местообитания, осъществяване на мониторинг за установяване на промени, с оглед инициране на природозащитни мерки.

Друга дейност, която ще получи подкрепа, е разработването на планове за действие за застрашени животински и растителни видове, както и опазването, поддържането и възстановяването на местообитания и видове в района.

Биоразнообразието е не само природно богатство, но и потенциал за бъдещото развитие на ЮИР. Защитените видове на флората и фауната ще се популяризират като символи на района, които да засилват интереса към него. Създаването на подходящи условия за наблюдение на редки и застрашени видове и привличането на лимитиран брой туристи, ще създаде поминък за местното население и ще изгради позитивно отношение към опазването и доброто управление на защитената зона.

Основни места за наблюдение на птиците в ЮИР:

- в област Бургас – Атанасовско езеро, Бакърлъка, Бургаско езеро, Емине, залив Ченгене скеле, Западна Странджа, Камчийска планина, Комплекс Мандра-Пода, Комплекс Ропотамо, Комплекс Стралджа, Котленска планина, Поморийско езеро, Странджа;
- в област Сливен – Адата-Тунджа, Каменски баир, Котленска планина, Сините камъни-Гребенец, Язовир Жребчево, Язовир Овчарица;
- в област Стара Загора – Марица-Първомай, Язовир Жребчево, Язовир Овчарица, Язовир Розов кладенец;

- в област Ямбол – Адата-Тунджа, Дервентски възвишения, Западна Странджа, Комплекс Стралджа, Язовир Малко Шарково, Язовир Овчарица.

Специфична цел 5. Превенция на природни рискове на територията на ЮИР.

В климатично отношение районът обхваща части от три климатични области и те са: Европейска континентална (умерена) област, която включва само Твърдишката планина; Континентално-средиземноморска област с две климатични подобласти – със средиземноморско влияние (Долнотунджанския и Странджанския хълмисто-нископланински климатичен район) и с черноморско влияние (Бургаската низина и Странджанския крайбрежен климатичен район); Преходно-континентална област, включваща Среднотунджанския климатичен подрайон и климатичния район на Източна Стара планина.

В крайбрежните части поради влиянието на Черно море затоплянето на въздуха на пролет и охлаждането му на есен закъсняват и тези сезони настъпват по-късно отколкото във вътрешността на страната. Има благоприятен режим на ниските температури през зимата и пролетта, които не падат под минус 25 градуса. Безмразовият период е с продължителност 240–270 дни. ЮИР се характеризира с голяма продължителност на слънчевото греене (между 2080–2270 часа годишно). Максималната му продължителност е през месеците юли и август. Безслънчевите дни през периода май-октомври са под 10%, през юни–септември под 5%, а през юли и август те практически липсват.

По Черноморското крайбрежие и местата в планините с надморска височина до 1000 м. плътността на енергийния ветрови поток е в пределите на 100–200 W/m², средната многогодишна скорост на вятъра превишава 3 м/сек. В областите Ямбол и Сливен, средногодишната плътност на ветровия поток превишава 200 W/m², средната многогодишна скорост на вятъра превишава 6–7 м/сек.

ЮИР разполага с ограничени водни ресурси, като основната част от тях се формира от валежите. Средногодишните суми на валежите са неравномерно разпределени на територията на района, най-ниски са за района на Бургас и най-високи – за района на Ахтопол. В районите на Сливен и Елхово валежните количества са около средните за страната. Най-големи количества валежи се наблюдават през есента, а най-малки през пролетта, като по Черноморието е най-сухо през лятото. В целия район най-сух е август, а най-влажен в крайбрежната част - ноември, като в останалата част на района е юни.

Като цяло страната ни е в регион с много висока степен на уязвимост от климатичните промени. От социално-икономическия анализ става ясно, че ЮИР е с най-висока степен на уязвимост. На територията на района характерните природните рискове са : наводнения, пожари, активиране на свлачищни райони, ерозия, засушаване. Най-чувствителните сектори към климатичните изменения са селското стопанство, туризмът, управлението на водните ресурси и горския фонд.

За да се осигури икономическа и социална стабилност и развитие на ЮИР в дългосрочен план е необходимо да се планират дейности, осигуряващи адаптирането на района към климатичните промени и редуциране на природните рискове до допустими нива, както и да се стимулират научните изследвания за прогнозиране на регионалното и местно въздействие на климатичните промени.

Дейностите, които се предвижда да бъдат реализирани, са насочени към :

- Намаляване на замърсяването на морските води;
- Устойчива експлоатация на рибните ресурси и аквакултурите;
- Превенция на рисковете от бедствия и аварии;
- Създаване и непрекъсната актуализация на база данни за рискови зони и замърсени участъци;
- Съхраняване на крайбрежните екосистеми;
- Изграждане на системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, активиране на свлачищни райони, предвид разработената Предварителна оценка на риска от наводнения, в която са определени районите с потенциален риск от наводнения;
- Почистване на корита на реки и изграждане на защитни съоръжения;
- Изследване на последиците от промените в климата;
- Изграждане на съоръжения за борба с ерозията;
- Залесяване на обезлесени участъци;
- Устойчиво използване на земите и др.;
- При реализацията на съответните дейности да се вземат предвид границите и режимите на всички защитени по реда на специален закон територии и зони, като:
- Зоните за защита на водите по реда на чл. 119а от Закона за водите и предвидените за тях мерки за опазване в Плановете за управление на речните басейни (ПУРБ) в Източноромански и Черноморски райони;
- Паметниците на културата и на техните охранителни зони;
- Защитените територии, определени със ЗЗТ, заповедите за обявяването им и с утвърдените планове за управление;
- Защитените зони: обявени със заповед по чл. 12, ал. 6 от ЗБР; включени в списъка по чл. 10, ал. 4 от ЗБР, обнародван в "Държавен вестник"; разгледани и одобрени по принцип от Националния съвет по биологичното разнообразие, независимо дали са отложени за допълнително проучване и разглеждане, или са включени в списъка по чл. 10, ал. 3 от ЗБР за внасяне в Министерския съвет за приемане;
- Санитарно-охранителни зони, водите в зоните за съществуващо и перспективно ползване (зони за къпане и др.).
- За предотвратяване на негативното въздействие върху водните тела и зоните за защита на водите от предвидените дейности в РПР на ЮИР трябва да се съблюдават следните мерки от Раздел 7 Кратък преглед на програмата от мерки за постигане на целите за опазване на околната среда на ПУРБ в Източноромански и Черноморски райони:
- Прилагане на добри земеделски (в т.ч. „Правила за добрите земеделски практики“, одобрени със Заповед на МЗХ) и фермерски практики;
- Прилагане на водоспестяващи техники и технологии за напояване;

- Контрол върху прилагането на торове и препарати, вкл. прилагане на задължителните за земеделските стопани по нитратната директива общи и допълнителни мерки и мерки при съхранение на азотосъдържащи торове, (органични и минерални/неорганични) по „Програма от мерки за ограничаване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони " (приета със Заповед на МОСВ и МЗХ);
- Контрол на водовземането;
- Изграждане на санитарно-охранителни зони около водоизточниците за питейно-битово водоснабдяване;
- Изграждане и реконструкция на „В и К" мрежи, ПСОВ, депа за отпадъци и др.

При изпълнение на дейностите е нужно да се предвидят екологичните рискове, свързани с евентуални бъдещи наводнения като за целта бъде взета предвид разработената от Басейновите дирекции Предварителни оценки на риска от наводнения, в която са определени районите с потенциален риск от наводнения.

Предизвикателствата на климатичните промени се нуждаят от внимателна оценка, за да се проектират ефективни и устойчиви подходи и решения за адаптация. В тази връзка, част от планираните мерки и дейности, свързани с адаптация към последиците от климатичните промени и смекчаване на тяхното влияние при реализиране на основни секторни политики в района, *ще бъдат насочени към:*

- Актуализиране и ефективно прилагане на общинските програми за намаляване нивата на замърсителите и достигане на установените норми за нивата на фини прахови частици PM_{10} в атмосферния въздух;
- Подкрепа на проекти за увеличаване дела на производството на електрическа енергия от ВЕИ в района;
- Разширяване участието на общините в ЮИР в Инициативата „Спогодба с кметове“ (Covenant of Mayors) и създаване на конкретни проекти с цел намаляване на емисиите чрез по-голяма енергийна ефективност и производство и употреба на почиста енергия;
- Подкрепа на проекти за увеличаване на потреблението на природен газ;
- Действия за ограничаване на изпусканите в атмосферния въздух емисии на вредни вещества от промишлените обекти;
- Подкрепа на проекти за оптимизиране на потреблението и намаляване на емисиите от транспорта и оптимизиране на транспортните схеми на общините с въвеждане на системи за интегриран градски транспорт, диверсификация на превозите, обновяване на автобусен парк;
- Подкрепа на проекти за изграждане на нови паркинги и велосипедни алеи;
- Реализиране на проекти за повишаване енергийната ефективност и саниране на общински сграден фонд;
- Дейности за подобряване технологията на пречистване на водите и изграждане на нови или реконструкция на съществуващи съоръжения;

- Подкрепа на проекти за технологично обновление в производствените процеси за намаляване деградацията на земите и почвите;
- Реализиране на програми за екологично земеделие и животновъдство;
- Реализиране на програми за опазване и възстановяване на биоразнообразието в района;
- Разширяване на партньорствата на различните компетентни институции с местните публични власти, групи от гражданското общество, включително енергийни компании и финансови институции.

Предвид факта, че част от обхвата на проявите на климатичните промени - повишаване на температурите, наличност и качество на водата, увеличаване на болестите, свързани с изменението на климата, оказват сериозно въздействие върху общественото здраве и допълнително се изострят от демографската тенденция към застаряващо население, през периода на действие на плана ще се подкрепят дейности, насочени към повишаване качеството на инфраструктурата на здравеопазването в Югоизточен район.

Освен за живота и здравето на хората е необходимо и реализирането на мерки за превенция на въздействието на климатичните промени върху критичната инфраструктура и материалните блага на хората.

За повишаване на обществената информираност относно екологичните въпроси се предвиждат реализиране на дейности, свързани с провеждане на обучителни семинари, информационни дни, форуми и дискусии, конкурси и открити уроци, организиране на художествени и фото-изложби, издаване на информационни материали /брошури, плакати, флаери, CD и др./.

Масштабни информационно–образователни кампании в училища, читалища, ведомства, фирми, общини, малки населени места и др., организирани от публични и неправителствени организации с цел активиране и фокусиране на обществените нагласи и поведение към предизвикателствата на екосредата, могат да се организират по повод различни Международни и Световни дни от Еко-календара - Световен ден на влажните зони, Международен ден на енергийната ефективност, Световен ден на водата, Международен ден на птиците и Седмицата на гората, Международен ден на земята, Световни дни на мигриращите птици, Международен ден на климата и Международен ден на биоразнообразието, Международен ден за опазване на околната среда, Еньовден, Седмица на мобилността, Международен ден на Черно море и др.

През следващия програмен период 2014-2020 г. в рамките на подкрепата на Структурните фондове ще се предоставят възможности за развитие на „зелена” икономика и достъп до финансиране за иновативните МСП, особено за тези, развиващи икономически дейности в областта на нисковъглеродната икономика. Основните области за интервенция ще са насърчаване на енергийната и ресурсна ефективност и увеличаване в ползването на ВЕИ, подобряване на околната среда. По този начин инвеститорите и предприемачите в района ще допринесат не само за постигането на националната цел за увеличаване на енергията от ВЕИ в общото крайно потребление на енергия през 2020 година, но и за подобряване ефикасността и конкурентоспособността на регионалната икономика.

Развитието на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) да става в съответствие с мерките и ограниченията в Националния план за действие за енергията от възобновяеми източници за периода 2011-2020 г.

Средствата на Структурните фондове ще бъдат ползвани и за финансиране на проекти за енергийна ефективност в земеделските стопанства, в частни и обществени сгради, включително за отопление и охлаждане на сградите, като се помогне на страната да се адаптира към международните стандарти.

Средствата по европейските фондове ще се използват за намаляване на емисиите на парникови газове, включително в селските райони, и за насърчаването на еко-иновативни индустрии, технологии, услуги и продукти чрез стимулиране на икономически жизнеспособни подходи за рециклиране на отпадъците, както и за въвеждането на по-екологично съобразни сеитбообороти при полските култури.

Специфична цел 6. Повишаване на качеството на атмосферния въздух на територията на ЮИР.

ЮИР се откроява с най-висок дял на отделяните парникови газове в страната поради наличието на функциониращи големи топлоелектрически централи. Формирани са замърсени въздушни басейни - Марица–изток, Бургас и Стара Загора. Силно замърсени речни участъци са установени по р. Тунджа, р. Сазлийка и р. Айтоска. По отношение чистотата на морските води - установено е едно водно тяло с много висока степен на замърсеност - западната част на Бургаския залив.

В този смисъл дейностите по тази цел са насочени към намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид, към разработване и изпълнение на (общински) програми за управление на качеството на въздуха в районите с нарушено качество на въздуха, към повишаване употребата и насърчаване на производството на екологично чисти горива.

Като цяло реализацията на дейностите ще доведе до превръщането на околната среда в по-здравословна за хората, които живеят и се трудят в районите с нарушено качество на въздуха в района.

Стратегическа цел 2 се отнася до социалното сближаване, отново на междурегионално и вътрешнорегионално ниво, което е резултат от икономическото сближаване - повишаване на стандарта на живот и качеството на човешкия капитал.

Стратегическата цел се изпълнява посредством следните приоритети:

Приоритет 1. Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални, културни услуги и развитие на спортната инфраструктура в Югоизточен район.

Приоритет 2. Подобряване на качествените характеристики и конкурентоспособността на човешките ресурси в Югоизточен район.

Приоритет 3. Укрепване на административния капацитет на местните и регионалните власти в Югоизточен район.

Приоритет 1. Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални, културни услуги и развитие на спортната инфраструктура в Югоизточен район.

Подобряването на образователните, здравните, културните и спортни услуги е от важно значение за цялостното развитие на района и особено на изоставашите области – Сливен и Ямбол, тъй като води до намаляване на вътрешнорегионалните различия. Анализът на тенденциите в развитието на ЮИР разкрива неоползотворени възможности за развитие в областта на културната инфраструктура и културните продукти, с инвестиции в които ще се постигне разнообразяване на туристическия продукт на района и удължаване на туристическия сезон.

Специфична цел 1. Подобряване на образователната инфраструктура и осигуряване на достъп до обектите, предоставящи образователни услуги в ЮИР.

Отчитайки ключовата роля на човешките ресурси за развитието на района, тази специфична цел ще подкрепя дейности, насочени към подобряване качеството на образователната инфраструктура - строителство, реконструкция, ремонт и оборудване на образователни институции – детски ясли и градини, основни и средни училища, университети (напр. учебни зали, библиотеки, лаборатории, учебни корпуси, интернет връзки), включително прилагане на мерки за енергийна ефективност. Ще се подкрепят мерки за комплексно пространствено и физическо интегриране на обектите на образователната инфраструктура в населените места.

Осигуряването на равни възможности за образование, включително за лица в затруднено социално и неравностойно положение, е важен елемент на политиката за осигуряване на условия за качествено образование и за мотивация на младите хора за участие в образователния процес. Основен принос в тази насока ще има прилагането на някои от ключовите мерки на реформата в предучилищното и училищното образование: включване в задължително предучилищно образование и на 4-годишните деца от учебната 2016/2017 г.; разширяване на възможностите за целодневна организация на учебния ден до VII клас; оптимизиране на самостоятелната и индивидуалната форма на обучение; прилагане на дистанционната и въвеждане на комбинирана форма на обучение, което ще гарантира повече възможности за достъп за различни категории лица и превенция на отпадането и ранното напускане и др. По тази цел се предвижда и подкрепа за изграждане на инфраструктура за достъп до образователните институции на хора в неравностойно положение.

Ще се поддържат дейности, свързани с осигуряване на достъп на повече лица до системата за висше образование, като например утвърждаването на гъвкави форми на обучение, стимулирането на мобилността в системата на образованието, младежта и науката и др.

Специфична цел 2. Подобряване на здравната и социалната инфраструктура и осигуряване на достъп до институциите, предоставящи здравни и социални услуги в ЮИР.

Ще се подкрепят мерки, свързани с реконструкция, обновяване и оборудване на лечебни и здравни заведения със специален акцент върху: създаване на високотехнологични звена за диагностика и лечение на социално-значими заболявания; подобряване на материалната база и обновяване на медицинската апаратура в

хемодиализните структури. Тези мерки ще осигурят подобряване качеството на медицинското обслужване и здравната инфраструктура. С цел по-бърз достъп на населението до специализирани лечебни заведения, ще се поддържат инвестиции, свързани с подмяна на автомобилния парк и апаратура, както и извършване на ремонти в системата за спешната медицинска помощ. От значение за развитие на пограничните територии в района ще бъде споделеното използване на инфраструктура за социални и здравни услуги в пограничните населени места.

По отношение на специализираните институции за предоставяне на социални услуги на възрастни хора, както и на деца, ще се подкрепят инвестиции в подобряване на условията и услугите в тях. Това ще доведе до повишаване на ефективността на социалните услуги и до оптимизирането им в рамките на политиката за деинституционализация.

Специфична цел 3. Подобряване на културната инфраструктура и на достъпа до културни услуги в ЮИР.

По тази цел ще се подкрепят мерки, свързани с осигуряване на достъп до културно и природно наследство в района чрез изграждане, реконструкция и модернизация на културната инфраструктура - кина, опери, театри, концертни зали, музеи и художествени галерии, библиотеки, читалища, вкл. подобряване достъпа на лицата в неравностойно положение до културните институции. В допълнение се предвижда подкрепа за изграждането и реконструирането на материално-техническата база на училищата по изкуства и култура и доставката на оборудване за обучението.

Специфична цел 4. Изграждане и реконструкция на спортната инфраструктура за професионален спорт и спорт в свободното време и подобряване достъпа до спортни услуги в ЮИР.

Съобразно държавната политика за осигуряване на условия за подобряване на физическата активност на населението, което ще има и положителен ефект за подобряване на здравния му статус, дейностите по тази цел предвиждат ремонт и модернизиране на съществуващата, както и изграждане на нови обекти на спортната инфраструктура за професионален спорт и спорт в свободното време. Косвено тези дейности ще допринесат за подпомагане на регионалната икономика, чрез разкриване на нови работни места в населените места.

Приоритет 2. Подобряване на качествените характеристики и конкурентоспособността на човешките ресурси в Югоизточен район.

Подобряването на знанията и уменията на работната сила и инвестициите в човешките ресурси са ключ към постигане на повече и по-качествени работни места и интегриране на възможно най-голям брой хора към пазара на труда. Това води до повишаване на производителността на труда, от една страна, и до постигане на по-висока конкурентоспособност на икономиката, от друга. В този аспект ще се подкрепят дейности, свързани с насърчаване на ученето през целия живот; подобряване на професионалната подготовка на заетите и придобиване на практически опит от учащите през време на

обучението; чуждоезиково обучение и обучение по ИКТ; намаляване на безработицата сред рисковите групи на пазара на труда; насърчаване на младежката и женската заетост; преквалификация на заетите в отрасли в процес на реструктуриране и придобиване на компетентности в съответствие с пазара на труда; въвеждане на съвременни изисквания за обучение и квалификация на кадрите в сферата на туризма и система от стимули за намаляване на текучеството в бранша.

Осигуряването на баланс между търсенето и предлагането на знания и умения е от съществено значение за адаптиране на работната сила към потребностите на пазара на труда, за посрещане на структурните промени в икономиката, за правилното насочване на инвестициите в образование и обучение към търсени професии. Ще се насърчават мерки за подкрепа на партньорството между образователните институции, местните власти, бизнеса и синдикатите за задоволяване в по-добра степен на местните и регионални нужди от професионални кадри в различните сфери на икономиката; за стимулиране развитието на предприемачеството и самонаемането.

Приоритет 3. Укрепване на административния капацитет на местните и регионалните власти в Югоизточен район.

Укрепването на експертния капацитет и компетенциите на регионалните и местни институции за разработване и реализация на регионалната политика, както и за управление на проекти е условие за постигане на стратегическите цели, заложи в РПР на ЮИР към края на програмния период.

Подобряването на качеството на предлаганите административни услуги от общинските и областните администрации за гражданите и бизнеса е фактор за привличане на инвеститори и за повишаване на качеството на живот в отделната община или област.

Осигуряването на необходимите условия и ресурси за устойчиво и хармонично развитие на територията, вкл. и чрез разработването на стратегическите документи за регионално и местно развитие, подготовката на цифрови кадастрални карти, устройствени схеми и др. води до подобряване процеса на стратегическо планиране на регионалното развитие и до ефективното и ефикасно изпълнение на целите и приоритетите на политиката за регионално развитие на територията на ЮИР.

Специфична цел 1. Прилагане на принципите и практиките на стратегическо планиране в ЮИР.

Специфичната цел ще се реализира чрез изпълнението на мерки и дейности, насочени към подобряване на процесите на планиране на регионалното и местно развитие, програмиране и осъществяване на ефективна регионална координация между инструментите за подпомагане на регионалното развитие; осигуряване на съответствие между стратегиите и плановете за регионално развитие, разработвани по ЗРР и стратегическите документи за устройствено планиране, изисквани по Закона за устройство на територията; укрепване на институционалния и експертен капацитет на Регионалния съвет за развитие на Югоизточен район от ниво 2 и Областните съвети за развитие в четирите области в района.

Предвиждат се и мерки за изграждане на по-добри регионални и междурегионални партньорства за мобилизиране на потенциала и постигане на целите и приоритетите на политиката за регионално развитие.

Специфична цел 2. Развитие на партньорства между местните и регионалните власти, неправителствения сектор, университетите и бизнеса в ЮИР.

По тази цел ще се подкрепят дейности за: партньорство между публичния и частния сектор; изграждане на местни партньорства за развитие и насърчаване на сътрудничеството между администрацията, неправителствения сектор и бизнеса за решаване на местни проблеми; развитие на партньорството, координацията и сътрудничеството на регионално и местно ниво по отношение управлението и реализацията на цялостния програмен цикъл на инвестициите за развитие; изграждане на публично-частни партньорства за изготвяне и изпълнение на регионални и местни планове и програми; повишаване на уменията за подготовка, управление и контрол на програми и проекти за постигане на по-висока усвояемост и по-висока ефективност на усвоените ресурси; въвеждане на модерни форми за административно обслужване на бизнеса и гражданите и осигуряване на достъпни обществени услуги.

Специфична цел 3. Осигуряване на устойчиво и хармонично развитие на територията на ЮИР.

Осъществяването на специфичната цел предполага изпълнението на мерки и дейности за устойчиво и хармонично устройствено планиране и осигуряването на по-добри условия за инвестиционния процес, като се актуализират съществуващите и разработят нови устройствени схеми и планове, които да гарантират комплексно, интегрирано и устойчиво развитие на населените места, чрез насърчаване на полицентрично и балансирано териториално развитие и благоустрояване на градската среда.

Стратегическа цел 3 се отнася до развитието и широкото използване на предимствата на териториалното сътрудничество, особено в изостаналите територии на ЮИР с цел усвояване на добрите практики на други райони, области и общини.

Стратегическата цел се изпълнява посредством следните приоритети:

Приоритет 1. Развитие на трансграничното сътрудничество и мобилизиране на потенциала на периферните гранични територии в Югоизточен район.

Приоритет 2. Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество в помощ на постигане на стратегическите цели за развитие на Югоизточен район.

Приоритет 3. Опазване българската акватория на Черно море и развитие на морското дело и рибарството в Югоизточен район.

Приоритет 1. Развитие на трансграничното сътрудничество и мобилизиране на потенциала на периферните гранични територии в Югоизточен район.

Трансграничното сътрудничество е възможност за подобряване развитието на граничните и периферни райони и за разрешаване на специфичните им проблеми.

Сътрудничеството между граничните райони като средство за насърчаване на инвестициите, за развитието на бизнеса и туризма, за опазването на природните ресурси, съдейства за повишаване привлекателността им за хората, които живеят и работят там, както и за засилване на интереса на стратегическите инвеститори към тези райони.

Областите на въздействие, които подкрепя специфичната цел обхващат разработване и изпълнение на съвместни проекти и инициативи между периферните гранични райони, насочени към: подобряване качеството на живот и работната среда; подобряване достъпа до основните публични услуги; създаването на възможности за повишена регионална конкурентоспособност и устойчиво развитие; подобряване на ключови инфраструктурни връзки – пътна и железопътна мрежа; развитие на съвместни туристически и културни инициативи; съвместно управление на природните ресурси, преодоляване на рискове и опазване на околната среда; сътрудничество в областта на здравеопазването и социалните услуги; сътрудничество между научно-изследователски, технологични и академични институции и бизнес организации и др.

Приоритет 2. Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество в помощ на постигане на стратегическите цели за развитие на Югоизточен район.

Междурегионалното и транснационалното сътрудничество стимулира трансфера на опит и добри практики между публични институции, фирми и неправителствени организации, чрез реализирането на проекти от общ интерес и създаването на транснационални мрежи в областта на околната среда, транспорта, комуникациите, информационните технологии. Основна цел е постигането на икономически растеж и устойчивост чрез насърчаване на икономическия, културния и социалния обмен.

Интервенциите по приоритета подкрепят проекти за обмен на опит и знания между представители на местните и регионални власти, трансфер на добри практики в устойчивото развитие на селските и градските райони, както и партньорства и съвместни действия по въпроси от стратегическо значение - насърчаване на иновациите и предприемачеството, опазване и подобряване на околната среда, повишаване на достъпността с цел повишаване качеството на процесите на териториална, икономическа и социална интеграция.

Нови възможности за отключване на потенциала на ЮИР, като граничещ с Черно море, ще се създадат чрез прилагането на макрорегионални стратегии в рамките на Черноморското териториално сътрудничество и Интегрираната морска политика на ЕС с оглед постигането на по-висока степен на териториална интеграция на територията на района, допринасяща за териториално сближаване на цялата територия на ЕС.

Приоритет 3. Опазване българската акватория на Черно море и развитие на морското дело и рибарството в Югоизточен район.

Морската среда е ценно наследство, което следва да бъде защитавано, съхранявано и, когато е практически възможно, възстановявано, с крайната цел да се запази биологичното разнообразие. Важен приоритет на бъдещата политика за развитие на Югоизточен район е ограничаване прекомерната експлоатация на морските природни ресурси и свеждане до минимум на негативните ефекти от натиска върху тях.

Рибовъдството повишава качеството на живота по черноморското крайбрежие, като осигурява качествени работни места и доставя здравословна храна. В този смисъл основна цел на този приоритет е устойчиво развитие на рибарството, чрез подкрепа на рибарските общности и крайбрежните зони и общини в Югоизточен район в усилията за разнообразяване на икономическия им профил и генериране на растеж. Ще се насърчава производството на аквакултури, които могат да бъдат хранителни и нехранителни (козметични и медицински продукти), както и защитата на околната среда чрез намаляване на негативното въздействие от риболова. Ще се подкрепят инвестиции в човешки капитал, като обучения и разкриване на нови работни места. С инвестициите по този приоритет ще бъдат прилагани нови технологии за ограничаване влиянието на риболова и рибовъдството върху околната среда и за намаляване изхвърлянето на отпадъци. Работещите в морето (рибарите) и проучващите морето (учените) ще бъдат насърчавани да работят съвместно и да намерят начин за устойчиво използване на природните ресурси. С оглед осъществяване на наблюдение и контрол на рибните запаси (предотвратяване на свръхексплоатацията на рибните ресурси) и морската екология (предотвратяване на замърсяванията), ще бъде осигурена подкрепа за проекти за морско пространствено планиране, интегриран морски надзор и морски проучвания, като широко се насърчават обмена на добри практики и засилване на диалога на международно равнище, включително с държави в Черноморския регион, които не са членки на ЕС.

Съгласно Конвенцията на ООН по морско право, транспонирана и в българското законодателство, Р. България има Изключителна икономическа зона (ИИЗ) от около 35 хил. кв. км, близо половината от която логично следва да бъде присъединена към Югоизточния район. Експлоатацията на ресурсите, които се намират на тази огромна акватория – минерални, биологични и др., би довело до значително повишаване на икономическия потенциал на ЮИР.

Стратегическа цел 4 предвижда балансирано териториално развитие на ЮИР, като залага на укрепване и засилване ролята на градовете, както и на подобряване на транспортната свързаност в рамките на района и повишаване на качеството на живот в селските райони.

Стратегическата цел се изпълнява посредством следните приоритети:

Приоритет 1. Интегрирано развитие на градовете в Югоизточен район и подобряване качеството на градската среда.

Приоритет 2. Подобряване свързаността на Югоизточен район в национален и международен план.

Приоритет 3. Подобряване качеството на живот в селските райони.

Приоритет 1. Интегрирано развитие на градовете в Югоизточен район и подобряване качеството на градската среда.

Тази приоритетна ос е насочена към гарантиране на устойчивото и интегрирано развитие на градовете и включва поредица от мерки и действия за подобряване на градската структура, опирайки се на интегрирания подход на планиране и управление на градското развитие. Обект на приоритета е интегрираното обновяване и развитие на градовете от второ (Бургас и Стара Загора), трето (Сливен, Ямбол и Казанлък) и четвърто ниво в националната мрежа от населени места, определени в проекта на Национална концепция за пространствено развитие на Република България 2012-2025 г. Тези градове формират опорната мрежа от населени места в ЮИР, която генерира растеж и осигурява адекватно ниво на услуги за принадлежащите територии.

Специфична цел 1. Интегрирано градско развитие.

Териториалният адрес на тази цел са градовете в ЮИР, част от 36-те града в страната, за които към момента се разработват Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие. Плановете ще дадат основата на функционалното обогатяване и хармоничното естетическо оформление на градската среда. Реализацията на бъдещите проекти, определени на основа на ИПГВР, ще бъде през плановия период 2014–2020 г.

По специфичната цел ще се подкрепят дейности в зоните на въздействие, определени в ИПГВР, като: подкрепа за създаване на нови зони с потенциал за развитие, рехабилитация на стари производствени зони, подобряване на жилищната среда, модернизация на водопроводната мрежа, благоустрояване на публичните пространства (обновяване на паркове, зелени площи, детски площадки, велоалеи, улично осветление и др.), подобряване на достъпа до публични услуги (образование, здравеопазване и социални услуги), включително за хора с увреждания, мерки за енергийна ефективност, производство на енергия от ВЕИ в градска среда, развитие на интегриран екологичен градски транспорт, рехабилитация и реконструкция на градски улични мрежи и въвеждане на енергоефективно улично осветление и други мерки за повишаване на сигурността и предотвратяване на престъпността, газифициране, подобряване чистотата на атмосферния въздух и др.

Въвеждането на екологосъобразни системи и технологии за градския транспорт в големите градове ще спомогне за преодоляване на проблемите със замърсяването на градската среда, където тези проблеми са най-критични. Проектът за интегриран транспорт на град Бургас е първият, който показва резултатите от прилагането на интегриран подход при развитието на градските транспортни системи. Подобен проект се предвижда да стартира и в Стара Загора. Дейностите в тази насока ще подпомогнат изпълнението на ангажиментите на страната и района за ограничаване на негативните последици от глобалните изменения на климата, чрез намаляване на емисиите на парникови газове от транспорт в населените места. Ще се подобри управлението на градския транспорт чрез въвеждане на интелигентни системи за управление на трафика.

Специфична цел 2. Стимулиране ролята на малките градове в ЮИР за предоставяне на услуги и създаване на работни места за населението.

За ЮИР е от значение да се балансира големият контраст между Бургас и останалата територия, като се стимулират градовете, потенциални центрове на растеж и се намали до известна степен неравномерното развитие на селищната мрежа на района по отношение на големите градове.

Мрежата от малки градове, исторически наложили се като центрове с традиции в обслужването на съседните селски територии и с успешно градско развитие и градски облик, е развита равномерно на територията на района. Те имат организираща роля за околните селски райони. Населението от селата ще намира в тези градове работни места и услуги от периодичен характер в сферата на здравеопазването, образованието, културата, а също и в търговското и битовото обслужване. В Националната концепция за пространствено развитие тези градове формират четвъртото йерархично ниво на градските центрове.

Приоритет 2. Подобряване свързаността на Югоизточен район в национален и международен план.

Транспортната свързаност допринася за мобилизиране потенциала на териториите, за повишаване на икономическото развитие и за достъп до основни услуги в района. Свързаността на района в национален и международен план подобрява достъпа до пазари на стоки и услуги, осигурява движението на хората и мобилността на работната сила.

Специфична цел 1. Подобряване свързаността на ЮИР в национален и международен план и подобряване на регионалната пътна инфраструктура.

Подобряването на свързаността на района в национален и европейски план зависи пряко от усъвършенстване на мрежата на коридорите от трансевропейската транспортна мрежа TEN-T – 4, 8 и 10 и на друга транспортна инфраструктура от европейско и национално значение. Това е от особено важно значение за големите градски центрове в района от първо и второ ниво и тяхната обвързаност с европейските градове. За подобряване свързаността в национален план значение има доизграждане и подобряване на мрежата от автомагистрала и пътища I клас в района.

За постигането на по-добра свързаност между ЮИР и съседните райони от ниво 2 в страната, както и в самия район, от особено значение е подобряването на мрежата от пътища от II и III клас – доизграждане и рехабилитация. Югоизточен и Югозападен район са двата района с най-ниска гъстота на регионалните пътища в страната и с най-слабо развита регионална пътна мрежа, което увеличава времето за придвижване между населените места. Районът на Странджа е с недостатъчна пътна мрежа, в сравнение с други части на страната, като основна роля за осъществяването на пътните комуникации имат пътищата II и III клас. Същевременно за населението в региона пътните връзки от II и III клас осигуряват достъпа до общинските и областните центрове. В този аспект ще се подкрепят дейности за подобряване на транспортното обслужване на населените места, отдалечени от големите градски центрове в ЮИР, като действията за подобряване състоянието на пътната мрежа се съчетаят с подобряване на обществения транспорт.

Дейностите по тази цел предвиждат реконструкция и изграждане на общинската пътна мрежа, осигуряваща и подобряваща достъпа до местата за предоставяне на

публични услуги, до недвижими културни ценности и събития, до места за рекреация и туризъм, туристически обекти, до производствени и бизнес зони.

Специфична цел 2. Развитие на ширококолентовата инфраструктура в ЮИР.

В средно и слабо населените селски райони ниската степен на ширококолентов достъп поставя населението в неравностойно положение. За преодоляване на тези различия е целесъобразно осигуряване на ширококолентова свързаност на първо място за нуждите на държавни ведомства и обществени институции като кметства, читалища, училища и др., създаване на свободни безжични зони около обществени сгради и институции. В населените места в селските райони е целесъобразно изграждане на обществени компютърни зали, на безжични зони около тях и/ли осигуряване на интернет достъп в читалищата и др.

Приоритет 3. Подобряване качеството на живот в селските райони.

С цел противодействие на тенденциите за обезлюдяване и социален и икономически спад в селските райони, както и за намаляване на вътрешнорегионалните различия в ЮИР, е необходимо целенасочено да се стимулира развитието на селата. Дейностите, които ще се подкрепят по този приоритет, са свързани с: доизграждане и модернизирани на местната техническа инфраструктура (общински пътища и мостове, улична мрежа, водоснабдителни и канализационни системи), обновяване и благоустрояване на селата (тротоари, площи, осветление, зелени площи), предлагане на базови публични услуги, инвестиции в образователна, социална, здравна, културна и спортна инфраструктура, опазване на културното и природно наследство в населените места, развитие на туризма, подобряване на достъпа до интернет и др.

III. ОБЩА ОЦЕНКА НА ФИНАНСОВИТЕ РЕСУРСИ ЗА ПОСТИГАНЕ ЦЕЛИТЕ НА РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН

Общата оценка на необходимите ресурси не представлява финансов план, а експертна оценка на необходимите финансови ресурси за реализиране целите на Регионалния план за развитие на Югоизточен район.

Общата експертна оценка обхваща основните източници за публично финансиране на регионалното развитие:

- национално публично финансиране (републикански бюджет, общински бюджети, както и финансови ресурси от други източници – публични фондове, предприятия);
- европейски средства (от фондове на ЕС);
- средства на международни финансови институции;
- частно финансиране (частни фирми, банки, застрахователни компании, фондации, асоциации, сдружения, средства на физически лица и др.);
- други източници, определени със закон.

Публичната намеса при осъществяването на конкретни мерки и дейности (проекти) по Плана, удовлетворяваща критериите по чл. 107(1) на Договора за функциониране на Европейския Съюз, ще се осъществява при съобразяване с разпоредбите на националното и европейско законодателство в областта на държавните помощи.

Основната маса от финансови средства се формира от първите два основни източника – национално публично финансиране и средства от фондове на ЕС. Средствата от международни финансови институции, имащи предимно характер на заемни средства, и частните финансови средства, са представени в допълнение на първите два източника.

Определените индикативни стойности посочват само необходимите нива на финансиране за постигане на стратегическите цели и изпълнение на приоритетите на Плана, без да имат пряко отношение към реалното разпределение на ресурсите в областта на регионалната политика по оперативни програми и фондове, включително европейски, през следващия програмен период.

Общата оценка на необходимите ресурси за изпълнение на РПР на ЮИР е изготвена в съответствие с Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г. и отразява средствата предимно по Приоритет 3 на Националната програма за развитие: България 2020 - „Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал”. В Националната стратегия за регионално развитие сумата на финансовите ресурси е разпределена по стратегически цели/приоритети и по райони от ниво 2, като е отчетен броя на населението в съответния район и е приложен принципа на солидарност, при който повече средства са разпределени за по-изостаналите райони. Стойността на произведения БВП на глава от населението в Югоизточен район възлиза на 7625 лв. или 81,5% от средната стойност за страната (9359лв.) Следвайки използвания в ЕС критерий за подпомагане на по-слабо развитите райони, дефиниран с относителен праг от 75% от средното ниво на БВП на глава от населението, може да се приеме, че три от районите в България към момента попадат под този праг - СЗР, СЦР и ЮЦР.

Над средното за страната ниво са и Североизточен и Югозападен район. Поради това към трите относително по-развити района – ЮИР, СИР и ЮЗР, са планирани с около 10% по-малко средства в сравнение с останалите три по-слабо развити района – СЗР, СЦР и ЮЦР.

Изчисленията за финансирането от фондовете на ЕС и републиканския бюджет са направени на база нива на съфинансиране, представени в предложенията на Европейската комисия за нови регламенти на структурните инструменти на ЕС (октомври 2011 г.). Разходите, финансирани от общините, са прогнозирани на основата на данни за капиталови разходи в общинските бюджети за 2011 и 2012 г. (Източник: Министерство на финансите). Средствата от други национални публични фондове и предприятия (по примера на Фонд ФЛАГ и ПУДООС) са представени, като е използван досегашния им опит за предоставяне на средства за преки инвестиции в проекти за развитие или под формата на кредити и мостово финансиране с краткосрочен характер. Подобен подход е използван и за прогнозиране на ресурсите, които могат да бъдат предоставени по линия на международни финансови институции (ЕИБ, ЕБВР) в средносрочен до дългосрочен план, включително чрез специализирани инструменти за финансов инженеринг в рамките на ЕС по примера на JASPERS, JEREMIE, JESSICA.

Таблиците по-долу представят така изчисленото разпределение на ресурсите по стратегически цели и приоритети на РПР на ЮИР:

Таблица 33. Индикативно разпределение на необходимите ресурси по стратегически цели и приоритети на РПР на ЮИР за периода 2014-2020 г. (млн. лева)

Стратегическа цел/приоритет	БЪЛГАРИЯ	ЮИР
Стратегическа цел 1. Икономическо сближаване на ЮИР на междурегионално и вътрешнорегионално ниво посредством използване на собствения потенциал на района в условията на щадящо околната среда развитие	6 905	828
П 1. Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика и подкрепа за малкия и средния бизнес в Югоизточен район	962	115
П 2. Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творческите индустрии в Югоизточен район	615	74
П 3. Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда в Югоизточен район	5 328	639
Стратегическа цел 2. Социално сближаване и намаляване на междуобластните неравенства в ЮИР чрез инвестиции в човешките ресурси и подобряване на социалната инфраструктура	1467,5	176,1
П 1. Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални, културни услуги и развитие на спортната инфраструктура в Югоизточен район	1 008	121
П 2. Подобряване на качествените характеристики и конкурентоспособността на човешките ресурси в Югоизточен район	51,5	6,1
П 3. Укрепване на административния капацитет на местните и регионалните власти в Югоизточен район	408	49
Стратегическа цел 3. Развитие и подобряване на териториалното сближаване на ЮИР чрез използване на различните форми на териториалното сътрудничество – трансгранично, транснационално и междурегионално	572	83
П 1. Развитие на трансграничното сътрудничество и мобилизиране потенциала на периферните гранични територии в Югоизточен район	412	49
П 2. Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество в помощ на постигане на стратегическите цели за развитие на Югоизточен район	160	19
П 3. Опазване българската акватория на Черно море и развитие на морското дело и рибарството в Югоизточен район	25	15
Стратегическа цел 4. Балансирано териториално развитие на ЮИР чрез укрепване на градовете-центрове, подобряване свързаността в района и качеството на средата в населените места	7467	896

П 1. Интегрирано развитие на градовете в Югоизточен район и подобряване качеството на градската среда	3 060	367
П 2. Подобряване свързаността на Югоизточен район в национален и международен план	3 746	450
П 3. Подобряване качеството на живот в селските райони	661	79
ОБЩО СУМА ПО СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ	16 436,5	1983,1

Източник: Национална стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г.

Таблица 34. Индикативно разпределение на необходимите ресурси по стратегически цели и приоритети на РПП на ЮИР и по източници на финансиране за периода 2014-2020 г. (млн. лева)

Стратегически цели/ приоритети	Обща оценка		Обществен сектор			Частен сектор	Други финансови инструменти ¹²
	Участие на ЕС	ЕФРР	Принос на други фондове на ЕС	Национално участие			
Стратегическа цел 1. Икономическо сближаване на ЮИР на междурегионално и вътрешнорегионално ниво посредством използване на собствения потенциал на района в условията на щадящо околната среда развитие	828	649,25	306,75	342,5	165,6	13,15	0
П 1. Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика и подкрепа за малкия и средния бизнес в Югоизточен район	115	86,25	86,25	0	23	5,75	0
П 2. Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творческите индустрии в Югоизточен район	74	51,8	51,8	0	14,8	7,4	0
П 3. Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда в Югоизточен район	639	511,2	168,7	342,5 ¹³	127,8	0	0
Стратегическа цел 2. Социално сближаване и намаляване на междуобластните неравенства в ЮИР чрез инвестиции в човешките ресурси и	176,1	134,525	129,95	4,575	34,915	6,66	0

¹² Средства от ЕИБ, ЕБВР, Jessica, Jeremie, Jaspers, които се предвижда да бъдат в размер на 2-3% от всички необходими ресурси за изпълнение на Плана

¹³ Кохезионен фонд

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

<p>подобряване на социалната инфраструктура</p> <p>П 1. Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални, културни услуги и развитие на спортната инфраструктура в Югоизточен район</p> <p>П 2. Подобряване на качествените характеристики и конкурентоспособността на човешките ресурси в Югоизточен район</p> <p>П 3. Укрепване на административния капацитет на местните и регионалните власти в Югоизточен район</p>	121	90,75	90,75	0	24,2	6,05	0
	6,1	4,575	0	4,575 ¹⁴	0,915	0,61	0
	49	39,2	39,2	0	9,8	0	0
<p>Стратегическа цел 3. Развитие и подобряване на териториалното сближаване на ЮИР чрез използване на различните форми на териториалното сътрудничество – трансгранично, транснационално и междурегионално</p> <p>П 1. Развитие на трансграничното сътрудничество и мобилизиране потенциала на периферните гранични територии в Югоизточен район</p> <p>П 2. Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество в помощ на постигане на стратегическите цели за развитие на Югоизточен район</p> <p>П 3. Опазване българската акватория на Черно море и развитие на морското дело и рибарството в Югоизточен район</p>	83	63,2	51,95	11,25	15,85	3,95	0
	49	36,75	36,75	0	9,8	2,45	0
	19	15,2	15,2	0	3,8	0	0
15	11,25	0	11,25 ¹⁵	2,25	1,5	0	
<p>Стратегическа цел 4. Балансирано териториално развитие на ЮИР чрез укрепване на градовете-центрове, подобряване</p>	896	664,3	362,855	301,445	152,75	78,95	0

¹⁴ Европейски социален фонд

¹⁵ ЕФМДР

свързаността в района и качеството на средата в населените места							
П 1. Интегрирано развитие на градовете в Югоизточен район и подобряване качеството на градската среда	367	256,9	244,055	12,845 ¹⁶	73,4	36,7	0
П 2. Подобряване свързаността на Югоизточен район в национален и международен план	450	360	118,8	241,2 ¹⁷	67,5	22,5	0
П 3. Подобряване качеството на живот в селските райони	79	47,4	0	47,4 ¹⁸	11,85	19,75	0
ОБЩО СУМА ПО СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ	1983,1	1511,275	851,505	659,77	369,115	102,71	0

Източник: Национална стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г.; Проект на РПР на ЮИР 2014-2020 г.

Най-голям обем средства е предвиден за изпълнението на стратегическа цел 4 – 45,2% и на стратегическа цел 1 – 41,8%, а най-малък – за стратегическа цел 3 – 4,2%.

Таблица 35. Дялово разпределение на необходимите ресурси по стратегически цели и приоритети на РПР на ЮИР за периода 2014-2020 г. (%)

Стратегическа цел/приоритет	ЮИР	ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ
Стратегическа цел 1. Икономическо сближаване на ЮИР на междурегионално и вътрешнорегионално ниво посредством използване на собствения потенциал на района в условията на щадящо околната среда развитие	828	41,7%
П 1. Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика и подкрепа за малкия и средния бизнес в Югоизточен район	115	5,8%
П 2. Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творческите индустрии в Югоизточен район	74	3,7%
П 3. Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда в Югоизточен район	639	32,2%
Стратегическа цел 2. Социално сближаване и намаляване на междуобластните неравенства в ЮИР чрез инвестиции в човешките ресурси и подобряване на социалната инфраструктура	176,1	8,9%
П 1. Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални, културни услуги и развитие на спортната инфраструктура в Югоизточен район	121	6,1%

¹⁶ ЕЗФРСР

¹⁷ Кохезионен фонд

¹⁸ ЕЗФРСР

П 2. Подобряване на качествените характеристики и конкурентоспособността на човешките ресурси в Югоизточен район	6,1	0,3%
П 3. Укрепване на административния капацитет на местните и регионалните власти в Югоизточен район	49	2,5%
Стратегическа цел 3. Развитие и подобряване на териториалното сближаване на ЮИР чрез използване на различните форми на териториалното сътрудничество – трансгранично, транснационално и междурегионално	83	4,2%
П 1. Развитие на трансграничното сътрудничество и мобилизиране потенциала на периферните гранични територии в Югоизточен район	49	2,5%
П 2. Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество в помощ на постигане на стратегическите цели за развитие на Югоизточен район	19	1%
П 3. Опазване българската акватория на Черно море и развитие на морското дело и рибарството в Югоизточен район	15	0,7%
Стратегическа цел 4. Балансирано териториално развитие на ЮИР чрез укрепване на градовете-центрове, подобряване свързаността в района и качеството на средата в населените места	896	45,2%
П 1. Интегрирано развитие на градовете в Югоизточен район и подобряване качеството на градската среда	367	18,5%
П 2. Подобряване свързаността на Югоизточен район в национален и международен план	450	22,7%
П 3. Подобряване качеството на живот в селските райони	79	4%
ОБЩО СУМА ПО СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ	1983,1	100%

Източник: Национална стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г.; Проект на РПР на ЮИР 2014-2020 г.

При разпределението на необходимите ресурси за постигане целите на РПР на ЮИР по години за периода 2014-2020 г. е използван опита в използването на средствата по действащите оперативни програми за България, съфинансирани от фондовете на ЕС, както и добрите практики в други региони и страни при усвояването на национални и европейски средства за интегрирано развитие. Прогнозираните финансови средства за всяка от годините през визирания период са представени с натрупване, както следва:

Таблица 36. Индикативно разпределение на необходимите ресурси по стратегически цели и приоритети на РПР на ЮИР по години за периода 2014-2020 г (млн. лева)

Стратегическа цел/приоритет	година						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	5%	15%	30%	45%	60%	80%	100%

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

Стратегическа цел 1. Икономическо сближаване на ЮИР на междурегионално и вътрешнорегионално ниво посредством използване на собствения потенциал на района в условията на щадящо околната среда развитие	41,4	124,2	248,4	372,6	496,8	662,4	828
П 1. Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика и подкрепа за малкия и средния бизнес в Югоизточен район	5,75	17,25	34,5	51,75	69	92	115
П 2. Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творческите индустрии в Югоизточен район	3,7	11,1	22,2	33,3	44,4	59,2	74
П 3. Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда в Югоизточен район	31,95	95,85	191,7	287,55	383,4	511,2	639
Стратегическа цел 2. Социално сближаване и намаляване на междуобластните неравенства в ЮИР чрез инвестиции в човешките ресурси и подобряване на социалната инфраструктура	8,805	26,415	52,83	79,245	105,66	140,88	176,1
П 1. Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални, културни услуги и развитие на спортната инфраструктура в Югоизточен район	6,05	18,15	36,3	54,45	72,6	96,8	121
П 2. Подобряване на качествените характеристики и конкурентоспособността на човешките ресурси в Югоизточен район	0,305	0,915	1,83	2,745	3,66	4,88	6,1
П 3. Укрепване на административния капацитет на местните и регионалните власти в Югоизточен район	2,45	7,35	14,7	22,05	29,4	39,2	49
Стратегическа цел 3. Развитие и подобряване на териториалното сближаване на ЮИР чрез използване на различните форми на териториалното сътрудничество – трансгранично, транснационално и междурегионално	4,15	12,45	24,9	37,35	49,8	66,4	83
П 1. Развитие на трансграничното сътрудничество и мобилизиране потенциала на периферните гранични територии в Югоизточен район	2,45	7,35	14,7	22,05	29,4	39,2	49
П 2. Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество в помощ на постигане на стратегическите цели за развитие на Югоизточен район	0,95	2,85	5,7	8,55	11,4	15,2	19
П 3. Опазване българската акватория на Черно море и развитие на морското дело и рибарството в Югоизточен район	0,75	2,25	4,5	6,75	9	12	15
Стратегическа цел 4. Балансирано териториално развитие на ЮИР чрез укрепване на градовете-центрове, подобряване свързаността в района и качеството на средата в населените места	44,8	134,4	268,8	403,2	537,6	716,8	896
П 1. Интегрирано развитие на градовете в Югоизточен район и подобряване качеството на градската среда	18,35	55,05	110,1	165,15	220,2	293,6	367
П 2. Подобряване свързаността на Югоизточен район в национален и международен план	22,5	67,5	135	202,5	270	360	450
П 3. Подобряване качеството на живот в селските райони	3,95	11,85	23,7	35,55	47,4	63,2	79

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

ОБЩО СУМА ПО СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ	99,16	297,47	594,93	892,4	1189,86	1586,48	1983,1
--	--------------	---------------	---------------	--------------	----------------	----------------	---------------

Източник: Национална стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г.; Проект на РПР на ЮИР 2014-2020 г.

IV. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН И ИНДИКАТОРИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ НА ПЛАНА

Наблюдението и оценката на Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г. се извършва с оглед постигането на ефективност и ефикасност на изпълнение на Плана, както и за оптимизиране и подобряване на стратегическото планиране, програмирането, управлението и ресурсното осигуряване на регионалното развитие. Наблюдението и оценката са ключови етапи от цялостния процес на планиране, с оглед навременно предприемане на действия за преодоляване на възникващи проблеми при реализацията на Плана, при необходимост, предприемане на действия за неговата актуализация.

При разработването на Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г. е изготвена предварителна оценка на основание чл.32, ал.1 и ал.2 от ЗРР, която включва: оценка за социално-икономическото му въздействие и екологична оценка по реда на Закона за опазване на околната среда. Процедурата по ЕО на РПР на ЮИР (2014-2020г.) приключи с положително Становище № 6-2/2013 г. на МОСВ.

Съгласно Становището по Доклада в рамките на предвидените междинна и последваща оценка на РПР на ЮИР ще се изготвят Доклади по наблюдението и контрола на въздействието при прилагането на Плана, включително мерките за предотвратяване, намаляване и евентуално пълно отстраняване на предполагаемите неблагоприятни въздействия от осъществяването на плана. Изготвените доклади, които ще представляват и доклади по смисъла на чл. 30, ал. 1 от Наредбата за ЕО, ще се представят своевременно в МОСВ (дирекция „Превантивна дейност“) за одобряване, преди представянето на резултатите от междинната и последващата оценка в Регионалния съвет за развитие в Югоизточен район.

Наблюдението и контролът на въздействията върху околната среда при прилагането на РПР на ЮИР 2014-2020 г. ще се извършва въз основа на специфичните екологични индикатори за наблюдение изпълнението на плана, предвидени в таблица № 39 към т. IV на плана. При констатирани неблагоприятни последствия върху околната среда да се предложат и предприемат своевременно мерки за възможното им отстраняване.

В етапа на наблюдение и изпълнение на РПР:

Целите, елементите и механизмите на системата за наблюдение и оценка на изпълнението на регионалните планове са конкретно и подробно дефинирани в ЗРР и правилника за прилагането му. Наблюдението и оценката на РПР на ЮИР 2014-2020 г. се извършва с оглед постигането на ефективност и ефикасност на изпълнение на плана, както и за оптимизиране и подобряване на стратегическото планиране, програмирането, управлението и ресурсното осигуряване на регионалното развитие.

Предметът на наблюдение включва изпълнението на целите и приоритетите на РПР на ЮИР, съгласно определени физически и финансови индикатори, организацията и методите на изпълнение, прилагани от органите за управление, както и мерките за осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на РПР на ЮИР.

За постигане целите на наблюдението се изгражда система за наблюдение, която обхваща:

- Източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информация;
- Система от индикатори за наблюдение;
- Органите за наблюдение, организацията и методите на тяхната работа;
- Система на докладване и осигуряване на информация и публичност.

Наблюдението на изпълнението на РПР на ЮИР се извършва въз основа на данни на Евростат, НСИ, както и на данни от други официални регионални и местни източници на информация, например: ИАОС, Агенцията за устойчиво енергийно развитие, Агенция по заетостта, структурите на РИОСВ и РИОКОЗ по райони, както и информация от Информационната система за управление и наблюдение (ИСУН), от областни стратегии за развитие и общински планове за развитие на области и общини от Югоизточния район, годишни доклади за изпълнението на Оперативните програми.

Индикаторите за наблюдение на РПР на ЮИР отчитат степента на постигане на целите и приоритетите, определени в регионалния план, въз основа на данните за физическото и финансовото им изпълнение.

Орган за наблюдение на РПР на ЮИР е Регионалният съвет за развитие. В процеса на наблюдение, РСР на ЮИР осигурява участието на органите на централната и местната власт, други организации, на физически и юридически лица при спазване на принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

За наблюдението на изпълнението на РПР на ЮИР се разработва Годишен доклад, съгласно чл.21 и чл.86, ал.1 от ППЗРР, който обхваща една календарна година от периода на действие на Плана и осигурява информация за изготвяне на междинната и последващата оценка на РПР. Срокът за разработване и внасяне на годишния доклад, за обсъждане и одобряване от регионалния съвет за развитие е 30 юни на всяка следваща година, съгласно чл.86, ал.3 от ППЗРР. Годишните доклади се разработват от териториалното звено на МРР в ЮИР и се обсъждат и одобряват от Регионалния съвет за развитие на ЮИР. Докладите се публикуват на интернет страницата на МРР.

Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на Регионалния план за развитие съдържа информация за:

1. общите условия за изпълнение на Регионалния план за развитие и в частност промените в социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво;
2. постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на Регионалния план за развитие въз основа на индикаторите за наблюдение;
3. действията, предприети от Регионалния съвет за развитие с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на Регионалния план за развитие;
4. заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението.

По решение на РСР или по искане на министъра на регионалното развитие могат да се изготвят и доклади за отделен случай или период, както и по определена тема или специфичен проблем.

С оглед необходимостта от фокусиране на стратегическата рамка за развитие на района с тематичните области на интервенции по ОП за програмен период 2014-2020 г.,

препоръчително е първият годишен доклад за наблюдение изпълнението на РПР на ЮИР за периода 2014-2020 г. да извърши съпоставка с приетите и одобрени оперативни програми от ЕК.

Министерският съвет приема средносрочната бюджетна прогноза за тригодишен период. В тази връзка посочените размери на средствата от ЕС и националното участие могат значително да се различават от тези, които ще бъдат в одобрените програми и съответно по параметрите на Закона за държавния бюджет за съответната година.

При установено несъответствие между възприетата стратегия в РПР на ЮИР и ОП, следва да бъдат предприети необходимите действия за актуализация, с оглед постигане на ефективност и ефикасност при изпълнение на целите на регионалната политика и усвояване на средствата от структурните инвестиционни фондове на ЕС.

В процеса на изпълнение на РПР основните инструменти за осигуряване на информация и публичност са междинната и последващата оценка. Изготвянето им се организира от министъра на регионалното развитие. Те се обсъждат в Регионалния съвет за развитие на ЮИР и се одобряват от Министерския съвет. Резултатите от оценките се публикуват на интернет страницата на МРР.

Съгласно чл.33 ал.1 и ал.2 от ЗРР, Междинната оценка се извършва не по-късно от 4 години от началото на периода на действие на РПР (до края на 2017 г.) и включва:

1. оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
2. оценка на степента на постигане на съответните цели;
3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. изводи и препоръки за актуализация.

На база на междинната оценка е възможно да се инициира актуализация на РПР, за да се направят необходимите корекции в документа и да се предприемат мерки, за да се осигури реализиране на заложените цели и приоритети, като се отговори на актуалните нужди на района.

Последващата оценка, съгласно чл.34 ал.1 и ал.2 от ЗРР се извършва не по-късно от една година (до края на 2021 г.) след изтичане на периода на действие на Регионалния план за развитие и дава представа за степента на цялостното изпълнение на Плана. Целта на този вид оценка е да се види доколко заложените цели и приоритети са изпълнени и доколко предприетите мерки в резултат на междинната оценка са достигнали очакваното развитие. На база на тази оценка могат да се направят основни изводи и констатации за всеки от етапите на регионалното развитие в района.

Последващата оценка включва:

1. оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
2. оценка на общото въздействие;
3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Резултатите от последващата оценка се вземат предвид при разработването на Плана за следващия период на планиране.

През периода на действие на РПР могат да се извършват допълнителни тематични оценки и оценки за специфични случаи по преценка на органите за управление на регионалното развитие.

Законодателството за регионално развитие предвижда възможност за актуализиране на РПР, съгл.чл19, ал.1 от ППЗРР в следните случаи:

1. При актуализация на НСРР;
2. При съществени промени в икономическите и социалните условия в района;
3. В резултат на промени в свързаното законодателство или в законодателството на ЕС;
4. На основата на резултатите от междинната или последващата оценка.

В случай, че РПР се актуализира, изработването и приемането на актуализирания документ се извършва по реда за разработване и приемане на Регионалния план за развитие.

С оглед необходимостта от фокусиране на стратегическата рамка за развитие на района с тематичните области на интервенции по ОП за програмен период 2014-2020 г., препоръчително е първият годишен доклад за наблюдение изпълнението на РПР на ЮИР за периода 2014-2020 г. да извърши съпоставка с приетите и одобрени оперативни програми от ЕК .

При установено несъответствие между възприетата стратегия в РПР на ЮИР и ОП, следва да бъдат предприети необходимите действия за актуализация, с оглед постигане на ефективност и ефикасност при изпълнение на целите на регионалната политика и усвояване на средствата от структурните инвестиционни фондове на ЕС.

Предметът на наблюдение включва изпълнението на целите и приоритетите на РПР на ЮИР, съгласно определени физически и финансови индикатори, организацията и методите на изпълнение, прилагани от органите за управление, както и мерките за осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на РПР на ЮИР.

За преценка на качеството и степента на изпълнение на целите и приоритетите на Регионалния план за развитие на Югоизточен район, както и на реалното въздействие и напредък по отношение цялостното социално-икономическото развитие на района, предлагаме *система от критерии* за оценка на изпълнението на Регионалния план. Те могат да бъдат дефинирани в следните направления:

- Състояние и позитивни промени в социално-икономическия профил на ЮИР спрямо останалите райони от ниво 2 в страната и спрямо общото състояние на районите в Европейския съюз;
- Мобилизиране на конкурентните предимства на района и ефективно използване на собствените потенциали за развитие;
- Сътрудничество на трансгранично, транснационално, междурегионално и междубщинско ниво за постигане на териториално сближаване;
- Укрепване на мрежата от градове-центрове, подобряване свързаността вътре района и с останалите райони от ниво 2 в страната; подобряване качеството на средата в населените места за постигане на балансирано териториално развитие;
- Намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на социално-икономическо развитие;
- Съответствие на определените цели и приоритети в Плана на нуждите и потенциала на района;

- Съответствие на целите и приоритетите на РПР на ЮИР на целите и приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2012-2022 г.;
- Съответствие на целите и приоритетите на РПР на ЮИР на политиката за регионално развитие в ЕС за периода 2014-2020 г.;
- Релевантност и съответствие на Плана с евентуални промени в законодателната, стратегическата и социално-икономическата рамка;
- Политическа ангажираност на различните нива с прилагане на политиката за устойчиво интегрирано развитие на ЮИР;
- Въздействие на Плана за постигане на стратегическите цели и формулираната желана визия; устойчивост на резултатите;
- Капацитет на институциите и партньорите за прилагане на политиката за регионално развитие в района; координация и взаимодействие на между централните и регионалните органи на изпълнителната власт, регионалните съвети за развитие, местната власт, физически и юридически лица за изпълнението на Плана;
- Оценка за ефективността на действията на компетентните органи във връзка с изпълнението на РПР на ЮИР;
- Адекватност на формулираните индикатори за оценка на изпълнението на целите и приоритетите на Плана;
- Използвани финансови ресурси за постигане на целите и приоритетите на РПР на ЮИР;
- Интегриране на глобалните екологични цели в процеса на планиране на развитието на ЮИР;
- Изготвяне на ежегодни доклади за наблюдение изпълнението на РПР на ЮИР;
- Предприети на мерки за повишаване ефективността на процеса на прилагане на Регионалния план; подобряване на неговата структура и стратегия и при необходимост неговата актуализация.

В допълнение, към системата от критерии за оценка на Регионалния план за развитие на ЮИР са формулирани индикатори за наблюдение на Плана, които също имат за цел да отчетат степента на постигане на целите и приоритетите, но въз основа на количествени данни. Използвани се статистически данни от Националния статистически институт, Евростат, както и от други официални регионални и местни източници на информация (Изпълнителната агенция по околна среда, Агенцията за устойчиво енергийно развитие, Агенция по заетостта, структурите на РИОСВ и РИОКОЗ в района, както и информация от Информационната система за управление и наблюдение, от Областни стратегии за развитие и Общински планове за развитие на области и общини от Югоизточния район, от Годишните доклади за наблюдение изпълнението на РПР на ЮИР, от междинната оценка за изпълнението на РПР на ЮИР, от годишни доклади за изпълнението на Оперативните програми и др.) Прогнозните стойности на индикаторите се базират на експертна оценка, като са използвани различни статистически методи (методи за приближения и интерполации).

За наблюдение и оценка на изпълнението на отделните приоритети на Регионалния план за развитие на Югоизточен район се използват **основни и специфични индикатори**.

Основните индикатори за наблюдение включват основни макроикономически индикатори и индикаторите на Стратегия „Европа 2020“. За определянето им, Регионалният план се позовава на вече определени в документи от по-високо ниво изходни и целеви стойности (НСРР 2012-2022 г., Национална програма за реформи на Република България 2012-2015 г. и др.) Специфичните индикатори за наблюдение са дефинирани за всеки приоритет на Плана. Всички индикатори са разработени въз основа на следните критерии:

- Обоснованост (целесъобразност) - да съответстват на целите и приоритети;
- Информационно осигуряване - да са информационно осигурени, т.е. при изпълнение на плана да е налице постоянен източник на статистическа информация за Югоизточния район;
- Възможност за представянето им в количествено изражение;
- Простота (разбираемост) - да са лесни за формулиране, разбиране и агрегиране;
- Информативност (аналитичност) - да носят достатъчно информация за извеждане на изводи и вземане на решения;
- Независимост - индикаторите от едно и също ниво да са независими един от друг;
- Да подлежат на йерархична обвързаност с комплексни индикатори от по-високо ниво.

Таблица 37. Ключови индикатори за наблюдение изпълнението на Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г.

ИНДИКАТОРИ КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ	Стойности			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
	Изходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
БВП на човек от населението – лв.	7 625 (2010 г.)	10 600	13 500	Ежегодно	НСИ
Дял на БВП на човек от населението от средната стойност на ЕС 27 - %	36 (2009г.)	50	64	Ежегодно	Евростат
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години - %	11.6% (2011 г.)	7.0	5	Ежегодно	НСИ
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години - %	49.9 (2011 г.)	52,1	57	Ежегодно	НСИ
Общ доход на лице от домакинство - лв.	3 643 (2010 г.)	4 100	5 050	Ежегодно	НСИ

Таблица 38. Индикатори по целите на Стратегия „Европа 2020“ на ЕС

	ИНДИКАТОРИ ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЯТА „ЕВРОПА 2020“	Стойности			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
		Изходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
1	Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 навършени години - %	62.9 (2011г.)	66	75.0	Ежегодно	НСИ Евростат
	-Коефициент на заетост на населението на възраст 55-64 г.	43.2 (2011 г.)	45.5	49	Ежегодно	Евростат
2	Инвестиции в научноизследователска и развойна дейност - % от БВП	0.18 (2009г.)	0.8	1.5	Ежегодно	НСИ

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

Цели „20/20/20” по отношение на климата/ енергията:						
3	- дял на ВЕИ в брутното крайното енергийно потребление	13.8 (2011 г. – за България)	12,4	16	Ежегодно	МИЕ и НСИ
	- повишаване на енергийната ефективност- %			25	Ежегодно	НСИ, АУЕР
	- намаляване на енергийната интензивност на БВП- %			49	Ежегодно	НСИ
4	Дял на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.) - %	19.4 (2011г.)	16	14	Ежегодно	НСИ
	Дял на 30-34 годишните със завършено висше образование - %	24.3 (2011г.)	26	32	Ежегодно	НСИ
5	Население в риск от бедност или социално изключване – хил. души	590,8 (2010г.)	569.5	535,9	Ежегодно	НСИ

Таблица 39. Специфични индикатори за наблюдение изпълнението на Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г.

ИНДИКАТОРИ		Стойности			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
СПЕЦИФИЧНИ ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ		Исходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
Стратегическа цел 1: „Икономическо сближаване на ЮИР на междурегионално и вътрешнорегионално ниво посредством използване на собствения потенциал на района в условията на щадящо околната среда развитие“						
Приоритет 1. Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика и подкрепа за малкия и средния бизнес в Югоизточен район.						
1	Приходи от дейността на МСП, в млн. лв.	17 265 (2010 г.)	23 600	30 000	Ежегодно	НСИ
2	Относителен дял на заетите лица в МСП спрямо общия им брой в страната, в %	13.20 (2010 г.)	13.10	13.00	Ежегодно	НСИ
3	Нарастване на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия, в %	n/a	15	30	Ежегодно	НСИ, БНБ
4	Изградени и/ли обновени технопаркове, бизнесинкубатори и индустриални зони, в бр.	n/a	2	5	Ежегодно	МИЕ, ИСУН
5	Персонал, зает с НИРД, в бр.	1 402 (2010 г.)	1 650	1 900	Ежегодно	НСИ, Евростат
6	Количество продадена електроенергия от ВЕИ, в GWh	160 (2010г.)	320	480	Ежегодно	АУЕР, НСИ, Евростат

Приоритет 2. Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творческите индустрии в Югоизточен район.						
1	Реализирани приходи от нощувки в средствата за подслон и местата за настаняване, в млн. лв.	266 (2011 г.)	279	293	Ежегодно	НСИ
2	Създадени/подобри туристически атракции, в бр.	n/a	5	10	Ежегодно	МИЕ, МРР, Общини, ИСУН
3	Създадени туристически дестинации на база културно-историческо наследство, в бр.	n/a	4	8	Ежегодно	МИЕ, МК, Общини, ИСУН
4	Създадени и/ли подновени/ремонтирани средства за подслон, в %	n/a	7	15	Ежегодно	МИЕ, Общини, ИСУН
5	Увеличаване броя на заетите в сектора на туризма, в %	n/a	18	25	Ежегодно	Агенция по заетостта
6	Брой заети в туризма и ресторантьорство	n/a	14	20	Ежегодно	Агенция по заетостта
7	Нарастване на реализираните приходи от посещения на музеи	n/a	7	10	Ежегодно	Общински админи страции, МК
Приоритет 3. Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда в Югоизточен район.						
1	Относителен дял на населението, обслужвано от СПСОВ, в %	39 (2010 г.)	52	65	Ежегодно	НСИ
2	Разширена и реконструирана ВиК мрежа, в км	n/a	200	460	Ежегодно	НСИ, МОСВ, В и К, ИСУН
3	Загуби при пренос на питейна вода от постъпилата във водопроводната мрежа, в %	68 (2010 г.)	55	42	Ежегодно	НСИ
4	Население, обслужвано от организирана система за сметосъбиране, в %	97 (2010 г.)	98.5	100	Ежегодно	НСИ

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

5	Изградени системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, активиране на свлачищни райони, в бр.	1	2	3	Ежегодно	НСИ, МВР
Стратегическа цел 2: „Социално сближаване и намаляване на междуобластните неравенства в ЮИР чрез инвестиции в човешките ресурси и подобряване на социалната инфраструктура.“						
Приоритет 1. Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални, културни услуги и развитие на спортната инфраструктура в Югоизточен район.						
1	Реконструирани училища по изкуства и култура, в бр.	n/a	2	5	Ежегодно	МРР, МК, Общини, ИСУН
2	Модернизирани и реконструирани сгради и обекти на културата, в бр.	n/a	10	18	Ежегодно	МРР, МК, Общини, ИСУН
3	Рехабилитирани здравни и социални заведения, в бр.	n/a	4	8	Ежегодно	МРР, МОСВ, Общини, ИСУН
4	Реконструирани училища и детски градини, в бр.	n/a	25	45	Ежегодно	МРР, МОМН, Общини, ИСУН
5	Брой изградени и реконструирани обекти на инфраструктурата за професионален спорт и спорт в свободното време, в бр.	n/a	2	4	Ежегодно	МРР, МФВС, Общини, ИСУН
6	Дял на лицата, облагодетелствани от предоставяне на социални услуги в домашна среда, в %	n/a	8	15	Ежегодно	МРР, МОМН, Общини
7	Дял на децата и учениците, облагодетелствани от подобрена образователна инфраструктура, в %	n/a	20	40	Ежегодно	МРР, МОМН, Общини
8	Дял на децата и младежите, активно ангажирани със спорт, в %	n/a	20	40	Ежегодно	МРР, МФВС, Общини
Приоритет 2. Подобряване на качествените характеристики и конкурентоспособността на човешките ресурси в Югоизточен район.						
1	Процент от населението на възраст 25-64 г., участващо в образование и обучение, в %	n/a	8	15	Ежегодно	НСИ, Агенция по заетостта
2	Дял на безработните, преминали курсове на преквалификация, в %	n/a	18	35	Ежегодно	Агенция по заетостта

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

3	Увеличение на средния доход на домакинство, в %	n/a	16	30	Ежегодно	НСИ
Приоритет 3. Укрепване на административния капацитет на местните и регионалните власти в Югоизточен район.						
1	Проведени семинари, обучения и информационни кампании по проблемите на регионалното развитие, в бр.	n/a	1	2	Ежегодно	ИПА, МРР
2	Служители, преминали обучение за развитие на уменията за управление на проекти, финансов контрол и прилагане на интегрирани системи за развитие, в бр.	22 (2010 г.)	24	28	Ежегодно	ИПА
Стратегическа цел 3: „Развитие и подобряване на териториалното сближаване на ЮИР чрез използване на различните форми на териториалното сътрудничество – трансгранично, транснационално и междурегионално.“						
Приоритет 1. Развитие на трансграничното сътрудничество и мобилизиране потенциала на периферните гранични територии в Югоизточен район.						
1	Проекти / инициативи за трансгранично сътрудничество сключени договори в бр.	48 (2011 г.)	50	55	Ежегодно	МРР, ГД УТС
2	Интегрирани стратегически планови документи за управление и развитие на граничните територии, в бр.	n/a	n/a	1	Ежегодно	МРР, Областни администрации общински администрации
Приоритет 2. Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество в помощ на постигане на стратегическите цели за развитие на Югоизточен район..						
1	Реализирани проекти за разширяване на сътрудничеството и насърчаване на икономическия, социалния и културния обмен между регионите на България и Европа, в бр.	n/a	12	24	Ежегодно	МРР, Областни и общински администрации
Приоритет 3. Опазване българската акватория на Черно море и развитие на морското дело и рибарството в Югоизточен район.						
1	Реализирани проекти за намаляване на негативното въздействие от риболова върху крайбрежните територии, в бр.	n/a	5	9	Ежегодно	ИСУН, Областни и общински администрации Институт по океанология
2	Реализирани проекти за морско планиране, морски проучвания и морски надзор върху замърсяванията, в бр.	n/a	3	5	Ежегодно	ИСУН, Областни и общински администрации Институт по океанология
Стратегическа цел 4: „Балансирано териториално развитие на ЮИР чрез укрепване на градовете-центрове, подобряване свързаността в района и качеството на средата в населените места.“						
Приоритет 1. Интегрирано развитие на градовете в Югоизточен район и подобряване качеството на градската среда.						
1	Население, живеещо на територия с реализирани	n/a	500 000	551 620	Ежегодно	МРР, ГД ПРР

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

	планове за интегрирано градско развитие, в бр.					
2	Създадени/обновени градски зелени площи, в % от зелените площи	n/a	12	20	Ежегодно	МРР, ИСУН
3	Дял на населението с подобрена транспортна и комуникационна свързаност в агломерационните ареали на големите градове – в %	n/a	30	40	Ежегодно	МРР, ИСУН
4	Намаление на енергийното потребление в обществени сгради – в %	n/a	20	33	Ежегодно	МИЕ, АУЕР
Приоритет 2. Подобряване свързаността на Югоизточен район в национален и международен план.						
1	Дължина на АМ и РПМ I клас, в км	684 (2011 г.)	750	821	ежегодно	НСИ, АПИ
2	Население с подобрен транспортен достъп, в %	n/a	18	25	ежегодно	АПИ, ИСУН, Общини
3	Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа, в км	n/a	280	500	ежегодно	НСИ, АПИ
4	Обща дължина на реконструирана/ рехабилитирана/ изградена пътна транспортна инфраструктура от II и III клас на РПМ, в %	n/a	20	35	ежегодно	НСИ, АПИ
5	Обща дължина на реконструирани или подобрени ж.п. линии, в %	n/a	15	25	ежегодно	НСИ, НКЖИ
6	Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, вкл. и широколентова връзка от общото за страната, в %	24 (2011 г.)	50	75	ежегодно	НСИ, Евростат
Приоритет 3. Подобряване качеството на живот в селските райони.						
1	Проекти за подобряване качеството на средата и живота в селските райони, в бр.	n/a	60	100	ежегодно	МЗХ
2	Нарастване на инвестициите в селскостопански райони, в %	n/a	15	25	ежегодно	МЗХ
3	Дял на населението, живеещо в села, което е обхванато от интегрирани мерки за подобряване на селищната среда и услугите, в %	n/a	15	25	ежегодно	МЗХ, МРБ

V. ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

Съгласно Закона за регионалното развитие, един от основните принципи, на които се основава провеждането на държавната политика за регионално развитие, е принципът на партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на

планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката. Разработването и използването на механизъм за прилагане на принципа за партньорство и осигуряване на информация и публичност по отношение на Регионалния план за развитие на Югоизточен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г. има решаващо значение за постигането на целите и приоритетите на плана.

Прилагането на принципа на партньорство включва информиране за Регионалния план на всички заинтересовани страни, възможност за изразяване на мнения и представяне на предложения чрез формални и неформални работни срещи, осъществяване на широко консултиране чрез организиране на публични дискусии, в т.ч. и чрез интернет, участие във формални структури за планиране и мониторинг със състав, основан на принципа на партньорството - власти на различните равнища, социални и икономически партньори, гражданско общество.

Изграждането на ефективни партньорства в процеса на планиране и изпълнение на Плана ще даде възможност да се реализира по-голяма икономическа целесъобразност и да се укрепи потенциала за разкриване на нови пътища към привличането на средства. Партньорството ще допринесе за доизграждане на връзки между различните местни субекти с влияние върху регионалното развитие в рамка за осигуряване на устойчиво и балансирано регионално развитие. Изграждането на публично-частни партньорства при реализацията на отделни мерки в РПР ще осигури по-добро изпълнение на плана.

За прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност на РПР на ЮИР задължения и задачи изпълняват различни институции.

Действията на централната администрация на изпълнителната власт са насочени главно към постигане на хоризонтална координация на административните структури: министерства, съвети, агенции и др. ведомства, които имат роля при изпълнението на целите и приоритетите на РПР на ЮИР.

Министерският съвет:

- Приема Регионалния план по предложение на министъра на регионалното развитие;
- Одобрява доклади относно резултатите от междинната и окончателната оценка за изпълнението на Плана.

Министерството на регионалното развитие:

- Организира и контролира процеса на изработването на РПР, като изготвя методически указания на органите, участващи в разработването и прилагането на РПР на ЮИР;
- Осигурява информация и публичност на процеса по разработване, приемане, наблюдение и оценка на РПР на ЮИР – Регионалният план, както и Годишните доклади за наблюдение на изпълнението му, междинната и последващата оценка на Плана са официална обществена информация и законодателството предвижда публикуването им на интернет страницата на МРР;
- Осъществява координация и взаимодействие с Регионалния съвет за развитие на ЮИР и с Областните съвети за развитие на четирите области от района за изпълнението на РПР;
- Следи за съответствието на целите и приоритетите на РПР с тези на НСРР;
- Провежда политика за интегрирано развитие на районите в България.

Министерството на финансите осигурява средствата за дейността на Регионалния съвет за развитие по бюджетите на областните администрации към областните управители, които председателстват РСР през съответната година - въз основа на Годишна индикативна програма за дейността на РСР, която се изготвя ежегодно и се одобрява от РСР.

Структурите от централната администрация на изпълнителната власт – министерствата – участват за изпълнение на целите на РПР в съответната област по компетентност.

Областните и общинските администрации и териториалните звена на централната изпълнителна власт са ключови участници в процеса на наблюдение, изпълнение и оценка на РПР. Те подпомагат провеждането на регионалната политика на територията на района, като разработват стратегически планови документи за съответните нива. Участват в състава на органите, създадени със ЗРР за целите на управлението и наблюдението на регионалното развитие – Регионални съвети за развитие и Областни съвети за развитие.

Регионалният съвет за развитие на ЮИР е орган за провеждане на държавната политика за регионално развитие в района. РСР:

- Осигурява широко и ефективно участие на всички партньори;
- Обсъжда проекта на РПР на ЮИР и предварителната му оценка;
- Одобрява проекта на Регионалния план и изпълнява функциите на орган за наблюдението му;
- Обсъжда и одобрява Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на ЮИР;
- Обсъжда междинната и последващата оценка за изпълнение на Плана;
- Обсъжда и предлага инициативи и схеми за ресурсно осигуряване изпълнението на Регионалния план за развитие по предложение на членовете на Съвета;
- Осъществява взаимодействие с Областните съвети за развитие на района във връзка с изпълнение на Плана.

Регионалният координационен комитет осигурява ефективна и ефикасна координация и взаимодействие при изпълнение на операциите по оперативните програми, съфинансирани от фондовете на ЕС на територията на Югоизточен район. Представителите на управляващите органи, членове на РКК, осигуряват информация в рамките на компетенциите си за напредъка на оперативните програми на територията на ЮИР, с което се подпомага процеса на наблюдение изпълнението на РПР на ЮИР.

Териториалното звено на МРР в ЮИР:

- Участва в разработването на Регионалния план за развитие на ЮИР;
- Осъществява координация и взаимодействие с централните и териториалните структури на изпълнителната власт за изпълнение на РПР на ЮИР;
- Участва в изготвянето на Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на ЮИР.

Областният управител:

- Председателства Регионалния съвет за развитие и Регионалния координационен комитет към Съвета;
- Осигурява информация и публичност на решенията на Регионалния съвет за развитие на района и на изпълнението на Регионалния план за развитие;

➤ Оказва съдействие при изпълнението, наблюдението и оценката на РПР на ЮИР.
Областната администрация участва в реализирането на целите и приоритетите на РПР, като:

- Организира изработването и изпълнението на Областната стратегия за развитие;
- Осигурява информация за изпълнението и оценката на Областната стратегия за развитие;
- Участва във формирането на регионални и местни партньорства при подготовката, финансирането и изпълнението на проекти, реализиращи Регионалния план за развитие.

Общинската администрация участва в реализирането на целите и приоритетите на РПР като:

- Участва в изработването и изпълнението на Общинските планове за развитие;
- Мобилизира местните финансови, човешки и организационни ресурси, включително на частния и неправителствения сектор за изпълнение на мерките от приетите планове и програми за развитие и прилагане на местните инициативи;
- Осигурява информация и публичност на действията за местно развитие;
- Усвоява средства от фондовете на ЕС като конкретен изпълнител на проекти или като бенефициент.

Социално-икономическите партньори са национално представените организации на работодателите и национално представените организации на работниците и служителите (НСОРБ, синдикални организации, браншови камари и организации) и са основен партньор на централната и териториалната администрация на изпълнителната власт в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика и съответно на разработване, изпълнение, наблюдение и оценка на РПР. Социално-икономическите партньори:

- Подпомагат реализацията на РПР на ЮИР като усвояват средства от фондовете на ЕС, явяват се бенефициент на политиките и действията, свързани с регионалното развитие;
- Участват в реализирането на партньорства на местно и регионално ниво за изпълнението на РПР.

Участието на неправителствени организации, широката общественост и гражданство е фактор за успешната реализация на РПР на ЮИР. Могат да участват в реализирането на партньорства на местно и регионално ниво и да подпомагат с информационни, образователни, посреднически и други средства реализацията на Регионалния план.

Националният статистически институт осигурява информацията, необходима за провеждане на наблюдението и оценката на изпълнението на РПР на ЮИР.

Механизмите за прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност са различни в различните етапи.

В етапа на разработване на Регионалния план за развитие:

Съгласно законодателството за регионално развитие, проектът на РПР на ЮИР за периода 2014-2020 г. е обсъден и одобрен два пъти от Регионалния съвет за развитие на

Югоизточен район. Като орган изграден на принципа на партньорство, в състава на РСР на ЮИР са включени:

- представители на централната изпълнителна власт на ниво заместник-министри от: Министерство на регионалното развитие; Министерство на финансите; Министерство на околната среда и водите; Министерство на земеделието и храните; Министерство на труда и социалната политика; Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията; Министерство на икономиката, енергетиката и туризма, Министерство на вътрешните работи;

- областните управители на областите, попадащи в обхвата на ЮИР – Област Бургас, Сливен, Стара Загора и Ямбол;

- представители на общините от всяка област, включена в обхвата на ЮИР на ниво кмет и/или общински съветник (съгласно ЗРР броят им се определя според броя на населението на съответната област);

- представители на представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище - ключови партньори в процеса на подготовка, съгласуване и наблюдение на изпълнението на РПР на ЮИР са Националното сдружение на общините в Република България, Българската търговско-промишлена палата, Българската стопанска камара, Конфедерация на труда „Подкрепа”, Конфедерация на независимите синдикати в България, Асоциация на индустриалния капитал в България, Конфедерация на работодателите и индустриалците в България.

ЗРР предвижда на заседанията на РСР със съвещателни функции да участват физически лица и представители на юридически лица, които имат отношение към регионалното развитие.

Предвидената в Закона за регионално развитие възможността за създаване на специализирани комисии към РСР на ЮИР в областта на публичната инфраструктура, конкурентоспособността, развитието на човешките ресурси и опазването и подобряването на околната среда, допълнително би мобилизирала експертния потенциал на по-широк кръг партньори за консултиране и наблюдение на изпълнението на проекта на актуализиран РПР на ЮИР.

Обсъждането и одобряването на проекта на Регионалния план за развитие на ЮИР, и наблюдението на неговото изпълнение от един толкова широк кръг от заинтересовани страни в рамките на РСР, е основна мярка за осигуряване и спазване на принципа на партньорство и публичност.

Получените в хода на проведените обществени консултации, предложения и мнения на представителите на заинтересованите страни, гражданските сдружения съдействат за подобряване качеството на документа и обогатяване на предвидените дейности за постигане целите на РПР на ЮИР 2014-2020 г. Справката за отразяване изразените в хода на обществените консултации мнения и за резултатите от анкетното проучване са представени в приложение към плана.

Участието на партньорите на всички нива на подготовка, обсъждане и контрол на изпълнението гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на Регионалния план. Чрез тях той се обогатява както с друга гледна точка, освен тази на изпълнителната, регионална и местна власт, така и с инструментите на гражданското

общество, които се основават на прякото участие на гражданите и техните организации в управлението и процеса на вземане на решения.

На дванадесето и четинадесето заседание на РСР на ЮИР, Регионалният план за развитие на ЮИР е обсъден с широк кръг заинтересовани страни в присъствие на консултанти. Получените в процеса на консултации аргументирани предложения, бележки и становища от членовете на Регионалния съвет за развитие и другите партньори са отразени в съдържанието на РПР на ЮИР (2014-2020 г.) преди неговото внасяне за приемане от Министерския съвет.

Контролът върху процеса на разработване на РПР на ЮИР се осъществява от министъра на регионалното развитие. Министерският съвет приема РПР по предложение на министъра на регионалното развитие. Решението на Министерския съвет добива публичност чрез обнародване в „Държавен вестник” и публикуване на РПР на страницата на МРР в интернет.

РПР на ЮИР за периода 2014-2020 г., както и документите, свързани с действията на съответните органи по неговото актуализиране, изпълнение, наблюдение и оценка, са официална обществена информация и законодателството (чл.18 ал.4 от ППЗРР) предвижда публикуването му на интернет страницата на МРР.

За процеса на реализация на РПР на ЮИР ще бъде разработена комуникационна стратегия на плана, която да гарантира широко публично участие, както за постигане на неговите цели, така и за евентуалната им актуализация. Ще се търсят форми за насърчаване на участието на широката общественост, общинските администрации и икономическите субекти, като изключителна приоритетност ще бъде поставена върху реализацията на смесени инициативи, като Местни инициативни групи и ПЧП. В процеса на работа ще бъдат осигурени обвързаност и ефект върху хоризонталните политики на ЕС и ще се прилагат принципите на устойчивото развитие, партньорството, публичността, прозрачността, равните възможности, липса на дискриминация и стимулиране на иновативни подходи и решения.

Действия за осигуряване на публичност и прозрачност в процеса на изпълнение, наблюдение и оценка на РПР на ЮИР 2014-2020 г.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.											
Междинна оценка			X								
Последваща оценка											X
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		
<i>АДИ на РПР на ЮИР 2011-2013 г.</i>											
Годишен	X	X									

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода (2014 – 2020г.)

доклад												
Последваща оценка		X										
<i>РПР на ЮИР 2014-2020 г.</i>												
Предварителна оценка	X											
Приемане от МС	X											
Годишен доклад			X	X	X	X	X	X	X	X		
Междинна оценка					X							
Последваща оценка										X		
<i>Областни стратегии за развитие 2014-2020 г.</i>												
Разработване и приемане от Областните съвети за развитие	X											
Междинна оценка					X							
Последваща оценка										X		
<i>Общински планове за развитие 2014-2020 г.</i>												
Разработване и приемане от Общинските съвети	X											
Предварителна оценка	X											
Годишен доклад			X	X	X	X	X	X	X	X		
Междинна оценка					X							
Последваща оценка										X		

- времеви обхват на действие на АДИ на РПР на ЮИР 2011-2013 г.

- времеви обхват на действие на РПР на ЮИР 2014-2020 г.

VI. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРЕДВАРИТЕЛНАТА ОЦЕНКА

Съгласно законодателството за регионално развитие Регионалните планове за развитие подлежат на предварителна оценка, която включва оценка на социално-икономическото въздействие и екологична оценка. Предварителната оценка на РПР на ЮИР е извършена паралелно с разработването на Плана с цел подпомагане процеса на изготвяне с независимо мнение и препоръки за подобряване на неговото качество.

Социално-икономическото въздействие на РПР на ЮИР е оценено в следните няколко аспекта:

- Направен е анализ на резултатите от извършената предварителна и междинна оценка на РПР на ЮИР за периода 2007-2013 г.;
- Оценен е обхвата и фокуса на анализа на актуалните тенденции и процеси, проблеми и потенциали на икономическото, социалното, инфраструктурното и екологичното развитие на ЮИР, включително и по отношение на състоянието и потенциала за териториално сътрудничество на областите в района в контекста на кохезионната политика на ЕС;
- Анализирани са степента на интегриране на глобалните цели за опазване и възстановяване на околната среда и включването на проблемите, свързани с адаптирането на ЮИР към изменението на климата;
- Направена е оценка на съответствието и обвързаността на SWOT-анализа на ЮИР със социално-икономическия анализ и с дефинираните цели и приоритети за развитие на района;
- Оценена е реалистичността и приложимостта на визията, целите и приоритетите за развитие на ЮИР за периода 2014-2020 г., интегрираността и взаимодействието между отделните приоритети и стратегически цели, както и тяхното съответствие и обвързаност с релевантните стратегически документи на национално и европейско ниво;
- Направена е преценка на обема и ефективността на предвидените финансови ресурси за постигането на целите на РПР на ЮИР за периода 2014-2020 г. и обосноваването на разпределението им спрямо заложените цели и приоритети;
- Анализирани са уместността, яснотата и броя на индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на РПР на ЮИР за периода до 2020 г., включително по отношение на информационното им осигуряване;
- Извършена е оценка на описаните действия и механизми за наблюдение, оценка и актуализация на РПР, включване на партньорите в процеса на неговото разработване и изпълнение, както и дейностите за информационно осигуряване и публичност на Плана.

По отношение на социално-икономическия анализ предварителната оценка констатира, че той е изготвен в съответствие с Методическите указания за разработване на документите за стратегическо планиране на регионалното развитие, с Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г., с приоритетите, целите и мерките заложи в Националната програма за развитие „България 2020“, както и с основните постановки на

Стратегията „Европа 2020” и с принципите на кохезионната политика на ЕС за периода 2014-2020 г. Анализът на актуалните тенденции и процеси, проблеми и потенциали на икономическото, социалното, инфраструктурното и екологичното развитие на Югоизточен район обхваща територията на целия район, като състоянието на изследваните показатели е сравнено със средното за страната и ЕС и с останалите райони от ниво 2. С цел проследяване на вътрешнорегионалните различия, са описани промените в икономическо и социалното развитие на областите в района.

Препоръки относно подобряване качеството на социално-икономическия анализ на ЮИР:

Референция към на РПР (част, глава, точка...)	Препоръка
Общи препоръки към всички сектори	Съгласно техническата спецификация, анализът следва да установи настъпилите промени за периода 2007-2012 г. в икономическото, социалното, инфраструктурното развитие и състоянието на околната среда в района и в съставляващите го области. Необходимо е да бъдат отбелязани коректно всички източници на информация, както и ползваните цитати от съществуващи документи в регионалния план на СЗР; Необходим е балансиран подход при анализите на различните сектори. Да се изведат изводи от всеки от секторите, за които това не е направено в момента. Да бъде предоставена информация по какъв начин документът е бил консултиран с регионални местни власти и структурите на гражданското общество в района.
I.2. Състояние на регионалната икономика, Структура на икономиката и Брутен вътрешен продукт	Да се анализират по-подробно вътрешно регионалните различия. Да се съкратят текстове, които нямат пряко отношение с развитието на региона. Да се съкратят графиките или да се изведат в приложение
I.2.4 Предприемачество	Да се анализира за базовия период 2007-2011 г. Да се добави анализ на вътрешно регионалните различия. Да се редактират текстовете на изводите
I.2.5 Иновации и технологично развитие, изследвания и развойна дейност	Да се изследват подсекторите, Да отпаднат текстовете, които касаят развитието на страната като цяло и да се изследват вътрешно регионалните различия.
I.2.6 Туризъм	Да бъдат преместени текстовете в последните три извода, като същевременно бъдат изведени кратки и ясни изводи.
I.3.2 Заетост и безработица	Да се добави анализ на заетостта и пазара на труда.
I.3.3 Образование	Да се добави анализ на предучилищното образование
I.3.4 Здравеопазване и социални услуги	Да се разшири анализът на Здравеопазването и да се добави анализ на предоставянето на Социални услуги
I.3.6 Култура	Да се добави анализ на културните институции.
I.4.1.1 Пътна мрежа	Да се съкрати текста до информацията, която касае само конкретния район. Да бъдат цитирани коректно източниците на информация. Последният изводи да бъде преместен в основния текст.

I.4.1.2 Железопътна мрежа	Да отпадне последния извод, защото той се отнася за цялата страна.
I.4.1.4 Воден транспорт	Да бъде съкратен текста
I.4.2.4 Енергийна ефективност	Да се изготви допълнителен анализ на вътрешнорегионалните различия. Да бъдат отбелязани проекти и инициативи реализирани в сектора, финансирани по различни програми на ЕС.
I.4.3 Телекомуникации и информационна осигуреност	Да се добави последният извод към основния текст.
I.5.1.1 Качество на атмосферния въздух	Да се подобри анализа като се проследят тенденциите през годините.
I.5.1.2. Климатични изменения и I.5.1.3 Емисии на парникови газове	Да се направи анализ на сектора за ЮИР Да бъде изготвен анализа за периода 2007-2011 г.
I.5.1.4 Състояние на водите	Да се проследят показателите на замърсяването на водите по години, за да бъде очертана тенденцията на основните замърсители.
I.5.1.5 Състояние на почвите	Да се анализира състоянието на почвите за периода 2007-2011 г.
I.5.1.6 Екологична инфраструктура	Да се съкратят и преформулират изводите
I.5.1.7 Териториално развитие	Да се предложат изводи за сектори

Препоръките в голяма степен са приети и отразени в проекта на РПР. Не са приети и отразени препоръки, свързани с набавяне на информация, за която не съществуват данни, различни от посочените. При анализиране на показателите Изпълнителят е използвал последните налични статистически данни от съответните използвани източници.

Относно степента на интегриране на глобалните екологични цели в РПР на ЮИР предварителната оценка коментира, че те са ясно застъпени както в аналитичната, така и в стратегическата част на РПР на Югоизточния район.

Препоръки относно по-широкото застъпване на глобалните екологични цели и проблеми в останалите раздели от съдържанието на РПР:

Референция към на РПР (част, глава, точка...)	Препоръка
Точка IV. Критерии за оценка изпълнението на регионалния план за развитие на югоизточен район и индикатори за оценяване изпълнението на целите и приоритетите на плана.	Към системата от индикатори да се добавят индикаторите за глобалните екологични цели и индекса за климатична сигурност с базови и целеви стойности.
Точка IV. Критерии за оценка изпълнението на регионалния план за развитие на югоизточен район и индикатори за оценяване изпълнението на целите и приоритетите на плана.	Да се разпишат ясни механизми за реакция при отклонение или недостатъчен напредък при постигане на заложените цели.

Точка V. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност	Да се предостави повече информация по отношение на мерките за информация и публичност, включително по отношение на глобалните екологични цели.
---	--

По отношение на изготвения SWOT-анализ на развитието на ЮИР заключението в предварителната оценка е, че се нуждае от редуциране на силните, слабите страни, възможностите и заплахите да такива, които да носят регионална идентичност и потенциал.

Направените препоръки са отразени и са прецизирани текстове в четирите части.

Преценено е, че **визията за развитие на ЮИР** е балансирана и отговаря, както на спецификата на региона, така и носи в себе си посланието за следващия програмен период.

Стратегическите цели за развитие на района са синтезирани във визията, произтичат от SWOT анализа, изводите от социално-икономическия анализ на състоянието и тенденциите в развитието на ЮИР и са в съответствие със стратегическите цели на европейската и националната стратегическа рамка, както и бъдещата кохезионна политика за периода 2014-2020 г. и стратегическите принципи, залегнали в Стратегия „Европа 2020”. Дейностите и мерките в изпълнение на стратегическата рамка са разписани спрямо всяка специфична цел.

Препоръки за подобряване качеството на стратегическата част на РПР на ЮИР:

Референция към на РПР (част, глава, точка...)	Препоръка
II. Стратегия за развитие на Югоизточен район	<p>Да се прецизират количеството приоритети и специфични цели към всяка от Стратегическите цели. Техният брой към момента е твърде голям и не отговаря на спецификата на региона, както и възможността да бъдат реализирани в рамките на 7 годишен период;</p> <p>Да се обединят някои от приоритетите и специфичните цели;</p> <p>Да се разпишат, приоритизират по важност, и да се увеличи обхвата на подкрепяните дейности;</p> <p>Да се обвържат добре стратегическите цели, приоритети и специфични цели с идентифицираните нужди на района.</p>

В съответствие с направените препоръки, общата стратегическа рамка е запазена, добавени са нови приоритети и специфични цели, като е обърнато специално внимание на спецификата на района и фокусиране съобразно местни, областни и регионални нужди и приоритети.

В индикативната финансова рамка на РПР на ЮИР отсъства анализ на разпределението на финансовите средства по приоритети, коментар на индикативните средства и степенуване по важност, както и индикативно времево разпределение.

Препоръки:

Референция към на РПР (част, глава, точка...)	Препоръка
III.	В регионалния план е необходимо да присъства преценка относно обема на предполагаемите средства предвид характерните особености на региона и приоритетните области на развитие. Необходимо е да се включи времето разпределение по години, като за основа може да послужи процентното разпределение от съответния раздел на Националната стратегия.

Към общата оценка на необходимите ресурси са добавени в съответствие с препоръките: анализ на разпределението на необходимите финансови средства за изпълнение на Плана по стратегически цели и приоритети и по години, анализ на разпределението на финансовите ресурси по източници на финансиране, дялово разпределение на финансовите средства по цели и приоритети и по години.

По отношение на системата от индикатори и критерии за оценка на изпълнението на РПР на ЮИР в предварителната оценка е констатирано, че са актуализирани използваните макроикономически индикатори от НСРР спрямо последните налични статистически данни, както и че са зададени прогнозни стойности на тези от индикаторите, които не разполагат с такива в НСРР. Друга положителна черта на системата от индикатори е задаването на междинни стойности по някои от макроикономическите показатели към 2016/2017 г.

Препоръки относно подобряване на системата от индикатори:

Референция към на РПР (част, глава, точка...)	Препоръка
IV. Критерии за оценка изпълнението на регионалния план за развитие на Югоизточен район и индикатори за оценяване на изпълнението на целите и приоритетите на плана.	<p>Да се конкретизира източникът на информация за отделните индикатори;</p> <p>Да се прецизират и допълнят с липсващи изходни и целеви данни индикаторите;</p> <p>Да се включат допълнителни индикатори по отношение на някои специфични цели и премахването на неприложими, или слабо свързани с изпълнението на приоритетите такива. При избора на допълнителни индикатори и/или премахването на някои от съществуващите, които не са пряко свързани с изпълнението на специфичните цели и оттам на приоритета, следва да се отчитат особеностите на региона, индикативните дейности за постигане на съответните цели, а също така и наличността на източници на информация.</p>

Включени са допълнителни индикатори по отношение на някои специфични цели, в съответствие с направените препоръки и при отчитане на особеностите на региона. Посочен е източникът на информация за отделните индикатори.

По отношение частта, свързана с **наблюдението и оценката на РПР на ЮИР**, е включена само много обща информация. В плана е нужно да се добави информация за източниците, начина на събиране, обработка и анализ на информацията, необходима за

наблюдение на изпълнението на документа. Също така трябва да се опишат действията на органите за наблюдение, организацията и методите на тяхната работа. Да се конкретизира процедурата за разработване на оценителен план, съдържащ видовете оценки и сроковете за тяхното изпълнение. В РПР е необходимо да се добави и информация за процедурата за неговата актуализация.

Предоставената информация по част **партньорство, информация и публичност** на РПР на ЮИР е много фрагментирана и съдържа параграфи, които засягат наблюдението и оценката на плана.

Препоръки:

Референция към на РПР (част, глава, точка...)	Препоръка
V. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност	<p>Да се ревизира информацията за оценката на плана;</p> <p>Да се добави информация за източниците, начина на събиране, обработка и анализ на информацията, необходима за наблюдение на изпълнението на документа.</p> <p>Да се опишат действията на органите за наблюдение, организацията и методите на тяхната работа;</p> <p>Да се конкретизира процедурата за разработване на оценителен план, съдържащ видовете оценки и сроковете за тяхното изпълнение;</p> <p>Да се добави и информация за процедурата за актуализация на РПР;</p> <p>Да се ревизира част Партньорство, информация и публичност на РПР на ЮИР;</p> <p>Да се добавят писмените становища на партньорите като приложение към плана;</p> <p>Да се добави информация за:</p> <ul style="list-style-type: none"> • подхода, формите и начина на информирание на партньорите и заинтересованите страни по време на изпълнение на плана; • разработване на комуникационна стратегия за осигуряване на информация и публичност; • мерки за насърчаване на публично-частно партньорство и схеми за финансов инженеринг; • описание на системата за регионална координация.

Всички направени препоръки са съответно отразени в проекта на РПР.

Неразделна част от предварителната оценка на РПР на ЮИР е екологична оценка, която предвижда необходимите дейности по наблюдението и контрола при прилагането на Регионалния план за развитие, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или отстраняване на екологичните щети в резултат на прилагането на плана в съответствие със становището на компетентния орган по екологичната оценка.

В хода на процедурата по екологична оценка са проведени консултации, резултатите от които са съобразени мотивирано и по подходящ начин. Не са постъпили мотивирани възражения по законосъобразност по време на консултациите.

Процедурата по екологична оценка приключи със Становище № 6-2/2013 г. по Доклада за ЕО на РПР на ЮИР (2014-2020г.) от Министъра на околната среда и водите. Със становището, МОСВ съгласува Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г. при следните мерки и условия.

Мерки за предотвратяване, намаляване или отстраняване на екологичните щети в резултат на прилагането на РПП на ЮИР в съответствие със Становище № 6-2/2013 г. на Министъра на околната среда и водите.

А. Общи:

1. Инвестиционни предложения/планове, програми или проекти, за които се изисква ОВОС/ЕО (по реда на глава шеста на ЗООС) и оценка за съвместимостта с предмета и целите на опазване на защитени зони (по реда на ЗБР) да се одобряват по реда на съответния специален закон само след произнасяне с акт за съгласуване от компетентните органи по околна среда и при съобразяване с препоръките от извършените оценки, както и с условията в съответния акт.

Б. При прилагането на РПП на ЮИР 2014-2020 г. да се осигури съобразяването на следните мерки и условия:

1. При реализацията на съответните дейности да се вземат предвид границите и режимите на всички защитени по реда на специален закон територии и зони, като:

- зоните за защита на водите по реда на чл. 119а от Закона за водите и предвидените за тях мерки за опазване в Планове за управление на речните басейни (ПУРБ) в Източноромански и Черноморски райони;
- паметниците на културата и на техните охранителни зони;
- защитените територии, определени със ЗЗТ, заповедите за обявяването им и с утвърдените планове за управление;
- защитените зони: обявени със заповед по чл. 12, ал. 6 от ЗБР; включени в списъка по чл. 10, ал. 4 от ЗБР, обнародван в "Държавен вестник"; разгледани и одобрени по принцип от Националния съвет по биологичното разнообразие, независимо дали са отложени за допълнително проучване и разглеждане, или са включени в списъка по чл. 10, ал. 3 от ЗБР за внасяне в Министерския съвет за приемане;
- санитарно-охранителни зони, водите в зоните за съществуващо и перспективно ползване (зони за къпане и др.).

2. За предотвратяване на негативното въздействие върху водните тела и зоните за защита на водите от предвидените дейности в РПП на ЮИР трябва да се съблюдават следните мерки от Раздел 7 Кратък преглед на програмата от мерки за постигане на целите за опазване на околната среда на ПУРБ в Източноромански и Черноморски райони:

- Прилагане на добри земеделски (в т.ч. „Правила за добрите земеделски практики", одобрени със Заповед на МЗХ) и фермерски практики;
- Прилагане на водоспестяващи техники и технологии за напояване;
- Контрол върху прилагането на торове и препарати, вкл. прилагане на задължителните за земеделските стопани по нитратната директива общи и допълнителни мерки и мерки при съхранение на азотосъдържащи торове, (органични и минерални/неорганични) по „Програма от мерки за ограничаване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони " (приета със Заповед на МОСВ и МЗХ);
- Контрол на водоземането;
- Изграждане на санитарно-охранителни зони около водоизточниците за питейно-битово водоснабдяване;

- Изграждане и реконструкция на „В и К" мрежи, ПСОВ, депа за отпадъци и др.
3. Развитието на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) да става в съответствие с мерките и ограниченията в Националния план за действие за енергията от възобновяеми източници за периода 2011-2020 г.
 4. При изпълнение на дейностите по Специфична цел 5 „Превенция на природни рискове на територията на ЮИР" към Приоритет 3 на Стратегическа цел 1 да се предвидят екологичните рискове, свързани с евентуални бъдещи наводнения като за целта бъде взета предвид разработената от Басейновите дирекции Предварителни оценки на риска от наводнения, в която са определени районите с потенциален риск от наводнения.

ПРИЛОЖЕНИЕ

С П Р А В К А

за отразяване на становищата, получени след поместване на проекта на Регионалния план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г. на портала на Министерски съвет за обществени консултации

Изготвил становището	Предложение	Отразяване на становището	Мотиви
Сдружение „Екофорум за устойчиво развитие“	<p>1. По отношение на образованието в района (стр. 137) да се предприемат мерки за увеличаване броя на студентите и заетите в сектора на образованието, тъй като този район притежава потенциал, а се намира на предпоследно място по брой обучаващи се в него през 2010/2011 г.</p> <p>2. През новия планов период следва да се предприемат мерки за повишаване на акредитационните оценки на университетите в района (Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургаски свободен университет, Тракийски университет), а също и на отделни техни акредитирани специалности. Специално внимание следва да се обърне на изпълнението на мерки за повишаване</p>	<p>Не се приема</p> <p>Не се приема</p>	<p>РПР на ЮИР определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията на Югоизточен район за периода 2014-2020 г.. Като документ с интегрален характер, документът е съобразен, с предвижданията на Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г. От друга страна в РПР е потърсена взаимна допълняемост между целите и приоритетите на политиката за регионално развитие и целите и приоритетите на секторните стратегии и политики, които спомагат за балансираното развитие на района.</p> <p>В РПР на ЮИР е направен анализ на сектора „образование“ в раздел I, т. 3.3 „образование“, както и са предвидени стратегическа цел и приоритети в контекста на прилагане общата политиката за регионално развитие и социалното сближаване на района в частност (раздел II, Стратегическа цел 2: Социално сближаване и намаляване на междуобластните неравенства в ЮИР чрез инвестиции в човешките ресурси и подобряване на социалната инфраструктура).</p> <p>Във връзка с характера на документа не е уместно да се предвидят мерки за „повишаване на акредитационните оценки на университетите в района“. Национална агенция за оценяване и акредитация към Министерски съвет съдейства за повишаване на качеството на висшето образование чрез периодично институционално и програмно оценяване и акредитация на висшите училища в България, чрез оценяване на проекти за откриване на нови институции за висше образование и основни звена, както и чрез следакредитационно наблюдение и контрол.</p>

	<p>квалификацията на преподавателите в университетите и на учителите в основните и средни училища. Предлагаме да се добавят мерки за привличане на млади хора за преподаватели и мотивирането им за задържане на длъжност.</p> <p>3.Мотивацията на младите хора за участие в образователния процес, както е посочено в т. 3 на стр. 137, не би могла да се постигне, докато не се създадат по-осезаеми възможности за тяхната трудова реализация. В този смисъл, учебните практики и стажове имат ценен принос за личностното и професионално развитие на младите хора.</p> <p>4.Да се осигури подкрепа за дейности и проекти, осигуряващи модерно и качествено преподаване - за знания, умения и компетентности, съобразени с изискванията на пазара на труда. Предлагаме да се обмисли открояването на приоритета за усъвършенстване на образователната система в този район.</p>	<p>Не се приема</p> <p>Не се приема</p>	<p>Специфична цел 1 „Подобряване на образователната инфраструктура и осигуряване на достъп до обектите, предоставящи образователни услуги в ЮИР“ към приоритет 1 на Стратегическа цел 2, отчита ключовата роля на човешките ресурси за развитието на района и разглежда осигуряването на равни възможности за образование, включително за лица в затруднено социално и неравностойно положение, като важен елемент на политиката за осигуряване на условия за качествено образование и за мотивация на младите хора за участие в образователния процес. Държавната политика за младежта се провежда от Министерския съвет чрез министъра на образованието, младежта и науката и в съответствие с Националната стратегия за младежта.</p> <p>С оглед характера на документа, РПР на ЮИР не може да осигури пряка подкрепа на „дейности и проекти, осигуряващи модерно и качествено преподаване“. Въпросите свързани с „усъвършенстване на образователната система“ в страната и района се разглеждат от МОН и Регионалните инспекторати.</p>
--	---	---	---